

לנ

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

קבץ על יד

והוא

2

ספר האסוף

כולל

דברים עתיקים נעתקים מתוך כתבי יד

יוצא לאור בפעם ראשונה

על ידי חברת מקיצי נרדמים.

מבשרי אסוף
שנה שניה
ויסמך על אסוף
אסוף

שנה שניה

BERLIN 1886.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'KIZE NIRDAMIM.
(Dr. A. Berliner).

In Commission bei:

J. Kaufmann
in Frankfurt a/M.

Wittwe u. Gebrüder Romm
in Wilna.

ס פ ר י ם

היוצאים לאור בפעם ראשונה

על ידי

חברת מקיצי נרדמים

(הוקמה מחדש בשנת תרמ"ה)

תחת השגחת ראשי החברה:

אברהם ברלינער בערלין,
דוד גינסבורג בפטערסבורג
יוסף דערענבורג בפאריז,
שלמה חיים האלבערשטאם בבילין,
אברהם אליהו הרבני בפטערסבורג
מרדכי יאסטרואו בפילאדעלפיה,
מיסה עהרענריך ברוסא,
דוד קופטאן במדאפעסט,

שנה שניה תרמ"ו.

Kobez al Jad.

BERLIN 1886.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'KIZE NIRDAMIM.

(Dr. A. Berliner).

In Commission bei:

J. Kanffmann
in Frankfurt a/M.

Wittwe u. Gebrüder Romm
in Wilna.

SAMMELBAND

kleiner

Beiträge aus Handschriften,

mitgetheilt von

Lévy, Kaufmann, Epstein, Halberstam, Reifmann
und Steinschneider.

Jahrgang II.

(1886, 5646)

BERLIN 1886.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'KIZE NIRDAMIM.

(Dr. A. Berliner.)

In Commission bei:

J. Kanffmann
in Frankfurt a. M.

Wittwe u. Gebrüder Romm
in Wilna.

38.16.0

קביץ על יד

והוא

ספר האסיף

כולל

דברים עתיקים נעתקים מתוך כתבי יד

יוצא לאור בפעם ראשונה

על ידי חברת מקיצי נרדמים.

שנה שניה חרמיו

BERLIN 1886.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'KIZE NIRDAMIM.
(Dr. A. Berliner).

In Commission bei:

J. Kanffmann
in Frankfurt a/M.

Wittwe u. Gebrüder Romm
in Wilna.

ספר
תולדות אלכסנדר

חברו פלוני אלמוני.
הוציאו לאור עם הקדמה והערות
ישראל הלוי
רב בק"ק פאריס.

הקדמת המוציא לאור.

זה הספר אשר אני מוציא לאור נמצא בכ"י באוצר הספרים אשר לממשלה בפאריס (n°. 671) והסופר השמיט שם החבור וגם שם המחבר, וזה כמה שנים השערתי שהוא מלאכת שמואל אבן תבון על כי אחד הוא עם הכ"י של לונדון המיוחס לו, אבל היום אודה כי שנית כאשר אבאר הלאה.

אף על פי שהחשך מכסהו אפשר לנלות מקורו כי אם יעיין בו הקורא יראה בלי ספק שהוא מתורגם מלשון ערבי וזה מכמה פנים: (א) בהרבה מקומות נאמר, בלשון הגר, לדוגמא: הנקרא אלצולגאן בלשון הגר, מעין הנקרא בלשון הגר יאבנוס, הצפרדע הנקראת בלשון הגרים אלסלהפה, פרי הנקרא בלשון הגרית אלסנדרוס, וכאמת כל אלה מלות ערביות; (ב) בקצת שמות נשארה מלת אל שהוא ה' הידיעה בערבי, לדוגמא: אלערק, אלימאן, אלגנרסיא, אלברהמה; (ג) הרבה שבוישים נסלו בשמות הארצות והאנשים מפני טעות המעתיק העברי בקריאת אויזה אותיות ערביות הדומות זו לזו בצורתן כי בכתיבת הערביים הנ' והב' והי' והת', גם הפ' והק', גם הר' והו' אינם משונים אלא בנקודים החסרים בכתיב יד הישנים, לדוגמא: בנוס = Ninus, דוריוש = Duritus, פאסנדר = Cassander וכו'; גם במקום הפ' נכתב ב' מפני שהפ' הקשה חסר בלשון ערבי, לדוגמא: ברמניון = Parmenion וכו'.

אבל לריק ינעתי למצוא את הספר הערבי אך בתרגום העברי נשארו כמה ראיות המוכיחות שהספר הערבי היה מתורגם מלשון רומי, (א) פעמים לא הבין מחברו המלות האדומיות, לדוגמא: הוא אימר שיש לאמון האליל זקן כלב, כי בספר אלסנדרוס האדומי איתא barba canis ornata, ר"ל זקן כלב, אומר: עורות דג הנקרא לאלמהרים (ציל אלמהרים, ר"ל זקן, משרש הרמ) כי סבר שמלת vitulus (עגל) הוא vetulus (זקן), ועוד מדבר מארצות ארמיניא ופרובינציא כאלו היו קרובות זו לזו וטעות זאת באה מבלי ספק מפני שנכתב בס' האדומי armenia provincia, ר"ל מדינת ארמיניא; (ב) שמות הארצות והאנשים נכתבים כפי צורתם בלשון רומי, ואין כאן מקום להאריך; (ג) הספר הערבי הוא אות באות העתקת ס' רומי המכונה Historia Alexandri mag- ni de Praeliis, ואם יקשה הקורא אולי תרגם המעתיק הערבי את החבור היווני שהוא מקור הס' האדומי, יש תשובה לדבר כי מלבד הראיות שהבאתי בסימן א' ובי עוד יש לנו ראיה ברורה וזה שנמצאו יותר מששים כתבי יד מהספר הרומי והם מתחלקים לשתי כתות, כת אחת ישנה והכת השנית משונה ממנה בספורים נפלאים אשר הוסיפו הסופרים האלה אינם אלא חלקי ספרים רומיים כס' Justinus וס' Orosius. ולכת השניה יתחם הכ"י אשר תרגם

המעתיק הערבי כאשר תחזיקה עיני הקורא אם יווכח הספר אשר אני נותן היום לפני עס הספר Historia de Proeliis שהוציא לאור ההבס צינערלע: O Zingerle, Die Quellen zum Alexander des Rudolf von Ems (IV. Germanistische Abhandlung von K. Weinhold, Breslau, 1885). ועוד המתרגם הערבי לא הבין ששם יונים כי הוא אומר גשר פליס תחת Hellespontus יען כי סבר שהשם pontus הוא מלה רומית.

וכאן מקום לספר קורות הספר האדומי, במאה העשירית להשבונם שלחו דוכסי קאמפניא המכונים יוחנן ומרינוס (941—965) את ליאון הגלח (Archi-presbyter Leo) לעיר קוסטאנטינא ובהיותו שמה אסף ליאון הרבה כ"י יונים ובתוכם ספר תולדות אלכסנדר ויכאם לעיר מושבו נפולי, וירבו הימים ויזכור יוחנן את הגלח ויצוהו להעתיק את תולדות אלכסנדר בלשון רומי וישמע ליאון לקולו, אלה דברי ליאון עצמו בהקדמת חבורו, ועד היום לא נגלה לאור הספר היוני ההוא אבל מה איכפת לן כי בכירור היה נוסחא אחת עם קצת הוספות ושונים מס' Pseudo-Callisthenes האב לכל ספורי אלכסנדר הנפלאים אשר נתשטשו בכל העולם והוא מעשה ידי המדברים (rhetores) של אלכסנדריא במאה השלישית לחשבונם, ראה הספר הנכבד מהח' Paul Meyer, Alexandre le Grand dans la littérature française du moyen âge; Paris, 1886. על כן זו היא מגלת יוחסין של ספרנו: הוא בן לס' ערבי שלוני שמו שהוא בן לס' Historia de Proeliis שהוא בן לספר יוני אלמוני שמו, שהוא בן לספר Pseudo-Callisthenes.

ואף כי אין אח להבורנו יש לו קרוב וגואל והוא הוא הב"י הנמצא בבית המדרש של לונדון no. 145 (כפי רשימת הח' נייבויער) ומלפנים בקשתי מהח' פריעדלענדער מנהל בית המדרש שישלח לי מאמרים אחדים למען אוכל להוכיח לכ"י פ' אולי ידמה לו ואמצאם במקומות האלה אחים באמת ואמור אומר כי שניהם שווים הם אבל בקראי אחרי כן מהחל ועד כלה ראיתי כי שניתני על כי לא הרביתי לחקור כדיון וזה מצאתי: מראשית הספר עד דף 8 ה' 4 דומה לכ"י שלנו בהענינים אך בסגנון לשונו משונה ממנו ודומה ליוסיפון וגם יש בו מאמרים המתנגדים לנוסחתנו ומתאחרים ליוסיפון, ומדף זה עד דף 31 אין לו שום דמיון עם היוסיפון וגם בסגנון לשונו משונה מנוסחתנו אבל הוא דומה לה בסדר הענינים ובתבניתם, ומדף 31 עד סוף הספר מלבד קצת מקומות דומה לה גם בלשונו, ולדונמא אציג כאן מאמר אחד משלשה החלקים האלה:

חלק א'.

היוסיפון

והאמר אליו הן הנחילך האל הכמה הלא תניד היום והשעה והרגע אשר נולד בו פיליפוס המלך אם זה תניד לי אבטחה בהכמתך ואני כבר יודעת זה ובוה אבחנך ויגד לה בשתע את אשר שאלה ממנו על נכון ויאמר אליה אם

כ"ל דף ד'

וכאשר ראתה המלכה את הלוח הזה נפלא בעיניה מאד והאמר לו הן הנחילך האלהים הכמה רבת ועצומה ואם הגד לי השנה והחדש והשובע והיום והשעה והרגע והחלק ממנו אשר נולד בו פיליפוס המלך או יהיה מבטחי ברברך וקסמך

בי"ל ד' ד'

מבטח שלם והגיד לה את שאלתה על נכון ויאמר לה אם תחפצי להגיד אליך וולת זה הקשי לשאול ותאמר אנשי העיר מספרים איש אל אחיו כי פליפוש המלך יש את נפשו לגרשני בשובו ממלחמתו זאת וישיבה שקר וכזב יזמו לך האנשים האלה לא כן יהיה בעת הזאת אמנם דבר יקרה אליך עמו אחר שנים ותפטרי ממנו ימים אחרים ואחר ישוב אליך נכנע ותדרוש ממנו להודיע לה הענין ויאמר לה דעי כי האחר מהאלהות חשק בך והוא דורש ממך שתלווי אליו למען יעורך בכל אשר תבקשי ותאמר לו מי הוא האלה הוה ומה תמונתו וצורתו ויאמר לה האלה הוה שמו אמן החזק ונקרא בשם הוה בעבור כי הוא יכול להזק ולאמין את כל הנשענים עליו ועובדים אותו ותאמר הודיעני צורתו ותמונתו למען אכירנו בבאו אלי ויאמר לה האלה הוה לא זקן ולא בחור ובמצחו קרנים כקרני שור וזקנו כזקן הכלב והנה יבא אליך בחלום לדרוש מאתך שתלווי אליו ותאמר לו אם אמת הדבר לא אחזיקך בחוקתמנא רק בחוקתאיש אלהיםקדוש.

היוסיפון

תשאלני להגיד אליך מבלעדי זה על דבר אניד ותאמר לו אבל אנשי המדינה מספרים איש אל רעהו כי פליפוש המלך יש בלבו לגרשני בשובו מואת המלחמה כי לא ילדתי לו בנים וישיבה נקתניבור לאמר שקר יאמרו וכזב ידברו ואולם יקרה אליך עמו אחר שנים מקרה ותתפטרי ממנו ואחר כך ישוב לבקש אהבתך נכנע ותפגע בו להודיעה המקרה ההוא עד סופו ולהיותו לה לעזרה בחכמתו למלטה מפליפוש אישה ויאמר אליה דעי כי אחר מן האלהות הגדולות אשר אמרתי לך כי יחשוק במלכה הוא יחשוק בך וירדשך להלוות אליו והוא יעורך בכל אשר תרצי ותאמר מי הוא האלהים הוה ומה תארו ויאמר שמו האלה אמן החזק ונקרא בשם זה כי הוא יחזק ויעזר כל הנשענים עליו ותאמר הודיעני תמונתו וצורתו כי יבוא ויאמר אליה האלהים הוה הוא איש בינוני בקומה לא זקן ולא בחור ובמצחו קרנים כקרני השור וזקנו כזקן כלב וממנה יולד לך בן ותאמר אם זה אמת לא אקרא את שמך עוד מתנבא כי אם איש אלהים קדוש.

בי"פ דף 2

ותאמר לו מה מאד גדלה חכמתך ותבונתך אשר נתן לך האלהים ואולם אם הגד תגד לי השעה והרגע אשר נולד בה המלך אז אדע כי אין נכון וחכם כמך. ויקסום ויעונן בחכמת קסמיו ויגד לה את העת ואת השעה ואת הרגע אשר נולד בה פליפוש המלך ויאמר לה כאשר הגדתי לך את זאת כן אניד לך את כל אשר תשאלני הקשי נא ושאלני ותשאל אליו ותאמר שמעתי כי המלך פליפוש שם אל לבו לגרשני מבית מלכותו בשובו מן המלחמה אשר הלך ויען ויאמר לה שקר אמרו לך כי לא יהיה בעת הזאת ואולם יארכו הימים ויגרשך המלך ותפרדי ממנו ימים אחרים ואחר ישוב אליך בעל כרחו ותשאלהו לשרש לה הדבר הזה ולהיות ידו ועצתו עמה בדבר הזה ובכל אודותיה ויאמר לה אבל יש באילנים אליל גדול בחר בך ואוהב אותך מאד ורוצה להודקך לך והוא יעורך בכל אשר תשאלהו ומה תאמר נפשך ויעשה לך ותאמר לו מי האלה הוה ומה שמו ומה צורתו כי יבוא אלי וכבדתיו ושמעתי בקולו ויאמר לה שם האלה הבוהר בך הוא אמן האמין ונקרא שמו אמין מפני שיש בידו כח ועצמה לתת און ולהרבות

כ"פ ד' 2

גבורה לבושתים בו. ותאמר אליו מה צורתו למען אכירהו כבואו אלי ויאמר לה צורתו צורת אדם בינוני לא זקן ולא בחור ועל מצחו קרנים בקרני השור וזקנו כזקן כלב ובהלום הלילה יבוא אליך לבקש ממך ולשכב עיך ותען המלכה ותאמר אליו ואם אמת הדבר הזה מהיום והלאה אינך בעיני כי אם כנביא או כמלאך.

חלק ב'

כ"ל דף כ"ז

אל דריוש המלך הגדול מאת עבדיו שתפשיץ ואספקיר שלום. כבר הקדמנו אגרותיו למלך וגוריעהו כל התלאות אשר מצאתנו והצרות אשר רדפנו והם גדולים וגוברים יום ויום ולכן שבנו להודיע המלך יהי אלהים בעזרו הרעה אשר באתנו מנרודי אלסכנדרוס הסובבים את מדינותנו ומחריבין אותם וגונשין יושביה אשר מלפנים כל גבור לא היה אליהם. ועתה אנחנו מהלים כך לעזרנו בגדוד רב ועצום אולי נוכל להלהם בו ולגרישו מעלינו בטרם הניע רעתו אל בית המלכות וירדה עליו. ובעמוד דריוש על האגרת לא השיב עליה. אבל כתב אל אלסכנדרוס אגרת זאת נוסחה. מאת דריוש אדני שרם העצום אל צעיר עבדיו אלסכנדרוס. הובאה אלינו אגרת מקצה שרינו בקצה המדינות אשר עלית עליהם והיא מנידה גאותך ושרירות לבך המפתה אותך להשתגע ולהבנם בבית מלכותנו ולקרב עליהם ולערוך אתם מלחמה. ודע כי כל האלוהות אשר במזרח יוכל להעתק ולנוח במערב ומחשבתך לא תקום ולא תהיה. והוגד לנו כי אתה נותן יקר וכבוד אל המתלקטים אליך מאנשינו ואם תרמה כזאת לקרב אלינו דע כי הדבר ירחיק מנגדניו לכן הויק האנשים ההם ככל אשר תוכל ועשה להם כאשר יעשה האדם לאויביו כי זה לא ימיר מעלתך וקלותך ושפלותך אצלי וסוף דבר הנך תדע מה יהיו קורותיך ממני בקרוב.

כ"פ דף 20

לאדוננו דריוש המלך שלום. אמנם יודע לך כי חדשות מתחדשות בכל יום אצלנו ושיבושים עצומים כי יבוא אלכסדר בארץ ביד חזקה ואין קץ לערים אשר הפך והחמם אשר עשה בארץ ועתה אדונינו מהרה תבוא אלינו בחיל כבר בטרם יפשוט בארץ ויקרב לערי המלוכה ויבז לנו ואם נלחמה אתו אז נכון לנו. ולא שמע להם דריוש ולא השיב להם אך ציוה ויכתב אל אלכסדר מכתב לאמר. מן דריוש המלך מלך שרם הגדול אל אלכסדר אשר מקטני עבדיו לאמר. הנה שלחו לנו הפקידים אשר על יד נהר פרת לאמר כי נכנסת במלכותינו ותדרוך בנבולינו וכי אתה מתנשא להתקרב לקראתינו והעולה על רוחך רחוקה מהיות אשר אם ישובו אליי מורה אל המערב גם אתה תעשה את הדבר הזה והוגד כי תאסוף עבדינו אליך ותכבדם ואם תרמה נמשך על ככה התקרב בנו ותתאהב עמנו לא תקום ולא תהיה כי על הגדל שנאתינו עליך ותשתרש מאד אהבה.

חלק ג'

כ"פ (ד' 32)

וכראות אנשי פור כי מת אדוניהם
רפתה ידם וימס לבבם ויתנו את נפשם
למות ויקרא אליהם אלסכנדרוס ויאמראנשי
הודו מדוע תלחמו ותתנו את נפשכם להרג
ואדוניכם כבר מת השיבוהו אין הפצנו בחיים אחריו
כי טוב מותנו מחיינו ואל נראה מדינותיו
שימשול עליהם מושל מבלעדי מלכינו
ונהיה אנחנו בתוכה נדכאים. ויען אליהם
אלסכדר אל תרהו מן הדבר הזה והרפו
ידיכם מן המלחמה ושובו אל ארצכם
ונורו בה ואל תיראו שירדה בכם רודה
ולא שליט. ותקף רוחם וינחמו בדבריו
וישליכו כלי הנשק מעליהם ויקדו וישתחוו
לו ויצום לשוב אל ארצם ויצו לחנוט
את פוור כמשפט המלכים מלכי הודו
ולקבור את כל אשר נפל חלל במערכה
מישני הגרודים ויצו לבנות שם מדינה
במהנה ויקרא את שמה אלסכדרייא עד
היום הזה וככלותו נסע בחילו אל היכל
ידוע שם ובו שני צלמי זהב שחוט
והיו יקרים בעיני אנשי המדינות ההם
ובדעת אלסכדר כי נבוכים היו. . .

כ"ל (ד' מ"ב)

וכראות אנשי פור כי מת אדוניהם
רפתה ידם וימס לבבם ויתנו את נפשם
למות ויקרא אליהם אלסכנדרוס ויאמראנשי
הודו מדוע תלחמו ותתנו את נפשכם להרג
ואדוניכם כבר מת השיבוהו אין הפצנו
אחריו בחיים כי טוב מותנו מחיינו ואל
נראה מדינותינו ימשול עליהם מושל
מבלעדי מלכנו ונהיה אנחנו בתוכה נדכאים
השיבם אלסכנדרוס אל תפחדו ואל תרהו
מן הדבר הזה והרפו ידיכם מן המלחמה
ושובו אל ארצכם ונורו בה ואל תראו
פן ירדה בכם רודה ולא שליט ותקף
רוח אנשי הודו וינחמו בדברי אלסכנדרוס
וישליכו כלי הנשק מעליהם ויקדו וישתחוו
ויצו להם לשוב אל מדינותיהם ויאמר
לחנוט את פור מלך הודו ולקברו ואת
כל החללים ויצו לבנות מדינה במהנהו
ויקרא שמה אלסכנדריא עד היום הזה
וככלותו נסע בחילו אל היכל ידוע שם
ובו שני צלמי זהב שחוט יקרים מאד בעיני
אנשי המדינות ההמה ובדעתו אלסכנדרוס
כי נבוכים היו. . .

וזה אות נפלא שבשני החלקים אשר בו משונה לשון כ"ל מלשון נוסחתינו
שונה הוא גם כן בכתיבת שמות האנשים והערים ובמקום שהוא יכול לפעות
בקריאת האותיות הערביות הנשתנות או הדומות אשה אל רעותה ובחלק השלישי
אין עוד שני כלל כזה או השנויים אינם אלא ט"ס, לרונמא בשני החלקים הראשונים:

כ"פ	כ"ל	
קוספייה	יוסיפייה	Bihostia
אלבנייה	בניה	Albania
אלדיק	הירוק	Illiricus
קליסתיאוס	קליסתיאנוס	Callisthenes
אלנפדיוש	נביאדש	Olympiadis
דוריוש	דורנוס	Duritus
בנוס	נינוס	Ninus
ארדריקה	אנדריאנה	Andriaci
צלוחיאה	בלתניא	Platea

ובחלק השלישי אלו הן שנוי גרסאות

	כ"ל	כ"פ
Europa (הג' תחת ב')	אורניא	אורניא
Juno (?)	תשאנס	תמאנס
Mars	מראתס	מארס
Adamantinum	אדאמנתינ'	אדמונתין
Antigonus	אנטונינוס	אלטינן
Perdicas	ברדיקוס	ברנדקוש
Prasiaca	אבן הפרה	פרארבקא
Bebrica	ביברקא	בינקא
Sesonchosis	הישן קשיש	קשיש
Mardos	מנארדס	מאפראס
In loco campestri	הברוכינה	הברותה
Cynocephali	בטופלוס	בשפלוס
Fluvius qui dicitur solis	אלמא ואלשמס	במאלטמה
Italia	לונברדיא	לומברדיא
Antipater	אנטיבטרס	אנסיבטרס
Alexandria	אלכסנדריא	אלכסדרא

אבל אם נשוה את שתי הנוסחאות עם ס' Historia de Proeliis גם בחלק אשר משונות הן זו מזו נראה שהצד השווה שבהן הוא שהן כוללות דברים אחדים החסרים בס' Historia או נכתבים בגרסאות אחרונות והקורא ימצא כל השנויים האלו בהערות, על כן יש לנו להשעיר כי מעתיקי כ"י לונדון וכ"י פ' תרגמו נוסחאות שונות מספר אחד ערבי, ואין לתמה על זה כי הסופרים הרשו לנששם להוסיף ולגרוע בחפצם, ובחלק השלישי נראה לי הדעה היותר נכונה שאחר שכלה מתרגם כ"י ל' את פעלו בשני החלקים הראשונים מצא כ"י בכ"י פאריס ובראותו שהוא גם כן העתקת תולדות אלכסנדר חשב בלבו להביא בספרו את הנשאר מכ"י זה והוסיף מדיליה מאמרים אחדים פרפראות להבורו, ואם תאמר אפסא מסתברא אם הקרת ומצאת אשר לו יהיה כדברך כי אז לא הביא לנו כ"י פ' מאמרים שלמים מס' Historia החסרים בכ"י ל' משני שמעתיק כ"י ל' קצר מאמרים אחדים כאשר תראה בהערות, ונוסף על זה כי להוסיף הכנים הוא בספרו דברים החסרים בס' Historia ולא הביאם מעתיק שלנו בספרו ואם הלך הוא בדרכי מעתיק של כ"י ל' איך היה יודע להוסיף מדעתו הדברים הנמצאים בס' Historia ולגרוע הענינים החסרים מהספר הלז, לא נביא ולא בן נביא היה ולא טרח להוכיח כ"י ל' לס' הערבי לדרוש בכל מאמר ומאמר אם ישו שני הספרים.

ומי הוא מהבר של כ"י ל': הוא שמואל אבן תבון כפי עדות סופר כ"י ל', וזה לשונו: "נשלם זה הספר והעתיקו החכם החוקר על סודות המציאות והחכמה באמת ר' שמואל ב"ר יהודה אבן תבון מרמון ספרד והעתיקו בזמן אשר העתיק ספר המורה אשר לא יסולה בכתם אוסיר, ע"כ. ואף על פי שזה הוא הוספת סופר אחד ולא דברי שמואל עצמו אין לנו רשות להכזיב עדותו.

ועוד שם: וזה הספר נמצא ביד קצת אנשים בהעתקת אחריו והוא משובש מאד כי הוא העתיקו מלשון והמעתיק השלם העתיקו מלשון הנרי ללשון עברי חתי משכורתו שלימה ע"כ. על דבר המלה מלשון נטה דעת ה' Neubauer כי הוא טעות סופר ובמקום "מלשון" צ"ל מלשין ואין נראה לי יען לא נדע כי הכיר אלהיו שפת רומית וכל העתקותיו הן מלשון ערבי, אולם תשאלני נפשי אולי חשב הכותב של הקונטרס האחרון כי שמואל אבן תבון ראה את העתקת ס' מוסרי הפלוסופים אשר לאלהיו אך גם אז אשיב לנפשי שאי אפשר באשר כתב כבר הח' Steinschneider כי בהקדמתו לס' מוסרי הפילוסופים אומר אלהיו בפירוש כי תרגמו משפת ערבית ומה היה לו להכותב לאמר כי הוא העתיקו מלשון אחר ובכן אשער אולי רמז הסופר על החבור אשר אוציא לאור וזה אירע לשמואל אבן תבון: בתחלה ראה כי משונה העתקת אלהיו מהעתקתו וחשב בלבו שהוא תרגמה מלשון אחר, דרך משל משפה ספרדית, אבל לסוף ירע והבין כי טרח בחנם להעתיק דברים אשר כבר מתורגמים ואמר בלבו למה אינני ואטרח, אעתיק את דברי ס' אלהיו, ועל זה ישתנו באחריתם הכ"י ל' והכ"י פ', אבל הדבר עוד בספק.

הקדמת שמואל אבן תבון אשר הכנסתי בפנים הספר הטעה הרבה חכמים אשר אמרו כי תולדות אלכסנדר העברי הוא מעשה תלמי וחכמי מצרים, הח' וואלף וח' Berger de Xivrey וח' Favre כולם הלכו שבי לפני האולת הזאת ויסוד טעותם אינו קשה להמצא, כי הס' Historia מתחיל בדברי חכמי מצרים ומסיים בדברי הספר אשר קונן תלמי המלך אחרי מות אלכסנדר ויבא אחד מהמתרגמים וחבר סוף הספר לראשיתו למלאת חסרון ס' Historia אשר גם הוא השמיט שם המחבר.

ואם אמת הדבר שבי ל' שהוא מלאכת שמואל אבן תבון וכ"י פ' שניהם העתקות חבור אחד ערבי אולי נצליח לדרת לעומקה של הלכה בהנוגע למחבר הערבי, א) אם בסוף המאה השתים עשרה היה בספרד או בדרום ארץ צרפת נוסחאות שונות מהכ"י הערבי נמצא כי כבר היה נכתב הספר באמצע המאה הזאת, וכבר מאד להאמין כי היה בעת ההיא בספרד אנשי ערב יודעי שפת רומית, ב) גם מסופקים אנחנו מאד אם כבר נתפשט בספרד כ"י Historia, ג) המתרגם קרא את שפת רומית בהברת אנשי מערב ולא בהברת מדינחאי, לדוגמא בוססלם Bucephales, סליסא Cilicia, קפלוסא Cappadocia וכו', על כן מוכרחים אנו להשעיר שהמעתיק הערבי לא היה מבני מורח אלא מבני מערב, ומושביו היה קרוב לאיטליא ולערובינציא שהוא ידע היטב שמות הארצות האלו והחליף פעמים הרבה שמות ארצות רחוקות עם שמות מדינות הקרובות לארצות האלה, אבל ארץ מושבו אינה ארץ ספרד על כן הוא היה מבני איי סיציליא, ודעתי זאת גלית זה שלש שנים ולא נסנתי אחר ולחייך עדי חשבי יותר ואדבה לעמוק עוד יותר תתחוקנה מחשבותי ובעת עוד אציע ראיות אחרות, כי כל מלוכמי העתקות הערביות ידעו היטב שעוד לא ראינו שהמחברים הערבים מעתיקים בלא שנוי כלל דברי הוואי ועל אחת כמה וכמה דברי מוסר ופלוסופיא, ולחייך הם מחלפים המאמרים כפי שיטתם ודתם ואמונתם והלא דבר נפלא שאין בספרנו שמין דבר מרתי הערביים ואמונתם ואל האמר שלא היה לו מקום לגלות דעתו כי להיפך כל הנוכח אשר בין אלכסנדר ודרגוס הוא מאמר מוסר ופלוסופיא וקישיות רבות כנגד עובדי

פסילים והמעתיק השאיר אות באות כל דברי הספר האדומי אשר הוא מלאכת נוצרי, ונתפלא עוד יותר בפגשנו פעם אחת כי נזכר שם ארץ ערב וקראה המעתיק אראביא ולא ערב, וגם סיריא במקום "שם" כפי מנהג הערביים, ואנו יודעים כי הערביים השוכנים באי סיציליא בימים האלה התערבו בנוצרים וילמדו מעשיהם לשונם ומחשבותם וישבחו דרכי אחיהם היושבים במזרח או באפריקא, ועל זה ראה Amari בס' *Storia dei Musulmani di Sicilia*.

נבר הראיתי לדעת כי העתקת שמואל אבן תבון אחת היא בחלק הראשון עם היוסיפון, ובזה טעה עזריה מן האדומים כי חשב שהיא מלה במלה כפי הנוסח אשר ביוסיפון וז"ל: וכן מעסק נקתניבור וכשופיו אין בו כל מאומה הן תמצאהו בספר תולדות אלכסנדר לחרטומי מצרים אשר ראיתיו וגם הנה באמתחתי נעתק ללשון הקדש ואותו הספור של נקתניבור הוא בספר החרטומים הנזכר מלה במלה כפי הנוסח אשר ביוסיפון הנמצא לבני עמנו" (מאור עינים ס' י"ט ד' 234 דפוס Cassel) ובשניה כזאת נפל גם כרמולי, (Itinéraires, p. 346) וגם מחבר הרשימה לכתבי יד פאריס.

אבל מי לקח ממי, היוסיפון משמואל אבן תבון או להיפך? לכתחילה נראה כי נוסחת היוסיפון היא הקדומה כי בעל היוסיפון היה במאה העשירית ושמואל אבן תבון יותר ממאתים שנה אחריו ועוד ששמואל מביא בשני החלקים האחרונים השונים מנוסח היוסיפון איזה טאמרים הנלקחים אות באות מהיוסיפון ראה דף 57 הערה 10 ודף 77 ה' 5 ולהלן, אם כן לא נשאר למלאכת שמואל אבן תבון רק החלק השני: החלק הראשון יצא מהיוסיפון והחלק השלישי ממחבר כ"י פאריס וזה תימה, אבל כל זה אינו נראה לי כי אם יעיין היטב הקורא ביוסיפון יראה שכל ספור מעשי אלכסנדר הוא הוספה מאוחרת כי בספר הראשון מספר בעל היוסיפון מלחמות אלכסנדר עם דריוש וכיאתו לירושלים ואחר כן בספר שני ישוב לראש ספורו ומדבר מתולדתו, ועוד כל הספור חסר בהעתקות הערביות של יוסיפון הנמצאות באוצר כ"י אוקספורד כאשר כתב לי הח' נייבויער ועוד מדברי סופר כ"י יוסיפון הנמצא באוצר כ"י פאריס 1280 נראה שנוסחאות היוסיפון לא היו דומות אשה אל אחותה ואיו מהן רחבות מהברותן וז"ל (ד' ב' ע"ב): "וכראותי אני יהודה אבן משקוני את יקרת הספר הזה ומעלתו ואת תפארת גדלתו הואלתי להמציאו לי ויעורני העוזר האמתי על כבה ואעשה זה ואמנם מצאתיו על תכונת שונות כי מצאתיו ארוך כזה מלבד שהיו חסרים ממנו ספורים סודיים רבים אשר הם העקר והיסוד בספר והם הספורים המלמדים להועיל גם כן מצאתיו מקוצר אשר קצרו והעלים רוב ספוריו החכם ר' אברהם ב"ר דוד הלוי הירוע בן אלצדיק מגדולי חכמי גרנאטא גם מצאתיו עוד מקוצר על דרך אחרת קרובה לדרך ר' אברהם הגו' בהעלמת ספורים רבים גם כן קצרו החכם הגדול ר' שמואל הגניד מגדולי מדינת קורטובה ואמנם עורני ה' ואמצאה את הספר כלו כלשון החכם יוסף הכהן בן גוריון הכהן מהברו ולא חסר ממנו ספור אחד מכל הספורים אשר כתב בו כאשר הודיע עוד או שמחתי מאד בו כמוצא שלל רב". ועוד דף ג' ע"ב: "ודע כי אנהנו כאשר כתבנו לנו את הספר הזה היו לפנינו או ארבעה ספרים וכולן היו חסרים מהם ספורים רבים מספורי הספר וגם הספר אשר עליו סמכנו יותר מכל הספרים שראינו הנה גם הוא היו חסרים ממנו ספורים רבים אשר

השמיטם הכותב הראשון לספר החסר בהשמטה מסובבת בהעדר ההתבוננות ואמנם הואיל ה' לעשות חסר עמנו ולהמציא לנו ספר שלם ולא הסכימו הספרים אשר היו אתנו בחסרון ואמנם מה שהיה חסר מהאחר מהם מהספרים היה נמצא באחר ומה שהיה בזה אין בזה ומה שאין בזה יש בזה עם היות כי היה אתנו ספר חמישי אשר עליו סמכנו לכתוב לנו את הספר ועל פי סדרו כתבנוהו לנו ואף אם נס הוא היו ספרים רבים חסרים ממנו והיו נמצאים בספרים האחרים אשר אתנו הנה הוא היותר שלם מכלם ועל פי כתבנו לנו את הספר. ועוד יש ביוסיפון דברים המורים באצבע שהחלק הראשון הזה הוא העתקת ספר ערבי כי בזה כלכר יובנו שמות כנביאדש תחת Olympiadis ויושני בסקס Pausanias ואולי על זה כיון צונן באמרו שכל הספר הזה מקורו בספרי בני קדם (Gott. Votr. 149 b, 152) והלא דבר נפלא שבאמצע המאה העשירית לחשבונם (940), אם באמת כתב בעל היוסיפון, בזמן ההוא, או מיד אחר יציאת הספר האדומי לאור (941-965) כבר תרגם איש יהודי מאיטליא העתקה ערבית מהספר האדומי?

מכל האמור נראה, שהחלק הראשון הזה מן היוסיפון הדומה לתרגום שמואל אבן תבון הוא מאמר שלם הנלקח ממנו וההוספות הקטנות שברף 57 וכד' 77 הכניסן סופר אחר בפנים החבור. ועתה נשאר עלינו לדעת מאין בא כל שאר הספר השני של יוסיפון כי גם הוא אינו הולך בעקבות ס' Historia, ואם נקח אחד אחד כל המאמרים ונווכח אותם עם כל החבורים המספרים קורות אלכסנדר כמו שעשה כבר הח' Zacher בס' Forschungen zur Kritik und Geschichte der ältesten Aufzeichnung der Alexandersage, Halle, 1867, נוכל בנקל לומר זה לס' Pseudo-Callisthenes וזה לס' Valerius וזה לס' Julii Valerii Epitome וזה לס' Historia וזה לאגרת אלכסנדר אל אריסטוטלים, אבל אין לאל ידינו להחליט כי באמת קרא בעל הספר העברי כל החבורים האל ואולי היה בידו ספר אחד אשר בו היו כבר נאספים כל העניינים האלו. מס' Historia de Proeliis יצאה העתקה עברית אחרת והיא מלאכת עמנואל בן יעקב המכונה בונפיליו מעיר מרסקו בעל שש כנסים ונמצאת באוצר כ"י פ' (no. 750) ובטורין (A. VII 6.; ברשימת הח' Peyron, no. CCXVIII) ושני הכתבי יד אינם שלמים אבל כל אחד ימלא חסרונות חברו וכ"י פ' נכתב על ידי חיים ואבי אביו יהוסף בן דניאל בן אליהו בן עויאל ממשפחת מיוניקין בשנת ה'ת' קפ' ה'. וכ"י ט' על ידי ליאון יהודה בכ' יהושע יוייא' מן האדמים לזכריה בכמ"ר בנימין פנצי יוייא' יוס' ב' (. . ?). וזה התחלת הספר:

זה ספר תולדות אלכסנדרוס המקדוני מיום הבראו עד יום מותו וארץ מולדתו ויתום אביו ואמו וכל מעשה תקפו ונכחותו וסלחמותיו אשר נלחם עם עממי הארץ וינציעם וישימם תחתיו למס עובד הנם כתובים על דברי הספר הזה. אמר המעתיק בעל הכנסים לא מהיותי חכם בעיני וצחות לשון על שפתי השיאני לבני בהעתקת הספר הזה מלשון נצרי אל לשון עברי כי בעד אנכי מאיש ולא בית אדם לי אמנם נכסף נכספתי בהעתקתו אחרי אשר ראיתיו כתוב בספר הנצרים ומצוייר ברמיונות גאות ובצבעים שונים ובכסף וזהב על רוב אהבתם אותו ורוב אנשים מאמינים את דבריו ואיניני מהם אע"פ שכל דבר אפשר כי לפעמים אשני בהם תועלת ונמצא העתקתו ובניינו חזק ואל יאשימני קורא בו כי לא

להתגדל בו העתקתיו כי אם למלאות הפצי ולהפיק דעתי ואמרתיו בשבתי עם אנשים נדיבים או עם עמי הארץ אספר להם מדברי הספר הזה יערב אליהם ויהיו לשניהם כרביש למתוק, אחלי ליוצר הכל להסיר שגגותי ולמחול עונותי ולסלוח חטאי ויזבני לראות משיח צדקינו ובניין בית מקדשינו במהרה בימינו אמן. ויהי מלך אחד במצרים ושמו נשינפו ויהי האיש ההוא הכס ונבון ובקי והחרטומים . . . " וכפי דבריו העתיק עמנואל בן יעקב ספר נוצרי ר"ל רומי ועל זה יעידו מלות רבות, לדוגמא כוכב יובים Jupiter, והספר הוא מלה במלה תרגום ס' Historia וגם העתיק המהבר המלות הנכתבות תחת צורות הספר האדומי אף על פי שהשמיש הצורות, ואחר העתקתו הוסיף עמנואל חלקים גדולים מס' מוסרי הפילוסופים לחריציו והם חלק ד', ה', ו', ח', י', י"א, י"ב, י"ג, מספר השלישי ועוד ח' חמישי מהס' השני הנמצא בראש הספר השלישי בכ"י פ' 1220, 896; ומיד אחר זה הוסיף מאמר ארוך הנמצא ביוסיפון ח' י"ח, גם בספר ביאת אלכסנדר לירושלים הכנים בהעתקתו דברים אחדים הנלקחים ביוסיפון ס' א', ואי"ה אוציא לאור גם העתקת עמנואל בן יעקב בשנה הבאה.

באוצר הכ"י של עיר פארמא (no. 1087, 2.) נמצא ס' תולדות אלכסנדר

אחר וזה ראשיתו:

אתחיל מעשה אלכסנדרוס, פליפוס אבי אלכסנדרוס המקדוני מלך על מקדון ויוון שש שנים וברוב חילו ונבורתו הנניע והעביר כל יושבי סביבות ארצו הכניע את היוונים תחת ידו ואז מת פליפוס המלך וילחם פליפוס את עיר ביונישיון וישלח פליפוס את אלכסנדרוס בנו בעיר תרכיס בחיל גדול ללחום בה, אז חמד פאוסניאוס סלוניקון איש נבון ועשיר ויהאזה לזנות את אוליפיאדה אם אלכסנדרוס וישלח אליה מפתים לפתותה להניח את בעלה ולא קיבלה וירא פאוסניאוס כי אלכסנדרוס היה במלחמה ויקח בירו כלי המלחמה הוא ואחרים נבחרים עמו וילך להמית את פליפוס וליקח את אשתו ויבה את פליפוס בצלעותיו מכה גדולה ולא מת ותהום הארץ. ביום ההוא בא אלכסנדרוס מנצח המלחמה וירא סער גדול בעיר וישאל מה זה, וכאשר שמע הדבר ויבא ב"היכל אביו וירא את אמו תפוסה ביד פאוסניאוס ויחפז להכותו ויירא פן ימית את אמו, ותאמר לו אמו הבה ויכהו מכה גדולה וירא אלכסנדרוס כי עוד אביו חי ויקח החרב ויתנה לאביו ויאמר לו קח החרב ונקום מיתתך ויכהו אביו וימת פאוסניאוס וימת פליפוס ויקבר אותו בנו אלכסנדרוס, וימלוך אלכסנדרוס תחת אביו בן עשרים שנה והיה הכס בכל המכה ובמזלות ובכל דבר ואיש מלחמה ורבו המלמדו המכה אריסטוטילוס החכם וזה אלכסנדרוס . . .

והשאר אינו רק העתקת היוסיפון, והספור אשר הצננו פה הוא כעין ס' Julii Valerii Epitome (I, 24) ובסוף הספר שונה קצת מיוסיפון ומסיים באגדות הגמרא (תמיד) על אלכסנדר, ואלו דבריו האחרונים: "ואמר להו וממאי ידענא דהבי הוא שקלון כליל עפרא ובסיוהא ולא לתר תקלה במתקליה הרא הוא דכתיב שאל ואברון לא תשבענה ועיני האדם לא תשבענה, ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירכה נשלם".

ובכ"י 4, 1183 מזה האוצר יש עוד ספר קטן וזה התחלתו: "אלה עיניי אלכסנדר בחילו אשר מת בו כאשר הניע לשערי מות והיה חליו משתיית

סם המות אשר השקוהו וכתב לאמו כתב יזהרנה בו לכל תהרד עליו . . . , והוא מאמר שלם מס' מוסרי הפילוסופים.

ובאוצר כ"י מדינה (Bibl. Estense, n°. LIII) נמצא ס' מעשה אלכסנדר המשונה מראשו ועד סופו מכל הספורים העבריים והנוצרים והוא קובץ דברי הבל והוא מספר "אלף ואחד לילה" וכיצא בו אבל אין באן מקום להאריך וא"ה ארבר ממנו במכתב עתי, ועד היום לא היה נודע עד כי מצאו החוקר המופלא כהר' נייבויער, ואציג היום השורות הראשונות והאחרונות: "איש היה בארץ מצרים ושמו בלדר בן אסן והיה האיש ההוא הווה בכוכבים ורואה במזלות ומעונן ומנחש ומכשף אשר לא קם כמותו בכל ארץ מצרים וכל אשר הפין עשה בכשפין ויתן עניו בגלופטריאה המלכה אשת פליפוס מלך מצרים ויהא לשכב עמה כי היא היתה יפת תואר ויפת מראה וימת לבו בקרבו מרוב אהבה עזה ובמעט אשר לא נותרה בו נשמה ויתחזק בלדר וישען על מזלו וינחש בכשפין להעת אם מחשבתו מועלת לו לשכב עם המלכה ויפל גורל בכשפין ויעל גורלו על המלכה וישמה בלדר שמחה גדולה וילך בשדה אנה ואנה ויהפך למצוא עשב אחד שישמו צרפיליא וישבע את העשב בכשפין ויקברוהו תשעה ימים רצופים . . .". וזה סוף הספר: "ויהי ככלותו לצוות ויאסוף את רגליו אל המטה וימת בתחלואים רעים ויבכו חילותיו וספדוהו שבעים יום ויעברו ימי בכיתו ויקחו גוף אלבי ויבשלוהו ויקחו עצמותיו ויוליכוהו ארץ מצרים וישבו ארצה מצרים ויבואו מקדוניה ארץ מצרים אל אמו גלופטריאה ויתנו את הכתר בראשה ותמלוך אחר כן חמש עשרה שנים ותעש המלכה משפט ושלוש ואת המלכות מסרה המלכה ביד ארבעה ישרים הללו וישפטו את עם הארץ ויעשו היכל גדול אשר לא נעשה כמותו, סליק."

דבר אל הקורא.

זה דרכי בספרי: המלות שהן טעיות לפי דעתי שמתו אותן בסמן העגולה (⓪), המלות הקשות פירשתי אותן בהערות, והננסתי בתוך סימן כזה [] המלות המתקנות הן מדרך הרעיון הן על כי הן נכתבות בכ"י לונדון, אמנם לא טרחתי לתקן הישגיאות אין מספר ובפרט הנסתר לנקבה או כיצא בו כי זכרתי דברי שמואל אבן תבון עצמו בהקדמתו לס' המורה ו"ל: "ועתה מפיל אני תחנתי לפני כל מעיין בספר הזה אשר ימצא בהעתקה טעיות או שגיאה בלשון או בדקדוק המלות או בין לשון זכר לנקבה ובין רבים ליחיד שיתקנה וידינני לכף זכות שהרבה פעמים יקרה בטלה אחת שתהיה בלשון העברי על לשון זכר והיא בלשון הערבי על לשון נקבה וכן יקרה בין רבים ליחיד וכו'."

גם הנחתי כל שמות הארצות והאנשים כמו שהם בכ"י אף כי מתנגדים זה לזה להראות לקורא שהמתרגם או הסופר לא שם על לב להעתיקם בדקדוק ובעיון יפה והרבה פעמים לא ידע הנוסחה הנכונה אלא אחר מששו בחשך.

וגם לא עמלתי לפרש כל ספור וספור ממעשי אלכסנדר ולא להוכיח מקורם ומוצאם וגם לא להישיר את המעקשים או להשוות המאמרים המתנגדים זה לזה כי זאת מלאכת מדפיסי הס' Historia de Proeliis ובאמת נעשתה קצת על ידי הח' Zingerle, Langraf, Zacher, Die Vita Alexandri magni des Archipresbyters Leo, Erlangen, 1885; ובדי שייבל הקורא להשוות נוסחת

הספר העברי עם ס' Historia de Proeliis רשמתי בכל מאמר ומאמר חלק (§) שבחיבור צינגערלע, ולפי זה לא עמלתי להראות כל שנויי הגרסאות אשר בין הס' העברי לס' האדומי כי אמרתי מקום אניח לבאים אהרי להתגדר בו. וקודם שאסיים אתן רוב תודות להברת מקיצי נרדמים אשר כבדוני בהכניסם הספר הזה בלקוטם ובראשם להר' בערלינער ולחכמים אשר היו לי לעזרה בין בשלחם לי העתקות בין בהנחתם ובקיאותם הלא המה הר"ר Steinschneider, Paul Meyer, Neubauer, Friedlaender, Perreau, Joseph Derenbourg, תהי משכרתם שלמה.

ישראל הלוי.

פאריס יום כ"ה כסלו תרמ"ז.

תולדות אלכסנדר.

[זה¹] ספר אלכסנדרוס מקדון וקורותיו גבורותיו וכל אשר עשה וספור מלכים אחרים קדמו[הו] ועניני מולדתו ויחסו ומו[לד]תו.

זה² הכפר כתבו תלמי המלך עם כל חכמי מצרים והרטומיה החוקרים על יצירת כל דבר ועל בריאת בעלי חיים כלם והצמחים וצורת התרפים וחזונים ומעשה הקסמים והכשפים וזה התחלתו.]

ויהי מלך אחד ממלכי מצרים ושמו נקתניבור³ והיה האיש ההוא נכון וחכם בחכמת האצטגנינות ומשכיל במלאכת הבישוף והקסם ובקי במלאכת המנחשים והמעוננים וראש למהירים בחכמת הרוחות ומופלג בשמוש כח הבוכבים והיה ישר דרך נאה מן המצרים ונחמד בעיני השרים וכל עם הארץ. ויגר לו כי מלך אחד ממלכי פרס ושמו ארתחשסת אסף המון רב וחיל כבד לבוא (אל ארם) להלחם בו, ויהי כשמוע נקתניבור את הדבר הזה ויתיעין לדעת אם אמת היה הדבר הזה לבא עליו מלך פרס ויקח משרי עמו ומקריאי משרתיו ויצו עליהם ללכת אל פאתי ארץ ממשלתו וכל גלילות ערי פרס לרגל ולחקור על הדברים האלה ולשוב אליו אל נכון. ויקח מכונה אחת נחשת גדולה מלאה נשמים שמורה אצלו ולקוחה בעת ידוע ומנוסה כחק הקסם ההוא ויקח בידו כף תמרים אשר כורתה גם היא בשעת בחינה ומנוסה למלאכה הזאת⁴ וילחש על המים כמשפטו כרצותו לדעת על סתרי ההווה עד שנראה אליו בתוך מימי המכונה צורות הספינות והאניות והמהגות הבאים עליו וישב על לבו ויתן דעתו לדעת מה לעשות להנצל מהרעה הזאת הבאה אליו⁵. וכעמדו מחריש והנה איש אחד מן המרגלים אשר שלח אל גלילות ארץ פרס בא ויאמר אדני המלך נקתניבור הנה ארתחשסת מלך פרס בא עליך בחיל כבד וביד חזקה להלחם בך ועמו עם רב כמדי ופרס ואשור וכשדים והגרים ועילם ופתרום ושנער וחמת וכל איי הים וכל אנשי המלחמה אשר ממזרח השמש⁶. וישחק עליו המלך נקתניבור ויאמר לו איש הלש ירא ורך הלבב מבשר רעה וצופה קשה סורה לך נטה הלאה מה מאד נבער מדעת כל אשר ישלחך גדולה או קטנה⁷. ויקם נקתניבור וילך אל חדר המסתרים אשר לו ויקח דונג ויעש ממנו צורת אניות ופרשים ואנשי מלחמה וישליכם אל המים אשר במכונה ויקח כף תמרים אשר בידו וילחש בקסמיו לדעת מה יהיה באחרונה. ויגידו לו קסמים ויכר מתוך הנחושים

אשר עשה כי אלילי מצרים אשר לו וצלמי עצביהם נכנסים בתוך אניות מלך פרס והמה חובלים ותופשי משוט לבוא עליו. ויצר לו מאד וידע כי כלתה אליו הרעה וישם לבו להמלט בנפשו [242 a] ויגלה ראשו וקנו [י] ונבות עיניו ויתחפש וילבש בגדים צואים] ויברה לילה ויקח בידו אשר מצא [מ] בסף זהב וחרוץ וחלי כתם ואת כל הכלים העשויים להכמת האיצטננינות ולמלאכת הקסמים. וילך אל ארץ בלוסי^ה (2) ומשם ארץ אנספי^ה (3) וילבש בגדי ששומשי לבנים כמנהג נזיריהם פרושי המרבנות אשר בארץ שנערי^ה (4) וילך ארץ מקדון וישב בתוך המון העם ויתנבא בתוכם ויגר לכל איש ואיש יצר מהשבות לבו ויפלא בעיני העם ויגדל מאד בעיניהם.

ואנשי מצרים ראו כי ברח מלכם וגם נבורם ויהדרו ותרשינה יריהם וילכו אל בית עצביהם ושם צלם ושמו סרפיס ויקריבו לו מנחת כשפים כמשפטם וישאלוהו על דבר מלכם ויען הצלם שהוא הלא מלכם ברח וימלט מפני ארתהשסת הבא עליכם כי ידע והכיר בהכמת קסמיו כי הוא ימשול בכם וימלוך על ארצכם ימים רבים^ה (5) עד שיבוא הבחור בן מלכם ויקח נקמתו מאויביכם והייתם אתם ואויביכם המושלים עליכם עבדים לבחור ההוא. וכאשר שמעו מצריים את הדבר ההוא לקחו אבן שחורה ויעשו להם צורת נקתניבור ויכתבו על רגליו דבר הצלם להיות להם ולבאים אחריהם זכרון.

ונקתניבור ישב בארץ מקדון נכבד בתוך העם ולא נודע מי הוא ומאין הוא. והיה לעת צאת המלכים להלחם זה עם זה ויצא פיליפוס מלך מקדון לצבא להלחם עם מלך אחר, ויעל נקתניבור אל היכל המלך לבקר את אשתו ושמה אלנסדיוש^ה (6) וכראותו אותה נשאה הן בעיניו ותבער בו אהבתה ויכרע לפניו וישתחו לה וישק על ידה ויאמר לה יעורך אלהים מלכת מקדוניא ותאמר לו אלהים עמך גבור החכמה והבינה סורה שבה פה ויסר וישב. ותסב פניה אליו ותאמר לו שמעתי את עצם חכמתך ואמנה איש מצרי אתה. ויאמר לה מאד היסבת לכבדני באמריך עלי כי איש מצרי אנכי הלא הם המצרים הידועים בכל דבר חכמה ומשכילים בכל שכל ואם אינני מהם גם לי לכב כמזהם לא נופל אנכי מהם בחכמה, ובדברו את הדברים האלה לא גרע ממנה עיניו ולא נטה פניו ותאמר לו מה זאת שמת עלי מבטך ויען ויאמר לה מראיך הזכירני את אשר אמרו לי עצבי אלהי שאני עתיד להתחבר אל מלכת גדולה ולשרת לפניו ונכון לבי ובטוח שאת היא המלכה ויוצא מתחת בגדו לוח אבן השם ועליו זר זהב סביב משובץ באבני כדכר ואקרה ובתוך הלוח שלש צפירות הצפירה הראשונה צורת י"ב מזלות ושנית צורת כוכבי לכת והשלישית כללות רבות [242 b] מהכמת האיצטננינות^ה (7) [. . .] ואחת יקרה מאד למראה עיניה ותאמר לו מה מאד גדלה חכמתך ותבונתך אשר נתן לך אלהים ואולם אם הגד תניד לי השעה והרגע אשר נולד בה המלך או אדע כי אין נכון וחכם כמוד. ויקסום ויעונן בהכמת קסמיו ויגר לה את העת ואת השעה ואת הרגע אשר נולד בה פיליפוס המלך ויאמר לה כאשר הגדתי לך את זאת כן אניד לך את כל אשר תשאלני הקשי נא ושאל ותשאל אליו ותאמר שמעתי כי המלך פיליפוס שם אל לבו לרגשני מבים מלכותו בשובו מן המלחמה אשר הלך ויען ויאמר לה שקר אמרו לך כי לא יהיה בעת הזאת

ואולם יארבו הימים ויגרשך המלך ותפרדי ממנו ימים אחדים ואחר ישוב אליך בעל כרחו ותשאלהו לפרש לה הדבר הזה ולהיות ידו ועצתו עמה בדבר הזה ובכל אורותיה ויאמר לה אבל יש באלילים אליל גדול בוחר בך ואוהב אותך מאד ורוצה להזדקק לך והוא יעורך בכל אשר תשאלהו ומה תאמר נפשך ויעשה לך ותאמר לו מי האלה הזה ומה שמו ומה צורתו כי יבא אלי וכבדתיו ושמעתי בקולו ויאמר לה שם האלה הבוחר בך הוא אמון האמיץ ונקרא שמו אמיץ מפני שיש בידו כח ועצמה לתת און ולהרבות גבורה לבושהים בו. ותאמר אליו מה צורתו למען אכירהו בבואו אלי ויאמר לה צורתו צורת אדם בינוני לא זקן ולא בחור ועל מצחו קרנים כקרני השור וזקנו כזקן כלב⁽¹⁾ ובהלום הלילה יבוא אליך לבקש ממך ולשכב עמך ותען המלכה ותאמר אליו ואם אמת הדבר הזה מהיום והלילה אינך בעיני כי אם כנביא או כמלאך⁽²⁾. ויצא מלפניה וילך אל המדבר אל אשר ידע ששם עשבים ועיקרים הצריכים למלאכת הכשוף ויעש מהם בחכמת כשפים עד שהיתה המלכה רואה בחלום כל דבריו. ויהי בבקר ותשלח ותקרא אליו ויבא אליה ותאמר לו הנה ראיתי בהלומי ככל דבריך בא אלי המלאך ויאמר לי הנני מפקיד אצלך איש לעשות ככל דבריך ויאמר לה שמעתי את הלומך ואולם בואי החדרה ואראה לי שם מקום ואודיעך את מספר החלום ואת שכרו ואראה כל אותן הדברים כי ידעתי כי האלה הזה עוד יתראה אליך בדוגמת תנן גדול ואחר כך יהפך לאיש כתבתי ואם אסתר עמך באותו מעמד איעצך איך תתנהגי עמו ומה תעשי ואם לאו לא אוכל [243a] ליעצך על זה ותאמר לו הן דברת בא אל [חרר משכב] ועשה כטוב בעיניך וכי יבוא דברך אתנך לאב לנער הילד כי על ידך יהיה לי הבן הזה ועתה צייתה המלכה להבין לו מקום בחדר משכבה שילין שם עמה הלילה. ויהי בלילה ההוא ויקם נקתניבור ויתהפך בכשפיו ויהי לתנן גדול כי כך יעשו המכשפים יהפכו לתנינים בחכמת כשפיהם וילך על מטת המלכה בדוגמת תנן ויהפך לאיש ויבא אליה ותהר לו ובכלותו אמר אליה הנה [מן] הזרע הזה יצא איש חזק ואמיץ על כל הגבורים או גפוד ממנה ויצא מהיכלה וילך לו. ויהי כמשלש חדשים והרגישה המלכה כי הרה היא ותשלח אל נקתניבור ותאמר לו הנה אנכי הרה ועתה הודיעני איך יפול דבר אל המלך פיליפוס כבואו וירגיש בדבר הזה ויען אליה אל תיראי כי אמון האמיץ אלהיך אשר בא אליך יהיה לך לעזר ויטיב לב פיליפוס לאהבתך. ויסע משם וילך המדברה אל המקום אשר עשה שם כשפיו וילקט עשבים ושרשים לעצור. ולהשתמש בבה הכוכבים להראות לכל איש את אשר יחפון להראותו בחלומו. בלילה ההוא נראה לפיליפוס בחלום כי האליל אמון שכב עם אשתו ואחרי שכבו עמה סגר רחמה והתם עליו בחותם זהב וצורתו צורת תנן ועל ראשו מאכלת הרה והשמש מנוצץ עליו ואמון אומר לה הנה הרה מרונמת (פיליפוס וחבירו⁽³⁾). ויקץ פיליפוס והנה הלום ותפעס רוחו ויקרא אל הכהן אשר היה עמו במהנהו ויספר לו את חלומו ויאמר לו הכהן אם אמת החלום הזה הנה המלכה הרה מרוה האליל אמון ותלד בן גבורתו בנבחרת נחש ומלכותו יגיע עד מורת השמש וזה פתרון הצורות אשר ראית ממעל לחותם.

ויהי לקץ ימים וילכד פיליפוס את המדינה אשר צר עליה וגדמה⁽⁴⁾ לו בתוך המלחמה כאילו נחש הולך לפניו ונופח בפני המלחמה הנלחמים עמו ומכריחם והוא נוצח וכאשר נכנס פיליפוס לתוך המדינה שב למלכותו בארץ מקדון. ויהי כאשר

בא פיליפוס אל היכלו ותצא המלכה לקראתו ויהבקק וינשקק ויאמר אליה אם ויתרת נופך אין עליך אשם כי אין בנולדים לבטל רצון אלילים וכבר הראני אלילי בחלומי את כל אשר עשית ואשר אירע לך ועל כן אין אדם יכול להאשימך. ויהי מקץ ימים והמלך יושב על כסאו והמלכה נצבת לימינו ושם מבחר שריו והנה נקתניבור בא בדמות הנני בתוך ההיכל מקפין ומדלג ובהגיעו למלכה הכנים ראשו לתוך חיקה וינשקק ויבהלו מאד כל היושבים לפניו וגם המלך [243b] נבעת מאד ויאמר הלא הוא זה התנין אשר ראיתי ביום לבדי העיר אשר צרתי עליה נלחם עם אויבי ונוצח לפני פליאה מאד דברו וגדולה היא לי.

אחר הדברים האלה ופיליפוס יושב על כסא מלכותו ונפל בחיקו צפור והטיל ביצתו בחיקו ונמלי) מחיקו על הארץ ונשבר ויצא ממנו נחש קטן וירין הנחש ללכת על פניו כמעט ואחר רצה לשוב אל השפופרת שיצא ממנה ולא הניע שם ומת. אז פחד המלך ונבהל ויאמר לאסוף את כל שריו ועבדיו ויספר להם את כל אשר קרהו ויראם את הציפור והביצה והנחש שיצא ממנה. ויען אחרי) מגדולי קוסמיו ויאמר הלא זאת אות מאת האליל כי בן נולד שיכבוש את כל הממלכות ויהי כשוכו ממלחמותיו אל מלכותו ימות בדרך ולא יגיע אל העיר שיצא ממנה. ויהי אחרי כן ותתחלחל המלכה ויאחווה הבלי יולדה והיא לא ידעה על מה החבלים האלה כי לא ידעה ולא הרגישה ביום עיבורה איש למשכב וזכר. ותשלח ותקרא לנקתניבור או ידע על מה תדרשנו כי שמר ימי עיבורה. ויהי כבואו ויאמר לנערותיה שאנה והעמידה על רגליה. ויהי מידי עמדה והשמים נתקדרו בעבים והשמש נתבסה בענן ויאמר שבי המלכה שבי ותשב. ויהי כשבתה המליטה וזכר אז רנה ותרגש הארץ והשמים רעשו ויהי ברקס ורעמים וברד כבד מאד לפניו לא היה כן ויצאו הסריסים ויבשרו את המלך הנה המלכה ילדה לך בן. והמלך קם אל המקום אשר שם המלכה ויאמר לה הנה נא ידעתי כי בנך אינו ממני ויהי עם לבבי לבלתי החיותו ואולם על פי הנפלאות שראיתי במולדו ידעתי כי רוח אחרת עמו ובן האלילים הוא ולא נתן להמיתו וכשר הדבר לנמלו ולגדלו ולשום שמו אלכסדר³) ויצו המלך את שרותיו ואמהותיו ותנמלו את הילד ויהי לו לבן. בימים ההם ויגדל הילד ולא דמה בצורתו את פיליפוס וגם לא לאמו אך שערו כשער הארי ועיניו גדולות האחת שחורה והשנית ירוקה ושיניו ארוכות וקולו כקול הארי⁴) עד כי ירעדו שומעיו בהרימו קולו. ובהגמל הנער אמר המלך לנמלו וללמדו כל החכמה או למד והצליח. ויהי בן י"ג⁵) שנה והוא רוכב על סוס ואיש לא יעצור כח לפניו. וכראות פיליפוס את גבורתו ואת עוצם חכמתו [244a] נשא הן בעיניו ויאמר לו אי אלכסדר טוב אתה בעיני אבל איני [מכיר] כך אם יצאת מחלצי שהרי אינך דומה לי בצורתך. והמלכה שמעה ותירא מאד ותאמר אולי לב המלך עלי על דבר בני ותשלח ותקרא לנקתניבור ותאמר לו גם [נא] ראה מה יהיה סוף הדבר עלי מאת המלך כי יראתי על זה. ויען ויאמר אליה אל תחשבי עליו רעה כי אין בלבו עליך רק טוב. אז שמע אלכסדר את דברי נקתניבור ויאמר לו איזה הדרך עבר רוח יי לדבר אותך ולהניד לאדם מה שיהו ואשר בלב המלך. ונקתניבור היה אחר מן המלמדים אשר העמיד המלך ללמדו במיני החכמות. ויאמר הלא מחכמת האצטגנינות ושימוש הכוכבים יעמוד אדם על אלה. ויען אמנם הרעות כי לא גילית אוני ותנס ממני בחכמה הזאת כי על זאת יש לי לבבי משאר החכמות כולן⁶). ויען ויאמר לו רבו אבל בעל החכמה הזאת כהתלמד צריך להמשך במדברות לבדוק אחרי הכוכבים

מקום שכלה רגל משם. וישאל אלכסנדר המן החכמה הזאת יעמד אדם על מדת ימיו ומתי ימות. ויאמר לו כן וגם אני רואה בחבמתי ימי למות ויוצא חלצי יהרוג אותי. ויען אלכסנדר ויאמר עתה אני חושק לדעת בחכמה הזאת ואבינה לאחריתם. ועתה הגד לי איך יפול דבר. ויאמר לו הלא אמרתי כי תצא אחרי ונששתיך המדבר אז תבין ואז תבחין. ויהי הלילה ויוערו יחדיו לצאת המדבר ויצאו בלילה ההוא. המה יצאו מן העיר עד החריץ העשוי מחוצה לחומת העיר סביב לה כמשפט העיירות הבצורות ויאמר רבו שא נא עיניך השמימה והבט אל שבתי איך אורו נוטה לחשוך וכוכב צדק ונונה איך אורם וזהרם. ויאמר לו רבי הראני איפו הם ומי הם הבוכים ויהי כצאת [בשאת] רבו עיניו ובהראותו אליו את הבוכים ויקרב אלכסנדר וידהק נקתיניבור אל תוך החריץ ויפול שמה ויאמר אלכסנדר לנקתיניבור בנופלו שמה רדה אל שאול ברעתך כה משפט איש אשר יגלה סודי המלכים שלא במצותם. ונקתיניבור נשא קולו מתוך החריץ ויאמר שמע נא אלכסנדר הנה יום אשר אמרתי לך כי יוצא חלצי יהרגני. ויען ויאמר איך אני בנך ויען [ו]יאמר הרף ממני כי אין כזב ברברי והאמת דברתי ואכן לא אפרש לך עוד. ויהי כשומעו ויהר אפו וירגמהו אבן וימת שם. ויהי אחרי כן ויך לבו על הרגו רבו. ויאמר בלבו אולי אמת הדבר וינחם מאד וירד אל החריץ [244b] ויקח נבלתו ואת נופתו שם על שבמו ויבא עד אמו אל ההיכל. ותראהו אל אמו ותאמר לו מה המשא הזה. ויאמר לה את נופת רבי אשר הרגתי אמש. ויחר לה מאד ותאמר מה הגמול אשר שלמתו ותהרוג אביך או אשר הוא כאביך ויאמר הלא מפתיותך ומרע דעתך היה כל אלה. ותצו המלכה ויקברוהו בכבוד בתוך היכלה.

ומלך קפלוסיא¹) היא הקרובה למקדוניא. אהב לפיליפוס ושלח לו מנחה אשר נתן עליו סוס חשוב מאד והיו קורין אותו סוס בוספאל ולא היה אדם יכול לעוצרו ולבלום את פיו וכל הקרב אליו יהרגנו. ויצו המלך ויעשו כמין קובה של ברזל וישימו בתוכו הסוס וישליכו אליו כל המתחייבים הרגה למלכות לאכלם להיות זו מיתתם. ויהי מקין ימים הלך המלך אל בית אליליו ויאמר לו אשר יוכל לרבות על סוס אשר בתוך קובת הברזל הוא ימליך אחריו. ואלכסנדר בן טיו שנה ויהי איש משביל מהיר ובקי בכל החכמות וילמד חכמת האיציסנינות וחכמת השיעור והמדה והמשקל והמניין מן קלסטיאוס²) וחכמת המשפט והנימוסין מן נקסיאניס³) וחכמת הפילוסופיי מן אריסטוטליס. וילך שמו בכל הארץ על עצם גבורתו ורוב חכמתו והוד מלכותו אשר נתן עליו. ויהי היום ויעבור אלכסנדר לפני קובת הסוס וירא והנה בין רגליו איברי אדם אשר נותרו לפניו מאותן שאכל וירע מאד בעיניו וישלח בתוך אשנבי הקובה לאחורו ממול ערפו. ויהי כראות הסוס את יד אלכסנדר ויסב פניו וילחכהו בלשונו. ויצו אלכסנדר ויפתחו את שער הקובה ויבא בתוך הקובה וימסס⁴) את הסוס מראשו ועד רגליו ויכנע הסוס לפניו ולא נע ולא זז ממקומו. וירכב על הסוס ולא שם עליו סרג ולא רסן ולא אסרו. ויצא בתוך העיר ויתמהו הרואים אותן מאד. וירא פיליפוס אלכסנדר רוכב על הסוס וישמח ויאמר ברוך אלהים אשר דבר בפיו וכידו מלא כך דבר האלילים אשר נבאו עליך ויספר לו את הלזמו. ויען אלכסנדר ויאמר לו הישבת לחלום אם תקימו ותעשה כן להושיבני על כסאך אחריו ותתן לי רשות לצבא אל המקום

אשר אראה¹) ויען ויאמר לו צא ועשה בן לך וקח עמך חיל ופרשים ככל אשר תאמר נפשך והנה אל כל אשר תרצה ראה צייתי לתת לך ארבעים אלף דינרי זהב להוצאת הדרך. ויבחר לו מאה פרשים מנבורי פיליפוס ויקח את הסוס בוספאל ויצא עמו [245a] בצבא. ויקח עמו את פסתיוס²) סופרו וישנע בדרך את נקולאוס מלך ארדנס³) ובחיל כבר. וכראות המלך את אלכסנדר וישאלהו מי אתה. וישיבהו אלכסנדר בשפה רפה⁴) אני הוא אלכסנדר בן פיליפוס ויען ניקלאוס ויאמר לו הלא הוגד לך מי אני ואיך השיבותני [בשפה גאוה]. ויאמר לו אמנם ידעתוך ניקולאוס מלך ארדנס⁵) אתה. ועתה אל תתנאה ואל תתפאר על עצמך לבעבור כי אתה מלך מעצמך ואני מלך תחת אבי הלא הרבה שפלים ובעלי עונה נצחו במעש אנשים וגברו על מלכים גדולים ואנשי גאוה⁶). ויען ניקולאוס ויאמר לו הלא תשים לבך להמלט על נפשך או טוב לך מנבורה אשר אתה מתחזק בה. ויאמר לו אלכסנדר והוא כמצחק זה הדבר אשר דברת אינו מסור בידי ולא בידך וכשמע ניקולאוס דברי אלכסנדר אשר קראו בן אדם ולא מלך ויחר לו מאד ויאמר לו מדברין אתה ניכר שאינך מכיר את עצמך וגם אינך בקי לדבר את המלכים לפי גדולתם הלא אם צייתי את האנשים ההולכים עמי לרוק בפניך הלא תסבע ברוקים אתה ואנשיך. עוד הדבר הזה בפני ותבער בו חמתו וימהר וירוק על פני אלכסנדר⁷). ואלכסנדר עצר את חמתו וימשול ברוחו ולא נילה את חמתו בפעם. ויען לו במענה רכה ובקיל נמוך דע לך ניקולאוס כי לא אשיבך עתה גמול כפי המעשה הרע אשר עשית לי אך אם נוועדה יחד לעת נכון אז תבין מי הבלב ומי האריה. וישימו להם מועד להראות פנים ולהתנרות יחד וישב איש למקומו עד יום המועד. ויהי ליום המועד ויאספו את מחניהם ותהי המלחמה חזקה בין שניהם וילחמו מערכה עד רוב היום ותעז יד אלכסנדר ואישר עמו ויהפך נקולאוס עורף לנוס לפני אלכסנדר וירדף אלכסנדר אחריו וישיגהו וימיתהו שם במלחמה. וירדף אחריו הצבא עד שער המדינה וילכוד את המדינה ואת המלכות וישם עליה פקיד למלוך תחתיו. וישב למקדון ועמדת המלכות בראשו וימצא פיליפוס חתן אשר לקח לו אשה על אמו ושמה פליוטרא⁸) ועושה משתה גדול לכל שריו ועבדיו ויבא אליהם אלכסנדר וימצאם אובלים ושותים וחוננים ויאמר לפיליפוס ברוך אל עליון וברוך אדני המלך אשר על ידו נצחתי את האיל הראשון אשר עמד עלי ואני יש עם לבבי להשיא אמי אחר מן המלכים לאשה ואעשה לה משתה גדול ולא אקראך כי אתה לא קראתני אל המשתה אשר עשית. ושם [245b] בתוך המשתה סלינואוס⁹) שר צבא פיליפוס ויאמר לאלכסנדר הלא המלך נשא את פליוטרא להוליד ממנה כדמותו בצלמו והוא ימלוך אחריו. והיו בשמוע אלכסנדר את דבריו ויחר אפו ויכהו בכשיל אשר בידו וימת. וכראות המלך כי מת שר צבאו ויחר אפו ויעמד על אלכסנדר להכותו בסבין אשר בידו וכשעמד אחותו כאב גדול ויפול ארצה וינס אלכסנדר מפניו ויבהל המשתה ביום ההוא ותהפך משמחה ליגון וישאר תולה בתוך ההיכל. והיו ביום השלישי הלך אלכסנדר לבקרו ויאמר לו אי פיליפוס ואם אין משפט הבן לקרא לאביו בשמו אעפ"כ אני לא אכנה בשמך כאשר יבנה הבן בשם אביו כי אם כאשר יבנה איש את ידיו ואיעצך שתשיב את אמי אשתך כי שלמתה גמול רע ואל יהיה בלבך עלי על שהרגתי את שר צבאך כי בן מות היה על

הדברים אשר [דבר] לי בבית המשתה ולא נכון לפקוד עלי את הרגיתו כי במשפט הרגתיו. וכאשר שמע המלך את דבריו וישא את קולו ויבך וגם הוא בכה עמו ויצא מלפניו ויבא אל אמו ויאמר לה אמי אל יחר לך על אשר עשה לך המלך כי בנך בך כי את בנות בו כסתר והחטא ההוא גורם לך את כל זה ולא יהיה לנשים לבו אם ישובו לבעליהן. ויקחה ויאחו בידה ויביאה אל המלך ויהי כראותה ויחבקה וינשקה וישיבה לו לאשה ויצו ויוציאו מביתו האשה אחרת אשר לקח.

ויהי מימים וישלח דריוש מלאכים אל פיליפוס לקחת מידו הממון שהיה משיב לו בכל שנה. והיה כראות אלכסנדר אותם ויצו לבלתי תת להם מאומה ויאמר להם אמרו לדריוש כי במדה שהיה פיליפוס קודם שנולד לו בן אינו היום כי או היתה לו תרנגולת מטילה ביצי זהב וכשנולד לו בן סגר אלהים את רחמה. ויתמהו האנשים על דבריו איך מלאו לבו לדבר כאלה וישבו אל דריוש בפחי נפש.

ויהי אחרי כן ויוגד לפיליפוס לאמר הנה פשעה עליך ארץ אלמניא ופרובינצא וכל ארץ המערב¹⁾ אשר תחת ידיך ולא השיבו לך מס מנחת שנה בשנה ויצו אלכסנדר בנו לקחת אתו חיל רב ולעלות לצבא על הארץ ההיא. ויקח אתו מבחר הצבא אשר לפיליפוס ואנשי המלחמה אשר לו וילך [אל] הארץ וילחם בה ויצר על ערי הבצורות ויתפשט ויכבשם תחת ידי פיליפוס כימי קדם. ובהיותו לשם מרדו על פיליפוס גם אנשי [246a] בטיניא²⁾ ומלכו שמו יוסניס³⁾ והוא איש נבור חיל. ויקח אתו חיל ופרשים וילך אל ארץ מקדוניא לתופשה ולקחת לו המלכה לאשה כי אהבה מאד למבראשונה ויצר על מדינות אנגונייה הקרובה למקדוניא. וכאשר שמע פיליפוס כי צר יוסניס על אנגונייה⁴⁾ הקרובה למקדוניא לקח אתו את יתר הצבא ושאר ההמון אשר לו וילך לקראתו מארץ מלכותו וכאשר קרב פיליפוס אל מחנה יוסניס וישקף אל מחנהו וירא את המון המחנה אשר לו ויירא מאד להלחם בו וישב למקדוניא וכשמע יוסניס את הדבר הזה וירדף אחריו וידבק אותו קרוב לשער מוקדון ותהי המלחמה ביניהם ויפגע יוסניס בתוך המלחמה בפיליפוס ויך על כתיפו עד אשר נטה למות וירדוף יוסניס אחרי מחנה פיליפוס עד שער מוקדון ויבא אל תוך המדינה ויעל אל היכל פיליפוס לקחת לו המלכה ולא מצאה כי ברחא מן העיר אל מגדל עוז אשר בארץ. ויהי כבוא יוסניס אל תוך היכל מוקדון והנה פיליפוס ברח מן העיר וילך אל מדינת יוסניס הקרובה למקדון להאסף שם עם חילו ולבא להלחם עם יוסניס וידע אלכסנדר את מקומו ויקח מתי מספר מנבוריו ויצא פתאום אל יוסניס בתוך המחנה ויכהו בחרב על ראשו וימת⁵⁾ וילך אל המערכה אשר אביו נפל שם וימצאהו קרוב למות ויצעק אל פיליפוס ויהי כשומעו את קולו ויאמר לו רב אמותה הפעם כי אינני דואג על מיתתי אחרי ראותי את פניך כי ידעתי כי תקח נקמתי מאויבי ויאנח וימת.

ויפל אלכסנדר על צוארי המלך ויבך עליו וישאהו אל ההיכל אשר לו וישרף אותו כשריפת המלכים⁶⁾ ויקברוהו בכבוד גדול. ויעברו ימי בניתו וישב אלכסנדר על כסא המלכות וישלח ויאסף את כל שרי ארצו ויבואו לפניו ויאמר להם שמעו לי ארץ מקדוניא ותסליא וסרטיא⁷⁾ וכל משפחות ארץ יון. שאו עיניכם על פני אלכסנדר והביטו אל מראה הודו ושמו לבבכם אל מעשהו והכינו

מחשבותיכם אל עבודתו כי הוא עם האלהים¹ מעוזם ומעריצכם וישמרכם מכל צר ואויב ויבניע אויביכם תחת כפות רגליכם ואל תראנו על מות המלך פיליפוס במהו על האלהים ועל אלכסנדר כי הוא יתעסק וישתדל בכל צריכם הבינו וקדשו לכם כלי מלחמה משחו המגנים ומרקו הרמחים ואשר אין לו כלי מלחמה יקנה כי לא אשכון במקום אחר ואיני הפין במנוחה [246b] כי אם להתנרות במלחמת אויבינו ובכבוש את שונאינו. ויענו זקני הארץ ויאמרו לו אדונינו צוה את דברך על הבחורים בני גילך וורו אותם למלחמה ואזור אותם להחליץ לצבא כי אנחנו עברו הזמנים עלינו והזקנה מצאתנו וימי השיבה פגענו שים פניך אל בני הנוער חזקי הלב וקלי רצון והמה יעשו רצונך². ויען ויאמר להם הזקנים אשר למדתם אותה (?) מנעוריכם ואתם יודעים מסיבות המערכה ותהבולותיה ועצת האויב והמצור ולא לנערים אשר לא ערכו מלחמה מעודם ועד היום הזה ולא ידעו מעשה המערכה אתם תצאו בראשם ותפקדו אותם אל פני המלחמה והם ישמרו מצותכם את כל אשר תצוו³ ויהי כשמוע השרים והזקנים את דבריו ויפלו על פניהם וישתחוו לו ויאמרו כן נעשה כאשר דברת הנה אנחנו נבונים אל כל אשר תצוו. ויצאו השרים והזקנים ויתנו ראשים על הצבא וישימו פקידים על המערכה ויצאו אנשי החיל בעצת השרים והזקנים ככל אשר צוה המלך⁴. ויהי מימים ויצא המלך לצבא ויפגע לו במקום טרנון⁵ ושם במה גדולה ובתוכה צלם גדול ושמו אבולון והיה אליל גדול לבני יוון בימים ההם ויאמר אלכסנדר לזבח זבח לפני אבולון כמשפט הכהנים הנוירים אשר לפני הבמה ושמו זקודה⁶. ויאמר אדני המלך העת הזה הנה לא עת זבח הוא לפני אבולון ולא לרצון יהיה לך כי כבר פנה השמש לערב ופנה היום ונמו צללי ערב. וישמע המלך אל דבר הכהן ויחדל הזבח עד למחרת. ויהי מחרת כעלות השמש ויזבח המלך את הזבח לפני האליל אבולון ויקרא האליל ויאמר המלך אי ארקיליאנס מה לך ויתנכר השם הזה בעיניו ויבזהו ויען ויאמר לאליל למה לא קראתני בשמי עתה ידעתי כי זבחיך ללא הועיל ומנחותיך לא עזר בהם. ויצא אלכסנדר מן הבמה וילך עם חילו אל ארץ אלדקי⁷. ויבכש את כל ממלכת הארץ ההיא. ויסע משם אל מדינת שולאנא⁸ וילכדה ויסע משם וילך באניות ארץ לוברדיא. ובשמוע אנשי רומא כי בא אלכסנדר אל גלילות ארצם ויראו מאד פן תדבקם רעתו ויבקשו להשלים עמו ויקומו ויעציהם וישישיהם וישלחו מלאכים וכידם מנחה שקלים זהב שחוט. ועמדת זהב משקלה אלף אונקיות ויאמרו להם כה תאמרו לו הנה יועצי רומא וישישיהם מכפרים את פניך במנחה הזאת ושואלים ממך [247a] להשלים עמם ולהיות ירך עמם ויקרא שמך עליהם וילכו ויבואו אליו ויגידו לו את דברי יועצי רומא ויביאו לו את המנחה וישמע אליהם וישלם עמם וכירות להם ברית וישלחם. וישב המלך על הים אל ארץ אפריקייא ואל ארץ פלישתים⁹ ויערוך אתם מלחמה וינצחם ויבכש את מלכותם¹⁰. וישב אל איי סקלייא ואקרייתום ופתירוס¹¹ וישם פניו ללכת אל הבמה אשר היה שם צלם הנקרא אמון. ויהי בדרך ויעבר צבי אחר לפני הצבא ויורו המורים בקשת אל הצבי ולא הבזהו. וקח אלכסנדר את הקשת ויורה את הצבי ויהרגהו וישמה שם אלכסנדר שמהה גדולה כי נחש ועונן בדבר ויקרא שם המקום מקום החצים עד היום הזה. וילך משם אל הבמה אשר הזכרנו ויזבח שם זבח גדול לפני הצלם ויקמר לפניו. אחרי כן הלך אל המקום הנקרא

טפריי) וימצא שם בתחתית ההר י"ב חביות ומכל חבית וחבית יוצאות י"ב עינות מי"ב) ובראש ההר בית במה גדולה ובנינה גדול ומופלא והיו שערי בית הבמה סגורים ולא ידעו לאיזה אליל הבמה עשויה ויבטח שם זבח גדול ויקטר לאליל סתם ולא קראו בשמו. והיו בלילה ההוא ויחלם והנה האליל הנקרא סרפס נגלה ויאמר לו אי אלכסנדר התוכל לעקור את ההר הזה ולשאת אותו על כתפך. ויאמר הבח הזה אינו בידי ואם היה בידי אעשנו. ויען האליל כאשר לא יוכל איש לעשותו ככה כן לא יוכל לשנות את שמי"ב). והיה כאשר שמע את הדבר הזה ויקור וישתחו לאפיו וישאל אליו ויאמר לו בי אדוני הודיעני מתי תהיה וכמה"י). ויען האליל ויאמר הקשית לשאול כי הדבר הזה אשר שאלת לא יודע כי אם אחרי טורח גדול אך מפני כבודך וחשיבותך אצלי אנלתי לך דע כי מות תמות בימי בחורותיך על יד סם המות אשר ישקך בכוס חומר. ויקץ משנתו ויתעצב מאד על הדבר ולא הגיד לאדם ויקרא אל הצופים אנשי המלחמה הרצים ההולכים בראש הצבא לכו לכם [אל אישקלון] ויצרו עליה ושבנו לכם פה עד אשר אלך אליכם ויהל ויבן עיר ויקרא אותה על שמו בעבור הזכיר שמו אחרי מותו. והיה כאשר [התחילו] הבונים לבנות ויפתחו אשיות החומה סביב. והנה עופות השמים [השמים] באו"י) ויהנו סביבות האציות והנה העופות"י) באים אחריהם ויכלעו העופות הראשונים ויאכלום ויחר לאלכסנדר על הדבר הזה ויחרל לבנות העיר כי אמר אות היא על העיר הרבה ושוממה תהיה וימיה לא ימשכו ומדוע אחרת עליה לבנותה. ויאספו אליו חכמי מצרים הזומרים וידעי העתים והידעונים [247b] ויאמרו לו אל יחר בעיניך הדבר ואל תחרל לבנות העיר כי אות היא המעשה הזה כי העיר הזאת אשר אתה בונה תהיה עזרה ומנוסה לכל הארצות ומשם יחפרו את כל המדינות ויבאו אליה מארץ מרחקים ויטחרו בה"י) וכשומעו את הדבר הזה ציוה לבנות ויבונה. ויצו את חכמי מצרים ללכת לארצם ולבקש שם את קבר ירמיה הנביא ולהוציא עצמותיו ולקברם שם בדי' פינות המדינה להיות שמור למדינה למען לא יבא לתוכה לא נחש ואפעה וצפרדע ולא היה רעה ויעשו כן והיא העיר הנקרא אלכסנדריא. ועד היום הזה לא נראה בתוכה חיה רעה ושרץ רע ויתקיימו דברי אלכסנדר במעשה הזה"י).

ויהי טרם החל לבנות העיר ויבאו אליו אנשי מצרים וישלימו עמו וימליכוהו עליהם. והיו כבואו בתוך עיר מצרים וירא ברחוב העיר צלם אשר עשו בברוח נקתיניבור ממצרים מפני ארתחשסתא וישאל להם מה הצלם הזה, ויאמרו מלך אחד היה לנו ושמו נקתיניבור ויברח מכאן ולא ידענו אנה הוא ונעשה צורתו ונקימה למצבה. וכשומעו זה ויאמר זה היה אבי אשר הולדינו וזו תבניתו. ויורד מעל המרכבה ויהבק את ההיכל הצלם ויגשקהו וירא על רגליו מכתב חרות ויאמר להם מה זה ויקראו לפניו המכתב ההוא ואת כל המראה אשר ראה וישמח שמחה גדולה וידע כי הוא המלך אשר אמרו האלילים.

וילך משם ארץ סוריא"י) ויצאו אליו שרי הארץ ויקבצו עליו להלחם בו לנרשו מן הארץ ההיא. והיה כראותם כי חזק מהם ורב מאד מחנהו וישלימו עמו ויביאו לו מנחה מכל המדינות אשר בארץ. והיה מהם אשר השלימו [השלים] עמם ולקח מנחתם ומהם אשר לא השלים ולא לקח מנחתם ויהרגם. וילך משם ויצר על ציו"י) וישלח מלאכים אל ירושלם

אל הכהן הגדול ואל שרי היהודים לאמר כה אמר המלך אלכסנדר עשו אתי ברכה והשלימו לי והשיבו לי את המנחה אשר השיבתם לדריוש מלך בבל כי טוב הוא לכם עבוד מלך מקדון מעבוד מלך בבל. ויען הכהן הגדול וכל שרי היהודים לא נוכל לעשות כן כי נשבענו בשם אלהינו למלך בבל להיות לו נאמנים ולא נפשע בו כל ימיו ולא נמירנו במלך אחר הלילה לנו מעשות זאת מחטוא לאלהים ולעבור על שבועתנו ולפשוע במלך בבל. וישבו המלאכים אל אלכסנדר ויגידו לו דברי היהודים ויתר לו מאד ויאמר לעלות עליהם לצבא ואקח נקמתי מהם ואודיעם את ידי ואראם הטוב טוב [248a] אני מדריוש אם אין. רק לא יכול לעשות מיד להעלות מעל צר עד שילכדנה. ויהי בלילה ההוא ויחלום והנה בירדו אשכולות ענבים וישליכם מידו על פני הארץ וישחטם בגליו ויירמסם והנה יין אדום מאד על פני הארץ. ויהי בבקר ויקרא חרטומי מצרים וחכמיה ויספר להם חלומו ויען הגדול שבהם ויאמר הנה צר בידך והרגת אנשיה ושפכת דם על פני הארץ ותהרס את המדינה ושמת תל עולם והיין ההוא דם האנשים אשר בה הנהרגים על ידך. ויהי כשומעו כן ויקם מהרה ויועק את הצבא ויקרב את כלי המלחמה וילחם עליה מלחמה גדולה ולא הניע הצי היום עד שלכדה ונהרסו חומותיה ונהרגו אנשיה ונשבו הנשים והטף אשר בתוכה ויהרוס העיר וינתן את מגדלותיה וישימה תל עולם וכן עשה לשתי מדינות שבסביבותיה ויעש בהם רעה גדולה אשר לא עשה לכל מדינה אחרת וזכר הרעה ההיא לא נשכח מזרעם וזרע זרעם. אחרי כן נסע משם וילך אליסיא ומשם אל רדוס¹ וישב פניו אל ירושלם ואל בית המקדש וכששמע סחת יהודה והכהן הגדול וכל שרי ירושלם וייראו מאד ויאספו כולם אל ירושלם ויאמר להם הכהן הגדול אנשי ירושלם ויהודה שובו לדי אלהיכם ויציל אתכם וכה תעשו קדשו צום קראו עצרה שלשת ימים רצופים והרכו תפלה ותחנונה והעלו עולות ושלמים לפני די' ויצילכם מכף אלכסנדר ויעשו כן. ויהי ביום השלישי לתעניתם וירא הכהן הגדול בחלומו והנה קול קורא אל תירא מאלכסנדר וצבאותיו רוב מתנהו כי לא יעשה עמכם רעה השכימו בבקר ופנו את רחובות העיר ואתה לבוש בגדי הכהונה אשר תעבור בהם לפני לפנים וסנו את כל הדרכים ולבשו בגדי לבן חליפות ושים הציץ על ראשך ושתחו את שערי העיר וצאו אליו. ויהי בבקר ויאסוף כל העם ויספר להם החלום וישמחו ויכרעו וישתחו לדי' ועשו כאשר צוה להם ויצאו לקראת אלכסנדר ויעברו בראשם הכהן הגדול ויעלו אל הר הלבנון ויראו משם את עיר ירושלם ואת בית המקדש ויעמדו שם עד אשר קרב. ויהי כראותו מחנה היהודים בראש ההר ויאמר אל חילו התיצבו פה אל תוסיפו לעבור ויקח עמו משריו הגדולים ומתי מספר עמו ויקרב אל הכהן וירד מעל המרכבה ויחבק לו וינשק לו וישתחו אל השם הגדול אשר על ראשו וידבר אל הכהן דברי שלום ויעשו לו כבוד גדול. וכראות עבדיו את המעשה אשר עשה ויתמהו ויפלא מאד בעיניהם ויען אחד משריו גדול ונישוא פנים מכל השרים [248b] אשר עמו ושמו ברמניון² אדוני המלך כל ממלכות הארץ נתן אלהים בידך ואתה מלך גדול על כל הארץ ומדוע השתחווית אל הזקן הזה שאינו מתורתך והשפלת לפניו נפלא מאד הדבר בעינינו ובעיני כל צבאות מהניך. ויען ויאמר שמע נא ברמניון לא השתחוויתי לאיש הזה אלא לשם החקוק על מצחו ההרות בציץ הזה ועתה שמעוני אחי ועמי אני בהיותי במקדוניה ויהי עם לבבי לקבץ את

החיל הזה וארא בחלומי והנה במדבר דוגמת המקום הזה והנה שם אנשים מלובשים בגדי לבן מרונמת אלו ולפניהם אחר כדוגמת הכהן הגדול ומלבושיו ויאמר אלי בחלום המלך אלכסנדר ואומר הנני ויאמר אני המלך השלוח לעזרתך מאת האלהים מבשרני לך כי כבוד גדול ומעלה גדולה יהיה לך ואעזרך בכל מקום ועתה כראות זה ואזכרה את חלומי ואדע כי איש האלהים הוא ויהי כשמוע עבריו את דבריו ויישב בעיניהם. ויהי אחרי כן ויבא אלכסנדר אחרי הכהן אל תוך המקדש וישתחו על אפיו לפני ההיכל ויוצא לו הכהן ספר דניאל ויראהו אורות הבחור מלך יון שיתגרה מלכי מדי ופרס ועשה והצליח וכששמעו זה שמח שמחה גדולה ויאמר להעלות עולות ושלמים לשם אלהי ישראל. ויצו הכהן הגדול להעלות עולותיו ושלמיו על פי התורה וכמצות משה איש האלהים ויעשו כן הכהנים. ואחרי כן צוה המלך לתת לכהן מתנות גדולות וחמדות ובקש ממנו להעלות עולות תמיד ולהתפלל בעבורו. ואחר כל תפילותיו [אמר] מה שאלתך הכהן ויתן לך ויאמר לו שאלתי אם על המלך טוב להעביר קול בכל מחנהו אשר בכל מקומות ממשלתו וגם כאשר ילחם בבל ואשור ואלעזר (שימצא שם איש מעמנו לא ימצא לו נזק וינשאהו עבדי המלך עד הגיע עדינו הנה ובכל המקומות אשר אחד מישראל נר שם לא יאנס לעבור על תורתנו כמשפט וגם אנחנו נעבוד את אלהינו כמשפטנו לעשות את זבחינו ואת נסכינו ואשר יתן לנו עזר המלך לעשות לנו הנחה מעבוד לו בשנה השביעית ומחשיב לו מנחה שעלינו להשיב לו מדי שנה בשנה כי מצות אלהינו עלינו לאמר בשנה השביעית תשבות הארץ וכאשר תשבת הארץ נשבת אנחנו בשנה ההיא. ויצו המלך ותתן דת להעשות כן ככל אשר שאל הכהן ויברך ברית על פי הרבנים האלה ויכתב בשם המלך ויחתם בשבעת המלך^י). אחרי כן יצא מירושלם המלך וכל [249a] שריו עמו וכל מקום שהלך השלימו ויביאו לו מנחה. והפליטים אשר פלטו מצור אחרי אשר לכדה וילכו אל דרוש ויגידו לו בא עלינו אלכסנדר ולכד צור והפיל חומתיה והחרב הארץ והרבה חלליה וישב ממנה שבי נשינו בנינו בנותינו ויהי כשומעו כן ויצו להחזק לו תבנית צורת אלכסנדר וימצא בם איש אשר נמצא אתו צורת אלכסנדר ותבניתו חרותה על לוח ויוציאה למלך וכראות צורת אלכסנדר ויבו לו בלבו מאד ויצו ויעשו כדור והמקל אשר ישחקו בו הנערים הנקרא אל צולגאן בלשון הגר^י) וכוס זהב ויתן ביד אחד משריו ויכתב כתבו וישלח לאלכסנדר.

וזה פתשן הכתב. מן דרוש בן דרוש המלך מלך מלכי הארץ ואשר דומה לשמש בתקופתו בהודו ואורו ואשר כל אלהי פרס מגינים עליו ועומדים לעזרתו והמולך ממזרח שמש ועד מבוא אל עברו אלכסנדר שלום. שמעתי כי אתה מתנשא לאמר לבא בארץ עם הפרסים הרקים המורדים והפושעים שנתלקטו אליך להלחם על חילותי המכסים את עין הארץ ועם מלך גדול כמוני אשר זהב וכסף וראמות וגביש ואבנים יקרות ופנינים אשר באוצרותי אם יתשורו על כל יושבי הארץ אז יעשירו ואתה כבוא הספר אליך המלך [עליך] לצאת מעצתך ושוב לארצך אל אמך ושים ראשך בתוך חיקה והנה שלחתי לך כדור וצולגאן אשר תשחק בו עם הילדים בני גילך וגם כוס זהב שלחתי לך למען תמצא בו מקצת מחסוך ועתה אם לא תשמע לעצתי תדע כי אצוה עליך מקצת צבאותי לקחתך בציצית ראשך ולהביאך אלי ולתלותך על אחד מן השיחים מהנבזים כמשפט המורדים והפושעים

בני גילך הקמים על אנניהם והמתפרצים על מלכם ועתה שתים אני נוטל עליך
 בחר לך אחד מהם¹). והיו כהניע המלאכים אל אלכסנדר ויתנו לו שלום כמשפט
 המלכים ויתנו לו הכדור והצולזאן והכוס ויצו המלך לקחת מידם ויקרא לפתיוש
 סופרו ויצוהו לקרוא הכתב באוזני כל היושבים במסכה ההיא ובשמעם דברי הסופר
 ההוא ויועקן ויחר להם מאד לאמר איך מלאו לבו לדבר על המלך כן. ויצו
 המלך לאמר שימו יד על פה ותחרישו הלא ידעתם והבנתם מעל הספר הזה כי
 פחדו ואימתו השיאהו לדבר כן הלא כאשר הכלב יפחד כי אז ינבה וירם קולו
 ועתה הנה נתן בלבנו אמין וחזק כחנו לבא עליו כהודיעו אותנו את כל תוקף
 עושרו ומאודו ושימו לבכם למן היום הזה איך נקה את עושרו ואת ארצו כי אז
 נעשר ונמצא און לנו. אחרי כן השיב אל מלאכי דרויש ויאמר [249b] הנה אדניכם
 אמר עלי לתלותי ועתה הנני עושה בכם את אשר אמר וכשישמעו כן ויהדרו
 ויצא לבם ויפלו על פניהם וישתחוו ארצה ויאמרו לו אדונינו המלך מה פשענו
 ומה הטאתנו הננו עבדים לך וגם למלך השולח אותנו ואם טוב בעיניך אין לנו
 משפט מות כי הננו לכל מצותך ושליחותך נכונים ולשליחות מלכנו דרויש²). וכשישמע
 אלכסנדר דבריהם ישרו בעיניו ויאמר להם אל תיראו ויאמר לתת להם מתנות רבות
 ובעת האוכל נתן להם מקום בראש הקרואים ויאמרו לו המלאכים אדונינו המלך
 יתן נא לעבריך אלף פרשים לבא עמנו ונביא לך המלך דרויש אסור וימאן
 ויאמר [חלילה לי] מעשות זאת מתת לבם איש אחד מאנשי כי אין נכון למלכים
 גדולים ולאיש כמוני לקשור עליו קשר ביד עבדיו כי אז יומו יבא או נועדה
 כמלחמה³). ויצו להשיב חשוכה על הספר המוכא אליו לדריוש. וזה פתשנן הכתב.
 מן אלכסנדר בן פיליפוס ואלפנדריוש המלכה אל דרויש המלך האומר בלבו כי
 הוא דומה אל השמש בזהרו ובהדרו והחושב כי כל אלילי פרס מנינים עליו. הנה
 כתבך בא אלי ואקראנו ואבין מדברייך שאין עליך חוד מלכות ודברי כסיל דברייך
 ואינך בקי במוסר המלכים ודתותיהם ותגדל עצמך עד השמים בעצם ידך כנחך
 ודמינך לשמש ואת כבוד עשרך ורב אוצרתך ותמעט אותי להשפילני ואת ממלכתי
 עד עפר ועתה דברייך אינן אלא תימה הלא המלכים הגדולים לא יעמדו לפניך
 ולא יוכלו לך ואף כי איש נבזה כמוני ומלך קטן כאשר קראתני חדל נא איך
 יקום עליך ואיך יערך לפניך כי קטן הוא ואולם שמע נא דרויש אמת הנינו אליך
 אקרה לקראתך כי רב עשרך אשר הודעתני נתן בלבי לבא בארצך ויהיו לי דברייך
 כבשורה כי אירשנו וזה החלך לעשות לי אות בשלחך לי כדור וצולזאן וכוס הכדור
 היא כדמות הארץ ועוגל שלה לאמר כי תשוב לי ואמלוך עליה וגם הצולזאן
 המתעקף בראשו לסוף כאגמון אות ומופת כי כל המלכים יכנעו לפני ויכרעו וישתחוו
 לי ויהיו לי לעבדים והכוס אות לך כי תשיב לי אשכר ומנהה תמיד וזה אשר
 החלות לי לעשות ותבשרני בשורה גדולה על דברייך ועל ששאלותיך ועתה דע כי
 בן מות אחת ומות תמות כי אמרת אשר דמית בנדלך אל השמש ואל הצבא⁴)
 ותשיר(?) על כל המלכים ואם נועדה יחד ותנצחני אין יתרון כי מלך הדומה לשמש
 [250a] אם ינצח מלך דל וקטן כמוני לא תתיה תפארתי על ככה ואולם אם
 אני אחזק ממך אז יהיה לי השם והיתרון והכבוד כי נצחתי המלך המולך ממורה
 ועד מערב ועתה דע אל נכון כי אלך לקראתך להלחם בך. וישובו המלאכים אל
 דרויש ובקראו את הספר ויחר אפו ותבער בו חמתו וישלח מלאכים אל השליש

והגבורים אשר לו באנטוכיאי¹) וכתב שלח אליהם וזה הנתב. הנה שמעתי כי אלכסנדר המקדוני נתנשא בילדותו ויצא מן הדרך מאד עד אשר נכנס בעסייה²) אשר בקצה מלכותו ונס משם ועש תועה בכל המקומות ההם ועתה צאו לקראתו וקחהו אלי והביאהו לי ובכל הדרך תייראהו פן יתיירא (?) למען ידע כי לא יראוהו כי ידענו כי ילדותו ושחרותו הסיחה לעשות את הדברים אשר הוא עושה³) ובהגיעו אלינו נלבישהו משובצות זהב ונשלחהו אל אמו ושמה יגדל עם הנערים בני נילו ולבשיגדל אז יעשה אשר תמצא ידו אבל עתה ילד הוא ורך ואין לפקוד על אשמו ועתה אל תשנו והביאוהו אלי. ויהי כקרא השליש שבאנטוכיאי הספר הזה ויפל על דברי הספר ויכתוב ספר להשיב אל המלך דריוש. אל המלך דריוש מלך מלכים מאת עבדו השליש והגבורים אשר באנטוכיאי לאדוננו שלום ידע אדוננו כי בא לידנו הספר אשר שלח על אודות הנער אלכסנדר כי בא בעסיאי ונכנס בארץ ההיא אמנם ידע אדונינו כי אנחנו פה באנטוכיאי ביראה ממנו ונס אנחנו צריכים לעזרתו ולחילותיו להושיענו מידו ואף כי נלך לקראתו ולתפשו בו וזחלנו בעוברו עלינו יצאנו לקראתו עם הצבא והגבורים ולא עמדנו בפניו וכאשר נמלטנו מידו ונשב ונאסף העירה שמחנו הלא הוגד לאדוננו אשר עשה לצור היתיה צבי ממלכות וכל אנשיה גבורים כי הבס לפי הרב ועוד שאדוננו אינו משלח כי אם להלבישו ולתת לו מתנות וזה שכרו על הרעה אשר עשה ואם טוב בעיני אדוננו אל יחר אפך עלינו כי אין בנו כח על זה והוא על ידי שלוחיו ישלח לו כדבר הזה⁴). ויהי כבוא הספר הזה אל דריוש ומלאך בא לו לאמר הנה אלכסנדר חונה בארץ אלערק על נחל גוראניק⁵) ויצו את סוסרו לכתוב לו ספר. מן דריוש בן דריוש המלך המולך עד אפסי ארץ אשר כל האלילים יהללוהו ובספרי מצותו ודברי הימים יהודוהו וכל המלכים עליהם קבלוהו ויאשרוהו אליך אלכסנדר שלום. עתה כבוא הספר אליך אין מהרה ולך לך אל ארץ מקדוניאי ואני מצוה עליך משני פנים מפני המצוה שלי עליך הן מפני העבדות שלך לי שנקרא [250b] שמי עליך כי אם לא תעשה הנני מעיר עליך חיל עד אשר לא תבצא מבצר להמלט בו ומערה לא תכילך ואכן שוב לך אל ארצך פן תרבקך הרעה ואל ישיאך הילדות אשר כך וגם אני שולח אליך בלי אחר כשכש⁶) אם תוכל לספור אותו אז יעלה בלבך אולי תוכל לעמוד על קצת מקצת חיילותיו ואם לא תוכל לספור איך תוכל לספור חיילותיו ואיך תתנאה להתגרות בנו אכן ברח לך אל מקומך ושמת אם יהיה לך מקומך לפליטה ואם נניח לך את הארץ ההיא ולא נפקד עליך הרעה אשר עשית. ויבא המלאך אל אלכסנדר ויקרא הסופר וישלח ידו אל הכלי ויקח מן הזרע הכשכשא וישלח אל פיו ויאמר אל המלאכים אמנם נכוננו דבריו כי אין מספר לצבאותיו ואולם כאשר הזרע הזה מתוך לחיך האדם ומהיר למשחק בתוך פיו כן גבוריו וחיילותיו התיס ונשחקים וגם אני אשלח לו על ידיכם דבר שהוא כדאי. ויהי ממחרת ויבא אליו מלאך מאמו המלכה לאמר הנה אמך חולה מאד ומבקשת לראותך בטרם תמות ויכתב ספר ביד המלאכים לאמר. אל דריוש המלך מאת אלכסנדר בן פליפוס המלך והמלכה אלנפריוש שלום. הנה כתבך בא אלי וגם הזרע ששלחת וירעתי כאשר הזרע לא יספר כן חיילותך רבים ואולם הם נוחים להשחק ולהבלע כמו הזרע והא לך מאתי בלי מלא פלפלין לאמר כאשר השלפל מעט וזה וחוק כן חילי ואם מעט נגר חילך ידוקו ושחקו את חיילותך

ואולם קורות הומן ומגורותיו יבטלו מחשבות האדם ואשר בלבם ועתה אל יבטיחך יצרך כי מפני פחדך ברהתי כי אמי הולה מאד ואעלה לפוקדה ולבקר ולשמור מצותה בכל עת ואני עתה הולך ודע כי אשוב אליך אל נכון לקרוב ימים ואשר הבטחתך אעשה אך השמר ממנו. ויתן מתנות למלאכים וישבו אל דריוש. והוא עומד משם ויקם ללכת אל אמו עד מקדון. והיו שר אחד גדול מכל השרים אשר בארץ פרס¹) ושמו אמנתאן²) יצא ויחן על עיר גדולה שבארץ אלימאן³) ויצר עליה. וישמע אל אלכסנדר כי יצא להלחם בארצות בבל ויקם משם לבוא לקראתו ויקראו שניהם בדרך ותתגר ביניהם מלחמה רבה כל היום ההוא וכל הלילה וביום השני החלו להלחם כעלות השחר עד צאת הכוכבים והיו ביום השלישי החלו להלחם בפרס יכיר איש [251a] את רעהו ויקמו להלחם כל היום ויסלו חללים רבים מאלה ומאלה אך נגוף נגף אמנתאן ואנשיו מפני אלכסנדר ונבוריו וכראותו את נבורת בני מקדון ויברח לילה עם הפליטים אשר נשאר לו מחרב אלכסנדר וישבו עד דריוש. והיו בבקר וירא אלכסנדר כי ברח אמנתאן ויצו לקבור את כל החללים אשר במחנהו ובמחנה פרס ולרפא את המוכים. ובהגיע אמנתאן אל דריוש והנה שבו שלוחיו משליחות אלכסנדר וכלי הפלפל בידם ויקח דריוש מהפלפל וידק בסיו ובשיניו ובהרגישו חמימותו וחריפותו וישליכוהו מפיו ויאמר אי אלכסנדר צדקת כי שלחת אלי פלפל כי מראה שלך ומראה נבוריך משונה במראהו ונמ טעמך טעמם לא טוב כטעמו⁴). ויען אמנתאן ויאמר אדוני המלך הנה עבדך נקרא עתה אתו בחיל כבר בדרך לא נמלטתי ממנו רק במתי מעט ועיניך רואות⁵).

והמלך אלכסנדר הלך לו ויעבר בדרך אסיה הקטנה ועל כל המדינות אשר הלך וישיבו לו מנחה ויצא במחוז סרדאן⁶) אל המדינה הנקראת נורדאן ולא פתחו לו ויצר עליה וילכדה ויהרוס חומותיה⁷) ויסע משם אל היכל⁸) הקרוב לעיר הזאת ויזבח לאליל ההוא זבחים ויסך נסכים ובני המלכים הכהנים אשר ביוכל ההוא עמדו לפניו כל עת הקרב הקרבן במתנות כסף ויקטירו לפניו קטורת זה היה הרגלתם ונורל כבודם למלכים. ויסע משם ובא עד נחל אשכזמודור ולעיר תרבריואוש⁹) ויצאו אנשיה לקראתו ויביאו לו מנחה ויכבדם מאד ויהללם ויאמר אמנם כי אתם עם ונכבדי ארץ וכמה שבחים וכר שספר עליהם אומירוס הפייט בפיוטיו ויען ארכלימיטוס¹⁰) אחד מגדולי חכמי העיר ופילוסופי ארגנו המלך לו היה אמירוס חי לא היה פנוי לשום שבה אדם ולא לשום שבה מדינה אך כך היתה שירתו כל ימיו ולא יספיק לו נסע ולך אל ססקו¹¹). אחרי כן נסע אלכסנדר ויעבור המעבר אשר בין אסיה הגדולה ואסיה הקטנה ויעבר את נשר פליסי¹²) ויבא מקדוניה וימצא את אמו שרופאת מחוליה וישמח שמחה גדולה ולא נח ולא מלאו לו הימים ויאסף [חילן] ויצא מקדוניה ויבא עד תבץ והיא היתה עיר גדולה ויאמר להם החלצו מאתכם אלף¹³) איש לצבא בצבאותי ויחמרו האנשים אשר במדינה לאמר מי יוכל לעשות כדבר הנדול הזה וירוצו ויצאו אל תוך המדינה ויסגרו השערים ויעלו על החומת כיך אלפים לבושים שריונות ויצעקו ויאמרו אי אלכסנדר לך מעלינו סן בהרב נצא לקראתך ונבריתך בעל כרחך. וישמע [251b] ויצעק וילעג למו ויאמר שמעו נא בני תבץ אם נבורים אתם למה סגרתם בערכם ומעל החומת הצרחו ועתה שמעו נא לי באחת לא אסדר מעליכם עד היות המדינה בירי ואוציאכם בציצית ראשיכם כאשר ויצאו מן ההדר העלמות לפי שאתם דומים לנשים יותר מאנשים

ויצו את המורים ויורו לאשר על החומה עד שלא נראה בהם חוץ לחומה יד אחת ואחר ציוה למקצת גבוריו ויקחו עצים ויתנו בהם אש וישימו השערה וישרפום באש ומקצת אנשיו ציוה בכשלים וכלפות לחפור מביבות החומה ויעשו כן ויפלו אנשי החומה ארצה מהם חיים ומהם מתים וילכד המדינה בכח וישמחו אנשיו ואויבי תבץ על הלכדה כי אויבים רבים להם וימצא בתוכם מנגן אחד ואשמינאי¹⁾ שמו ויקח עונבו בידו וינגן מעניין הלחנין (?) הנפרדים בחכמת הניגון הנקרא מוסיקא בלשון הגר על דרך הרהמנות שמנגנים לפני המלכים למען ירחמו עליהם²⁾ ויבא לפני המלך ויאמר לו הלא אדוני המלך גם לך היה נכון אם היית מתאחר בכבוש המדינה מהדונ אנשיה וכי אביך המלך פליסוס מולדתו היה מתבין ואנשים אשר בתוכה קרובין בני דודך. וישמע אלכסנדר דבריו ויחר אפו כי קרא אביו קרוב לאנשי תבץ ויצו להרס את הנשאר בה שלא להרוס ומכניה נסו מהם פליטים אל היכל אבולון ואלכסנדר בהרסו קם וילך לעשות דרכו. ונבחר היה בתבץ ושמו ליסימיקוס³⁾ ובלכת המלך מתבץ נכלל בצבאותיו והיה בתוכם ולא הכירוהו ויצא בתוכם במלחמות ימים והפליטים נתנו לבם לבנות את תבץ ובהיותם בהיכל אבולון ובתוכו היתה כהנת מכהנת אבולון ומן המעין שהיה בתוך ההיכל היתה מנסכת מים בין ידי⁴⁾ צלם אבולון והצלם מניד לה כל צרכיה וכל משאלותיה ויאמרו לה הפליטים קסמי נא והשיב לנו דבר אם נצליח בבניין אם לא ותקח מים ותנסך על ידי הצלם ותשאלהו עליה ויען לה הסתינו עד שישוב הגבור שינצח שלשה פעמים ואז תבנו ותצליחו ויאמינו ויחדלו לבנות עד בא דבר הצלם. ויהי אלכסנדר המלך ויעבור על המדינה הנקרא קרנותיאה⁵⁾ ויצאו אליו ויאמרו לו יקומו הגבורים ויצחקו המלך וגבוריו ונבדו כשחוק שעושים רוכבי הענלות במקלות שנקרא צולנא⁶⁾ ויואל המלך כן ויקומו אנשי המדינה ומנבורי אלכסנדר והיה לטומיקוס בתוכם וינצח כל בעלי השחוק אשר מקרנותיאה וישמח אלכסנדר וישאל עליו למן (?) האיש הזה [252a] ויקראו לו ויבא לפניו וישאל לו מי אתה ומאין ויאמר לו אדני המלך איש אשר אין לו צבא ומקום על מה יקרא שמו ומאין הוא ויען המלך ומי יש בצבאותי שאין לו צבא או מקום ויען מפני שהמלך אלכסנדר הרס את מקומי ויבן המלך ויאמר אמנם מתבץ אתה ועתה אם תנצח פעם שנייה ושלישית כראשונה הנני מצוה לתת לך כתר מלכות בתבץ ולבנות את מדינתך. ויצא אל השחוק וינצח כפעם ראשונה בפעם שנייה ושלישית ויצו המלך וישימו כתר מלכות בראשו ויאמר לו לבנות את עירו ולשוב אליה כל הנמלטים ממנה ויהי כן. ויעבור אלכסנדר משם ויבא עד מדינת צלותיאה⁷⁾. ואשתרונגוש⁸⁾ שר המדינה לא יצא לקראתו ולא נכדו כמשפט ויחר לו מאד ויבא אל הבמה אשר בקרוב המדינה בראינה⁹⁾ ותצא לקראתו הכהנת שבהיכל ההוא ותאמר שמח נא אלכסנדר כי ידך תתגבר על אויבך וכבוד יהיה לך מכל המלכים אשר היו לפניך וישמח על דבריה ומתנות אמר לתת לה. וגם לאשתרונגוש השר אמרה הכהנת דע נא כי נגרש אתה ממלכותך ויחר אפו מאד ויאמר לכהנת דע נא כי משפטך הוא שתגרשי מכאן כי כבדת אלכסנדר כבוד נדול ולי שהמקום הזה שלי אמרת כן. ותען לו ותאמר לא אמרתי אלא אמת. ולא ארכו לו הימים עד שציוה אלכסנדר ויגרשוהו משלטתו וילך עד תניא¹⁰⁾ המדינה כי משם היתה משפחתו ויבקש מהם לעזרו על אלכסנדר וכששמעו כי גרשו אלכסנדר חרה להם מאד ויאמרו

לעזרו עד ישיבתו למלכותו. והשמועה באה אל אלכסדר על בני עיר תניאה ויכתב ספר ושלה להם. וזה פתשנן הכתב, מן אלכסדר בן פיליפוס ואלפריוש המלכה לבני תניאה שלום. הלא שמעתם והוגד לכם כי קמתי ואמליך ואשב על כסא המלכים ועל כסא פיליפוס אבי אחריו ורבים מהמלכים המליכוני עליהם מהם למען פחדתי וזרוע גבורתי ומהם ממשפט השררה והמלכות אשר לי עליהם ולא נכחד מכאן את אשר עשיתי לתבין ואליה ותמצא ידי לי לאנשיה ואתם ידעתם את אשר אחבתי אתכם ואת כבודכם שמצאתם אצלי ועתה כבוא הספר הזה אליכם כסף המס אשר תשיבו לי הכינו ותנו בידי עשרה אנשים הפרתמים וראשי המדברים אשר עמכם ושלחום אלי ועמכם אדבר טובתכם וכבודכם ואם לא תשמעו הכינו לכם הנשך והלהמו על עירכם ועל גופותיכם כי אני [לא איש] ידי מכאן [עך] אשר יהיה כף בני תניאה בידי (ואנשיה) ואעשה [252b] נקמה בכם. ויבא הכתב אליהם ובקראם אותו ויאספו אנשיה אל רחוב העיר להועין על זה ויהי הם מתייעצים על הדבר הזה והשר [1] (דומישתיאנוש) החכם בחכמת הפלספה אשר בארין [רוס²] איש עשיר [כי אסף] נכסים בארץ פרס קם על רגליו ויצעק בני תניאה לבבכם אל ירך ואל תיראו מדברי אלכסדר וקול פחדו ואל האשמו מעוזר את אחיכם בני אשתרונבוש עד שתשיבו למלכותו ויחרישו כל העם ולא ענוהו דבר אך נתלחשו וירגזו זה עם זה חרישית. ובכלותו לדבר והנה אשבלוס³ החכם הפילוסוף עמד על רגליו וישא ידו אל העם ויהם אותם ויאמר שמעו נא בני תניאה אמנם כי אתם עם וחכמים וגבונים אתם עשו דבריהם והצליחו הנה אם יבא אלכסדר ותבטחו בעצמכם שתוכלו לעמוד בפניו על כל מלחמותיו אשר נתגדב לכם עשו וטוב אבל אם אתם מסתפקים בדבר הזה לא טוב שתשימו עצמכם בדבר שאין לו סוף ולא קצה על כבודו ושתוכלו להוציא לאור ואם תבטחו על עצמכם שתוכלו עמוד בפניו או הלהמו בו כי ננאי גדול הוא לכם בדבר אם תתחילו בדבר ולא תשלימוהו וכבודכם וחכמתכם ושמכם עד אפסי ארץ ועתה אם תבשלו בזה הלא רעה גדולה וקללה היא לכם⁴ הלא שמעתם מה עשה אלכסדר אל ארתחששתא שנלחם במצרים ויגדשהו וגם ייג מלחמות עשה וכולם נצח שאלו נא מה עשה לצור ותבין ושאר ארצות שאיני צריך להזכיר לכם וכל אלה לא היתה מלחמה אלא במשפט וצדק ואחרי כן שאל בשלום המדינות ויגרשם מטפשותם ויחזירם אליו ועתה אשתרונבוש פקדכם נגרש מעירו באיוולתו ובעינו ובי פשע על המלך שהמליכו ועתה אם תלחמו על ככה עמו ותנצחו מה יהיה סופכם או מה תוכלו לבקש ממנו ולהתהנן כי תקרא אתכם רעתו. ויתיעצו על דבריו לאמר בן דברת ויקימו ויעשו עשרת זהב הרויץ משקלה ו⁵ לימרין וישלחו לו ביד שלוחם עם ספר לפניהם⁶ אנשים מראשי המדברים אשר שאל והמס לא שקלו לו וכבא הספר עד אלכסדר ויקראנו ולא באו העשרה אנשים אשר שאל ויחר לו ויצו לכתוב מכתב שני אליהם. מן אלכסדר בן פיליפוס המלך ואלפריוש המלכה לבני תניאה ממנו מצוה. דעו לכם בני תניאה כי מיום עמדתי על מלכותי היה עם לבבי להבניע תחת מלכות יין כל הממלכות ולנשואם על כל העמים יען חכמתכם ובינתכם [253a] הביבה בעיני ואתם המרתם נא אתם את טעמי ותחליפו את זממי כי חשבתם עמל עלי ולא שמעתם בקולי ולא שלחתם אלי עשרה אנשים המדברים אשר אמרתי לכם ואני אמרתי כבר אכבדכם ואתכם לאחים לי עצמי וכשרי כמשפט חכמים ובני אלהים ולעשות לכם חוקים צדיקים

ומשפטים ישרים לשוב לכם כל הימים⁽¹⁾ והאלילים הנדולים עדים עלי ותחשבו עלי רעה לאמר מתגולל אלכסדר להתנפל עלינו ותעשו בדברכם שני פנים הנה לקחתם דומסתינוס אשר דבר טוב אל המלך ותתנהו אל המהפכת ואל הצינוק⁽²⁾ ומצד אחר לא שמעתם בקולי ולא האזנתם לי⁽³⁾ ותחשבו לי על און יען אשר השלכתי אשתרונרוש מעל פני על משפטו אשר הרין ולא השבותם על לבבכם מה עשיתם לסוקרט הפילוסופי⁽⁴⁾ ההכם הנדול אשר הרגתם אותו על לא פשע על אמרו אליילים ואלהותכם שאינו טוב⁽⁵⁾ ועתה אני אמרתי לקרא לכם לשלום ושלא לעבור הרב עליכם ולא אביחם הנני אליכם אל נכון ואשפטה אתכם ואבא על מדינתכם על פניכם ובחרב אפקד עליכם. אז אמר לעלות על תיניאה מהר לצבא להשחיתה ולהוציא טפס וגושיהם לשבי ויסע, ויהי כשמע אנישמאס מחברת אפלאטון⁽⁶⁾ ורבו של אלכסדר את שמע אלכסדר וביאתו ועשה בערמה ויצא אל שער מדינת תיניאה⁽⁷⁾ נאנח ובוכה ער בא אלכסדר. ויהי כבואו ושאל לו אלכסדר אי רבי מה לך. ויאמר לו מבקש אני מאת אדוני המלך להעביר חיילותיו על דרך אחרת למען לא יעמדו לי ביני ובין השמש אשר אני מתחמם בו⁽⁸⁾. ויבן אלכסדר כי להעביר מעל המדינה אמר ויקצף וישבע הי ד' אלהי השמים אם אעשה דבר מכל אשר תבקש ממני. ויען ויאמר אדוני המלך בחסדך הלהם בתיניאה ואל תחמול עליה והמתה מאיש ועד אשה ואת כל אשר בה לפי הרב. וישתומם אלכסדר במעט ויפלא אחרי כן פתח פיהו ויאמר לו הן צדקן ויפה כונו הראשונים שאמרו שלא יהא לאדם עסק ודברים עם רבו ואולם אולי נשאתי פניך אחרי אשר נשבעתי לבלתי השחית את העיר אשר דברת ואעבירה קול ואסלח לכל הטאתם ואחמול להם. ויפתחו לו אנשי העירה את שערי העיר ויצאו אליו כפופים לבקש מלפניו מחילה ויקבלו עליהם מלכותו ויעש להם כדבריהם ויכבדם וינשאם. והנה רעאקראטוס מסייע אחת משבעה הנחלקות בחכמת הפלוסופה ויאמר לו אמנם האלהים יתן לך כבוד ומלכות וממשלה אשר לא היה לאיש כמוך בעולמות הללו. [253b] ויצחק אלכסדר לדבריו ויאמר כי תפלה גדולה התפללת עלי אבל אני מאמין לאשר אמרת שיש עולמות זולת אלה⁽⁹⁾. אחר נגש וישאל להם לשלום. ויצא וילך אל ארץ סקדוניא⁽¹⁰⁾ אשר על חוף הים. וכשמוע אנשים את שומעי ויאמרו איש אל רעהו אם אנשי תיניאה פתרו ממנו וייראהו. מהמת הולשתם ומיעוש גבורתם היה זה ואולם אנהנו לא כן נעשה הבה נתחכמה לו ונלחמה בו ונעשה לנו שם. ויחוקו מדבריהם ויכינו אוניות וישימום באנמיהם לשמרם⁽¹¹⁾. וישמע אלכסדר ויכתב להם שמעו נא בני מקדוניא אל גא תבטחו בנבורתכם למרוד ואל תצאו מדרכי ראשונים ומעבדתם ועיבוי וחיו ואכבדם ותהיו לי [רעים] ואם לא תשמעו לי ולא תחדלו להסיר האוניות הנני מעביר אותם. בראש זאת עירכם אתן חרבה ושממה ואת בחוריכם אהרג. ולא האמינו לו ולא האזינו לקולו⁽¹²⁾. וילחם להם ויאמר לבעלי הנפט לשרוף את האוניות באש וישליכו את הנפט ושרפום. ואחרי [כן] נגש אל המדינה וילחם בה וילכדה ויפלו מן החומות מטועני הרב וגופלים ארצה ומהם נמלטו וימהרו הזקנים והנשואים ויצאו ויחתנו לו כי [ב] אדונינו הסר חרבך מעלינו ונעבדך כי תרחם עלינו. ויאמר להם הנה משפטכם היה לעשות לכם מה שקויתם לעשות בצבאותי ואחרתם לבא אלי ועל כל אלה שובו לעריכם שלימים ולא אפקד אתכם כחטאתיכם ולא תיראו כל הימים אשר תלכו אתי ביושר ובתם לבב וילכו להם. ואחרי כן אמר אלכסדר

תולדות אלכסנדר

ויזבחו וזב וינסכו נסכים בבמה אשר בהיכל קרוב לאותו מקום שהוא היה שמה. ויסע משם וילך אל ויזאקון¹ ומשם אל ביוזא² הוא המקום אשר שם נינת קוסטנטניא באחרונה והיה כל המקום אשר עבר ויהיו לו עבדים ונושאי מנחה. משם עבר בלכרוניה³ וימאנו אנשים לעבדו ויסגרו דלתות המדינה ויעלו על המדינות להלחם ויצעק להם אלכסנדר נדר לאמר אי בני בלדוניא השלימו וחיו סן תנחמו באחרונה ולא תועילו. ולא אבו שמוע וילחם בעיר וילכדה ויחרמה לפי חרב. ומשם עבר ויבא עד אנכירה⁴ ויסגרו אנשיה שערה ולא נראה אדם על חומותיה וקול איש ואשה לא נשמע בעיר וברחובותיה כי נחבאו. ויצו אלכסנדר מהרו הציטו את העיר באש. וכצאת העצים עד השער לשרפה והנה זקן אחד נראה על הסוס על החומה ויצעק ויאמר אי אלכסנדר למה תעשה כה לעבדיך לא [254a] עשינו לך אנחנו רעה ולא נלחמנו עמך אבל לא פתחנו לך מפני שעבדים אנחנו לדריוש ואם נפתח לך כי אז נפשע בו ואולם אתה הולך להלחם בו אם תוכל נכה בו הננו לך לעבדים אז איש לך לא יחרץ בלשונו. ויען אלכסנדר ויאמר כדבריהם כן הוא לא אבקש מידכם מאומה אך פתחו לי בלבר שער העיר עד בואי אל דריוש ונלחמתי בו. ויפתחו לו ולחילו ויבואו בכל המדינה לקנות מחסרים. ומשם הלכו אל קוספייה ומשם אל אנטוכייה ומשם עד גבול הבלדאין ומשם עד נחל שינוס⁵ ומשם הלך ויבא במדבר. ויהי המדבר גדול ונורא ויעף החיל ויגע ויצמא שם העם למים וידעב ללחם וימותו רבים הם ומרכבותיהם לאין מהיה. וירע לאלכסנדר ויחר לו מאד ויזבח זבחים לאליליו וידרו נדרים ויעשו משחה ויקרא כל העם אל המשתה ויצו ויתנו צידה לדרך לאשר אול הלחם מכליו. וילוו כל העם עליו כי נפשם מרה להם על מרכבותיהם מן הכל⁶. ויאמר להם מה לכם מתאוננים על מרכבותים אם יחיינו האלהים לא יחסרו לכם מרכבות טובות מאלה ואם נמות הנה מה צורך לנו. ויען לו העם קול אחד ויאמרו אדוננו המלך המדבר הזה רע וסר ועתה נטה ימין ושמאל אולי נגיע ליישוב ואז טוב לנו. ויעש כן ויצא מן המדבר ויבא עד לוקאדשי⁷ וימצאו שם מים ומרעה לבהמתם ויתנו מספוא למרכבותיהם וינחו. וישמע דריוש כי אלכסנדר בא אליו אל נכון ויקבין כל שריו ויזעצו וסריסיו ויאמר להם הבה נתחכמה מה נעשה הנה היום שנה חשבנו על אלכסנדר הנער הזה המורד שיתנהג נמדת המורדים הנגבים אשר ינגבו דיים וינסו וישובו בהפזון אל מקומם והנה זה לא כן עשה אלא שמתנהג בדרך המלכים לתפוש מדינות ולשחת ממלכות וערים בצורות בבה ובהיל וביד הזקה ואני כתבתי לו שיתנהג עם הנערים בני גילו והוא לא עשה כן אבל עלה. מאד ונתגדל ושמא האילים בעזרתו ודבר כזה אין נכון להתייאש ממנו ולא נבטח על מלכותו הגדול ונאמר כי מלכותו מעם ואנחנו חשבנו לגרשו ממלכותו מאלדיה⁸ ונתגבר ועצם עד שאחו בכנסות מלכותינו שם בפרס והבו לכם עצה ודבר הלום. וישמע ארקרושי⁹ אחיו את דבריו ויבו לו ויאמר לו רב עתה לתת לאלכסנדר המלכות וכברתו בדברך ועוד לו אך המלוכה באומרך כי אחו בכנסות פרס ואתה הגרשתו מאלדיא מדינתו אך לא תעשה כמנהגך צא ולמר ממנו [254b] ממה שהוא עושה שאינו מנהג חילותיו ולא על ידי גבור כי אם הוא בעצמו נלחם מלחמותיו כי לא [לן] תאסוף חילך ופניך הולכים בקרב כי אז תגרשנו מן הארץ. ויען דריוש אחיו ויאמר אמנם אתה כברתו יותר ממני באמרך שאלמר אני ממנו וכי מלך גדול

כמוני ילמוד מן הקטן. ויען אחד משלישיו אל יחר אף אדוני על דברי אחיך ביעצו אותך ללמד ממעשי אלכסנדר כי למה שאני בקי ואני ראיתי איש חכם הוא מאד ובכל עצה טובה ומראהו כמראה אריה ועצתו מפי עצמו ולא מפי אחרים. ויען לו המלך מאין אתה בקי בו ובאיזה דבר ראיתו עניינו. ויאמר לו בעת אשר שלח אדני המלך אותי בימי אביו מקדוניא על המס המושב לו משם מדי שנה בשנה ואז ראיתו ואת דרכיו כי נכונו מאד והוא עורנו נער רך ומצליח בכל מעשיו וכל רו לא אנס ליה ונכורתו גדולה ואולם אם טוב בעיני אדוני המלך יצוה על מדינותיו הקרובות אליו כי מלכות גדול לו בקי¹¹) מדינה ולא ייגע אדוני המלך שמה כל מדינותיו אלא מהמדינות הקרובות אליו ואז האלילים יצוך ויבלת עמוד וכששמע אלכסנדר את שמע צבא המלך הלא אז יחרד לבו וישב לו. ויען השליש השני טובה עצתך ודברך נכוחים אם יאמנו דברך שינוס מפני חילותינו אבל דואג אני כי יקרה אותנו כמקרה הדוב והארי אשר יקרא לפניו עדרי צאן מהמונס לא יחרד והוא לבדו בנבורת בתוכם ויאכל עוד ויטרף¹²) טרף וצבא היונים אוכלי הרב ואנשיו אחד לאלף דמות אריה¹³) לא יסבו פניהם ולא ינוסו מפני כל. ובדברים הללו נפרדה חבורתם. ויהי אחרי כן ויספר אלכסנדר את חילו וימצאם ר' אלפיס¹⁴) פרשים ולד¹⁵) אף רגלי וק"פ אוניות. ויהי כל השומע הנה אלכסנדר יוצא להלחם את דריוש נפלא בעיניהם כי חיל דריוש עצום ממנו אשר לא יספר מרוב. ויעבר אלכסנדר אל ארמניא הגדולה¹⁶) וילכוד את כל הארץ ויעבר משם וילך במדבר ויצמא שם העם למים וימתו רבים מהם. וילך בלילה ההוא ויאר להם על מדינת ארדריקה¹⁷) ושם עינות מים וישתו העם ויקומו משם ויבאו עד נהר פרת ויצו המלך להביא קורות ויביאו ויעשו רפסודות על הנחל ויעשו גשר על פני נהר פרת ויחזקוהו במסמרים ובשלשלאות של ברזל יעזר [ועם כל זה] העם יריאים לעבור הגשר ויצו את הנערים נושאי כלי המלחמה רוכבי הבהמות והפרדות לעבור בראשונה ויעבורו¹⁸) ועוד העם יריאים לעבור ויעבור אלכסנדר ואחריו עברו כל העם [255a] וכאשר תמו כל העם לעבור ויצו וישרפו את הגשר ואת המעברות. והעם תמהו על זה ויאמר להם מה התמהון שאתם תמהים על שורפי הגשר הלא לכם לדעת כי אין ידיים לכם לנוס הנה והנה ואתם בארץ אויביכם חזקו והיו לאנשים כי לא תראו מקרון עד הכנע כל אויבינו ובחרו לכם הטובה היום כי תלחמו ולא תשובו עורף או כי רך לבבכם ודרו בכם שונאיכם ואין לכם מנוס ומעתה טוב לכם מות כנבורים מכנשים או כי תעמדו ונפלו אויביכם לפניכם¹⁹). ויענו כולם הנה אדוננו עשה לנו חיל אשר אתנו ולמדנו מלחמה הננו אחרי [אחרך] כאיש אחד. ויהי כל המקום אשר עברו לא נשגבה מהם קריה ולא גמלט כל עופל אשר לא לקחו והשלימו.

ויבא מכתב אל דריוש מאת נשתלום¹¹) השליש המופקד על נהר פרת¹²). ידע אדוננו המלך כי נפגשנו את חיל אלכסנדר ונלחמנו אתו ולא עמדנו לפניו ומתו שרי צבאותינו ובעלי השם וגם אני הוכתי מכה גדולה ובראשיוש¹³) השר ברח וימלט ורבים ממנו השלימו ונהפכו אל אלכסנדר ויאספם אליו ויכבדם והיו אתו גם מטרוס¹⁴) שרף ויהרס את ההיכל אשר בו. ונקראו דריוש הכתב ויבו בעיניו וישלח ספרים להשיב אל נשתלום לאמר חזק והתחזק ושובה והלחם בו עד כלותך אותו¹⁵). ויבא עוד מכתב אל דריוש משני שרי צבאיו שעל נהר פרת¹⁶) לאמר. לאדוננו דריוש

המלך שלום. אמנם יודע לך כי חדשות מתחדשות בכל יום אצלנו ושיבושים עצומים כי יבוא אלכסנדר בארץ ביד חזקה ואין קץ לערים אשר הפך והחמם אשר עשה בארץ ועתה אדונינו מהרה תבוא אלינו כחיל כנר בטרם יפיש בארץ ויקרב לערי המלוכה ויבז לנו ואם נלחמה אתו הנה אז נכון לנו, ולא שמע להם דריוש ולא השיב להם אך ציוה ויכתב אל אלכסנדר מכתב (לאמר). מן דריוש המלך מלך פרס הנדול אל אלכסנדר אשר מקנני עבדיו לאמר. הנה שלחתי לנו הפקידים אשר על יד נהר פרס לאמר כי נכנסת במלכותינו ותהדוך בנבולינו וכי אתה מתנשא להתקרב לקראתינו והעולה על רוחך רחוקה מהיות אשר אם ישיבו אליי מורח אל המערב גם אתה תעשה את הדבר הזה⁽²⁾ והוגד כי תאסוף עבדיו אליך ותכבדם ואם תדמה נפשך על ככה התקרב בנו ותתאהב עמנו לא תקום ולא תהיה⁽³⁾ כי על הנדל שנאתינו עליך ותשתרש מאד האבה. ובקראו אלכסנדר⁽⁴⁾ הספר הזה ויצחק וילעג לו מאד ויכתב לו מכתב לאמר. מן אלכסנדר בן פיליפוס המלך ואלנפריז המלכה [255b] אל דריוש בן הפרסי לאמר. דע לך כי הנאמה בנאותו שנואה אלילי קדם ועל כי תשתרר לאין נכון קצצו כל האלילים קצץ גדול עליך והם נתנוך לא לדאוג⁽⁵⁾ וימשילו שונאך עליך ועל זאת אני בוטח כי אלהמה בך ואנצחך ואשר כתבת⁽⁶⁾ כי אהבתך ושנאתך שקולות לי כאחת ולא עשיתי אלא מרוחב לבבי ורצון נפשי⁽⁷⁾ והבון לך כי הנני אליך נכון לעלות לצבא והמכתב הזה אחרון הוא לך מאתי עד תראותי אותך ביום קרב. ויתן מנות למלאכיו וישלחם וילכו ויבאו אל דריוש.

אז קרא אלכסנדר לכל שריו ועבדיו ויועציו ויתיעין לשלוח מלאכים לדריוש להשיב עמו המס ולהשלים עמו או אם ימאן שיתראה אתו במלחמה פנים בפנים ויאמרו לו טוב הדבר. והיו בלילה ההוא ויחלום והנה אמן האליל עלה אליו בצורת מכבריוש הוא וחל בלשון [ערבי] הוא הכוב הנקרא שבת בלשוננו⁽⁸⁾ מלוכש במלוכש בני מקדוניא ומזנו בכל זוג ויאמר לו אלכסנדר בני ויאמר לו אלכסנדר לא תעשה כן אך בעצמך התגבר ולך שם ואע"פ שסכנה הוא אל תירא ואנכי עמך להשיבך בשלום. והיו בבקר ויקרא לכל עבדיו ויספר להם את חלומו ויאמרו לו אחרי שהאליל צוץ עשה. ויקם ויקרא אל השליש אמילוס⁽⁹⁾ אשר היה מן הנפלים⁽¹⁰⁾ אליו ממחנות פרס ויאמר לו לך אתי וסוס שני להפית בו קח אתך ויעש כן. וילכו בלילה ההוא ובעלות השחר היו על נהר דגלת הוא דגלה⁽¹¹⁾ ומשפטו בימים ההם בלילה יקפאו מימיו וקמו נד אחד ובבקר בהם השמש ים הבשור וילך הנחל על כל גדותיו. ויעבר אלכסנדר שמה במקום שהיה רחבו קנה שפחים⁽¹²⁾ ויאמר לו לא תעבר אך שבה פה עד בואי אליך. ויבא עד ספלוס⁽¹³⁾ מושב המלכות ולא נתנתו שומרי העיר להבנם כי יצא דריוש משם לשוטט במדינותיו והחריש אלכסנדר עד בואו. והיו כל הבא מחיל דריוש עד אלכסנדר ועמד ויבטו אליה⁽¹⁴⁾ וישאלו לו מי אתה כי אינם מכירים מראהו⁽¹⁵⁾. ויבא דריוש ויראהו ויבט אליו ויחשב כאלו הוא האליל אבולון ירד משמי סועתו ויעמד שמה ויתרע⁽¹⁶⁾ לו ויאמר מי אתה. ויען ויאמר אל דריוש אחד מהפחות הגדולים אשר לאלכסנדר נשלה מאליו אליך לאמר מה הפחד הזה אשר פחדת מהתראות עמו ומהלחם בו הנה עליך היה הדבר למלחמה יותר ממנו ואולם אלה דבריו אליך אם תשלים עמו ותשיב לו מנחה

ישא פניו ויכרות עמך ברית ואם אין הנה המלחמה אליך [256a] פנים ואחור. ויען דריוש ויאמר אמנם עצם דברך ונאוה דברת כי האמנם דבר אדוניך את לשונו היתי שומט מפיו אולם לבעבור אשר נשא פני שלוחי אשא פניך¹ ובוא אתי אל המשתה. ויקהו ביד ימינו ויביאהו אל בית המלכות ויושיבהו על שולחנו בהיכל המוכן לו וקירות ההיכל וגנותיו ומפתני הבית טוהים זהב טהור. ויתן אלכסנדר לאמר אל לבו הלא הוא לי אות טוב לרשת את המלכות אחרי שהביאני המלך חדריו. וישובו² לאכול לחם והמאכל בקערות זהב ממולאים אבן יקרה וישקו הסריסים על השולחן בכוסות זהב ממולאים בתרשיש. וכאשר שתה אלכסנדר וינער את המס ויתנהו בחיקו וכן השני וכן השלישי. ויתמהו המשקים ויגדו לדריוש ויאמר אחי מה זה אשר תתן הכוסות בחיקך. ויאמר כי כן משפט אדוננו אלכסנדר לשותים על שולחנו וחשבתי כי כן מנהגם ואולם הנה לכם ויוציאם מחיקו ויתנם למשקים. ויתמהו כולם לאמר כמה גדולים מעשה אלכסנדר וכבודו כי כן יעשה לעבדיו. והאנשים אשר [הביאו אל] אלכסנדר [מאסו] ששלוח קומתו וחרדו פניו ויאמרו מה ראה המלך שעשה פחה מאיש כזה ומה ראה כצורתו הלא אין לו לא מראה ולא מעשה ולא קומה³. ויהי השמש לבא ואנבלוס⁴ אחד משרי דריוש בא. הוא אשר הלך בימי פיליפוס במצות דריוש המלך למקדון לקחת המס המושב לו. וכראותו את אלכסנדר ויכירוהו וייהל עוד דברו ויהי כדברו ויכירוהו ולא הסיר פניו ממנו. ואלכסנדר ראה כי לא יסיר עיניו ממנו ויירא ויבן כי הכירו ויקם על רגליו ויאמר למלך שלהני ויצא בחפזו עד שער הכירה והשמש שקע וימצא נער וכידו סתילת הבגד של דונג דולקת ויקח מידו ויכרה לו מהעיר. ואנבלוס מהר עד דריוש לאמר מה זה כי בא אלכסנדר אל שולחנך ותשלחהו בשלום ויאמר לו ידעתי אותו. ויצו את רוכבי הסוסים רוצו אחרי הרביקהו דרשו מהר כי תשיגוהו והשיבוהו אלי. ויהי עד כה ועד כה והשמים התקדרו ועלמה היה ולא היו הרודפים רואים את הדרך ולא מצאו ידיהם והבהמות אשר תחתם נכשלו ויפולו. ואלכסנדר נמלט ויבא עד נהר דגלה והוא נקפא ולא פחד מעבור הנהר ויהי בעוברו ויקרב אל שפת הנחל השנית ונבקע הנחל ויטבע הסוס ויעל וידלג ויצא מן הנהר בשלום ויקח הסוס השני אשר הביא אתו אמילוס וירכב עליו וישובו שניהם אל מחנהו לילה וישכב עד הבקר. ושרי דריוש אשר דרשוהו לא מצאוהו וישובו אל דריוש ויתרד מאד ויהלך אט ובהלכו על ההיכל ושם צלם. אחד שהיה עשוי בצורת ארתחשסתא [256b] מלך פרס הראשון ויפול ארצה וישכר ויירא עוד דריוש ויצא לכו ויאמר אך עתה שלמה מלכות פרס ובימים אחרים תשכר.

ויקם⁵ אלכסנדר בבקר ויקרא לכל עמו ויעמוד על העמוד ויקרא באזני העם ויספר להם את כל אשר עשה. ויאמר שמעוני עמי אני חשבתי לאמר רבים העם אשר עם דריוש מאשר אתנו ואולם הן רבים עתה עמנו מעמו וניבורינו מניבוריו וגם ראיתי את אנשיו חתים והלשים וגם אם עמו רב מעמנו לא נירא מהם כי עדת דבורים אם מעטים הם לא ייראו מעדת זבובים אם וגם רבים. ויריעו העם וישמחו מאד ויאמרו חזקתנו אדוננו המלך ואולם הגנו לכל מצותיך.

ויאסוף דריוש מהנהו ויפקדם וימצאם ששים אלף בין רגלים ופרשים וגם אלכסנדר סיפר את מחנהו ויהיו ד' אלפים פרשים ולי' אלף רגלי. וילך דריוש לקראתו ויתקבצו וילחמו כל היום והוא ולא נצח איש את חברו אך מנסה היתה

בעם דריוש ויפלו ביום ההוא ארבעים אלף איש ומעט אלכסנדר מאה ושנים פרשים ונזו רגלים ויחלק עליהם לילה. וירא דריוש כי ננף לפני אלכסנדר ויברח מלפניו עם הנשואים לו.

ויהי בבקר צוה אלכסנדר לקבר החללים ממחנהו וממחנה פרס ויאמר על המונים לרפאם ולתת להם את צרכם מאוצר המלך. ויכתב (ספרים¹) לכל השרים אשר במלכותו לאמר שייריה וקבלודוקיה וסליסיה וסלוגונא וארכיה שלום²). עתה כבוא הספר הזה אליכם בכל מדינה ומדינה כפי כחה תשלח לי מצמר גפן ופשתן וק' עורות כפי היוצאים בכל מלכות וק' זנב נעלים אל השליש אשר לי באנטונויא וציותי עליו לצאת על הנמלים להביא לצבא מלבוש לעם אשר ברנלי ונעלים להגליהם.

ודריוש ברח ויבא עד ספלוך מקום כסא מלכותו ויחשב בלבו איך ינקם מאלכסנדר וישלח³) מלאכים אל פאנור מלך הודו לאמר ברית ביני וביניך ועתה עלה אתי לעזורני ונלחמה באלכסנדר.

או השיב לו מכתב מלך הודו אל דריוש המלך שלום. שמעתי את דבריך וארא מכתבך ולולי שחליתי נקראתי בעצמי ללכת אליך ואולם עתה צויתי במלכותי וכל המלכים אשר על ידי לעורך חיל כבר מאתנו להנקם מאוייבך.

ויגד לאלכסנדר לאמר הנה דריוש מחריש עליך לבוא בצבאותיו ולחזות עליך בהר טבריון⁴) עם כל חילו וירא מן המקום ההוא סביב למחנהו ואם יבוא שם דריוש לא יהיה לו ידים לנוס הנה והנה. ויהי בינו ובין ההר⁵) מיל ויקומו הלילה התא ויאר להם [257a] תחת [ההר] וייעף אלכסנדר מטורה הדרך וישש כנריו וירחץ אל הנהר היורד מן ההר וכצאתו נעקם על יופיו ויהי מעוות⁶) ויחלל ויפיל ויבוא אל המטה. וייראו עבדיו מאד ויאמרו הנה עתה ישמע דריוש ולא יחמול. וישלח ויקרא לפיליפוס רופאו והוא בחור. ויאמר לו אל תירא אלכסנדר כי מהרה יהיה רפואתך על ידי משקה אשר אשקך. ויאמר לו מהר המשקה ויצו [ויבא] אליו מכתב מאת ברמיון⁷) מלך ארמניה לאמר. השמר אדוני המלך מן הרפוא כי אמר להרנך אל המלך דריוש אשר הבטיחו לתת לו בתו ולהשלישו על מלכותו. כי היה שונא ברמיון לפיליפוס מאד ומקנא בו. וכבוא הכתב לפיליפוס נכנס וכוס המשקה בידו ויכל אלכסנדר לקרוא הכתב ויקח הכוס בימינו והכתב בשמאלו ויתן בכוס עיניו למען ירגיש פיליפוס כי אז לקח שמין על משקהו. ויאמר לו פיליפוס מה זה אדני המלך [ירא] מהסם לשותות אין בו דבר קשה שותה ותתרפא. וישתה וירפא ויתן הכתב לפיליפוס ויאמר לו דע כי נאמן אתה עמדי ואהבתך כי לא האמנתי אדם עליך. ויאמר פיליפוס אדוני יביא נא האיש שהלשין ואני אנלה ואודיע אדוני כי בלבו היה לשלח יד במלך. וישלך המלך ויבוקש הרבר וימצא ויחלה על עין. ודריוש אסף חילו ויהי ששים אלף רגלי⁸) ומאה אלף פרשים וילך ויעבר לקראת אלכסנדר את נהר רגלת. ויחנו אלה נוכח אלה הרחק כמסחוי קשת. ובבקר הלכו להלחם זה עם זה עד הצות היום ולא נצחו זה את זה. ויהי כהצות היום וינגף דריוש ויפלו מאנשיו שלשים אלף רגלי ועשרת אלפים פרשים ומאנשיו אלכסנדר נפלו מאה ושלשים וששה. וינס דריוש ויברח אל נפשו והעם אשר היה עמו לא היה בו כח לשוב אחריו. ויעזב מחנהו ואחליו כאשר המה ויתפוש אלכסנדר ביום ההוא ארבעים אלף אסיר מחיל דריוש ונס אמו⁹) ושתי אחותיו תשש. ואחר מנדריו

דריוש הבטיח להביא אל דריוש את ראש אלכסדר. ויאמר דריוש להשיאו בתו ולהשליטו מקצת מלכותו ושם הנבור בראנאנוס¹). ויקם וילבש בגדי אנשי מקדון וינינו כיוון ונסו כנפיהם ויבוא בתוכם וילך ולא הכירוהו. והלך הלך וקרוב עד כי קרב לאלכסדר מאחוריו וישלף חרבו ויך על ראשו ויבקע הכובע מעל ראשו וגם בראשו נגע החרב. ויבואו גבורי מוקדן להרנו, ולא נתנם אלכסדר. ויאמר לו מי השיאך לזאת. ויען בראנוס התחשבוני שמקדוני אני פרסי אנכי וזה אמר לי דריוש לעשות לי אם אסירה ראשך ואביאנו לו. ויחמול עליו אלכסדר ויאספהו אליו ויכבדהו [257 b] כי אמר כזה גיבור אבחרהו.

והדריוש²) בהגיעו אל ספלון מקום כסא מלכותו ויפול מלא קומתו ארצה ויצעק צעקה גדולה ומרה ויבך. ויאמר ברוך משפיל הרמים ומרים השפלים ועושה חרשים לבקרים. אני הייתי למלכים מנצח מלחמות ועתה נפלתי ונוצחתי ומה אעשה לי ולמולי ומה תולדות נולדות בעולם מבקר לערב ולא ישיב בן אדם אל לבו כי בערב ילין רנה ולבקר תונה ואשר ישמח ביום אחד עליו יבכה למחרתו יי הצדיק על כל הנבראות ברוך הוא³). ויתאפק וישב אל אלכסדר מכתב. אל אדוני המלך אלכסדר מאת דריוש שלום. אמנם לא אכחד מאדוני כי נפלתי בידו ולא עצרתי כח ואכן כי סבה היא מאת האל ועתה אל תתנאה ואל יבכה לבך ותנה את בקשתי להשיב לי את בתי ואני אשים את אדוני⁴) ואת ארץ מקדון להיותם יחד זו אל זו כאחת ושום לבך אל המלך ארתחשסתא⁵) וגדולתו ועוצם תוקפו מה עלתה בו כהיום אסור בארץ אלדייה⁶) כי גדולת האדם אין לה קצבה אלא כרצון הבורא. ואני מעריך ומזכירך על הדברים אשר ידעתי כי תעשם מרב חכמתך ולרעת ולהבין שאין לבטוח בילדי הימים ובסתנות הזמן כי לא יבין איש את אחייתו. וכי תשלים אתהך על הערים ואוצרות אשר אצרו אבותי מרחם ושבשיר ומקתארה⁷) וגנויהם והאלהים יתן לך כבוד והן ושים לך צדק והכוכבים הגדולים יהיו לעזרתך ויושיעוך. ויתן ביד עבדיו וישלח לו ויבואו המלאכים עד אלכסדר ויכבדו ויצו לקרא הכתב באוני כל העם ויען בראמנוס הפרסי⁸) אי אדוני המלך נכון לך לעשות שאלת המלך דריוש וטוב לך כי תתערב עמו ותהיו לכת אחת ויד אחד אכן תנה לו ביתו. ואלכסדר לא שת לבו ולא ענהו ויאמר לשלוחי דריוש שאלו לי בשלום המלך אדונכם ואמרו אליו מה מאד נמהר לבקש את ביתו הלא אם נכבש מדינותיו אין אנו צריכים לקחתם ברשותו כי אם ביד חזקה ואולם אם יודה שהוא נצח ומוצא מן המלכות מדינותיו נתונות לו גם כן בשל⁹). ואם ימאן יוסיף עוד התראות אתנו במלחמה כי גם ינצחנו עדנה יש לנו כח לעצור באסריו ובכל שתחת ידינו כהיום¹⁰).

וישיבו¹¹) המלאכים אל דריוש דברי אלכסדר ויתן פניו לאסוף חיל להלחם בו ושלח אל פאזור מלך הודו לאמר. מאתי דריוש מלך פרס אל מלך הודו שלום. שמעת את אשר קראנו על עסק זה אלכסדר שנכנס במלכותינו ואשר עשה לנו רעה ואולם במזבחתך עורני וגם אל תנה ידיך כי גאותו [258 a] אין להכיל הנו כים בשוא גליו במלחמותיו וברב דבריו ועוד התנהג עמי כאח וקרוב ואסף חילך לסניך ומהר ובאה ואני הנני מצוה בכל מלכותי אשר תלין שמה כל עת לחם ויין ותבן ושעורים לסוסים וכל מחסורך לתת לך כל לילה עלמות מלבושות בגדי רקמה לשמושך ואספניא נ' אונקיות והכל לכל רגלי¹²) וה' לכל פרש אשר תביא אתך כי לא ארסא

תולדות אלכסנדר

מללחום בו הן לנצח הן לינצח. אם אנצח אמותה ואל אראה ברעת חילי וביתי בשבי ואם אנצח או טוב לי כי אוציאנו ואתן לך מהצית מכל השלל לשלום. (פרש¹) אחד מדריוש נסדר ממנו ויבא לאלכסנדר כל הדברים האלה. אז שמעה אם דריוש ותכתוב אל בנה לאמר. אל דריוש מלך פרס בני חמודי וידיד נפשי שלום. שמעתי בני כי עם לבבך להוועד את אלכסנדר ולהתחבר עמו למלחמה. ועתה בני למה ישיאך לבך בדבר הזה להתגרות באשר מולו מתנבך ועומד והמליכהו ימים והשירהו זמנים ומלכות מאת האלהים אכן בני אל תתנרה בו ועשה את אשר [אמרתי] לך ואל תלחם ואנחנו תחת ידו בכבוד גדול. ובקרא דריוש את הכתב ויבך מאד אך עודנו מחויק במלחמה. ואלכסנדר לא הרך לבו ויהוק את עמו ויאמר למה יקרמנו דריוש כסעם בפעם בראשונה אנהנו נבא אליו בארצו ונלחם בו. ויצו לכל עמו יקחו ענפי העצים אמירי האילנות לקשור ברנלי הסוסים וכל הבהמות שבמחנה ולהנחיתם במרוצה ויעשו [כן].

ויהי כי קרב צבאו עד עיר ספלוך² והציפים אשר בהרים נשאו עיניהם ויראו האבק עולה מבין רנלי הבהמות ולא הרגישו אל הענפים אשר ברנליהם אך אמרו הביא עלינו אלכסנדר את כל העמים אשר בארץ ויראו מאד ויוסיפו על פחדם. וספלוך היתה על שפת דגלת ויחנו על הנחל אלה מפה ואלה מפה. ויצא דריוש ויעבור דגלת בחיל פרשים מאה אלף ורגלים אין מספר ועשרת אלפים ענלות נושאות כלי המלחמה והמאכל וילכו ויחנו במקום אחד. ואלכסנדר עמד וירכב על סוסו בוססאל וילך על כל צבאיו ויערוך מערכותיו ויעמידם על משמרתם וילך ויורם משפט המלחמה. וכראות אנשי דריוש את זירותיו ואת גבורותיו ויראו מאד וחילו הוסיפו גבורה. וילחמו מעלות השחר ועד צאת הכוכבים ויפלו הללים רבים עד מאד המרים המרים גם סוס גם פרשים בחיציים לא נראתה במלחמה ההוא ודריוש היה [רואה] המלחמה [258b] אחרי שראה כי נינף כפעם בפעם וכראות עבדיו כי רצונו להרוג לא נתנהו לכא במלחמה ויאמרו לו לשוב אל ארצו. ויסב סניו וישב לו עם אנשיו אשר נשארו במחנהו שעצרו כח לתת (?) ויבאו עד דגלת והנה קפאו המים ויעבר הוא ואנשיו על הקרח. ובעברו נבקע הקרח וישבעו רבים גם עבדי אלכסנדר רדפו אחריהם עד המעברות רדום והכוס ולבור³. וימות ביום ההוא כל איש גבור חיל שבמלכות פרס לא נשאר שם איש ניבור. ויצאו עם אלכסנדר לפשט החללים ומחנה דריוש שוללים ובוזיים ולא בלו משלול עד תום ליד ימים לאספ השלל כי רב הוא. ומספר ההרגים ממחנות פרס מיום אשר עבר אלכסנדר נהר פרת עד היום ההוא אלף אלפים וחמש מאות אלף⁴ לבר המתים טרם עברו⁵. ואלכסנדר עבר דגלת ויבא עד המדינה שהיתה לארחהשסתא מלך סרס הראשון ויועיק⁶ לחורף שם כל ימי החורף. והמדינה ההיא נפלאה בבניינה ויהי בלבו לשורפה ויחלל אחרי כן⁷. ושמה קבורים⁸ כל המלכים הראשונים בארונות נאים ועליהם מציבות ועמודים וצינונים נאים ויחפרו העם הקברים וימצאו שמה כלים חמודים ממולאים באבן יקרה ושם קבר בנוס⁹ מלך שיריאי הראשון בארון אבן שנקראת גמטששת¹⁰ ויחלק אלכסנדר לכל העם אשר אתו ויתן להם מתנות.

ויסע משם הוא וכל מחנהו ויבא עד ספלוך¹¹ ויצר עליה. וכאשר ראה דריוש כי צר לו ולא ילך אלכסנדר מעליו ויתן בלבו לברוח עד קצה מלכותו

ולהמלט בבורסאין¹⁾ מפניו. וירעו שנים מנדוליו אשר בלבו ויתנכלו להמיתו ולהתרוצות בו אל אלכסנדר וירע וירא מאד ויאסוף את כל מחנהו ויאמר באזניהם עמי ידעתי כי יש בכם מתנכלים להמיתני ואולם אין לי חוק ביום להאשים איש ולתופשו על הספק אבל אודיעכם אם יש את נפשכם לשלח יד בי למען תתרוצו אל אלכסנדר תועים אתם והחישב זה דמו יהיו בראשו²⁾ כי מלך לא ימחול אשמת איש הקושר על אדוניו אכן הסירו מכם המחשבה ולא תמותו. וירעו האנשים כי נודעה עצתם ויקומו בתוך המהנה קבלעם³⁾ האחר בשלוח על כתפו הימנית והשני גם הוא עמד ויכהו על כתפו השמאלית ויפול דרוש ארצה מוכה וינוע והנה לא מת עתה אך קרוב הוא למיתה והעם חדרו ויברחו איש לאחילו והמכים נסו כמו כן. וישמע⁴⁾ אלכסנדר את קול ההמון וימהר ויבא אל תוך העיר עד הרחוב אשר דרוש נפל שם וירד מעל הסוס על דרוש ויבך בכי גדול וכל עם דרוש נפוצו מעליו וישארו ברחוב הוא והוא ויקרע אלכסנדר חלוקו ויחבוש בקרעים את מכותיו ויאמר לו התחזק ואל תירא ושובה למלכותך ואנכי אהיה לך לבן ואשיב כתר בראשך ואת נקמתך אקח מהמכים אשר הכוך ובאלהים אני נשבע לך שאני עצב על קורתך ותבין בלבך כי מלכים לא ישמחו במפלת חבריהם.

וישיבה בקול נמוך ויחוק לאלכסנדר טובה ויאמר חי אלכסנדר בני⁵⁾ אל ינאה לך על מולך אשר הצלחת כי כל בן אדם אינו אלא כצל עובר וקח תוכחת ממני כי אחמול מנצח מלחמות הייתי מלך מלכים ועתה אין בי כח לעצר אסילו בעצמי⁶⁾ ואתה בעצמך תשאני וקברתני כי קבורתי על ירך זו היא כבוד ושרי פרס ומקדון תמנה ללכת אחרי מטתי ואלו שתי הממלכות יהיו לאחרים בידך וערכם עמך דרגואניש⁷⁾ אמי וגם אחיותי אשר באו לחסות תחת כנפיך ובתי⁸⁾ רוצנאן תהיה אשתך כי להברה טובה ואשה נעימה תהיה לך.

וככלותו לצותו וימת⁹⁾ ויצו אלכסנדר להתעסק בקברו ותכריכו כמשפט המלכים הגדולים שהיו מלפנים בפרס ויצו את כל השרים ללכת אחריו ברנל וגם נשא משתו אלכסנדר בעצמו על כתף לקברו ויסתום קברו ויבך עליו בכי גדול וכל¹⁰⁾ השרים הרואים בכו בכי גדול על בכיו מאשר בכו על מיתת דרוש.

ואחרי כן החזיק אלכסנדר על ספלוֹן העיר ויפלא מאד על בנין העיר ועל הבירה שהיתה טוהה זהב בכל כותליה בזהב טהור והקרקע מצושה באבנים יקרים תרשיש שוהם וישפה והאבנים נאים וזהובים וישב על כסא המלכות¹¹⁾ שהיה לכורש מלך פרס הראשון וילבש בנד מלכות¹²⁾ ויבואו לפניו בבירה שרי פרס ומקדון ויכתב ספר וישלח בכל מלכותו וזה פתשון הבתב.

מין¹³⁾ אלכסנדר מלך מלכים בן אמון האליל ואלנפריוש המלכה אל כל השכנים בארצות פרס הקרובים והרחוקים שלום. אמנם כי עברו ימים מלפנים והי תיגרה בניי וביניכם ומלחמות ביני ובין המלכים המולכים עליכם ולא יכולתי לעשות עוד מה שצוה אמון האליל שלא יהיה ועתה קמתי ואמלוך עליכם ואין בלבי עליכם רק טוב ואתם תהיו לי סגולתי והחביבים לי וקרובים לנפשי ועתה הנני כורת לכם ברית ולכל עובדי [דרך] ולרוכליכם ולסוחרים ללכת ממקומם עד קצה מלכותי בטה על כנעתם [259b] ולא יהיו נזקים והמחליף על דברי אלה נשבע אני באמון האליל ובמשפט הכבוד שיש לאמי עלי לעשות משפט המחליף בכל דברי אלה ובכל אשר לו אעשה משפט והנני¹⁴⁾ מחזיק טובה [לאנשים] אשר

[הבו] המלך דריוש וימליכוני עליכם כי הם גרמו לי כל הכבוד הזה ורוצה אני לעשות להם יקר ולשלם להם שכר כאשר יתכן ולו ידעתי מי הם ועתה יעמדו לפני ויעירו עלי עצמם ואני נשבע בחוק האלילים כי הטוב שאמרתי ונשבעתי לא אחליפנו. וכשמוע הרצחנים מפי דריוש [אלכסנדר] את שבועותיו ויתגלו לפניו ויאמרו אנחנו הרגנו את דריוש אויב אדונינו המלך והנלחם בו ועתה הנמול אשר אמרת תגהו לנו וימהר ויחלטה מהם¹) ויאמר במה אדע למען באה הרבר באוני העומרים עליו ויענהו שנית ויאמרו אמנם אנחנו הרגנוהו וכאשר ראה כי עדותם [אמת] וכי שמעו העם דבריהם [ויצו]²) ויקשרו עליהם את ידיהם אחורנית ויאמר אליהם פנים ענה בכס כי הרגתם את המלך ויענו אליו ויאמרו אי אלכסנדר הנך היום ראשון למלכות פרס והיום נשבעת באלהיך על כל הטובה וזה תחליף דברך ואיך יאמינו בך מן היום והלאה היל פרס. ויען להם ויאמר אמנם נשבעתי אנכי להתהלך בתום וביושר את כל העם ולהיותם לי לעם אך הקושרים והמכים אדונם אישפטה אותם כמשפט. ויוליכם עד קבר דריוש וישחטום שם. או באו כל חיל פרס ויאמרו השתחוונו כי הרגת הקושרים. ותשקוט ארץ פרס כולה במלך עליהם אלכסנדר וישפטם באמת. ויהי שם זקן אחד ושמו דוריוש³) דוד אלכסנדר [דריוש] איש חכם ונכבד בתוך כל עם הארץ ויבקשו כל השרים מאת המלך לשומו בראש השופטים וישמע לקולם וישם השופטים בראשו⁴) ויושבתו על כסאו⁵) והמלך לבש בגדי מלכות וישב על כסא זהב למלכים ודריוש יושב לפניו ויאמר לו⁶) הלא אדוני המלך דריוש ציוה אותי לתת לך רושנאן בתו לאשה. וישמע לו אלכסנדר. ואחרי כן עשו עבדי המלך שרי פרס [...] וישמחו מאד על חתונתו ויצו אלכסנדר ויעשו לרושנאן משתה גדול וכסא זהב ותשב לימינו. ועם הארץ ביום חתונתו באו בבית הבעל ויוציאו את כל צלמי עצביהם לפני המלך ויזבחו וינסכו להם וישתחוו להם אפים ואחרי [260a] כן באו וישתחוו למלך על משפט הצלמים. וירע בעיניו מאד על זאת ויאמר להם לא טוב הרבר לעשות כי חוק הובח והקטורת וההשתחוויה הוות לאלילים היא ולעצבים בעלי התגבורת ואולם לפני האדם שהם הבל ומעשיהם תהו וצורם לבלות שאול לא נכון לעשות כן.

ואחרי כן כתב לאמו ולאריסטוטלים רבו כאשר הצליח והממלכות אשר כבש והסגולה אשר ירש והאבנים יקרות אשר אסף ואשר עמד על כל מלכות פרס מלכות דריוש וכי נתחתן בבתו ויצו עליהם לעשות משתה ויום טוב גדול ביום שיניע הספר עדיהם⁷) בכל שנה ושנה.

ויהי אחרי כן ויצו את חיל פרס לצבא עמו ויצבאו עד ארכניה⁸) וילכדוה. ומשם⁹) עבר מקלאניץ ומשם באריתיה¹⁰) ומשם סאתיה¹¹) ומשם נסע עד קצות המזרח. ויבא באומה נוראה מראה איום ונורא להם¹²) ותוארם נפלא בעיני בני אדם והם אוכלים כל בעלי חיים וחובים ועכברים ושקצים ורמשים וכי ימות בהם אדם לא יקברוהו אך אוכלים את בשרו ויהי בלבו להגירם על ידי הרב ויסלך אחרי כן עם לבבו כי אמר אולי ימלטו מהם שרידים ולא אוכל לבלותם. וישליכם מן הארץ ההיא¹³) עד קצה ארץ צפון בין שני הרים שם האחר פרקתנכון¹⁴) ושם השני בוראון וכניהם בקעה רחבה ואספס אל תוכה ויתפלל אל האלהים ויאמר בי יי סגר נא את האנשים האלה לבלתי ישחיתו הארץ. וישמע יי בקולו ויעתר לו וידבקו ההרים זה בזה ולא נשאר ביניהם אך מעבר רחב יי¹⁵) מפחים ויצו המלך

אלכסנדר ויערכו ברזל ועיסרת ונחשת למען לא יתכו מפני אש ולא יתפוצצו מפני פטיש וישלך אל פי המעבר ויסנדרו מן הארץ עד רום ההרים השוה יחד זה עם זה למען לא יצאו עוד האנשים משם וישחיתו את הארץ. ומהיום ההוא והלאה הם סגורים אין יוצא ואין בא ויקראו למקום ההוא מסגר אלכסנדר עד היום הזה.

ויסע משם ויעבר עד ארץ קשפיה¹ ויישב בעיניו הארץ ואנשי הארץ הזהירוהו להשמר משם כי מקום הנחשים הגדולים הוא ויצו ויחלצו גיבוריו בנשק ובשריונות וילחמו כל הלילה עם התנינים הגדולים כאשר ילחם איש את רעהו.

ובבקר נסע משם עד המקום הנקרא אלכנייה² ופירוש אלכירניא ואנשיה נבורים ואנשי חיל ולהם כלבים מלומדים ממלחמה שלמדם לצאת עמהם במלחמותם ותחזק כל עת מלחמת הכלבים בשונאיהם ממלחמת הנבורים וייראו מהם עבדי אלכסנדר מאד. וכאשר שמעו האנשים האלה שמע אלכסנדר [260b] ויערכו אתו מלחמה וידע ויבין כי בטוחים הם במלחמת כלביהם המלומדים במלחמה ויצו לכל חילו ויקחו כל איש חזיר אחד ויקשרהו לפני מרכבתו ויהי כבואם אל המקום ונחת החיל במלחמה אלה נכה אלה ויצו אלכסנדר לפתח את החזירים אשר קשרו במרכבותם לנגד הכלבים הנלחמים בהם וכראות הכלבים את החזירים שקטו מן המלחמה ויבואו עד החזירים פה אחד. ויתנבר יר אלכסנדר ויהרג את האנשים ויתפוש את ארצם וימצא בתוך הכלבים ההם כלב אחד וככלות המלחמה אמר אלכסנדר להביא ארי אחד ופיל אחד אחר להלחם עם הכלב וילחם בהם יחד ויהרגם.

אחרי כן נטה עד דרך קשיפיה וישם פניו ללכת אל ארץ הודו וילך בדרך קשה מדבר נורא ואיום והדרכים תלולים ומקום התולות³ ארץ ציה גם חום ויקש מאד בעיני כל חילו על הדרך אשר הם עולים ויקצר נפשם מרוב החום והצמא אשר אין להם מים וילוו אנשי מוקרון ויאמרו המעט כי הביאותנו ממקומינו להלחם בדריוש ופרס כי תוסיף עלינו טורח ללכת למרחקי ארץ עד הודו⁴ ועתה ראינו שאין עיניו ולבו כי אם לעשות לו שם ולא יחוש עלינו ועתה נתנה ראש ונשובה למקומינו ודיו כי ימצא הפצו עם חיל פרס הנותרים עמו ויגיע למקום שהוא הפץ. והיו העם כמתאוננים עד שנשמעו באוני המלך והוא [עלה] על מגדל עץ ויצו לאסף ולקבץ כל חילו ויאספו. ויצו לחיל מקדוניא⁵ ויבדלו מתוך החיל ויהיו לעבר אחד. ויקרא להם ויגשו אליו ויאמר להם שמעתי את תלונותיכם וכן קצה נפשכם על רב טרתי ועבודתי שעבדתם לי עתה וקני יון אם לבבכם לשוב לארצכם משבה אני אתכם על העזרה ועל המלחמות אשר עשיתם ואתם יעתם את אשר [עשה] לי מלך פרס עד שנלחמתי עמו ותשמעו ותיראו מאד על כתביו ואזהרותיו ואיזמיו עלי ואני דברתי עם לבבכם ואומרה אל תיראו כי נלחמה אתו וננצחתי ואחמול עליכם ואשימה נפשי בכפי ואלכה אל עירו לרגל ולדעת מוצאו ומובאו ואיש מכם לא שלחתי ואשובה ואדעה כי מהאלהים תבוסת דריוש לגפול תחתי ואלחמה בו ואלבר עמכם את ממלכתו ואמנם דעו כי עם לבבי כמו כן ללכת עד עיר הודו ועתה מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו כי אם תשובו כולכם מאחרי הנני לא אתם מאשר עם לבבי ואלכה שמה לבדי. וכשמוע האנשים את דבריו [261a] וישובו ויכלמו על כל אשר אמרו וינחמו ויאמרו לו אמנם אדוני

המלך מלך מלכים כי אתה הטיבות לעבדיך כל הימים ותעש לך שם ותנשאם ואנחנו נחמנו והננו אחריו לכל אשר תצונו. ויצו להשיב אל מחניתם כראשונה. ויסעו ויבואו עד פרנאסן¹) הוא ראשית ממלכת הודו באחרית הדש יוליון²)

הוא סוף חדש שלנו. ובהיותו שמה ויכתב³) ספר אל פוור מלך הודו לאמר. מן פוור מלך הודו אל הקיסר אלכסנדר החושב לכבש כל ממלכות הארץ שלום. הלא⁴) האמן בעצמך כי מבני האדם אתה וכי אחריתך כראשיתך שוכני קבר למה תשים פניך לרשת משכנות לא לך⁵) לשבת אלהים להיות העולם תחתך ואתה לא תטעה ואל ישיאך לבך יען כי שחות ובבשת את האנשים החלשים אשר אין להם כח כי לא בהם אנשי הודו כי כולם גיבורים כי ידוע ידעת כי מלך גדול היה דיוניאוס כקושו⁶) ואשר מלאו לבו לבא לארץ הודו ויתגר בה מלחמה ונפל בידם וישב בבשת פנים לארצו ובני מקדוניה ושאר מלכות יון ופרס אישכר ישיבו למלך הודו בכל שנה ושנה עד מלך ארתחשסתא מלך פרס ובקש מלך הודו ועשה לו הנחה מן המס וכאחבתו אותו ולמען כי נקל הדבר בעיני הודו על גודל עשרו כי היה מעט לו אותו המס מכל היציאות לו בארץ הודו ועתה המלך עליך לשוב למקומך והנח גאותך ורום לבבך ואל תדרוש מה שאין ראוי לך.

ויבא⁷) הספר אל אלכסנדר ויצו לכתוב אל מלך הודו לאמר. מן אלכסנדר מלך מלכים בן אמן האליל ואלנפריוש המלכה אל פוור מלך הודו שלום. אמנם דברי האגרת אשר שלחת לנו לא החלישתנו אך חזקת לבבנו ואמצת כוהנו על רוב העושר והגדולה אשר ספרת לנו אשר בארצכם ולא מפני פחד גבורתכם ידע לבבינו אך נתחזק לבוא לרשת את ארצכם הטובה ואוצרות הכסף והזהב ואבן יקרה אשר לך הבין והבין לבך כי הנני לקראתך לערוך מלחמה בעזר האל.

וכאשר⁸) ראה מלך הודו את הספר הזה ויבין כי בלב אלכסנדר להלחם עמו ויאסוף את חילו ויצא לקראתו בחיל כבד לא יספר מרוב ארבעה עשר אלף ענלות נושאות לחם ומזון לצבאיו⁹) וארבע פילין¹⁰) ועל כל פיל [. . .] ויוגד להיל אלכסנדר וייראו מאד ותהי יראתם גדולה על שמע הפילים ושאר חיות היער מכל שאר החיל. ויצו אלכסנדר [261b] ויעשו צלמי נחושת חלולות וימלאום איש ויתנו הצלמים על הענלות וילכו לקראת חיל מלך הודו וישם חיל מדי ופרס ראשונה וחיל מקדון ויון אחרונה עמו ויתגר בהם מלחמה וכאשר קרב חיל אלכסנדר מחיל הודו וישימו הצלמים אשר בהם האש לנגד הפילים וכשלוה הפילין שפתותם¹¹) להלחם עם הצלמים כי חשבו חיות הנה ותלהבנה שפתותם ותכוונו ולא עצרו כח להלחם ויהפכו ויגוסו ותכבד המלחמה בין שניהם. ותהי¹²) המלחמה עשרים יום כל יום ימותו מאלה ומאלה עם רב אשר ייגעו חיל פרס ומדי וייעפו. וכראות אלכסנדר כי נלאו חיל פרס ומדי ויקדש חיל מקדון ויון ויסב סוסו בוספאל ופניו הלכו בקרב וילחם במלך הודו עד אשר נצחו. ויצו אלכסנדר לקבור את החללים אשר מחיל הודו ופרס.

ויברח¹³) פוור אל קצה מלכותו ואלכסנדר בא עד עיר המלוכה אשר לפוור ויבבשה ויבואו העיר ויבזו אותה ושאר מדינותיו זהב וכסף ואבן יקרה ואין קצה לתבונה עד כי לא יאמין השומע עד שיראה מרוב ההון והכבוד אשר לכדו. ואמרו הרואים שהיה בבית פוור בית מלכותו ארבע מאות עמודי זהב מקשה על ראשם לוחות זהב מפותחות בהם כרמים וגפנים של¹⁴) ואשכולות משהם וישעה וקורות ההיכל

מצופות זהב בעובי אצבע ודלתות ההיכל שוהם והמשקף והמוזות מעין הנקרא בלשון הנר יאבנוסי¹) ומעין הנקרא סנרל מן הירוק ומן האדום וקירות ההיכל כלולות צלוחות זהב ממולאות אבן יקרה ותוכו תרפים וצלמים זהב אובדיו הוא חרוין ומראש זה לזה גשרים של זהב מפותחים בצורות העופות המדבריות המופלאות והגשרים הלולים והרוח נכנס מבטן הגשרים על פיות העופות עד שיצא קול מפי העופות כקול העופות וציפצופם וכל זה עשוי בהכמה הנקרא אלהנדסיא²) ובתוך ההיכל כלים רבים מזהב ומכסף ממולאים באבנים יקרות ויפלא אלכסנדר על כל זה.

ויסע משם ויבא עד איי מרונייא³) אחר שבא אליו מכתב משם ויבחר בו ויהר אפו ויצו לכתוב שמה מכתב.

מן אלכסנדר מלך מלכים בן אמון האליל ואלנפריוש המלכה אל בליסתר⁴) מלך מרונייא שלום. אמנם ידעתי כי לא יבחר ממך כל דבר והניצחון שנצחנו דרוש המלך וכבשנו לכל הממלכות ההמה ואשר עשינו עתה לפזור מלך הודו הנני [מצוה] לך וכבוא הספר הזה אלינו [אליך] לצאת לקראתנו [262a] מארצך להראות אתנו פנים הנני אליך אל נכון כי אנחנו נכונים לבוא אל ארצך.

וכבא⁵) הספר אליה ותכתב לו בלשון קלה ובכזוי לאמר. מן בליסתר המלכה ויועציה ואוהבי מלכותה הבהורים והגיבורים בנבורה ומלמדי מלחמה אל מלך מלכים אלכסנדר שלום. אמנם אני נותנת לך עצה הונגת וטובה שלא תבא בנבולינו כי אם תבוא עלינו תתחרט ותנחם ויפגעו בך גיבורים ואנשי חיל למלחמה המון רב אשר לא יספר מרוב ולא ראית כמוהו לעולם. ואני מספרת ומודעת צורת מלכותי כדי שתעמוד על עניינה ותלמד לעשות מכושר עניינה דע כי מושבותינו שני איים הם אחד כנגד השני ושני האיים האלו שניהם בקצה היישוב מים אוקיינוס⁶) ואחד מן האיים האלה קרוב אל היבשה יושבי האי ההוא יושביה נשים בולן גשי חיל בנות מלחמה מתגברות בזמן הזה עכשו כפי המספר אשר ספרנום ייד אלפי אשה לא ידעו משכב זכר ואנשיו חונים באי הפנימי⁷) לבד הם גפרדים מן הנשים ולנו חג אחד מרי שנה בשנה יאספו אתנו ויתחברו כל יושבי שני האיים יחד ויהיו נועדים יחד כל ימי החג שלשים יום וכאשר עברו ימי החג יברלו האנשים מן הנשים כמשפטם וכל הנשים אשר תעבורנה בתוך החג תשמרנה עת לדתן ואם תלדנה בת תעמד עמהן כל הימים ואם זכר יעמד אצל אמו כל זמן שצריך לה וכאשר יגיעו לשבע שנים יעברוהו הנער אצל האנשים כי לא יתערבו האנשים עם הנשים עוד בשום פנים ואנחנו באי השני כאלף אלפי אשה והמספר לנשים בנות המלחמה כמספר אשר זכרנו לך וכעלות אויב עלינו תאספו הנשים בנות המלחמה ותצאו על שפת הים לקראת האויב והנשאות תעמודנה על האי הפנימי לשומרו כל עת שהמלחמה ביניהן ותחלצנה הנלחמות למלחמה בחיצים ובאבני הקלעים ומהפלא גבורת נשינו הנלחמות רבות מהאנשים יוצאות⁸) אל היבשה עומדים למרחוק לראות גבורתינו וכאשר תעבור המלחמה והנשים תשובנה מהלחם יתקבצו כל האנשים כאגודה להשתחוות על כפת רגליהן ואם תנוש (?) המלחמה ותמותנה מהנשים⁹) בתוך הקרב ותהי נחלתן לנשים אשר היו מהן שעמדו אצלם וראו במיתתן וסבל יורשיהם יגרע נחלתן. ואכן אדונינו הגדול שמע נא את דברי בלסתר המלכה הנה נשותינו בנות החיל חושקות וחפצות להלחם בך מאשר

שמעו גבורותיך ונצחון מלחמותיך יען תבחנם כהיום ויצא להם שם על גבורתך ואנחנו נותנות לך [262b] עצה אדוננו המלך שתשמע מבוא בגבולינו כי לא תהיה תפארתך אם תלהם אתנו ותנצחנו וגם אם ננצחך הלא אתה מבוויש ויורד מכל שעשית לפנים ושמן הגדול אשר קנית זה כמה יבטל אכן סורה נטה הלאה מבוא בגבולינו פן תקלה קלונך אם תבא עלינו. ועתה אם לא לעצמינו תשמע ויש בלבבך באמת לבוא עלינו הודיעני נא בתחילה כי נשינו שמיחות על ככה ועם לבבן שלא תמצאם בתוך האי אלא יצאו לקראתך היבשה לתלחם בך.

ויבא¹) הכתב אל המלך ויקרא באזניו ויישב מאד דבריהן בעיניו מעוצם דעתן ועוצם בינתן ויצו להשיבן כתב יקל בהן ואחרי ראש הכתב כתב בו דעינה כי נלחמנו בבני הארץ וכבשנו כל שלשי רביעי הישוב ולא נשאר לכבוש זולתי רביעית העולם לבדו ואלה הממלכות אשר כבשנו בני תיניה ואוריה²) וזולתן והרובע אחר נשאר בלבד ואם נמנע מלכבוש הרפה היא לנו אך מאשר ראינו ככתבך וחכמתך ובינתך וגבורתך עתה דעו ובחרו לכם הטוב כי אם אחם [מאסתם] בחיים ובחרתם המות הלחמו בנו ואם תחפצו בחיים ותצאו לעמד בטח קבלנה עליכן מלכותינו ותכנעו תחת ידינו ושוב לכן אכן תתייעצו על ככה כי אנחנו גבונים לבוא בגבולינו.

ויבא הספר אל יושבי מרוזיניא ויכתבו לו כי כן יעשו ויקבלו עליהם מלכותי³) ותשלח לו י' סוסים אמצים המוכהין בחילן וסוסים אחרים הנקראים פלפרינשי⁴) וי' עגלות נשואות המודות וכל טוב הארץ ויקחו מנחתן וילך מעליהן ויכרות להן ברית.

אחרי⁵) כן הוגד לו כי פוור מלך הודו בברחו אל קצה מלכותו אסף המון רב מן הראשונים וחילו הגבור וישם עם לבבו לשוב לקלחם בו שנית ויועץ אלכסנדר ללכת תחילה הוא לקראתו בתוך מלכותו לערוך אחו מלחמה עד שלא יבא פוור עליו וימצא בתוך מחנהו מרגלים⁶) יודעי הדרכים ויאמר להם לכו נא וראו המקום אשר פוור חונה שם ושבתם אל נכון. והי הדבר הזה בחדש אב הוא אנושתי⁷) אשר החוס בחומו וחמה בתקופתה ויוליכוהו המרגלים בדרך מדברות ודרך הנגב והתולות וארץ עיפה וצימאון אשר אין מים אך מעט לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם ויפג בדרך מדבר קשה ארץ נוראה אשר הלך אריה שם ולביא וליש אפעה ושרף מעופף ותנינים גדולים ויחרדו כל העם אשר במחנה למחניהם כי גורא הוא עד שנתחמשו ויהלצו החיל בנשק ושריונות המגנים והרמחים [263a] להלחם אחם. ויהנו החיל על רכסי הישימון ואין שם מים לעם לשחות ויצמא שם החיל למים ויקרא מקום אחד לפני מקצת פרשי מקרון בנקרת הצור והנה מים מפנים מן הסלע מעט מעט עד שמצאו שם כדי חמת מים וימלאו החמת מים ויביאו לאלכסנדר אל המחנה וכאשר ראם כי מעט הם ואין בהם אלא שיעור שתייתו לבדו ויאמר חלילה לי מלשתותם ויצו וישפכום ארצה לבעבור לא יתנשא על מחנהו ולא ישיבי נפשו והם שוקקים ויפלא כל המחנה על ככה ויישב מאד בעיני העם הדבר הזה וישמחו מאד. ויהי⁸) בדרך ויבואו עד מקום אחד וימצאו שם בריכת מים גדולה רחבה ד' טפחים שיעור חצי מיל ויישב להם מאד ויהי בחילו כפעם הדיא מאה אלף פרשים ושש⁹) אלף רגלי ומאה פילים מעוננות זהב ואבן יקרה ודי' מאות עגלות נשואות בר ולחם ומוזן לדרך ונמלים ופרדים נושאים הגשק וכלי

המלחמה אין להם מספר ויהיו כל המחנה עמוסים מן השלל אשר לקחו מארץ הודו בכסף זהב ובאבן יקרה טעונים מאד ומרוב הצמא היו לוקחים מסי ברזל ממורק מצוחצח ואבנים קרים וילחכו אותם למען תשוב נפשם אליהם ותקר גופותם והיו מהם ששתו מימי רגליהם והיה כבד עליהם צמאון בהמתם מצמאון נפשם¹ וכאשר פנעו בכריכה ההיא היו סובבים אותה אילנות גבוהים וקנה מכל פנה ולא יכלו לעבור אל המים כי אם בתלאה גדולה וכאשר חנו עליהם וירצו לשתותם והנה הם מרים כלענה ויחנו אל המקום ההוא כחצי היום וקצרה נפשם מאד על מרירות המים אבל הביטו בשפת הבריכה השנית ויראו מגדל עצים ועליו בני אדם ושמחו כי ידעו שלא היה בלי מים מתוקים ויצו אלכסנדר אל מקצת המלצים לנשת אל המלחמה אל המגדל ההוא או לשאול מהם מים מתוקים. ובקרבם אל המגדל נחבאו כל אנשיו ולא ענום דבר וגם השליכו להם אבנים ויורו בהם חיצים ויברחו האנשים ולא השיבום דבר ויצו אלכסנדר אל היורעים [משוטף] לשום אליהם דרך לעלות אל המגדל לדעת איה מים ויפילו מתי מספר מעצמם אל תוך המים וישוטו ויצאו אליהם חיות עצומות מתוך המים ויבלעו מן האנשים שלשים ושבעה איש ויעמדו הנשארים מעבור אליהם וידאג לב אלכסנדר מאד על ככה ויגדל צמאון המים לעם ואחר יצאו אריות ונמרים וצבועים מן היער ויחלצו אנשי החיל להלחם בהם [וכראותם]² אלכסנדר אותם קפץ הוא אל המים כי נראו לו שם מי אפסים אשר יכול לעבור [263b] בתוכן ועשו כן אחריו כל הצבא ויחנו על שפת הבריכה השנית לנכח המגדל ומצאו שם גולות מים מתוקים אשר היה די בהם לכל החיל וישמחו מאד ותשב רוחם אליהם.

ויחנו שם בערב ויצו אלכסנדר לכרות עצי המחשב מן היער אשר מול הבריכה כאשר יוכלון שאת ולהעביר בהן אש סביב למחנה וכעלות הירח בלילה ההוא יצאו אליהם מתוך היער נחשים ותנינים ופתנים משונים זה מזה וגיוותיהן עצומות ובראשם קרנים עצומות תרוצים ועיניהם דומעות דמע עבה והיה מנהגם לשתות מן המים ההם וכאשר היתה עולה צהנתם ובאשם היה מת כל המריח אותם וייראו החיל מאד בפניהם ולא האמינו בחייהם ויאמר אליהם אלכסנדר ממני תראו וכן תעשו כי המלש תמלטו מהם בעזרת-האל ויחגר חומש אלכסנדר ויקח בידו רומח ארוך וילך לקראת הפתנים ויעשו כן אנשי הצבא ויורקו הרמחים עליהם ויברחו מפניהם ויפלו מקצתם כאש וימתו מאנשי הצבא עשרים פרשים ושלשים גבורים. אחרי כן יצאו להם מתוך המים שרצים³ בעוצם צפרדעים ובגופם מגיני עור אשר לא ישלוט בהם ברזל ופטיש והאיצו אחריהם אנשי הצבא ויגערו עליהם עד אשר נפלו מהם ומהם נמלטו המימה. והיו כחצי הלילה יצאו עליהם מן היער אריות ודובים ויבואו תוך החיל וישחיתו אנשי הצבא מהם רבים והשארית נסו ההרה. אחר יצאו אליהם חזירי יער ועמהם יצורים כבני אדם לכל אחד מהם ששת ידיים ויצו אלכסנדר להעביר אש סביב למחנה ויפלו בתבערה ההיא החזירים ושאר בריות אחרות. אחרי כן יצאה אליהם בהמה גדולה גוייתה עצומה מגוית הפיל ולה תואר הסוס ובמצחה ג' קרניים ובלשון אנשי הודו שמה אירא [נתראן]⁴ ולא יכלו להרגה עד אשר נצחה בקרניה מהאנשים כ"ה [ותרפס]⁵ ברגליה יחמשים איש. וכאשר הרגה יצאו עליהם עכברים בלא מספר ועוצם גופם כשועלים והיו אוכלים כל אשר מצאו מנבלות הפגרים ואם נשבו אדם מיד היה מת⁶ ואחר יצא עליהם קפחים⁷

רבות והיה מדתם כמדת בני היונה ותעופפנה על ראשם ואשר יכלו לאחוז בנפיהן בפני אדם היו אוכלות את פניהם ואת אוניהם וכן עשו בעם רב מאנשי החיל הבוקר אור ויעלו עליהם עופות כעצם הנשרים¹) ומהם אדומים ומקריהן שחורים ויתנו על שפת הבריכה ההיא והיו חוטפין בנפיהן ומנקרין את הפגרים אשר שם ואוכלים [264a] אותם. ובעלות²) השמש נסע מן המדבר ההוא אל מקום אחד ושמו תרתבמאן³) כי עיר רחבת ידיים ושמנה ויתנו במיטב העיר במדינה אחת ושמה שארש⁴) ובה היו אילנות גדולים ועצומים ועל גבי פרים היה צומח צמר וממנו היו עושים אנשי המדינות מלובשין ויקבלו את אלכסנדר בכבוד גדול ויהן בחילו עמהם וינשש שם עשרים יום עד אשר ידע מקום מחנה פוור המלך⁵) ויסע אליו וביניהם מהלך יומיים ויקראו שני החיילות יחד ביום השני למסע אלכסנדר בערב ויערכו מלחמה ביום השלישי⁶) בבקר וירכב אלכסנדר על סוסו בוסאפל ויבא במלחמה וימשוך בחרב ביומו [עצמו] וירב מהרג בתוכם מאד וכראות פוור את אלכסנדר המלך קרא בקול גדול ויאמר הוי אלכסנדר לא טוב הדבר אשר אנחנו עושים אשר לא יתכן שיפלו גדודינו חללים לפנינו אך נבוא בתוך המערכה שנינו אני ואתה ויעמדו גדודינו מנגד והוא אשר יגביר על ריעו ידרו [יורדן] בשני הגדודים יחדיו. וייטב הדבר בעיני אלכסנדר ויצו לעשות כן ויציבו שני הגדודים לעבר אחד ויחלצו אלכסנדר ופוור להלחם יחד שניהם בשדה וכל אחד ואחד צוה את חילו שלא ישאו קול ושלא ינע אחד ממצבותיו וכאשר כברה המלחמה הרימו אנשי פוור קול וישא פוור את עיניו ויהם⁷) אותם וינבר עליו אלכסנדר ויך בחרבו על ראשו ויפול ארצה מת. וכראות אנשיו כי מת אדונם רפתה ידם וימם לבבם⁸) ויתנו את נפשם למות ויקרא אלכסנדר להם אנשי הורו מדוע תלחמו ותתנו את נפשכם להרג ואדוניכם כבר מת. השיבוהו אין חפצנו בחיים אחריו כי טוב מותינו מחיינו ואל נראה מדינותיו שימשול עליהם מושל מכלערי מלכינו ונחיה אנחנו בתוכה נדכאים. ויען אליהם אלכסנדר אל תרהו מן הדבר הזה והרפו ידיכם מן המלחמה ושובו אל ארצכם וגורו בה ואל תיראו שירדה בכם רודה ולא שליט. ותרף רוחם וינחמו בדבריו וישליכו כלי הנשק מעליהם ויקדו וישתחוו לו ויצום לשוב אל ארצם ויצו לחנוט את פוור כמשפט המלכים מלכי הורו ולקבור את כל אשר נפל חלל במערכה משני הגדודים ויצו לבנות שם מדינה במחנהו ויקרא את שמה אלכסנדרייא עד היום הזה⁹) ובעלות¹⁰) נסע בחילו אל היכל ידוע שם ובו שני צלמי זהב שהוטו והיו יקרים בעיני אנשי המדינות ההם וברעת אלכסנדר כי גבובים היו והוא צוה ויקבו חור בצדי הצלמים לצוק בתוכם זהב ויהי מספר ליטרי זהב אשר יצק אלף וחמש מאות ליטרי. ועתק משם אל מבצר אשר היה בנוי בהר תלול והתחזק בו עם רב כי נפל [264b] פחדו עליהם¹¹) ויאמר אלכסנדר להנות על החץ ההוא ולצור עליו בגליל שרי האומות ההר אשר לא אבו לרדת מתוכם וימשל מהר על כל העם אשר היה במגדל.

אחר¹²) כן נסע משם אל מקום ושמו בגד שמש ובה אומה ידועה ויצר עליהם עד אשר הבריהם לבא תחת ממשלתו. ויסע משם אל מקום מדינה ושמה ראשתה¹³) וימרו לו ולא אבו לתת יד תחתיו ויצר על מדינותיהם עד באו בהן בתוקף ויהרגם לפי חרב. אחר נעתק משם לפלך ושמו הופיראיש¹⁴) והוא ממלכה עצומה אשר צבאים מתוכה מאתים אלף פרשים ויערך אתם מלחמה עד משלו על כל מלכותם וינש שם תקרבת לנעבדיו והלל לאיליו.

אחר נסע משם אל מדינות אשר בהן אומות רבות ידועות דראכנס ואברטים והמים וכרמיונים ואספויים¹⁾ וכן אומות אחרות מבלי שם היו בהרים תלולים ופסגות ויצר עליהם ולא נסע משם עד הבינים ומשכן תחתיו.

ויסע משם וילך [דרך] מדבר וערכה בין שני הרים גדולים²⁾ ויחשך עליהם הצל ההוא מאד וילאו לעבור השביל ההוא וי³⁾ ימים וימצאו אחריתו אצל עין מים רחבה היא (עתה) היתה מן המים החמין והמימותה היה שורף מאד ועליה שוכנות נשים יפות מראה ועליהם בנדי חופשי⁴⁾ ולא ידעו זכר. וכאשר הבישו אל חיל אלכסנדר רכבו על הפוסים היקרים אשר להם ובירדן חניתות זהב מוצק⁵⁾ כי הנחשת והברזל לא נמצא אצלם וכאשר חשב אלכסנדר לעבור המים עליהם לא יכול מרוב ארכם ומרוב הבהמות המזיקות⁶⁾ אשר שם.

ויסע משם לצפון ארץ הודו ויהן ביער⁷⁾ גדול ובה מים רבים וסביב לער קנים חזקים אשר עושה אדם מהם הקנקנים. וחצא עליהם משם בהמה עצומה והיו קורין אותה אנשי הפלך אנכיתמוס⁸⁾ והיא נקרא דישון או ראם בלשון אשורית והיה עליה צנה כצנת הצפרדע הנקראת בלשון הנרים אלסלחפה⁹⁾ ולה שניים כשיני המנירה ולא יכול אדם לנשת אליה ולא שלט הרב בתוכה ובנופה. ובעלותה לליהם מן היער הרנה בהם רבים פרשים ותעקר סוסיהם וימהרו עליהם הצבא בכשלים וכלפוט עד אשר הרנו אותה.

אחרי כן נסעו משם ביער לפנים עד בואם אל מקום ששמו בחצאדר¹⁰⁾ ויצא עליהם מתוכו פילים מספר עצום אשר היו ביער ההוא וינשו הפילים אליהם ויגורו אנשי הצבא מהם וירכב אלכסנדר על סוסו ויצום לרכב על סוסיהם והרגלים צויה לאסור החזירים ולהוליכם לפני הפילים לבעבור [265a] ישאו החזירים קולם ויצו להרע בשופרות. וכשמוע הפילים את תרועתם ואת קול החזירים נסו לקולם וירכב בהם החיל וידיבקום ויהרגו מהם הרבה וישברו מהם שניהם הרבה.

אחרי כן¹¹⁾ נסע וילך ביער ההוא ויפגע שם נשים ולהן זקנים ארוכים אשר מניעים עד דדיתן ולבושיהן כותנות עורות החיות ולהן עצמה ותוקף במרוץ וכאשר ראו את הצבא מננך נסו היערה וירכבו הצבא וירדפום וינישו מקצתם ויביאום אל אלכסנדר. וישאלם במה היו זונות¹²⁾ ותאמרנה כי זונות מבשר החיות אשר צרות ביער ההוא. וכאשר בא¹³⁾ הצבא ביער לפנים עוד פגעו אנשים ונשים בני שדה ועל בשרם שיער כשיער הנמלים והבהמות והם היו חזנים על שפת מים נגרים¹⁴⁾ וכראותם את הצבא הפילו עצמם במים והם ויסתרו שמה.

ואחרי כן פגעו נשים משונות כתוארן וגויותיהן ארוכות יותר משנים עשר זרתות¹⁵⁾ ולהן שיניים כחזירים ושער ראשן מבסה את כל גופם¹⁶⁾ ומניע עד רגליהן ועל גיתן שער כבהמות ולהן זנב כשורים. וסביב לאותו יער היה יער אחר ובו נשים ידועות למאד¹⁷⁾ יפות מראה ושערן מניע עד שוקיהן וארכן מניע שבעה¹⁸⁾ ועשרים אמות ופרסותיהן כפרסות הבהמות ויפלא אלכסנדר מוזאר הנשים.

ויסע¹⁹⁾ משם ויהן על מקום קרוב להן והנה נסע עליהם רוח קדים סערה בסוף הלילה ותפידר את האש אשר הבעירו ואת האהלים אשר תקעו החיל הפיל הרוח ויגורו האנשים וידמו כי זעף אלהים עליהם בעלותם אל מדינות הודו וינחם אלכסנדר ויאמר להם אל ירך לבבכם ואל תערצו מן הרוח כי במקום הזה מרגיל הרוח

לסער בו בסוף¹) הלילות ובבקר נח הרוח. ויהי בבקר וינח הרוח ותרף רוח החיל מן מחשבותם.

ויסעי²) משם וילך בין שני הרים וימצא שם שלג עצומה וכפור וימותו בו ארבעה³) ועשרים מהקרה ויצו אלכסנדר להרבות⁴) עצים ולהצית בהן אש סביב למהנה ונתחממו בו ותשב נפשם אליהם. אחרי כן קדר השמש ויהי לצל עליהם ויסתר מעיניהם אור השמים⁵) ושמים נתכסו בעבים וירדו עליהם אבני אש מניעים ארצה ושורפים כל אשר יגעו צמחים ובעלי חיים. ויירא מאד אלכסנדר ויצו להניש קרבניות חבתיים לנסך נסכים ויעתר לאלהים להעלות מעליו המות הזאת ויעתר לו אלהים ותעבר רוח ותטהרם גם העבים טהרו מחמת האש והצל בהיר והשמש [265b] זרח. ויעתק משם ויצא אל ארין אשר יושביה ידועים סידרסין⁶) שקטים ושלוים⁷) ובוחים במבחר העולם. ולא היה בהם כח לשאת כלי נשק ולא הסכימו להלחם והם עומדים ערומים אין כסות ושמלה עליהם והיו נסחרים במערות אשר שם והיו מכונים נימונש פיתשיש⁸) ופתרונו עירומים. ובעלות עליהם הצבא וידעו אותם מנגד קדמו אליו ציר מעמהם באגרת בפתשגן הזה.

מאת העירומים הערומים⁹) אל אלכסנדר היציר שלום. דע אם אתה עולה עלינו לקחת כל הון מעמנו דע כי אינך מוצאו אצלנו¹⁰) עקב אשר אתה לא תקח ממנו דבר שיהיה נגור וטבוע לנו וכל אשר אינו נגור וטבוע לנו לא תמצאהו אתנו כי אין אנו רואים בדעתנו להשתכר את אשר לא שות האלהים בתוכינו בעת יצירתינו ואם יש את נפשך להרגנו לא נצא אליך לערוך מלחמה ולא ניטוש תום נפשנו בגללך¹¹).

ויהי כקוראו אנרתם השיבם לאמר. דעו כי אין הולכים אנחנו אצלכם לערוך מלחמה ולא לנגוע אליכם אך להלוות עמכם לעשות אליכם חסד ואמת.

ויהי כאשר בא עדיהם שאלם מדוע¹²) הם ניוונים במזון הנאלת ומן הרבר אשר הפרצם על זאת. ויאמרו אליו אנחנו על המהיה הזאת נולדנו לזון מצמת האדמה ועשב האדמה אם מעט ואם הרבה ולא נטרח את עצמינו לעשות מלאכה לחרוש ולזרוע¹³) כי דיינו באשר הנחילנו [ה'] ומתנתו הטובה אשר נתן לנו [והוא שכלנו ודעתנו. ויחל אל] לשאול להם שאלות וישאל לאחד מהם היש לכם קברות. ויאמרו אנחנו נקברים בחיינו ונופנו הוא קברנו ונקבר(ים) במותנו בו ובהבורו וכאשר נפרד ממנו נחיה. וישאל לאחד ויאמר מי הוא במציאות יותר החיים או המתים. ויאמר אצלכם המתים אמנם אצלנו כלנו חיים. וישאל לאחד ויאמר לו מי הוא יותר חכם האדם או הבהמות והחיות. וישיבוהו יש בהמות שלא יניעו כל בני אדם לקצות פרסותיהן וכל הבהמות בכלל יותר ערומים מכל האדם לבד משונאי סותרות העולם הזה כמוני כי אנחנו באמת מין האדם. וישאל אחר ויאמר לו מה המלכות האנושי. ויאמר לו אצלכם עשק וגול ואצלנו חכמה. וישאלו עוד מי לא יכוב. ויאמרו לו האל ויודעני כי הוא האמת ויודע אמת ויודעני ומכיריו ידעו אמת וזה מעשיהם. וישאלהו אי זה צד יותר טוב בגוף האדם הימין או השמאל. וישיבוהו אצלכם הנשמיים הימין ואצלנו השכליים השמאל כי לולא הייתם כן¹⁴) הייתם זוכרים אחריתכם ולא הייתם מכניסים עצמכם באלה השטויות אשר לא היתה כונת האלהים בהם ביצירתכם. ואחר ששאלם שאלות רבות¹⁵) ויאמר אליהם היש את נפשכם בכל אשר אתי ואשורנו אליכם. השיבוהו שאלתנו אחת היא אותה נבקש אם נמצאתה¹⁶) אצלך לבלתי

תשיגנו מות ואם תוכל לתת לנו אותה נקבל מעמך ואם אין לא נבקש מאתך דבר בלתי זה כי אין צרכנו בה¹). ויאמר להם לא [לן] יכולתי על הדבר הזה הייתי מחויב לעצמי. ויאמרו לו אחרי אשר אינך יכול לנזם מן המות מדוע תתפאר בעולם הזה ואתה מחר תעזבהו אל זולתך²). והשיבם האל אשר נתן להם לבב לסבול כל אשר אתם סובלים הוא נתן לי לב חזק ואמיץ להתגבר ולהתפאר ואיני יכול להעתיק הטבע אשר התוך האל בלבי כי³) הים כאשר בא בתוכו הרוח הומים גליו וכן אני אם הפצתי לנזם⁴) לא יעובני הטבע אשר אני בתוכו ומתכונת [266a] הדעת המורכב כי רצינו לתור אחרי המשרה והשלטון ובני האדם נפרדים איש מאחיו בטבעם ומוכן לבותם⁵) ובגלל הדבר הזה בא ביניהם [ההכרל].

ויסע⁶) משם ולא עשה עמהם חדשה⁷) וילך עד בואו אל ארץ רחבת ידים ויחן שם בבא ההרסה בכל הילו⁸). ויהי בבקר וירא צמחים ואילנות יוצאים מתוך הארץ כעלות השמש ומדי עלותו היו האילנות צומחים פריים על הארץ עד היות השמש בהצי השמים ואז היו עומדים מלצמות וברדת השמש מחצי השמים והלאה היו האילנות נוערים ובאים תחת הארץ עד בוא השמש והצמחים והאילנות באים עמו מתחת לארץ והיו הפירות טובים מאד וריח הצמחים טוב. ויבקשו מקצת הפרשים ללקוט מן הפירות ויגשו אל האילן ויפלו פריים מתים אז שמע אלכסנדר בעין בת קול אומרת אליו לא יקרב אדם ללקוט מן הצמחים פן ימות ועל האילנות. [עושות בעלי קול ערב וכאשר היו יורדים מעל האילנות⁹)] אל קרקע והיו קריבים אנשי הצבא לתפישם היו פורשים כננפיהם והיה רוח תבערה יוצא מבין כנפיהם ושוף כל אשר להם סביב. [ובתוך המקום ההוא מצא דגים ותנינים שלא היו מתבשלים כי אם במים חיים וחיות רבות בעלי חמש רגלים ושלוש עינים וארכן שש אמות, ומצא . . .] פיהם כחות שלהם מדברים בו בלשון בני אדם ואוכלין כדוב [כדוב] ומצא סרטנים גדולים כספינות בתוך אגם גדול מצא אותם¹⁰)] וירא אלכסנדר משבת במקום ההוא.

ויסע משם ויחן אל נהר פישון¹¹) אשר ממנו יפרד יאור מצרים הוא נילוס וימצא בתוך המים סרטנים עצומים ועקרבים ונחשים והיו יריאים אנשי הצבא מלעבור בתוכו. והיה דרך הנהר מושבת שנה תמימה לא יוכל אדם לעבור כי אם בחדש יוליו ואנוניש¹²) מפני היות רעות אשר היו כלות מן המים בשני חדשים אלו ועל שפת הנהר השנית שוכנים אנשים בעלי מראה¹³) ולא יכלו לעבור להם. ויצו את היודעים לדבר בלשון הודו לשאלם מה משפטם ומה מעשיהם ולאזה עם מתיחשים¹⁴) ויודיעום כי הם עם אלברא המה¹⁵). [והפיון¹⁶)] אלכסנדר מאד לדעת בעניניהם ויאמר להרין אליו מתיכם מלאך¹⁷) בקרון קטן כתואנה אשר היה להם [לדעת] לעבור הנהר ולא היה לוולחם. ובבא המלאך אליו נכתב איגרת ויתנה אליו¹⁸) להוליכה¹⁹) לאלברא המלכה²⁰) וזה פתישן בהב. מן אלכסנדר בן אמן האליל ואלנפרויש המלכה אל דנוס²⁰) מלך אלברא שלום. מלפנים היה רצוני להלוות אליכם ולהצמד לכם בדעתי תושיכתם הישרה ודעתכם הנכון אשר תשענו עליו בהבדלכם מאנר הן ומעשיות עושר ונוסף²¹) לכם מעט מוער²²) ואין אתם הפצים להתעמר בכל דבר ולא לנגוע לבעלי החיים ולאכלם והייתי הפץ לעמוד על מעליכם ולדעת איזה דבר נשא אתכם [266b] להתנאות על המשפט הזה. להדריך אם יכולתי²³) על הדרך אשר אתם עליה כי אני מעורי עד היום הזה²⁴) על אהבת ההכנסת

נועל חקירת סודותיה ולא עזבתי מלמד ששמעתי עליו שיש אתו חכמה אשר לא הרביתי לו כבוד והון ויקר לבא להורות לי חכמתו ואשר לא היה מתרצה בכסף וזהב וסגולת מלכים לבא אלי הייתי הולך אליו במקומו ועירו לשרתו ולהתלמד ממנו ואף שאני מלך בן מלך עד אשר פגשתי בזמני איש אשר נתן לו האל מפתחות אוצרות חכמתו ויף בגדלו עד אשר ידע כלל המציאות ידיעה שלמה ולא היה איש לפניו ולא יהיה אחריו מי שעבר גבולו בחכמה ובטוב המדות ובשלמות הנפש וביושר עד שראוי לומר עליו שבגללו ברא האלהים מין האדם והוא היתה הכונה בבריאתו ואולי כונת סבוב המצאו חלילה בנצחיות התנועה הסבובית היא המעמידה המין וההוויות כל אחד יבאו למהללו ומצאו כי עדיין לא הגיעו בהתחלתו ולכן תהלתו הדומיה בפה ובלישון והציור הנצחי התמידי להרמות לו והוא שמו ארסטוטליס מאנשי אתיניאה עיר חיי העולם הזה ובעל זמן כמוהו. וכאשר שרתתי אותו ועמדת על סודותיו וחכמתו ולא על כלם אמרתי אין לי לבקש זולתו כי הוא תכלית החכמה ומי יוכל לבא עד הבונותי] וחפצי היה מנעורי בקנין המוסר ולא הייתי מורה בעצה אלא אם כן) מכח ראייה נוכחת³) ואמרו החכמים יתכן לאנוש להחזיק אל עצמו את התושיה אשר כל האנשים מודין בה ומסארוך אותה. ואני אומר אולי תושייתכם היא זאת ולו בארתם אותה לי עם שרשי משפטיה ותהכולותיה⁴) [הייתם] מועילים לי ולעמי בגללה⁵) ואתם יודעים כי החכמה נמשלת לנר מה הנר המסתלק אדם ממנו ובהעלות נירות רבות לא יחסר ממנו מאומה כך היא החכמה ואני דורש מאתכם להחיש תשובתי בפתרון הדברים אשר דרשתי מאתכם באר היטב.

ונקרא דרגוס⁶) אגרת אלכסנדר השיב לו אגרת וזה פתשנו. מאת סנדרוס [דרגוס] כהן אלברא המה⁷) אל אלכסנדר הנקרא מלך מלכים שלום. ידענו מתוך דברך כי לקנות המוסרים רצונך וחפצך לדעת יסודי החכמה⁸) וייטב בעינינו ונפאריך על זאת והודינו כי ראוי [אתה] לשלוש ולמשול ולמלוך משאר המלכים עקב אשר לא יתכן להקרא [מלך] לחסר תבינה והנך משובח ברצונך החכמה והמשפט ואם אינך משכיל בחכמה לעשות כמעשני⁹) אין לנו להאשים אותך כי אומן טבע לבבך אשר גדלת עליו אינו כדמות טבע לב אלברא המה לתחלת החכמה והעניין הזה כי אתם כל משפטיכם וצדקותיכם אשר תעשון בהפצר הנביאים¹⁰) והאלילים והנעבדים אשר מכפיץ אתכם אשר עושין אותם באמרכם כי האלילים שלחם לכם להזהירכם ואנחנו איננו מתנהלים על המשפט והדת בעד נביא או אליל אך מעצמינו ודעת לבבנו ומשורש החכמה ויסודה ועל כן דרכנו שונה מדרכיכם. והיה פתרון דתינו ופירוט קשה עלינו כדעתנו כי אתה טרוב תפארתך בעולם הזה ושרירות לבך [אשר] השיאך לתור אחרי השלטון והממשל ימנעך מחקור על תעודתנו ושרשי דתינו¹¹) ואז יהיה יגיענו לריק. אכן נבאר לך שמין מדרכינו אשר אנו דורכים בה מבלעדי אות ומופת פן יהיה כבוד עלנו [עליך] להבינם ולמען לא אליך מונעי לקה¹²) אנו מודיעים לך מקצת תושייתנו. דע נא אלכסנדר כי אנחנו לא נחטא ולא נפשע¹³) עקב [267b] אשר לא נבקש מן העולם הזה דבר שאינו נגזר לנו. אמנה נבקש מן העולם את אשר יעמידנו בו וישריפונו חוקינו ולא נדרש את המותר. ולא נכפה את הבהמה לחריש את האדמה כרי לזרעה¹⁴) יען הבהמה גם היא חותרת אחרי אוכלה ומוזנה וכן

משטה החרמים לצוד עוף השמים ודני הים או להנהיג הכלבים לצוד חיות השדה כל זה רחוק מעמנו שאין אנו רוצים לזון בלתי מגדולי הארמה ועשביה בלא יניע האנשים ועמלם וכנרולים ההם הנה אנחנו משביעים רעבנו ואין אנו חושבין להשביע את נפשותינו כל השובע שלא יתכן זה כעין הרעתי¹). ובמעשה הזה נמלטנו מן החללים והצירים אשר אתם עלולים בהם ואנו כל ימי חיינו נוזרים וננבלים בשוה²) ומעט טעונים אל התרופות ואל הרופאים כבם ועל כן חיינו נוזרים וננבלים בשוה³) ומעט מהרבה ימצא אצלנו נער נאסף בלא זמן ולא זקן ונער עד ראבון נפשי⁴). ואין עמנו מי אשר ימריהו הצינה להתחמם באש ולא חוזה החמה להתקרר ודינו בימי הקיץ והחורף המכסה אשר הקדים עלינו בוראינו מלבסות בשר ערוותינו בחגורות עלי תאנה ולא נסיף בהן בעת ההורף ולא נגרע מהם בעת הקיץ. ומוזנו וזרע הגדלים ופירות האילנות ומכסנו עליהם. ולא ניוון מבעלי החיים מלבד החלב אשר אנחנו שותים מפני כי זמן מוין הוא שהבינו האלהים לקטנים בעת לידתם לנמלם⁵) ואשר יותר מן החלב אחרי יניקת הילד או יהיה מותר מגדולי אדם לשתותו. וכן לא נלזה אל הנשים לתאותינו אך להיות זרע בעתים אשר יועיל הזרע לתת שארית⁶) שאין לנו מלאכה אשר נדרוש בעדה השתכרות העולם אחרי אשר אינה צורך לנו. ולכן חיינו במנוחה וכל ימינו אנו עוסקים במהלל הבורא ברוך הוא ולהבין נכחותיו ונפלאותיו. ולא נבקש לשמוע חידה אם לא תצא חכמה מתוכה ולכן נמנענו דברינו. ואין בינינו מחלוקת אחרי אשר כל אחד ממנו לבו נוטה אל הצדק ואינו חפץ בלעדיו וכאשר שומע⁷) מקרב ואם יטה לבנו מאחריו ישוב מהרה אליו כי לא נבקש זולת האמת והצדק. ולא ידרש יותר על חוקו יען הדבר המוסף על החק לא יועיל והמבקש דבר אשר לא יועיל מאבד ואינו קונה ומי אשר לא הספיקו די ההק [268a] לא תהיה אז די בקשתו נוזרה ונבלת⁸) והוא כל ימיו עני ואביון. ומפני שאנחנו מספיק לנו את אשר נמצא מגדולי הארמה לכן סרה הקנאה מתוכינו ואין בנו איש הומד דבר מיד עמיתו כי אשר בידו מספיק לו ועל כן נכרת מחלוקת מבינינו ואהבה ושלום בתוכנו. ואין בתוכינו שופטים ושומרים אחרי אשר אין פשע בדינו שנהיה מוכרחים לשום עלינו שר ושופט. ולו אלכסנדר תבליג [תחזיק] על יצרך ותכסה אותנו [אותו] כאשר עשינו אנחנו לא דרשת מהמלכות והממשלה ככל אשר אתה [דרוש ולו אתה⁹]) עושה נכורות על אויבך אשר בין צלעך לא היית טעון לנכור על אויבך אשר חוצה לך רק הדבר הזה כבר עליך ולא נצרך לעשות הדבר אשר יקשה ממך. והנה בארנו אליך כלל מתושיטנו ונותנה אחת אשר לא נמנע להניד אליך נגב [ואם נדע] אנחנו כי תגבלו ותלעיג לה מה [חה¹⁰]) הדבר כי לא דרש אדם כופר מתוכנו מאת רבו ולא עשה צדקה לבעבור יכפר לו האלהים על עונותיו ולא נענה אל אחיו לשאת פשעו אשר עשה כנגדו. אכן לא לקח ממנו משכבו¹¹). ולפי שאנו יודעים שאתה תבון את המעשה ותקלחו על זה באנו לבאר לך מחקורנו בדברים האלה. ואנו אומרים כי לא נשא לנו כופר מרבנו מימינו יען לא אשמונו נגדו שנהיה מחלים אותו לכפר על אשמתינו. ולא פשענו אל יציר כמונו שנשוב אליו בתשובה ונדרוש כפרתו או חן עניים בצדקה לבעבור יכפר על אשמתנו. וכן לא שאל כופר ממנו אל עמיתו כי לא עשה פשע שיהא צורך לדרוש עליו כופר. וכן לא מת אחד ממנו בידי אדם עכור שלא עשה לו דבר שיהיה חייב לו מות עלי דינו. אכן אתה אנשי יון אצל [וכלל] כל האומות לבד

משפחת אלכדאמה המירותם¹) את תושיתנו כאשר המרנו אנחנו²) תושיתכם כי אנחנו לא נעדה הכלים היקרים כאשר תעידו אתם [ולא] תתנאנו נשינו עבור תמצאן חן בעינינו כנשיכם כי אין נפשותינו חושקות בהן לתאותהן. וכי לא נבנה בתי מרחצאות להתערן בהן ולטהר במימיהן כי חום השמש ביום מהם אותנו ורסיי הלילה רוחצים בשרנו. ואין אנו צריכים לשרוף את האבנים ולעשות סיד לסוד בתינו כי המערות אשר עשה אל מספיקות לנו. ואין אנו צריכים למלאכת החרשים והאורנים לעשות כסאות לשבת בהם ובגדים ללבוש כי העפר מצע לנו לישן בו כאשר יהיה באהריתנו. ובכל זה [268b] אין אנו צריכים להעזר איש באהיו בכל מאומה ולא יעבוד איש ממנו לבני גילו כי לא יתכן להם לעבוד את בני גילו שהם כדמותו בצלמו כי בוראינו אחר ואין לאחר ממנו יתרון על חכירו בגבול היצירי³). ולפי שאתם דורשים טובות העולם הזה אתם צריכים להתלמד חכמינו⁴) המליצה להתייעץ במלים צחות לבעבור תתפארו על [החכמים] ותשתררו עליהם. ומפני שאנו ממירים את עצתכם נבזו צהצוח המלים ותקונם אך חפצינו תוכן הענינים עד אשר הכרנו חכמת המליצה ואין אנו רואים ללומדה כי בנויה היא על שוא מהתלות אשר אנו מרחיקין אותן אמנם רצוננו להתלמד החכמות הנותנות אות ומפת והאותות הראויות הנאמנות אשר לא יבואם עקלקלות נדיב. וכן אין אנו חפצים את חפצכם מרוב הנגינות והתענוגות בפרדים ובערונות. אולם כאשר יטה לב אחר ממנו אל תענוגי ישים את לבו לקרוא הירות הראשונים וקורותיהם ובוה יתן ללבו מרגיע ומוסר. ואם הפין להשתעשע ולהתנאות ישא עינו השמימה וראה הכוכבים המשמחים את הלב והתמונות הערוכות המזהירות ואז יראה מוטב שבתלות והנפלא בהן וכן יביט אל אור השמש הזורח אל כל פנות העולם והנציצים הנוצצים על קצות הארץ וכן יביט אל הים הירוק אשר נכחו אשר לא יהמה ולא יסער ולא יעבוד שפתיו כאשר הימים אשר אצלם עוברים שפתיים ובוה מנפלאות החכמה הנותנים נפלאה מאד לרואיהם⁵). וטוב לו להביט אל הנפלאות האלה מלחדות בשמחתם ולהביט אל האילנות אשר אתם נושעים בידיכם והבניינים אשר אתם עושים ותשכרו להם אנשים ככם אשר אין לכם יתרון עליהם בצורה ובמעשה. ואשר אתם מתנאים לעשות מכלי הזמר והנגון הם שמע קול עופות וזמרים ונועים קולם וצפצופם טוב לנו מכל כלי זמרים ונגונים אשר יודעים [אנן] לעשותם אם ייטב בעינינו. ואתה אלכסנדר אני יודע כי כל מה שספרת לך לא תוכל להתאפק לעשותו ואף אם העידות בעצמך כי תעשהו אולם אין להאשיםך על זאת למען הטבע אשר נתן בך שלא תוכל להחליפו ואיך יוכל האדם לעשות על יצרו שהיתה תרבותו⁶) בארצות אשיא ואורניה ואפריקיה אשר אנשיהם בהתקבצם במערכת המלחמה חושבים לכסות עין הארץ מרוב גדודיהם [269a] וכי מדי משלם על גדוד רב וינברו על הממלכות אז יהיו נקראים בשם האנשים יותר ואחם ברוב גדודיהם באתם בים הגדול הנקרא אוקיינוס הסובב את כל הארץ ולא די לכם כל זאת עד אשר אמרתם להוריד עופות מן השמים ולנצח חיות השרה ותשימו לכם פרסם⁷) קבורה. ותחשבו כי כל זה האלהים הגידו לכם עם עבדיו הנביאים והמלאכים⁸) אשר אתם חשבתם כי כובש הצדק שהוא אחר מהאלהים היה אוהב את ההון והרוח ולכן הוא אות לכם ותאמרו כי שני אלוהות הם מעידים לכם בבקשת הרוח והנאוף והזנות. ותמלאו בנפלים בעלי החיים והמטעמים

המתחלפים לבמה עניינים¹). ותחשבו כי בצומכם יום או יומיים מספר כפרתם²) בהם את אשמותיכם אשר עשיתם³) על המאכל. וכן תחשבו כי האל ציוה אתכם לשחוט בעלי חיים ולהעלות עולות לפניו מהם לבעבור התרצות אליו. וכמה הייתם מטיבים לו העליתם את עצמכם לפניו לעולה אס⁴) היו דבריכם אמת. ואין⁵) אנו רואים כל אשר מבקשים משובת העולם הזה בלתי מסבות לשנוא את אחיו עד כי מקצתם ילכו רכילים בין שני מלכים וירגלו ביניהם לבעבור ירחב ריב בתוכם. ולא תרפו הצורה אשר ברא [אלהים] חופשית עד אשר תקווה לכם ותעבדוה⁶) ותכריחו את שופטיהם לרדן לכם כפי רצונכם וכפי חקכם ולמקצתם⁷) תמורת דינם ותשימו מהם שרים ועבדים והאל ברא אתכם צורה אחת ומהומר אחד קורצתם יחריו. ועוד תהדרו במשפט פני הגדול הן היתה ראייתו אמת הן שוא. והצורות והעניינים האלה אשר נטבעתם בהם השיאו אתכם ויפתו אתכם להתנבל ברעות העולם הזה ותועבותיה לנשות אל המאכל ואל המשתה והמלבוש⁸) ולכן נשיתם מלכת אחרי המשפט. ולא יספיק לכם חוקכם הסרטתרדון כי האם אשר ילדה את האבן ילדתכם כי הכל נוצר מן האדמה⁹) ואם כן מדוע תחרשו האבן להנין לכם והעפר אשר הוא אביכם מושל על גויותכם. והתמהון הגדול אשר בדבריכם חשבתם כי האל שברא כל בעלי חיים ציוה אתכם לזכות לעבד מהם לפניו ונס תתצו אליו בהציבכם ההיכלות והצמחים¹⁰) לשמו ואינכם יודעים כי האל אינו חפץ ברם העגלים והבכשים והתיישים ולא להקריב אליו בכלי זהב וכסף אמנם המקריב לו לב החכמה והתבונה ויתפלל לו בשמו המפורש הקדוש ולא יקריב צלם לפניו או תמונת האיש ההוא קרוב אל בוראו כי האל טהור וקדוש ואזהב קדושים וטהורים המטהרים מצואת העולם¹¹). ולכן אנו מחזיקים [267 a] אתכם כחזקת אוילים אשר לא תרעו המשענה אשר אתם נשענים עליה ואינכם מכירים כי חיינו חיים טובים ותושייתנו קדושה רומה לתושיית המלאכים. אכן נשיתם אתם מן הדרך ונטמאתם בונות וברשע ובהרג בעלי חיים ובתורות הנכראים¹²) ובעבודות הצלמים ואתם בחייכם טמאים כי גרחתם מדרבי הבורא וכל שכן בעת מיתתכם שתתרחק ממנו ומעבודתו¹³). כי הנכם חשבתם אשר רצון האל תקנו בימי טומאותיכם ובחיתכם ויותר על כן כי לא תעבדו אל אחד אבל תשתפו עמו אחרים הרבה מאד עד אשר שמתם מספר אלהים כמספר נידים ועורקים וכי לכל אחד¹⁴) מבם אל אחד מושל ואתם רואים כי הילד בעת מולדתו טהור וקדוש וטוב הוא שיקרא בעת ההוא כאחת הבהמות מאשר ימנה את החכמים הנכרים. ואני רואה אתכם בתרכם כסילים מכל שתחשבו כי מנאריבה¹⁵) המולדת נולדה מראש כוכב הצדק ולכן היה לה ממשלה על המוח אשר הוא מקום החכמה והדעת. ותחשבו כי תמאנס¹⁶) הנומרת נבראה מנופ¹⁷) ולכן היה לה ממשלה על הגוף. וכי מארס¹⁸) היתה בעלת חיל ותמשול¹⁹) על הלכב. וכי כוכב הכותב היה הכס גדול בארץ ולכן משל על חכמת המדבר בעלות השמימה²⁰). וכי כוכב הגונה היה אוהב הנואפים ולכן משל על אודות הנשים²¹) בעלות השמימה. וכל זה מבואר בכללי נימוסיהם ואתם מחלקים הנמצאות ונתתי בעלי חיים על האלהות כפי רעתכם ולא תרעו כי אחד ברא כל הנמצאות וכי הוא מושל עליהם ומנהיגם. אחרי כן חקקתם בנימוסיכם כי כוכב מאדים מקריבין לפניו את החזיר ונוסכים לפניו דמו לביונו וכוכב שכתי התיישים ולצדק שורים ולגונה בני יונה ולכוכב²²) כנפי העופות ולבונה ולמנאריבה הכומרת הגריים ולאנתנואס²³) [הטלאים] וכי ארכלוס ציוה אתכם²⁴) לכמות

היכלו בעלי התאנה והיכל כניסום בשושנים¹). ואתם נותנים הכוכבים והמלאכים קצבים או זוכתי [אוהבי]²) בהמות שתתנו להם כרמים ובשר או בעלי שחוק שאחם מתאנים בוצנים ועלי תאנים הוי עליכם³) ומחשבותיכם [רעות] עליהם ותסירו מהם כבודם ואם תאמרו כי האלוהות ציוו אתכם כן מאד קלותם בעיניהם ואם תעשו את זה מלבבכם ולא בעצתם הן הרחקתם מהם רצונם ואתם מהוייבים להם⁴) והם [269b] מקציפום עליכם והנכם מכל צד במעלה מעוטה ונקלה.

ויהי⁵) כאשר קרא אלכסנדר האגרת הזאת חרה אפו בהתקלתו⁶) בנעבדיו ובהתהללו באיליו ויצו להשיבו באגרת כפתשגן הזה. מאת אלכסנדר מלך מלכים בן המלך אמון האליל והמלכה אלנפריוש אל [דרגרוס]⁷) שלום. ראיתי דברי אגרתך ובינתי בתפלצתך וזרין לבך כי חשבת אשר (עם אל נכון) המה [אתם] יחידים בין עממי הארצות יען תאהבו האמת בפיכם ובמעלליכם. ותחשוב כי המלאכות והאומניות אשר עושים כל בשר הם הטאים ופושעים לפני אלוהות וכי המלאכות אשר יחכנו לאנשים בטבע להם ובתוכן רב בעלי החיים נתנם האל בהם לאפס ולאין וכל אשר נתן בנצח⁸) הלב ובנוירתו חטאת ופשע הוא. ובשלישת אלו דברים הרבים⁹) מאד עד אשר העליהם עצמכם כמעלת האל המחוייבת עבודתו ואנחנו רואים כי המעלה הזאת אשר נתתם בעצמכם שוא ושקר היא אמנם הצרך והמשפט הוא אשר אישים לפניכם. חשבתם כי אין מנהגכם לחרש את האדמה ולא לזרעה ולא לנטוע האילנות ולא לבנות בתים ולא לשכון באהלים ולא לרכב על בהמות ולא ללכת בלבים וכי אין אנשים במקומכם עונבים על הנשים ולא נשיכם על האנשים וחשבו כי כל זה תום נפשיכם וברות עצמכם. אמנם לא כן כי על כן אינכם חורשים את האדמה לפי שאין לכם ברזל שעושים ממנו כלי החריש והקציר ועל שאינכם בונים בתים כי אין בכם כח להצב¹⁰) (החומר¹¹) כי¹²) אין לכם בהמות לרכב עליהם ולא אוניות וציים שתלכו בהם. ויציק אתכם הדלדול ותאבו לרעות העשבים כמו הבהמות ואינכם בזה בלעדי כרמות הצבועים והאריות אשר לא מצאו בעלי החיים ישובו נרפים לרעות העשבים וגדולי הארץ לתמוך את רעבונם ולהעמידם על נפשם ברוע מהם את אשר נאות מהם. לכן דבריתם אלה אשר אתם [דוברים הם] בכה ובהפצר ואתם עומדים עליהם ואנחנו השוכנים בארצות האלה השמנות והטובות לו הציקנו הזמן לשכן בארצותיכם הרוות והרעות שבנו נביאים ונרפים להתכלכל כאשר אתם מתכלכלים. ובהיודכם בנשים ותוידו בכם כן משפטכם אתם חרצתם ברעותכם גדולי הארץ והעשבים המביאים את רטב נשמיכם ועל כן אין לכם תאוה בנשים. ועתה למן היום והלאה אל תתנאו בדבריתם עלינו שלא תוכלו להתנאות ובל [תאמרין] [270a] עניותכם ומסכנותכם חסד האלהים עליכם הוא יען האלהים ברוך הוא לו חפץ בדבר זה [לא] ברא בעולמו כל הנמנעים לאין יתרון וכן כל אשר נתן באנוש מדקת המלאכות ופלא האומניות היתה מתנתו¹³) לחיות יותר לבעלי החיים ההונים ואתם אל ההטאת והפשע נכונים ונועדים ומן היקר והכבוד גרושים ודחוקים. ואמנם המהלל והכבוד הוא לנו כי אנחנו נוחים על הנורה האנושית ומשלימים כל אשר נתן בנו אלהים מן הכח הטבעי והיצורי ונבקש מעלות המעשים ונוסיף עליכם ודורשים לנו אנו החסידים והצדקות ונבחרה מעשה חוסן ויקר כי האלהים ברא התמורות והחליצין בעולם לבעבור יאחו אדם כל דבר מהם בעתו ויקבל כל מקרה איש אל אחיו

ואנחנו אחוים מכל דבר כמשפט ונותנים אל כל ענין חוקן ואמתו. וכאשר מסבות הגלגל מתחלפות בשקיעתן וזריחתן כן אודות האנוש בחייו נעתיקות מעניין אל תמורתו ונצנעות [ונוסעות] מרבר אל חילופו כי הילד הפצו ורצונו להתעלל ולשחוק ובחור ועלם בקשתו בתנועה ותשמיש והוקן מחשבתו נופלת משני העניינין האלה ונדבקה אל התנועה והזהרה אשר הילד אין בו כח לעשות מעשה כי לא תניע תמימותו והבאה מתמים כל כסותיו כי הגיע אל תוקף חייו) והוקן נפטר מכל כי הוא עובר ובטל מן העולם. והשוב לאדם לתת אל כל זמן מזמני חייו הדבר הנאה לו והמתחש אליו לבלתי יחשך כוחו ותוקפו מעשות העניינין הגלויים אליו והדברים אשר הרהיב לו האלהים עשות ולקחת מכולם מרה בינונית וטובה ואז תהיה מחייתו מתוקה ומשובחת בעולם הזה ולא תהיה זנוחה ונקלא לעולם הבא עקב אשר לא לקח מדבר הרבה ממשפטו (הוקן²) הנכון לו. ואשר נמש נחלתו ואחזותו אשר הנחילו האל בעולמו הוא נבל את עצמו ויטוש את צביונו ולא שמח בחלקו וכן מעגליכם אשר אתם דורכים בו. ולכן יתכן לאדם לקרוא את תושייתכם תושיית משוגעים ולא יתכן לנכון לקוראה תושייה.

ובקרא (דנדרוש³) אגרת זאת השיבו עליה באגרת בפתישגן הזה. מאת דנרום כהן אלכראקמה לאלכסנדר הנקרא מלך מלכים שלום. הנה הרחבת במליך לבלי חק כי תהיית על עצמינו (והידרנינו⁴) ותהתל על מעללינו ופעלינו ותפאר את הקכם (ותשייתכם⁵). ואני אומר לך כי אנחנו לא נחשב את [העולם] הזה לנצח אך הוא לנו אוהל ומעצר [מעכר] אל המקום האמתי אשר באו אבותינו בו ולכן לא נכון [270b] לנו לצאת מן העולם הזה [שעוני] פשע וחטאת פן נלאה בדרך אשר אנחנו נכפים ללכת בה ועל כן נמנע מאנור הון ומצבור זהב וכסף בעולם המסע. ואשר החטיאות אותנו כי אנחנו משימים את עצמינו כאלוהות אין אנו חוטאים בדבר זה אמנם אתם חוטאים בו כי כל אשר אגרתם מרוב הסמנונים ותבצעו את שאינו שלכם ותבקשו למשול על העולם בדבר הזה תחשבו להרמות כאלהים ולנבור על מלכותו ויצוריו. ואשר אמרת כי האלהים ברא בעולם⁶) החליפין והתמורות אמת הוא אך לא בראם לבעבור יאהו אדם מכולם אלא למען יראה הטובה ויאספה אליו ויכיר הרעה ויברל ממנה (ואז⁷) יתום בו הרעת אשר הפלא לו האלהים מכל בעלי חיים ברעתו למאוס ברע ולבחור בטוב. ואתם געלתם את הרעת ותסכרו כי החרוץ והכסף והפנינים יהיו מססיקין לכם והם אינם משביעים רעבונכם ולא מרוים אתכם לצמאכם ולא תהיה נפשכם ברה וזכה בקניינכם אמנם משברים⁸) צמאכם המים ומשביעים רעבונכם המאכלים ומוכים את נפשותיכם החכמות. והכסף והזהב אשר תשימו להם יוצאים מכל זה עד אשר תרחבתם בעלי הכסף והזהב ותנשאות למעלה ואם הם פושעים כאשר מתעמרים תהיו גם אתם פושעים באהבתם אנשי רשע. אחר התנשאות עלינו כבניינכם אשר אתם בונים ובעלי החיים אשר אתם מקריבים ואוכלים וכל זאת יתכן שתנשאו בו על אנשי בליעל ולא עלינו. ולו ידעתם הגאון והגובה הייתה בושים להתנאות כאשר הוא שמצה לכם אמנם המהלל והיקר הוא לבעלי הנזירות ומודרי הנאה מהעולם הזה המטהרים מהטמאות בו.

ובקרא אלכסנדר⁹) האגרת הזאת שלח לו פתשגן הזה. מאת מלך מלכים אלכסנדר בן אמון האליל והמלכה אלנפדיוש אל דנרום שלום. אבל קראתם עצמכם קדושים בהיותכם נפדרים ומנודים מתוך בני אדם אשר לא יוכל כל בשד לעבור

עליכם ואין בכם כח להעתיק ממקומכם ואתם שמה כלואים. תחשבו כי הדלת והמסכנות אשר בתוכם באתם עדיהם ברצונכם ומחקרכם ואתם לא באתם עד הנה בלעדי בהכרח ובהפצר ואין בכם עצמה להסדר מכל הנמסר אליכם. ולכן רואים החכמים ובעלי הדעת כי אתם בני צדקה [271a] אשר יש לאדם לחמול עליכם ולהתפלל לאלהים שיעלה מעליכם הרעה אשר אתם בה וירחיב לכם גבולי טובותיו ויפתח לכם שערי מזונותיו ויקל מעליכם רוע הייכם. ומשפט הוא על הנכון ועל החכם לרחם על בני גילו וצלמו. ואל אלהים אני שואל ומתחנן לגלות לכם עטרת שלום וצדקה ולתת לכם אחרית ותקוה למען תשבילו עוד בכל אשר תעשין⁽¹⁾.

אחרי כן צוה אלכסנדר להציב במהנחו על נהר פישון עמוד אבן גבוה⁽²⁾ ולחקות עליו מכתב. אני המלך אלכסנדר באתי עד המקום הזה וצויתי להציב את העמוד הזה על שפתו.

אחרי כן⁽³⁾ נסע משם אל בקעה גדולה ושמה אכתאיא⁽⁴⁾ וסביב לבקעה יער אילנות עצומים נושאים מגדים נפלאים ובתוכו אנשי שדה גדולים בגויתם בעצם גיות בני ענק ולבושיהם כותנות עור⁽⁵⁾. וכהנות הצבא על הבקעה צבאו גם הם המדברים אליהם וביריהם הניתות ארוכים וילהמו עם אנשי אלכסנדר עד אשר הרגו מהם [קנ"ב] פרשים. ויצום אלכסנדר להרים קול סער גדול מאד וכאשר שמעו האנשים ההם קול ההמון ותרועתם ולא שמעו מאז קמו נסו לקולם היערה וידביקו אותם אנשי חיל ביער וימת מהם עם רב. ויהי מספר ההרגים בו ל"ד⁽⁶⁾ וימותו מאנשי אלכסנדר קי"ז⁽⁷⁾. ויעמדו שם ג' ימים נוונים מחית היער ופרי האילנות ויהי⁽⁸⁾ ביום הרביעי הלכו אל יאור קרוב למקום ההוא ויהנו שם בשעת מ' מן היום וימצאו איש עצום וארוך ועליו שיער כשיער ההויר ויצו אלכסנדר לתופשו [חן] ויבואו אליו ולא ברח ממקומו ולא זע מהם עד הגיעם אליו ויביאורו לפני אלכסנדר⁽⁹⁾ ויצו להפשיט נערה אחת מן הבתולות את לבושה ולהנישה לפניו וכראות האיש הפרא השפה ורצה לברוח עמה ויאמר אלכסנדר לאוהו ולשורפו באש ויעשו כן.

אחרי כן נסע משם ויהן בהר ששמו אדמנותין⁽¹⁰⁾ ומראש הפסגה היתה שרשרת זהב תלויה ומנעת לארץ ומשלבת היתה ומספר השלבים אלפים⁽¹¹⁾ אשר היו עולים בהם על ראש הפסגה. ויצו אלכסנדר את חילו להנות בתחתית ההר וילך שם הלילה ובבקר צוה להקריב נסכים לאלוהותיו ויקח עמו מקריאי משרתיו ויעל עמהם בשרשרת ההיא אל ראש הפסגה. וכאשר חנו בראש הפסגה מצאו שם מושב ובנייני יפה וכותליו ועמודיו ומפתחו זהב סגור ושם המושב מושב השמש ואצל המושב [271b] היכל זהב ונגד לשער ההיכל דליות כרם מקשה זהב ובהם אשכולות זהב וענביהם פנינים. ויבא אלכסנדר אל המושב ההוא וימצאו שם ערש גבוה והוא של זהב ומרכבו משי וזקן יפה תואר יושב עליו ואוכל לבונה ושזתה שמן הקסב. וכאשר הביט אלכסנדר ושריו אל הזקן ההוא השתחוו לו יהדו ויקבלם בסכר פנים יפות ויאמר להם אבל יש את נפשיכם לבא לפני האילנות הקדושים אשר לשמש ולירח ולהעמיד אתכם ולגלות עליכם ולהנבא לכם מחשב לבבכם ולהודיעכם מה יהיה באחרונה. וכשמוע אלכסנדר שטח מאד ויאמר הן יש את נפשינו בדבר הזה. וישב אותו הזקן דבר ויאמר לו אם אתה טהור אשר לא נטמאתה באשה מימך ולא שלחת ירך בדבר חרם ונילה ועושק ואשמה אתה ורעך בוא וקרב אל האילנות כי לא יתכן לאשר אינן קדושים ולא אמת⁽¹²⁾ לנשת אליהם. ויאמרו לו אין אנו טהורים בכל המעשה

הזה אשר דברת ואף גם בואת לא נחרל מנישת אליהם. ויקם הזקן ממושביו ויאמר אליהם אם כן אפוא ינצל כל אחד מכם הערי שעליז והמלבושים היקרים. ויצו אלכסנדר את סגנו תלמי ואלטינין¹) נציבו וכדדנקושי²) רוזנו לפשוט את בגדיהם ולהסיר את חותמיהם. אחר הפשיט אלכסנדר ההלי ומלבושי הערי אשר עליו ויצו שארית עבדיו לעמוד לפני המושב וילך אלכסנדר ושלשה משרתיו אליו ולפניהם הזקן. ויבואו עד יער אשר היה בהר ובו אילנות עצי גופר ועצי זית ושרף האילנות ההם לבונה ובוצרים מהן שמן הקטב וגובה אילנות היער ההוא יותר מק' אמות ובינם אילן ופארותיו מרובים והיה עומם את כל שאר האילנות עד לא היה בו עלה ולא פרי ועליו עוף גדול יפה ולא היה כברכת התוכיים³) ואונים כעין הזהב וצוארו ושאר נוצותיו משובצות כתשבין הפסיסי⁴) ולו זנב אשר לו נוצה מזהירה כעין השושנה. ויתמה אלכסנדר על תאר העוף וישם עליו מבטו. ויאמר לו הזקן שם זה העוף פאניק⁵) וכאשר [272 a] דבר הזקן והגיד שם העוף לאלכסנדר פרש העוף כנפיו ויעף. וילך הזקן לקראת מהלך העוף עד בואם אל שני אילנות השמש והירה וישתחוו הזקן לפניהם ואלכסנדר ושריו השתחוו. ויאמר הזקן לאלכסנדר אם תרצה לשאול במדעך הרבר אשר אתה מבקש לשאול עמוד לפני איזה מן האילנות תרצה כי בעומדך לפני ישיב לך דבר על השאלה אשר נקשרה במורשי לכבך והתשובה לא יקשיבנה אדם וזולתך. ויאמר לו אלכסנדר ובאיזה לשון ישיבני. השיבו דע לך כי אילן השמש יפתח לך דבר בלשון הודו ויתום בלשון יון ואילן הירח יעשה תמורתו יחל בלשון יון ויכלה בלשון הודו. וינש אלכסנדר אל שני האילנות ויחבקם ויחשב בלבו הרבר אשר מבקש לשאול לאמר הישוב אל ארצו מקרון אם לא. השיבו אילן השמש בלשון הודו הוי אלכסנדר בהשענך עלי ותבטח על שמי מעת ילדותך וקיימת חפצי ועשית רצוני על כן כבשת את הממלכות אולם הרבר אשר אתה חושב לשוב מקדוניה לא תעשהו. ויאמר לו אילן הירח הן קרבו ימך למות אלכסנדר ועתה ימיתך האיש אשר אתה מסבר. ויחשוב בנפשו שאילתו לאמר אתה האילן הקדוש הודיעני מי ישלח ידו בי להורגני. השיבו לא יתכן להודיעך מי הוא פן החרנהו ותהיה נבואתי שקר אכן דע כי לא תמות הרג כאשר תירא כי אם על ידי סם המות ועוד ימים אחדים ובעת הזאת תמשול על כל מלכי הארץ כאשר תרצה. ויאמר הזקן רב לך אלכסנדר נלכה ונשובה אל המקום אשר באנו משם. ויסב הזקן וישב עמו אלכסנדר ושלשת משרתיו אשר באו עמו ויבאו אל מושב השמש וישב הזקן בערסו ואלכסנדר וריעיו באו אל המחנה בתחתית ההר. ויעתק⁶) משם עד בואו אל מדינות סרארבקאי⁷) ויחן שם נעצב ודואג. וכאשר ידעו אנשי עיר בבאו הביאו לו שי מחפצי מדינותיהם עורות יקרים מעורות הדגים כעין עור נמר ועורות הנקראים סלאבה⁸) בלשון הנגרי ואורך כל אחד וי אמות שלמות. ובארץ הזאת הר וכראשו מדינה בנויה מאבן נזית ולא היו האבנים טהות בסיד ולא בוולתו ומלכות המדינה היתה ביד אשה אלמנה ושמה קלולש קנדראשש⁹). [272 b] ויכתב אלכסנדר אליה כפתשגן הוה. מאת מלך מלכים אלכסנדר בן המלך אמון האליל והמלכה אלנפריוש אל קלולשקנדראשש המלכה שלום. אנחנו צוינו לעשות צלם זהב בדמות האלה אמון להוליכך אל ההר אשר מדינתך בנוייה עליו ולהושיבו שם על כסא המלוכה אשר הוא יושב עליו כעת בהיכלו והיה בעת בא הספר הזה אליך לבי אל המקום אשר ישב בו הצלם כי הנני

הולך שמה ותהיה השתחוויהך אל הצלם הזה נכח השתחוויתי. ויבא הספר אליה ותקראהו ותשיבהו ביד מלאך שלוח מעמה אגרת ותשור לו מנחה.

מאת קלולש קנדשש אל מלך מלכים אלכסנדר שלום. ידוע ידענו כי האלוה אמון היה בעורך וכי הוא עורך במלחמת אנשי מצרים ויכנע מלכות פרס והורו ושאר האומות לפניך. ודע לך כי האלוה אמון לבדו לא עשה כל זה אך בעזרת האלוהות הקדושים אשר נלוו אליו. ואנחנו ממרבית הדעת אשר נתן לנו אלהים והטהרה המתרכבת בתוכנו לא נראה כמשפט ללכת להשתחוות לצלם אמון לבדו. רק הנני הריצותי לכבוד הצלם עטרת זהב מפותחת באודם ופנינים והעטרה תלויה בראש שלשלאות זהב ממולאים במיני האבנים המתנוססות אשר יצוה מלך מלכים האלהים יהיה בעזרו לתלות את העטרה הזאת בהיכל אמון ויהיה כבוד להיכל ותקרובת לזה האלוה. ושלחתי לנאמני המלך ושריו המשרתים את פניו משקל זהב מופז ק' לשי' ונ' עמודי זהב וק' עופות מן העופות המופלאים הידועים אצלנו סיתפוסים¹ בק' בלוליים² זהב ביד ק' עבדים כושיים ומאתיים קופים וד' דנסורין³ והם בעלי היים נפלאים ידועים במדינות ההם ושלוש מאות מיני זמר וחמשים פילים וארבע⁴ מאות עורות נמרים והנה לך עצי הובנים. ואני פוגעת במלך מלכים ומתחננת אליו לקבל תשורתך זאת וישבני דבר המשל על כל קצוות העולם או נותר ממנו קצה. ותתן מנחתך זאת במשרת איש אחד מקריאיה והיה יודע לצייר ותצווהו לחוק צלם אלכסנדר בטבלה אחת ויהיה מעיין היטב בצורתו ויביאה עמו אליה. ויבא האיש עריו ויתן לפניו כל אשר היה נושא ממנחת המלכה ויצר דמותו ויביאהו אל המלכה ותעל [שמחתה] עליה מאד ותצווהו לחקקה [273a] בכותל בית משבחה⁵. ולזה⁶ נ' בנים ולכל [אחד מהם] נתנה מלכות במדינותיה שימלוך עליה ושם האחד קנדלאש ושם השני מרסיקום ושם השלישי פראכתור⁷. ויצא קנדלאש עם אשתו ואנשיו לבקר פני אמו ויפגעהו בדרך⁸ מלך בינק⁹ בגדוד עצום ויילחם בו ויכנע קנדלאש לפניו אחר אשר נפלו חללים מחילו וישבו את אשתו. וימלש קנדלאש עם שארית אנשיו עד מחנה אלכסנדר לבעבור התעצם בו להשיב את אשתו ויבא בתוך המחנה לילה ויקחוהו שרי הצבא ויביאוהו לתלמי סנן אלכסנדר. וישאל אליו מה שארתו. השיבו אני קנדלאש בן המלכה קלאש באתי עד מלך המלכים להיות לי לעזרה מן הפגע אשר פגעני ויספר לו מקרהו. ויצו להציב לו קובה ולשבת שם עד קחתו עצת אלכסנדר בדבר הזה. וימהר תלמי וילך לילה לפני אלכסנדר ויודיעהו את מקרה האיש ובקשתו. ויאמר לו לך אל קובת המלכות אשר לי ושב על משתי ולבוש בגדי מלכות והתעטר בעטרת מלכות ושאל לו כאילו אתה אלכסנדר מה מעשיו ומה שאלתו וכאשר יספר לך אודותיו צוה ויביאו לפניך אנשיקון¹⁰ הספסר ומלאך שלח אלי לקראני ואבא אליך כאילו אני אנשיקון ואני אספר לך ענייני העלם מפי המרגלים שלי במדינות ואז תשאל לי עצה. ויעש תלמי כן וכאשר עמדו לפני אלכסנדר ויאמר לו אלכסנדר אדע המלך העצה הגדולה הנכונה אצלי אם על המלך טוב לשולחני עם העלם אל המדינה אשר הוא אומר כי שם ביתו ואצוה את אנשי המדינה במצותיך להשיב לו את ביתו אם לאו אשרוף המדינה באש ואיני יועין למלך לשלוח אחר זולתי. ויאמר אליו קנדלאש אמנם ממך מאנשי הבינה והמליצה יתכן [לשבת על כסא] מלכות. ויאמר [תלמי] לאלכסנדר בן דברת ועתה לך ועשה כן. ויצאו אלכסנדר והעלם מתוך המדינה וישבו האנשים אשר באו עמו עד חנותם

במדינות ביבראקה. ומלכה הביא אשת קנדלאש בבירתו וישימה כמשמרת. וכבא אלכסנדר אל המדינה קרא בקול גדול ויאמר אנשי ביבראקה אני מלאך שלוח מאת אלכסנדר וכה מצוה אתכם להשיב את העלם הזה אל ביתו ואם לא אבעיר מדינתכם באש. וכשמעם את הדבר הזה הלכו יחד אל הבירה ויבקעו את שעריה ויציאו [273b] משם אשת קנדלאש וישיבהו אל אישה. וישתחו העלם לפני אלכסנדר וישבח ויודה את האל ואותו ויאמר לו הנני הולך לאמי לבקר את פניה ולו תלך עמי אליה אני אשלם לך גמול כל אשר עשית עמי. וייטב בעיניו ללכת אתו לבעבור ראות המלכה אמו כי שמע הוד יופיה ויאמר אלך אולם לא אוכל ללכת עמך עד קהתי רשות מאלכסנדר. וילכו שניהם יחדו אל המחנה וישאל אלכסנדר עצה מתלמי וירשהו ללכת¹). וילכו דרך הרים ורכסים גבוהים עד לב השמים והיה כבד מאד עליהם והיו מכוונים דיראלוס²) ועל ההרים האלה עצי ארו ושטה עצומים ופירות נפלאים ובהם כרמים נושאים אשכולות ענבים גדולים אשר לא יוכל כל בן חיל לשאת אחד מהם ובהם פירות אנוזים ועוצם נופן כאחרונ הגדול³) וכנשת⁴) קנדלאש למדינת אמו הקדים אליה מלאך מן האנשים אשר עמו. וכאשר שמעה כי הוא בא אליה ואנטיקון טפס אלכסנדר עמו צייתה את שאר בניה וכל צבאה לצאת לקראתם בכבוד גדול. ותלבש בגדי מלכות ותשם עטרה על ראשה ותשב על כסא זהב נוכח שער המדינה. [ובכא אלכסנדר] נשא עיניו וירא את המלכה ונשאה חן בעיניו ותבט אליו המלכה ותכירו כי הוא אלכסנדר אולם לא גלתה לבן אדם⁵) ותקם מפני אלכסנדר ותקחהו בידו ותביאהו אל בירתה ותשב עמו במושב מלכותה. והמושב קירותיו וספגו זהב סגור ורצפתו אודם פטרה ובו תבניות נאות ממולאות וצבעוניים יקרים ומעלות המושב דר ירקרק כעין אבן פטרה מאיר בפנינים ובמעלות חקוקות צלמי תמונת הפילים והסוסים ורוכבים עליהם כעין פרשים והיתה מושכת בחוכו גלות מים מהקים נובעים על שטח הפנינים והאבנים יקרים ועומדים אל שתי צלעות הגולה⁶). ותצוה המלכה לערוך המאכל ויביאו שולחנות הוכנים והעץ נקרא צנדל בלשון הגרית והעץ ההוא מהורו ועליהן קערות פטרה ונביעי אבן השוהם ומהם גביעים חרושים מאבני אודם. ותאכל המלכה עם אלכסנדר במושב ותחזק בו המלכה ללון עמה בלילה [274 a]. ויהי בבקר ותבוא המלכה ותמשכהו ביד ימינו ותביאהו אל ערש זהב אשר יושבת בו בטוב לבה ועליו אבנים יקרות מאבני אודם והיו מתנצצות כשמש ומרגלות הערש הזאת הוכנים וצנדל עומדים על גלילים אשר מושבים אותם כי פילים והמלכה ברצותה להשתעשע בסרס בירתה היתה מצוה להביא פילים למשוך [הגלילים] על רצפת הבירה. וכשבתה עם אלכסנדר על הערש צותה ויביאו הפילים למשוך הגלילים ויעתק הערש ממקומה עם שניהם. וכראות אלכסנדר תנועת הערש אשר הוא יושב עליו נפלא מאד בעיניו ויאמר לה⁷) אלו ראו זאת במדינות יון נחשב להם ליקר ולתפארת. ולא היה אז עמהם איש זולתם. ותאמר⁸) לו אמת דברת אלכסנדר כי זה היו חומרים ומפארים יען לא ראו מימיהם, אולם אינו נחשב לנו כל כך. וכשומעו בקראה אותו בשמו נחפו ונכהו ותפול עליו חרדה גדולה. וכראותה כי נשתנה מראה פניו אמרה לו מדוע יראת ותפחד בשמעך את שמך. ויאמר אליה כי⁹) השם אינו שלי כי אנטיקון שמי. ותאמר לו אל תחשני אלכסנדר כי לא יועיל לך כחשך ביום הזה ואתה בא ואראך מאין ידעתי שאתה אלכסנדר ותביאהו החרדה בית משככה ותראהו הלוח

אשר צלמו הקוק בו ותאמר לו הכר נא הצלמך הוא זה. ויבט בו היטב ויכירהו וישחק וינע לבבו והפחד החל בו. ותאמר לו הוי מעריץ ממלכות ומכניע תחתיו ממשלות פרס והודו וגובר על מדינות תוכל וכוש ומפיל עמים חללים (לגילוי¹) ומשפיל כל מלכיות הארץ לפניו מה תחזה כעת בתוקף עצמך כי הנך היום ביד מלכת קנדהאסיא איפוא נאותך ועברתך ואיה גבורתך ואילותך?² הלא ידעת כי בן אדם בשר ודם לא טוב לו להתפאר ולהתהלל כי לא ידע איך יצדו בו הומנים והעתים וכי מחשבתו תכחש ועצתו תופר. ויוסיפו דבריה אל אלכסנדר שברון ואימה עד אשר נשקו ארכובותיו זה לזה ושיניו חרקו. ויסב את פניו ויפן כה וכה וליחת סיו נראתה מעוצם כעסו. ותאמר לו מה הליחה אשר עלתה בפיך וחורי אפך ועברתך ולמה תפן לימנך ולשמאלך הנך היום בידי ותוקף מלכותך לא יועיל לך עתה. ויאמר אליה אלכסנדר חרון אפי על עצמי הוא כי אין חרב בידי. ותאמר לו ולו יש חרב בידך מה היית עושה. [274b] ויאמר עתה הרגתיך ואחר כך הרגתי את עצמי. ותאמר לו אמנם³ בתשובתך זאת הודעת חזק ירך ותוקף לבך ובמשפט הנחילך האלהים גדולה וממשלה מכל אשר היו לפניך ועתה אל תירא ואל תחת אלכסנדר כי הנך ביד אשה אשר תעורך ולא תרף ידה ממך עד שובך אל מעגלתך מפני הסדך אשר עשית עם בני והנה נפשי תחתך לכל מי אשר יבקש לשלוח ידו בך ועתה פתור עיניך⁴ כי כלתי בת פזור מלך הודו אשת פראכתור בני לו ידעה אותך לא ניצלת מידה כי הייתה הורגת אותך תחת אביה אשר הרגת והנני מבליגה ומתאנה לך להצילך מידה ועתה צא עמדי אל מושב המלכות. ותקחתו בידה ויצא עמה החדרה וכבר שב לאיתנו וייטב מראה פניו [ותושיבהו] על ערש נכח ערשה ותשלח ותקרא לשלשת בניה וקריאי אנשיה ותאמר אליהם דעו כי אנטיקון זה עלינו לנמלו כחסדו אשר עשה עמנו ולבדוד מלך מלכים אלכסנדר אשר שלחו אלינו ואני דורשת מאתכם לנהג לו כבוד כמוני ולהרדו ולהרחיבו. ויאמר אליה פראכתור בנה יודעת את כי אלכסנדר הרג את פזור חותני ובתני אשתי מבקשת לתת בידה אנטיקון להרגו תחת אביה. ותאמר לו לא נכון לעשות כן ואין עליי משפט מות אך עלינו לעשות עמו חסד ולא נהרגו פן יהיה לנו לשמצה. ויעמד קנדלאש ויאמר לו דעה כי אנטיקון בא בערבוני והנה נפשי תחתיו בעדני חי לבלתי יגש אדם לנגוע בו. השיבו פראכתור אחיו לו הדלתני אותו כי עתה הרגתיך והוא עמך וירבו הדברים ביניהם וכאשר ראתה המלכה נערה בהם ותהם אותם ותאחו ביד ימין אלכסנדר ותביא אותו הבירה ותאמר הלא דברתי עליך לאמר כי רוחי נפעם עליך ועתה הבה עצה ודבר הלם. ויאמר לה לכי והעמידני לפני בניך המריבים עד דברי עמהם. ותעש כן וכאשר בא אליהם לאמר דעו כי מותי לא יחשב לאלכסנדר למאומה כי היום בחילו אלף איש במקומי אכן הנני אשיא אתכם עצה אשר תמלא רצונכם ואני את נפשי אציל ועתה תאמינו לי עד שובי לאלכסנדר ואני אשבע לכם בכל עומק שבועה אשר תרצו ואעידה⁵ לכם כרצונכם להעמיד אלכסנדר לפניכם ותעשו בו כטוב בעיניכם⁶. ותאמר לו הישבת לדבר ותסב פניה אל פראכתור⁷ ויאל אלכסנדר כל אלה הזקה כי [275a] אלכסנדר יעמיד לפניו במעמד ההוא⁸. ותצו בנה קנדלש ללכת עמו עד באו אל היל אלכסנדר.

ויצאו⁹ מעמה ללכת אל מעגלות אלכסנדר. וילינו בלילה בתוך מערה אחת ויאמר קנדלש לו המערה הזאת מרמים חכמינו כי האלוהות ירדו שם לאכול והיא

מעה טהורה והמעתי שם מתקבל. ויבא אלכסנדר אל תוך המערה ויסלל שם וימצא בתוכה ענן וערפל ובתוך הערפל כוכבים מאירים ומול הכוכבים עומדים מלאכים וביניהם מלאך עצום ונורא ועניו מנוצצות כניצוצת השמש¹). ויחרר אלכסנדר בהביטו אל המלאך. ויאמר המלאך שלום עליך אלכסנדר. ויען לו אלכסנדר ויאמר מי אתה האלה. ויאמר לו אני קשיש² המושל על כל קצות הארץ ובהיותי עמך גברת על כל ממלכות עד אשר לכדת ממשלות הרבה מכל המלכים אשר היו לפניך ואני הייתי לך לעזרה בבנותך המדינה אשר קראת על שמך. אחר כן נראה אליו במקום ההוא מלאך אחר אשר מראהו נורא מאד יושב על כסאו. ויאמר אליו מי אתה האלה. השיבו לו אוריקול³) הנקרא סרפס אשר האלוהות מרהיבים אותו וכל היצורים נשענים עלי ואני העמדתך בארץ הלובים⁴) והנני נראיתי עליך במדינות האלה. ויאמר אליו אלכסנדר אני מתחנן אליך האלוה סראפס שתודיעני יום מותי. השיבו לא יתכן להודיע לשום אדם את יום מותו פן יעמידם ויחלישם מכלתי עשות עבודת העולם הזה אשר עליהם ולכן לא אוכל להודיעך הדבר הזה כי לא תורה עליו החכמה⁵) אולם אודיעך כי המדינה אשר בנית על שמך יהיה לה מבצר ותוקף עצום וילחמו עליה מספר מן המלכים אחרך ובמדינה הזאת תהיה קבורתך. וכאשר כילה סרפס מדבר נעלה הענן והערפל אשר נראה לאלכסנדר נעלם מעיניו המראה אשר ראה. ובעלות השחר נסע אלכסנדר עם קנרלש עד בואו מהנהו ויצו לתת לקנרלש מלבושים יקרים ומתנות⁶) וישלחו וילך אל עירו. אחרי⁷) כן נסע אלכסנדר משם עד בואו במשעול צר בין שני הרים ובמשעול ההוא פתנים עצומים ולהם קרניים בראשם ובקצות הקרניים אבן מזהירה כוזהר אבן תרשיש ובמקום ההוא אילנות הקצח⁸) ופרי הנקרא בלשון הגרית אלסנדרוס אשר היו פתנים נוזנים מהם. ויעתק⁹) משם אל מקום אחד קרוב לו ויפגע שם בהמות עצומות ופרסותיהן שסועות כפרסות החזיר ואורך כל פרסה מהם ג' אמות והיו הבהמות ההם¹⁰) כראשי [275 b] [החזירים] וזנבים כזנב האריה. ועל ההרים אשר סביב למקומות האל פרסים עצומים כעצם העזניה והיו הפרסים ההם מכים בכנפיהם את פני הפרשים והרגו מאנשי החיל מספר רב. ויצו אלכסנדר המלומדים בקשת מאנשי הצבא לירות החיצים נוכח העופות ולקלע האבן בפני הבהמות ובתאנה הזאת סרו מתוך החיל אחרי אשר הרגו מהם מאתים אנשים וח' רגלי¹¹). ויסע¹²) משם וילך עד פגעו יאור רחבו כב' מילין וחצי וסביב ליאור ההוא קנים אחרים ועבותים ויצו אלכסנדר לכרות הקנים ולעשות מעבר לעבור בו אל היאור ההוא. וכשמוע השוכנים במקום ההוא בעלות אלכסנדר אליהם שלחו אליו מנחה מדי הים טובים והפצים יקרים ממדינותיהם מהן קערות דר ירקק נושאת קערה אחת מהן ג' הינין מטעמים ומהם שני הינין ומלבושי עורות הרג הנקרא לאלמהרים¹³). וביום ההוא דנים כזוכים טוב טעם אשר לא ימצא בכל הדגים טעם טוב ממנו. והיו לשם אילנות תוחים עצומים משקל תחת ה"א ר"ן ליטרין וסביב לקנים ההם היו שוכנות נשים יפות תואר ופרע שערן עד שוקיהן לולי שהיו להם שיניים כשיני החזיר והכלבים וכתופשם בן אדם היו מחזיקות אותו לעצמן ולא היו מרפים ממנו עד מותו. ויצו אלכסנדר להרוג כל הנמצא מן הנשים ההן.

ויעתק¹⁴) מן היאור ההוא עד בואו אל שפתיים ואוקיינוס הסובב את כל הארץ ויגיע עד קצה מקומו אשר חושבים האנשים כי בריחי השמים הנקראים קוטבים

סומכים לשפת הים שם. ויפנע על שפתו השנית טירות בצורות ובנינים ומגדלים גבוהים אשר היו ממצב ארכלוש המקדמוני ויצו אלכסנדר⁽¹⁾ להחרוב את הכל וישימם חל עולם. אחרי כן הלך הלוך ונסוע אל הוף הים וירא אי קרובה מן היבשה ובה נשים מרברות בלשון יוני⁽²⁾ ויצו אלכסנדר מקצה החיל לעבור עליהן במשום ולשאול את עניינם. וישליכו עצמם מאנשי החיל אל תוך הים לשוט אל האי ההוא וינערום בתוך הים סרטנים עצומים אשר היו על הישפה ההיא בים. וכראותם⁽³⁾ אלכסנדר נעתק מן המקום ההוא אל מדינה ושמה מנאפרס⁽⁴⁾ ואנשיה בעלי החיל ויצא אליהם משם⁽⁵⁾ ריבוא רגלי והמשים ריבוא [276a] פרשים ויערכו עמו מלחמה חזקה עד אשר נסלו הללים הרבה משתי המערכות ותעו יד צבא אלכסנדר ויערכו מלחמה שנית עד אשר נסלו המנאפרסים⁽⁶⁾ בין רגלי הצבא וישבו את מלכם וישמו קלמוס⁽⁷⁾ ויצו אלכסנדר לשורפו באש וכאשר נגע בו האש הרים את קולו ויאמר⁽⁸⁾ דע אלכסנדר כי עוד מעט ואת תהיה עמי ויבן אלכסנדר כי קצר ימיו מודיעו. ויסע משם לבוא בתוך המדינה ההיא ויהשוב כי חרבה היתה ממרבית החללים אשר השיל ממנה ויעבר בראש אנשי הצבא ויבא במדינה טרם צאת אנשי העיר אליו וימצא שם מספר רב מן הפרשים ושלופי חרב וילחם עמם הוא לבדו וישען אל בית החומה להתעצם בו לבטלי ויכלו לצאת אליו מאחוריו ויסב את פניו אל הנלחמים מעל לחומה וילחם בהם לבדו ויורה אליו אחד מאנשי החומה בחץ נגד לבו ויקבל הוא בידו החץ ויבא בתוך חיל המדינה וירץ אל המורה בחמת כוחו ויהרגו עד אשר הניע צבאו לבוא וישמעו את קולו בתוך המדינה וימהרו להכנס בתוכה ויהרגו כל הנותרים שם מאנשי המלחמה.

ויסע משם ויפנע אי בין שני יאורות והיו באים אליו אל מעבר צר בין שני היאורות ושם האי ספיארבה⁽⁹⁾. ויצבאו גבורי האי ובהם רובים אשר מורים בחיצים בלולים בסם המות ויהרגו ההמון מהחיל. וילך שם אלכסנדר על שפת המעבר בלילה ההוא ויחלוס והנה האליל אמן נראה אליו ויאמר לו לא תירא מן החצים האלה ועתה קח מהעשב אשר במקום הזה לפניך והשקה ממיו כל הללי המלחמה ותשוב נפשם אליהם ויחיו. ויהי בבקר שב אלכסנדר להלחם שנית באנשי האי ויצו את החלוצים לקחת מן העשב אשר הראהו האליל ויעשו כן וכאשר היו נפגעים בחצים טועמים מן העשב ותיים וברבר הזה הבקיעו את העיר ויהרגו כל אנשיה ויהריבוה. ויעתק משם עד בואו בראשית ים סוף שהוא ים הגדול האדמדם⁽¹⁰⁾ ויחן בתחתית הר אשר שם ועל אלכסנדר אל ראש ההר וימצא שם מין העוף הנקרא פרסי⁽¹¹⁾ ויצו לצוד מהם בכל אשר תמצא ידם וברדתו מן ההר ציוה את האומנים להציב לו כסא ברזל ולעשות לו עמודים גבוהים אשר יכול לשבת בכסא ולאחוז בעמודיו ולתלות מן העמודים שרשרות ברזל ולעמס קצות מהשרשרות [276b] על הפרסים ויערוך עמו ויזמן לכסא בריה ומוזן. וכאשר נקשרו רגלי הפרסים אל השרשרות ההמה פרו כנפיהם ויעופפו וישאו את הכסא עמהם ויעלו מעלה מעלה קרוב לשמים. ויבט אלכסנדר למטה ממנו והארץ נראתה כמין כדור⁽¹²⁾ ובהיבטו אל הארץ נשבה רוח סערה ויעופפו הפרסים לעלות ולא יכלו לעופף עוד ויורידם הרוח ויסול הכסא אל מקום שמו הבקעה הכרותה⁽¹³⁾ ובין חיל אלכסנדר מהלך ימים. ויגע אלכסנדר בדרך מאד ויגע אל הילו אחרי התייאשם מתשובתו אליהם ויהללו האלהים אשר הצילו בדרך⁽¹⁴⁾ ויהי⁽¹⁵⁾ כבלותו לעשות את התואנה הזאת שב להתאנות אך יבוא

בתוך הים עד התהום ויצו ליודעי אומנות לעשות (כלי זכוכית להציל לו) תיבת הזכוכית המזהיר למען יבא בתוכה ויעשו כן. ויבא בתוכה ויצו לקושרה בעבותי פשתי¹ ולתלותה בהם ויתן העבדות ביד רוזניו ויצום להורידו אל תוך הים ויהיו העבדותם בידיהם עד אשר [בא העת ויעלוהו] להם. וישליכו את התיבה אל תוך [הים] האדמדם ואלכסדר. בתוכה עד אשר נשקע אל תהום ויפן ויבט שם בעלי חיים נוראים ומיני הדגה והבהמות העצומות אשר נפלאו מאד בעיניו וגם אילנות ופירות אשר רועים בהמות הים מהם. ולא ספר אלכסדר מצודות בעלי החיים ההם ותבניתם בלתי מעט מהרבה כי אמר מן יהרסו שומעיו ויסביחו² וכאשר הגיע עתו אשר התנה לעבדיו העלוהו מתוך הים וישב אל מהנהו.

ויעתק³ עמהם וילך הלוך אל חוף הים האדום ויבוא אל מקום אשר פגע בהמות והיו להם קרנים במצחם והקרניים ההם מלוטשים כחניתות המדומים ואשר נגהו בקרניהם אלה מן הפרשים החמושים ונקבו השריונות אשר עליהם ויפלום מעל סוסיהם מתים ארצה ויתגברו אנשי החיל להלחם בבהמות האל ויהרגו מהם ח' אלפים ותין בהמה במספר.

ויעתק⁴ משם אל יער שצומח בו הכסף השחור⁵ וימצא שם פתנים גדולים ולהם קרנים בקרני האקו והיו נוגחים בהם כל הקרב וימיתו מאנשי החיל מספר עצום ואנשי החיל הרגו מהם כאשר יכלו. ויעתק⁶ משם ויפגע במקום היות נוראות ושם בשפלוס⁷ וראשיהם בראשי הסוסים [277a] ולהם גוויות עצומות ושינים ארוכים ובהתנפחם יוצאים מנחיריהם שביבי אש ושורפים כל אשר סביבם וימיתו בנשימתם מן החיל מספר גדול ויבואו אנשי הצבא בתוכם כאיש אחד ויהרגו מהם רבים והנשארים הרה נסו.

ויעתק משם ויעבר יאור משפתו אל שפתו ויצאו עליהם מן הארץ ההיא שרצים גדולים כעוצם נורי הכלבים והיה לנמלה מהם ו' רגלים ושיניה כשיני הכלבים ועיניה שחור ותהרגנה הנמלות מספר רב מבהמות החיל והיו הנמלות חופרות הוהב מן האדמה ושוטחות לשמש וכאשר יגש אדם אל הוהב לקחת לו ממנו נוישבות אותו ואת מחמתו. ויסע משם וילך דרך הריין בין שני הרים גבוהים ועליהם אנשי שדה עצימים וגויתם כבני ענק ועין אחד ביניהם בתוך מצחם וילחמו בחיל אלכסדר מקצת היום עד גברו עליהם אנשי החיל ויכריחוהו. וילך אל אי קרוב לשפת הים ובו שוכנים אנשים אשר אין להם ראשים מכתפם ולמעלה ועיניהם ופיותיהם בקרביהם ואורך כל אחד מהם י"ב זרתות ורוחב גויתם ז' זרתות ועינם כירקרק הרוץ ובו בהמות כתואר הסוסים ורגליהם כרגלי החיות ואריות וקומתם⁸ ו' זרתות ורוחב גויתם י"ב זרתות. וילך לפניו היער ההוא ויפגע שם בריאות בתואר בני אדם ולהם שוקיים ארוכים ושחורים ואורך השוק י"ב שוקי שאר בני אדם והגוף אורכו כ"ו שוקיים וחזקתם צחים ורגליהם אדומים וראשיהם עגולים ונחיריהם ארוכים ועבים. ויצא⁹ מתוך האי ההוא ויהן בבקעה רבת ידיים ויעמוד שם ימים מספר כי סוכו בוספאל הלה חוליו עד נטה למות וישאר אלכסדר במעגלה ההוא ויהל אולי יקל מעליו חוליו ולא נעתק משם עד מות הסוס ויהר לו מאד כי היה לו עזרה פעמים רבות ממלחמות חזקות ולא יכול אדם לרבוץ עליו זולתי אלכסדר וכמות הסוס ציוה אלכסדרוס לקבורו ולהציב על קברו מצבה ויבן מדינה ויקרא שמה בוספליא¹⁰ על שם הסוס.

ויסע¹) משם וילך אל מקום ידוע במאלטמה²) ויבילו אליו אנשי המקום מנחות ה' אלפים פילים ומאה אלפים עגלות נושאות מיני מנרנות וזמרת הארץ. ויעתק³) משם עד בואו בירת ארתהשסתא המלך וימצא בתוכה כלים נפלאים ומשכיות נפלאות וכניינים נפלאים ובחרר הבירה עופות לבנים כעץ בני יונה אשר היו יודעים ומכירים כל החולאים הבאים עדיהם היחיו מהליים אם לא ואשר היה בן היים מחזירים פניהם אליו ומביטים בו ומיקל מחליו וחי ואשר היה בן מות מחזירים מאחריו ומת.

ויסע⁴) משם עד באו בבלה⁵) ויפגע בדרך פתנים ולהם שני ראשים ודי אונים וארבע עינים ונוצצות כשביבי אש ויפגע עוד שם בהמות כתואר הקופים ולהם שמונה רגלים ודי עינים ולהם קרנים בראשם והמננהות אותו בקרניהם מת פתאום. וכבא אלכסנדר מדינת בבל מלאכי כל הממלכות מוחלין אותו במסים ואשכרים מהם מלאכי קרתיניא⁶) ומהם מלאכי אפריקיה וספרד ומלאכי לומברדיא⁷) ומלאכי איי צקלייא וסראקניא⁸) ושאר מדינות מערב⁹) כי בנדרות שולטנות אלכסנדר והדרו נכנעו כל הממלכות לשניו ויצאו לבא תחת ממשלתו ולסור אל משמעתו ולהתברך בשמו. וכבואו בבלה ציוה לכתוב אל אלנפריז אמו ואל אריסטוטולים רבו אגרת לספר להם כל הטובה אשר עשה לו האל ואיך הכניע לשניו הממלכות וערך המלחמות אשר נלחם בארצות הודו וכוש ומספר הנדוד אשר קרה ונדודי חיות הנדודות אשר פגע בארצות והצמחים והאילנות הנפלאים אשר ראה. וכבא אגרתו להם השיבו אריסטוטולים באגרת בפתישן הזה. אל מלך מלכים אלכסנדר מאת אריסטוטולים צעירו ועברו דברי שלום ואמת. הן נפלינו מאד מדברי האגרת מרב האותות והמופתים אשר ראו עיניך והיד החזקה אשר היתה לו מאת האלהים וממשלתו הנדולה והעצומה מכל אשר היו לפניו ואני משבח ומודה [לאלהים] אשר עשה עמך להפליא אשרך המלך הגדול ואשרי רוניך וסרניך המשרתים את פניך תמיד ומביטים אל המסעות המתנוססות אליך ואמנם הממשילך במלואבים לא כחש אך צדק ואמת ונכוחה דבר. אחרי כן ציוה אלכסנדר להציב תמונות זהב סגור וקומת כל אחד בי"ה אמות ויצו לחקוק עליהם כל קורותיו ותולדותיו אשר מצאוהו ומספר הממלכות אשר השחית והערים והמדינות אשר משל עליהם. ויצג התמונה אחת בארצות שנער ושישך והתמונה האחת [278a] בארצות פרס.

ובעת¹⁰) היותו בבלה ילדה שמה אשה ילד נפלא בצורתו ויהתלהו בבגד ויביאהו אליו והילד הזה מראשו ועד חלציו תארו כתואר בני אדם אבל נתחיו העליונים כולם נהלשים ומתים ולא היה להם תנועה ומחלציו ועד רגליו כתאר בהמה ונתחיו התחתונים היה לו בהם תנועה וחיים. וכראותו הצורה קרא לכל כהניו והכמיו ויראם אותו וכראותו הגדול שבכולם¹¹) צעק במר נפש ויאמר אמנם אדוני המלך הגדול הגיע קצך. השיבו אלכסנדר איככה. השיבו כי הצי הצורה הזאת העליונית אשר היא כתואר בני אדם ואין לה תנועה אות היא ועדות על מלכותך המתנהלת על מנהג האנוש אשר נזה תנועתו ותכלה ממשלתו והצי התחתוני הנע דימה לתואר הבהמה אות היא על המלכים הבאים אחרך שידמו בעצתם ובמעשיהם נדרך כדמות הבהמות. וכשמעו אלכסנדר דבריו הורידו עיניו דמעות ויקרא אח ויאמר כוכב הצדק¹²) מה מאד היטבת לו הארכת חי והוספת על ימי עד כלותי (ומני) טובות

העולם ותכונותיו אשר הוחלתי וציפיתי לעשות ועתה אחרי העידות בכך אני מתחנן אליך לתת אסיפתי אסיפה טובה ועריבה.

ובמדינת¹) אתיניא היה איש מגדוליה ושמו אנסיבטרוס²) ויתנכל להמיתו ולו אחים ובנים שרי צבאות אלכסנדר וגם הוא קרוב למלכותו ומשרת את פני אלכסנדר ושר האופים והמשקים אשר לו ושם בני אנסיבטרוס האחד יובאש³) ושם השני אליאש. ואנסיבטרוס קנה סם המות מאחד הרופאים אשר בארץ מקדון ויתנהו בכלי ברזל ויתתם עליו וישלחוהו אל יובאש בנו ביד קלאנדרוס⁴) אחיו ויתנהו קלאנדרוס ליובאש ויצענו עמו. ואלכסנדר ראה בחלום הלילה כאלו זה אנטיבטרוס⁵) מכהו כחרב אשר בידו וממיתו⁶) וישלח בבקר ויקרא לכל חכמיו ויספר להם החלום. ויאמר לו האחד חושב אני כי אנטיבטרוס זה אינו שלם עמך והוא מרמה לשלוח ידו בך⁷) ואלכסנדר לא שת לבו אל דבריו. ובלילה⁸) ההוא הלך אחד ממשרתי המלך על יובאש בן אנטיבטרוס על לא חסם ויצו אלכסנדר להכותו ויהר אף יובאש בצוותו להכותו מבלי אשמה ובקבל עליו דברי שקר ויתנכל להשקותו את הסם אשר [278b] נכמס עמו. ויהי⁹) היום ואלכסנדר יושב על כסא מלכותו בבית המשתה ויובאש הושב על כנו ויבקש אלכסנדר ממנו לשמות והוא עומד על ראשו וימהר יובאש ויסק בכוס מן הסם אשר עמו ויושיטהו לאלכסנדר. ובשתותו נשתנה מאד פניו ויאחזוהו צירים ויאמר אל היושבים למולו הנני אוהו בגופי כאלו חרב הרה שקעה בי ואיני יודע מה זה ועל מה זה. ויכבד עליו החולי ויקם מעל המשתה ויבוא בית משכבו ויצו אל המסובים לפניו לאכול ולבלתי יקומו מעל המשתה ואף גם זאת לא יוכלו האנשים לשבת ויקומו יחדיו מרוב חבלי אדונם וחוליו וילכו אחריו אל הבית הפנימי בית משכבו לשמע מה משפטו מחוליו ולא היה אחד מהם מרסה כי היתה יד יובאש בדבר הזה כי אמרו אולי תלאת הדרך היה. וכאשר ישב על ערשו שאל מאת יובאש להביא לו נוצה להקיא בה כל המשתה והמאכל כי היתה בבטנו כובד גדול. וילך מהר ויבללה בסם ההוא ויתנה אליו וכאשר שמה בפיו הוסיף עליו כובד הליו וחבליו וישליכה מידו וישאר מיצר ומהל על ערשו. ויהי לו בעליית משכבו הלונים פתוחים נשקפים אל נהר פרת ויצו לפותחם וילך הלך על ערש משכבו ותלך עמו רושנאן אשתו. והיה הפין אלכסנדר בלכתו על ערשו להפיל עצמו מן החלונות ההם על נהר פרת לבעבור ישאוהו מים ויטבע בהם וימות. ויהפין לאחורו בחלונות ההם ויהלש ולא יכול לקום כי גבר חוליו עליו וכאשר נגש אל החלונות ויהפין להשליך עצמו בתוכם הבינה אשתו רושנאן מעשיהו והיא היתה משרתת אותו ותהבקהו ותפרוץ בו לבלתי עשות זאת ותשא את קולה ותבך ותאמר לו הוי מלך איך תרצה להרוג את נפשך ואיה קנאתך וגבורתך. וימאן אלכסנדר ויאמר אנא מאתך רושנאן רעיית נפשי ואיילת אהבתי לנושטני ואשליכה עצמי אל המים האלה ואל ידע אדם במותי. ותשתחו רושנאן לרגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את מחשבתו ואמרה איך תהפין להמית עצמך מלך מלכים כי תיטוש אנשיך באפילה אחרך ותעזוב עזוב ותרפה מהם לא תפקוד איש עליהם. ויגהם [279a] אלכסנדר וישמע לקולה ויצו ליובאש המשרת את פניו להביא אליו שמעון סופר¹⁰). ויהי כאשר בא אליו האופר ציוהו לכתוב אל אריסטוטלים רבו כדברים האלה. אני אלכסנדר מצה אותך אלוהי הגדול לקחת מבית אוצרי מאה¹¹) דרכמוני זהב והדרכמון מאה לישרי ותכן הכל מאת אלפים

רטל זהב ולשולחו אל הכהנים הכומרים ומסעד לעבודת ההיכל אשר תציבו על קברי למען יהיה הזהב הזה החק לה ונאה על העובדים אותי ומתפללים. וברעתי באמת כי קצי קרב וכי מלאו ימי תהתי¹ ומי ימשול על הגדול ומי יניחנו עד ישאו נוייתי אל אלכסדר² ולא מצאתי איש נבון ונבחר לדבר הזה וזלתי תלמי סנני ברעתי הסרו והורין דעתו ואחרי נתתי לו מצרים לממשלה ואנפיה ואפריקיה ומדינות תימן וכל מדינות מזרח השמש עד בואך ארין בכתראס³ וקלופטרא אשר גירש פיליפוס אבי יקה לו לאישה. ואם תלד רושנאן אשתי וזכר יהיה לו מלכות גדול אחרי ושימו שמו כאשר תרצו ואם נקבה תלד יהיה לה מלכות מקדון וכל ההון אשר תאצור בירתי תתנו לרושנאן אשתי. ותהייה מהלקות המלכים על כל ממשלתי כאשר אערוך לך. ביטון ימשול על מדינת אלריא⁴. אפרסטיוס מולך על מדינת מדיס⁵. וסינור על מדינת ששאניה⁶. ואנטיקון בן פיליפוס על מדינת יקוניא פרויא הגדולה⁷. ולאון מדינת יקוניא⁸. ונרקוס מרעהו על מדינת חלסיה ובנסיליא⁹. וסאסנדר על מדינת קריא¹⁰. ומאנרור על מדינת לור¹¹ ויניעון על מדינת תתיא¹². ופיליפוס אחי על מדינות פלוגיאש¹³. ושאלוקוס ונקנור בן אנטיחוס ימשול על המצרים¹⁴. ולא ימושו קסאנדר ויובאש בני אנטיברוס ממשלתם ועבודתם¹⁵ אשר הם כיום בסריונות ובצדקות. ועתה לא יעבר מעדותו זה הדבר ונציבי החייל ימשלו על הממשלה אשר היו בה ויקרא דרור לאנשי ויוסיופ¹⁶ אשר היו לו לעבדים וישלחם וילכו אל ארצם ויאמר המליכו בן טבאל¹⁷. וכאשר כתב אלכסדר את המצוה הזאת נרעדו השחקים ויגדלו הברקים ותרעש מדינת בבל כולה [279b].

ויצא¹⁸ שם במדינה כי מת אלכסדר¹⁹ וכל מקדון אשר שם רכבו כולם וילכו עד שער הבירה וירימו קול ויאמרו כי היו הפצים להכנס ולאות אדונייהם ואם ימנעם אדם מבה אל אדונם ויכוחו בחרב. וישמע אלכסנדר קולם וישאל מי הם. ויאמרו לו כי הם המקדונים אשר נאספו לראותך. ויצו להוציאם במטה אל מושבו ולהושיבו על המטה. ויבואו אליו המקדונים ויעמדו לפניו בכלי הנשק. ויבך אלכסדר בראותם ויצום להפשיט מעליהם הנשק וישנע בס שלא יחרשו דבר אחרי מותו וימשלו על המדינות כמשפט אשר הרין להם וינהלום על נכון. ובדברו אליהם עלתה שועתם בבכי דמעה ויאמרו לו אנא אדונינו המלך הגדול הודיענו נא מי ימשול עלינו אחרך. השיבם הנה צויתי ואערוך את כל האנשים אשר יהיו מושלים על הארצות ואטש²⁰ רבר מלכות מקדון ואתנהו בידכם להמשל עליכם בן טבאל. ויהלו את פניו להמליך עליהם בר דקום²¹ כי בא בתוכם²². ויצו אלכסדר ויביאהו לפניו וימליכהו עליהם ויצוהו לקחת לאשה את רושנאן אשתו. ותעל²³ ועקת ההמון בבכי וישתחו כולם אל אלכסדר וסרני העם כורעים לו ונושקים על ידו ועליו היה עומד זקן אחר ממקדון ושמו אסקלופוס²⁴ ויקרא בקול גדול ויאמר אוי לכם עם מקדון איכה תתנהמו ואיכה תמצאו ארובה למכתכם הן היה לכם תחת פיליפוס אדוניכם תמורה טובה באלכסדר המלך הגדול אשר גבר על כל הממלכות והבלינה ממשלתו על כל הממלכות. ותקצר נפש אלכסדר ויך בידו על מצחו ויאמר אל תזכיר שמי במלכותי כי כבר נשחת וגמס אכן אבנה על מקדון איך יכרת מלכותה ויהרב שלטונה. ויבבו כל העומדים שם ויקראו בגרון ויאמרו איך תעזבו אלכסדר ותקף ידך מעל גודריך והמון צבאך מי יתן וגנושה וגמות עמך כי מה מרי חיינו אחרך. אחרי כן צוה את רונוני וסרניו ופיליפוס אחיו למשוח את נוייתו במתו

במור ולכונה ולשאת אותו ארץ אלכסנדריא שבמצרים ולקבורו שם ויתן זהב וכסותות אל היכל אבולון¹) וכן צוה לתת לכל היכלות מדינותיו. ויהי במותו הנסוהו רופאיו וילבישוהו תכריך מלכות ויהנו על ראשו עטרת זהב ויושם בארון זהב²) וישאו אותו כל צבאות מקרון ארץ אלכסנדריא ויבך תלמי סגנו אחרי הארון וכה אמר בלבתו. הה מלך מלכים [280a] אלכסנדר הן שחת במותך מן העמים יותר מאשר שיחת³) בהיך. והכל הולכים אחריו באבל גדול ובמספר עד בואם עיר אלכסנדריא שבמצרים ויקברוהו שם בערונה אשר צוה לבנותה על שמו.

נ"ש"ל"ם זה המעשי"ה ב"ע"ד יוצר כ"ל מ"עשי"ה.

ואלכסנדר⁴) היה לו קומה קצרה וצוארו ארוך ועיניו מזהירות ועינו אחת⁵) דומה לאדמימות ומראהו נורא מאד וזוהר עיניו ככרך מנוצץ ושאר נחתיו בינוניים ונקבים ואיש חיל מאד ויהי שתיים ושלשים שנה ובשמונה עשרה לשניו⁶) נבר על כל הממלכות בלעדי שבע שנים ובשארית שנותיו כבש כל המדינות כהפצו ויבנעו כל הממלכות תחתיו כרצונו ולא⁷) ערך אליו מלפניו ויבן שתיים עשרה עיר וכולם קראם על שמו אלכסנדריא (ושבמצרים) ולא עמרה לאיש מלפניו משרתיו ומלכותו כאשר הניעה אחריתו ותכליתו ויסת⁸). ושני⁹) היי אלכסנדר שלשים ושתיים שנה ובן שמונה עשרה התחיל להלחם עד שהיה בן עשרים וחמש שנה נצח עשרים ושנים מלכים ויבנע את כל הגוים תחתיו ויום מולד אלכסנדר כורזה השמש ביום רביעי כבוא השמש מת. ויתר דברי אלכסנדר וכל אשר עשה וימי מלכותו שתיים עשרי שנה הנם כתובים על ספר מלכי מדי ופרס.

הערות ותקונים.

עמוד הערה

- 1 כל ההקדמה הזאת עד "וזה התחלתו" אינה אלא בכ"י לונדון, וארשום את הכ"י הזה כ"ל או ל', ובכל מקום אשר אכתוב "כ"ל ויוסיפון" אציג נוסחת כ"ל ואגב אורחא נראה לעין כל כי כראי זה כן ראי זה.
- 2 — עיין בהקדמה.
- 3 — כן בכ"ל וכיוסיפון, והוא Nectanebo, § 1.
- 4 — כל זה בקיצור בליאון והוספות כ"י פאריס נמצאות בל' וגם כיוסיפון, ובקצן זה כתב ס' הישר פ' שמות וז"ל: ויצו בלעם ויביאו לו דונג ויעש ממנו תמונת רכב ופרשים תבנית חיל אנניאס וחיל מצרים וישימם במים המוחכמים אשר אתו על ככה ויאהו בירג כמות תמרים ויתחכם ויקסום בהם על המים ויראו אליו . . .
- 5 — בכ"ל המלך אינו הולך בבירתו לעשות קסמו אלא אחר שוב המלאך ובליאון הוא נכנס שני פעמים בכ"י פאריס.

עמוד הערה

1 6 ל': לא נותר איש מפרס ועילם ואשור וסדי; וביוסיפון: לא נותר מאנשי מדי ופרס אשר לא שת לבו לעזרתו תכמונים ותרכמונים בלמים ובראסאנים לחיים ותוגרמים נושים וערכים וערכים וסינים והודיים; ונוסחות כתבי יד ליאון שונות זו מזו, וז"ל כ"י 174 Nouv. acq. מפאריס: Parthi, Medi, Perses, Siri, Mesopotamii, Arabes, Bosphatri, Argivi, Chaldei, Bactrii, Scithes, Ircani atque Agiographi et alie plures gentes de orientis partibus innumerabiles. בלי ספק יש כאן השמטה וז"ל ל': ויאמר אליו הוי חלש ורך הלכב אמנם מרוב פחוחך ואימתך ושברון לבך וחתך דברת כדברים האלה הלא ידעת כי הנצח והגבורה והחוקק אינם במרבית החיל ולא בעצם מספרו אך בחזק הלכ ואומץ הנפש הנה אריה אחד משחית מאה מחנה טלאים גדול ועתה לך לך כי לא איש חיל אתה, וכן הוא ביוסיפון וגם בליאון אך שם בקיצור.

2 1 המלות ההן נמחקות בכ"י פאריס ונמצאות בל' וגם ביוסיפון.
2 — Pelusium, ונחלף ה'פ' בב' כמשפט לשון ערבי, בל' בלנסיא והוא ט"ס.
3 — Aethiopia, הני במקום התי' כי בערבי האותיות נ' ת' י' וב' שוות בדמותן, ה'ס' במקום ה'י' וה'י' הדומים בחכורם אל ה'ש' ובכ"ל "אנטיכיא" וכן ביוסיפון דפ' וזינציא, אבל בד' הראשון "אנסופיא" ננוסחתנו.
4 — Quasi propheta egyptius, ובל' וביוסיפון: הגמוני ככל וכהניה והכמיה.
5 — Post aliquantum temporis debet reverti ad vos ejiciendo a se senectutem. זה לשון ליאון:
6 — 2 §. היא Olympias, אבל בליאון השם נכתב Olympiadis, ובכ"ל וביוסיפון, נביאדש" כי חשב המעתיק ש האל הוא ה' הידיעה, והב' במקום ה'פ' כמנהג הערביים, ובכל כ"ל גם במקום אשר סגנון לשונו שזה לכ"י פאריס, נביאדש", ובכ"י, "אלנפריוש" וצ"ל "אלנפריוש" או "אלנפריוש".
7 — יש כאן מלות נמחקות וז"ל כ"ל: ועל השלישית אותות נסיוני הבוכבים על מולדות הממלכות ובויות הלוח היו ארבעה אבנים יקרות ובהם סודות סכת הטבע והיצירה, 4—3 §.

3 1 זה נמצא גם בכ"ל גם ביוסיפון, והוא טעות המעתיק הערבי כי בליאון איתא barba canis ornata, ומלת canis תרגומה שער לבן ונרמה לו כי הוא שם כלב.
2 — בכ"ל ובעין זה ביוסיפון: לא אחזיקך בחזקת מתנבא רק בחזקת איש אלהים קדוש Si hoc videro, non quomodo prophetam aut divinum, sed sicut deum adorabo te.
3 — זה אין לו שחר וליתא בכ"ל ולא ביוסיפון, ח"ל ליאון: Concepisti defensore tuum et de patre suo Philippo. יצ"ל אותך ואת פליפוס אביו, 7, 5 §.
4 — 6 §.

עמוד הערה			
§ 8.	1	4	
Ariolus.	2	—	
בכל הספר נקרא אלכסדר ופעמים טועמות אלכסנדר, ובכל כ"ל אלכסנדרוס גם במקומות אשר דומה לשונו ללשון כ"י פאריס. 9—10 §.	3	—	
כן גם בכ"ל, וביוסיפון נקול השור, וגירסת ליאון משונה מכל הנוסחאות האלו: Oculi ejus magni, micantes et non similabatur unus ad alterum, sed erat unus niger et alter glaucus; dentes vero ejus erant acuti, impetus illius fervidus sicut leonis. § 11.	4	—	
§ 12. בל' וביוסיפון י"ב שנה וכן בליאון.	5	—	
בכ"ל וביוסיפון: אני תאב החכמה הזאת ועתה איני הושב לך למאומה שאר ההכמות אשר למדתי נגר החכמה הזאת וסדוע אחרת עד כה ללמדני אותה, § 13. ולעיל שורה 17 תחת ותראהו צ"ל [ויראהו].	6	—	
כן גם בכ"ל, אבל ביוסיפון נשמש הק' ונכתב פלוסיא, והוא Cappadocia, ובמקומות הרבה נחלק הד' בל' או ל' בד' כי בערבי דומות האותיות, § 14.	1	5	
בכ"ל, מקליסיתאנוס' וביוסיפון, מקלסתאנוס' (בד' ראשון בטעות קלסתיאנס) והוא Callisthenes, והמעתיק שלנו החליף אות ה' ב' הרומה לה, § 15.	2	—	
נשמש בכ"ל וביוסיפון, והכמת החזיון מנכשבאנא (כפי ד' ראשונה, מנשבאנאש כפי ד' ויניציא), והוא Anaximenes.	3	—	
צ"ל ומשש, ולעיל שורה 33 צ"ל כזה: וישלח [ידון].	4	—	
כעין זה בל' וביוסיפון, אבל בליאון רק Pater, si potest fieri, ergo dirige me sedentem in curro, § 16.	1	6	
בכ"ל בטעות פאשתוור, וביוסיפון פאסתיוס, והוא Ephestius.	2	—	
בכ"ל ניקולאש מלך אדראנש, וביוסיפון ניקולאס מלך אנדריאס, בליאון: Nicholaus aridōrum (174); rex aridorum, ardeorum (8503); אולי היה לפני המעתיק הערבי ספר ככ"י 174 וקרא aridonorum, וגירסת היוסיפון נפלאה מאד כי ליאון האדומי טעה בקראו את Ps.-Callist. אשר שם (ני א' Ἀρδέου) ἰὺς Ἀνδρέου ר"ל בן אנדראוס והוא כשם היוסיפון, אבל אין בכך כלום כי הוא טעות היוסיפון אשר החליף אותיות כ"ל, וצ"ל בכ"י שלנו ארדנס במקום ארדנס. § 17.	3	—	
בכ"ל וב"י בשפת נאור.	4	—	
בכ"ל אדראנשי.	5	—	
ל': ואל ינבה לבך בהיותך בעל משרה לברך ואני משנה לאבי המלך כי הנבורה מכניע את בעליו וממך אותו והצעיר והשפל נוכר על המתנאה, Non elevetur cor tuum in superbia (Deut. VIII, 14), quia habes honorem regalem super te. Solet enim inveniri in humano fatu, quando major perveniet ad parvitatem et parvus perveniet ad magnitudinem.	6	—	
ל' מוסיף (כראוי): ויאמר ככה יעשה לבלב אשר אין בשת בפניו כמך, Tolle hoc quod tibi decet, catule, accipere, quia non erubescis.	7	—	

עמוד הערה

- 6 8 בכ"ל ובי' קלאופטרא, ובליאון Cleopatra, ואולי החליף המעתיק שלנו אות הק' בפי' הדומות זו לזו. ולי נראה כי הוא ט"ס, § 18—19.
- 9 כן ביוסיפון סלינאוס ובכ"ל סלינאוס והוא ט"ס, ובכל הנוסחאות הארומיות Lisias ולא מצאתי מקור המעות. אחר להוליר צ"ל [כן].
- 7 1 בכ"ל אלמניא ופרובינצא מארצות מערב, וביוסיפון ד' ראשון, ארמניאה וברנצא" וברפוס ויני ובהרשים, וכראסנא"; ובליאון Inter ea nuntiatum est Philippo regi quod eleuasset arma contra eum armenia provincia, ולמעתיק הערבי נדמה כי שתי מלות האלו ישמות שתי ארצות הן זה ראייה אחרת כי היה לפניו ספר ארומי והוא יושב קרוב לאותן המדינות, § 20.
- 2 בכ"ל בתיניא וגם כן בי' דפ' ראשון אבל ברפ' האחרים בט"ס בריטניא והוא Bithinia, ובס' Canonica Alexandri השם גם Britonia. ראה Zingerle, דף 54.
- 3 כן בכ"ל, וכי' ד' ראשון בושני, אך למטה יושנים וברפ' החדשים כראבונס ובליאון pausanias; ואולי הי' במקום הפ' יען כי בערבי (בכתבי יד) המלות דומות קצת, או במקום ב'.
- 4 בכ"ל אנניאה וביוסיפון אנניאה, והשם הזה אינו נמצא רק בכ"י Egeae, S. ראה Zingerle שם.
- 5 כל זה אין לו הבנה זה לשון כ"ל: ובבא יושנים בירת מקדוניאה הגיע חיל אלסנגדרוס לשוב ממדינות אלמניא ופרובינצא אחרי אשר לכדם וידע יושנים בבאו ויצא ממדינת מקדוניא אל מדינת יתאס (ביוסיפון, יואניס) הקרובה אליו ויתאזר לצאת לקראת חיל אלסנגדרוס ויוגד אלסנגדרוס אשר עשה וילך לקראת מחנהו וירבקו הרבו עם גדרויו ויצא בתוך המחנה ויך בהרבו על ראש יושנים וימיתו
- וכן ביוסיפון.
- 6 בכ"ל וביוסיפון ולהנשו.
- 8 1 בכ"ל ובי' אנשי מקדוניא ותראסיה ותלאשיה Macedones, Thracii et Thesalonicens, § 21.
- 2 בכ"ל ובי' בטעות: ואל תבטחו בבשר ודם כי אל אלהים לברו כי הוא יושיעכם מכף הקמים עליכם.
- 3 כעין זה בכ"ל אך בקצת שנויים ויוסיפון שוה לכ"ל.
- 4 הלשון משובש ודברי כ"ל וי' (השוים) נראים יותר והם כלשון ליאון. באן מוסיפין כ"ל ויוסיפון: וימלך אלסנגדרוס תחת אביו והוא בן שש ועשרים שנה והיה חכם וגבור מלחמה ושם רבו ארסטיו החכם וזה אלסנגדרוס לא דמה לאביו ולא לאמו כי צורת פניו היתה כצורת אריה ועיניו עגולות הימנית מבטת למעלה והיא שחורה והשמאלית מבטת למטה והיא (שחורה) לבנה כעין התול ושניו כשני הכלב והיה גבור באריה מלדותו. בראשית ממלכתו חשב אנשי מלחמותיו ומצא מקדונים שנים רבוא וחמשת אלפים וכולם אנשי חנית ואנשי חץ שמונת

- אלפים ושבע מאות ואנשי הרב שנים רבוא וחמש מאות ושאר עם
היודעים כל מלחמה שלשים רבוא ושש מאות ויוצא חמשים אלף דגרי
זהב ויתן לבעל חדרו להוציאה ויתן כסף לצבא לרוב מאד. מכאן
ואילך ספור היוסיפון אינו דומה עוד לכתב יד לונדון ולא
לכתב יד שלנו.
- 5 — Tragacantes, ובכ"י פ' 2477, Tragantos, והשם מוויף בכ"ל, § 22
6 — יש כאן טעות והלשון מסורס וז"ל בכ"ל: ותאמר אליו כומרתי, וכן
בליאון, ובמקום זקודה צ"ל זקורה, Zacora.
- 7 — בכ"ל: ויאמר לו הצלם מה לך רכלאוש (Herculis) ויתנבר אלסכנדרוס
אל השם הזה ויאמר לו הוי צלם אבילון למה זה תשנה את שמי
עתה הראית כי לא נאה לך כבוד ולא להקריב לפניך, ובוה מובן לשון
כ"י שלנו, והשם אלקים הוא Illiricus, ובל: וילך אל האיקלים הירוק.
ונראה כי סבר שמואל אבן הבון שמלת אל היא ה' הידיעה, ואיקלים
הוא "ארץ" בערב.
- 8 — ל: שלנא, Salona.
- 9 — בליאון ליתא, § 23.
- 10 — כאן מוסיף בכ"ל: ויעבור משם בארץ ברבריא וילך עד ים אוקינוס וירא
מימיו זכים וצמחים ויפשוט בגדיו וירחץ בו וירעו לו המים וינאב
בראשו ויהלה מאד וירפאהו פיליפוש הרופא במשקים והירקות. וה
נמצא גם ביוסיפון והספור הזה יבוא עוד בארוך להלן.
- 11 — ל: ויהן בערי אקלים ואקריטש ופרניטש, ובליאון רק ad Pharaniti-
dam insulam.
- 9 1 — Taphorisi, Taphosiri, § 24—25.
- 2 — ל: וימצא שם סירות קבועות בתחתית החר אשר היה נובע מכל אחת
מהם י"ב עינות מים וכולן הולכים אל הים. ההכיות והסירות אינן בכ"י
ליאון שלנו וז"ל: in quo erant ville XV et flumina XII . . .
que impetu suo ingrediebantur in mare.
- 3 — כן בכ"ל, ובליאון: Quomodo iste mons non mutabitur de loco
suo, sic et nomen tuum nullomodo mutabitur.
- 4 — ל: ויפגע בו להדיעו עת מותו ואיכותו.
- 5 — כן בכ"ל, Ascalona.
- 6 — ל: מכל פנה ופנה, והמלות ההן צריכות להבנת הנבואה.
- 7 — ל: חסידה, ובליאון ubi infinite aves convolaverunt et in
circuitu crete sederunt et comederunt eam.
- 8 — בכ"ל רק, מדינות רבות יתכלכלו ממנה" וכן בכ"י פאריס 174 (Nouv. acq.).
- 9 — כל הסיפור הזה חסר בכ"ל והוא נמצא בליאון.
- 10 — § 26—27, 28—29, Siria.
- 11 — ל: אחר נסע לרמשק ויבקיענה ויסע משם לביתר. ובליאון נמצא גם
שם רמשק אך לא ביתר.

עמוד הערה

- 10 1 זה אינו בכ"ל, Cilicia et Rodus, § 27.
- 2 ל: ברמנסאן, Parmenion.
- 11 1 ל: בבל וארצות שנער, ואלערק הוא שם בבל בערבי ו"אל" הוא ה' הידיעה.
- 2 כאן מוסיף כ"ל: ויפקוד על העיר היל גבורים וימליך עליהם מלך ושמו אנדרומאנוס, וכן הוא בליאון אך שם השם Andromachus והנ' תחת כ' בט"ס.
- 3 בכ"ל רק "שרביט", ובליאון zocani, § 29.
- 12 1 § 30. לעיל דף 11, שורה 36 צריך למחות [עליך] ולקרא המלך.
- 2 ל: כי עבריו אנהנו כי אין בנו יכולת לעבור על סיהו ואם תחיינו אדוננו המלך כזה תראה תהלתך וגדולת פרשת מלכותך.
- 3 ל: ויאמר אליהם הלילה לי מעשות כדבר הזה ולא אריין עמכם פרש אחד לקשור על דרוש אף כי אלה פרשים לא תוסיפו דבר אלי עוד כדבר הזה כי לא יתכן למלכים לחתור אחרי הקשר והבגידה.
- 4 אולי צ"ל אל צבא השמים, ותשיר מלשון שיר וכל זה אינו בכ"ל, § 31.
- 13 1 כן בכ"ל, ובליאון Antiochus, Antiochus והוא שם השליש, § 32—33.
- 2 Asia.
- 3 ל: וחמלו עליו בדרך לאט כי לא ננמלוהו בסכלותו ולא נפקוד עליו האמתו מרוב קלותו ושפלותו נגד עינינו וכי הוא צעיר לימים.
- 4 כל האגרת מסורסה בכ"ל.
- 5 Granicus, ובכ"ל: כי אלי' הנה על המים הידועים במחוזות המרקיים, וכן הוא בוואלריוס (Valerius), § 34—35.
- 6 Sementem papaveris, ובכ"ל: זרע הפרגין.
- 14 1 ל: כמדינת תימן, ובליאון Arabia, § 36.
- 2 Amonta.
- 3 הוא Iemen ובכ"ל: וכשמעו את מסע אלי' אל מדינת הפרקיים נחפו וימהר ללכת לערוך מלחמה אל מדינות הערקיים לקראת גרוד אלי'.
- 4 ל: אמנם זה רע למראה ורע למאכל ומי יודע אם אלסכנדרוס דומה אליו.
- 5 ל: ויען אמונתאן ויאמר אמת עם המלך באשר המשיל את חיל אלסכנדרוס כבה וגם אמנם קרה לי חרב קשה ומלחמה חזקה אשר לא קרה לי מימי כמות והיה עמי חיל אשר לא יספר מרוב ולא נמלט מהם בלעדי המעט אשר לפני המלך.
- 6 בכ"ל ליתא. Sardis, Gordien, § 37.
- 7 ל: וימרדו בו אנשי המדינה ולא רצו להעלות המס אשר היה משפטים לתת לו ויצר עליה עד הבקיעו אותו ויצו להרוס חומותיה, וכן בליאון.
- 8 ל: היכל השמש, In templum Solis.
- 9 ל: אשמנדראש נגד מדינת טראבראש, Samandro, Scamandro.
- 10 ל: ארכלומאט, Comedus, Cletomedus, Clitomedus, Clitomidis.
- 11 הוא Hellespontus והמעתיק הערבי לא ידע כי מלת Pontus הוא שם יוני, ובכ"ל גם כן "נשר" אבל אחר המלה הזאת יש חסרון, § 38—39.

- עמוד הערה
- 12 14 ל': ארבעים אלף וכן בליאון, ותבין היא Thebas, § 39.
- 1 15 Isminea, A sminea, Hismenea, Hysminea.
- 2 — ל': וילך לקראת אלסנדרוס וישתחו לו וינגן בחללים אשר בידו למעלות הקולות הידועות לנגן לפני המלכים ויאמר לו אלסנדרוס הן אחרי פעמך לבוא המנגן ולו קרמת לבוא היה טוב לך. והשרש לחן בלשון הנרי היא נגן בעברי.
- 3 — ל': לוטומיקוש, Clytomachus.
- 4 — הוא 'לפני' בלשון ערבי.
- 5 — ל': קרונתיא, Corinthum. וצ"ל ויצאו אליו אנשי העיר. § 40.
- 6 — הוא שהוק ידוע בארץ פרס, ובליאון in curribus.
- 7 — Platea. ובכ"ל בלתיא, הב' במקום הפ' והנ' במקום ה"י, § 41.
- 8 — ל': אשתנרוש ולהלן אשתנרוש, Strasagoras.
- 9 — צ"ל בראינה ובכ"ל: המיוחס אל דיאנה, In templum Dianae.
- 10 — ל': אתיניא, § 42, Athena.
- 1 16 כן בכ"ל, § 43. ולעיל בסוף שורה 9 צ"ל הבינו לכם הנישק.
- 2 — ל': מאנשי הרבו, ואיני יודע מאין באו השמות הורים האלה.
- 3 — ל': אשקלון, Eschilus.
- 4 — ל': שמעו אנשי אתיניא אם אתם חושבים לערוך מלחמה עם אלסנדרוס כאשר יועץ לכם דומיטריאנוש ולא תעשו כן עד תדעו באמת כי יכול תוכלו להלחם בו והיה ברעתכם את זה אזי תקימו את דבריהם אשר הבטחתם (!) האיש ואם אין קחו לכם עצה טובה ובאו בממשלתו וסורו אל משמעתו כי לא יתכן לחכמים מחוכמים כמותכם לבחור אשר לא תדעו קצצה ולא להכנס בדבר אשר לא תדעו מה יהיה אחריתו.
- 5 — ל': המשיב, וכן בליאון.
- 6 — צ"ל לא שלחו, § 44.
- 1 17 ל': כי אני לא הייתי מדמה לחנות על מדינתכם בהכרח ולא למשול עליה בבחי אמןם חפצתי להלוות אליכם שרי ועבדי כאחים המיודעים, וכעין זה גם בליאון.
- 2 — ל': ואחר כן לא השוו דבריהם את מעשיכם בתתכם את דומשתיוס בבית הכלא להראות כי עצתו אשר השיאכם לא היתה נכונה, ובליאון Attamen de illis gloriosissimis rethoricis quos habetis non scio quomodo in carcerem habetis Demandem (Euclidi, Endiden) propter bonum consilium quod vobis dedit pro salute vestra, et Ypostenen similiter persecuti estis propter hoc et ipsum ducem vestrum Socratem interfecistis.
- 3 — ל': ולא הריצותם לי עשרת החכמים אשר שאלתי ואשר השאלתם אותי באשר עשיתי קטונתיא [צ"ל לקרונתיא] אין להאשימני על ככה כי הם אנו לנשעי עלי ובערכם אתי מלחמה, וכן בליאון.
- 4 — ל': סוקראט האלהי.

עמוד הערה

- 17 5 ליתא בכ"ל ולא בליאון.
- 6 — ל: אנשמאנש הזקן אשר היה מרעי אבלש, Anaximenes.
- 7 — ל: וישב קרוב לשער העיר בוכה ונאנה, Sedebat ante portam ejus cum fletu exspectansque regis Alexandri presentiam. ותחת ער בא צ"ל עד בא.
- 8 — הלשון מסורס בכ"ל: שאלתי ובקשתי שתטה מהדרך הזאת ויאמר לו: ל: ויאמרו לו קהלת דימקרטיוס הפילוסוף אלהי השמים ינהילך מעולמנו זה אשר לא הנהיל למלך וללחך וישב אותם אלסבנדרוס כמשחק ויאמר הן דברתם והעמקתם דבריכם ויצאתם מן הכלל כאילו אינני מאמין שיש לאלהים עולם אחר מלבד עולמנו זה אשר אנחנו בו היום רע עשיתם, ולשון ליאון משונה: Sed et Demochritus et ceteri philosophi et rethores ceperunt inter se disputare dicentes plures esse mundos. Alexander respondit: Ego autem adhuc nec unum subegi. ורעאקראטיוס הוא ט"ס במקום דמאקראטיוס.
- 10 — § 45, בכ"ל: לקרימוניא, וכן בליאון.
- 11 — ל: ויעלו מקצתם על החומות ומקצתם באו באניות בלב ים, וכן בליאון.
- 12 — ל: אני יועין אתכם להישען על המצודה אשר צונו אתכם אבותיכם לבלתי תערכו מלחמה את אשר לא תהיו בטוחים אם תנצחוהו ואל תשענו על כהכם ועוצם ידכם כי מלפנים הייתם לי כאחים ורעים ואני הוזהר היום כי בקששתם להראות כהכם ועוצם ידכם, ולשון ליאון כבדי שלנו ונראה לי כי אחר "מעביר אותם" היה נכתב "באש" והסופר השמיטו לפי שדומה למלת "בראש" הבאה אחריו.
- 18 1 בכ"ל ליתא, והוא Cizicum. § 46.
- 2 — ...Bizancium ubi nunc Constantinopolis dicitur
- 3 — ל: בטעות: בלקרוניא Calcedonia.
- 4 — כן בכ"ל, ולהלן כראוי אנדירה, והוא Abdira בחלוקף אותיות ב' ונ'.
- 5 — ל: ויסע משם אל ארצות יוסיפיה וזיעת (?) מדינת ינטוניה מארצות הבלדריים עד בואם אל המים הידועים בשאנים [צ"ל כשאנים]. ובליאון: Et inde transiens Bihostia venit in Olinchio (Olinthio) et deinde Caldeapolis ... et venit ad fluvium qui dicitur Xenis. ועל דבר השם הראשון נראה כי החליף המעתיק שלנו הב' בק' הדומה לו בערבי ומעתיק כ"ל ב" השווה לו, ות' בפ' הדומה לו, ועל דבר השם השני השמיטו שניהם את "אל" וכתב המעתיק שלנו אנוכיאה כשם שכתב מקדוניה תחת לקדמוניא על השחוות המלות קצת.
- 6 — ר"ל כי נעצבו יותר על מרבבותיהם.
- 7 — צ"ל לוקארש ובכ"ל לוקרש, Lucrus. § 38.
- 8 — בכ"ל ליתא וכל דברי דרוש והביריו משונים בל, ובליאון כבנוסחתנו Optando nos illum ejicere de Elleda, ejiciat nos de Persida.
- 9 — ל: ארשקורדש ולהלן ארשקרוש, Oxiacher, Oxiaches, ואולי החליטו

- 18 9 שני המעתיקים את ה' בר' הדומה לו ונשמט הש' בכ"י שלנו בטי"ם ותחת Oxiacher היה Oxiachres כבלשון יוני *Oξιάχρης*. והשם נכתב בנוסחאות שונות בכ"י אדומים Ochater, Oxiather, Oesiather.
- 19 1 כן בליאון, ובל' אלף ות"ק.
- 2 ל': אכן ידוע כי הבלב החזק והאמין לא יפחידוהו צנה ואלפים ואם הם רבים אמנם יכנס ביניהם ויפרידם אחת הנה ואחת הנה *Nosti quia unus canis maximam gregem animalium spargit. Ita et sapientia Grecorum superat multitudinem barbarorum*. תחת ויאכל עוד צ"ל ויאכל עד.
- 3 בכ"ל: כי היונים מלאים קנאה ונבורה מכל האומות אשר על פני האדמה, כעין ליאון.
- 4 ל': וחמש מאות וכן בליאון § 47, ועיין היטב הערות Zingerle ד' 174 ושם תראה כי נסדרו כראוי החלקים (§) הבאים אעים שנראים כמוקדמים ומאחרים.
- 5 ל' לב' וכן בליאון
- 6 ל': אלמניא הגדולה, *Armenia magna*, § 48.
- 7 ל': אנדריאנה *Andriaci* וצ"ל בנוסחתנו אנדריקה, ובשם אדריאנה ה' השני בחלוף אותיות ב' וק' בערבי או נ' במקום כ' בט"ם. ובשורה 22 נשמט ברשום סימן 8 על [ועם כל זה], וכן הוא בכ"ל במקום "יער".
- 9 כן בליאון ובל': צוה אלכסנדרוס חלוצי הצבא ומכירי דרך הנהר לעבור לשני העם.
- 10 מכאן ועד והשלימו ליתא בכ"ל וגם בליאון.
- 11 § 56. ל': נשתלוש וצ"ל בנוסחתנו נשתלוס, וכליאון כ"י *Nostadi, S.* אך בנוסחאות אחרות המובאות בס' *Lamprechts Alexander* להכנס *Karl Kinzel* (Halle, 1885) ד' 211 *Nastardus, Anastaldus*: כאן מוסיף ל': הן היה כבר על העבר לקרוא את שלום אדוניו באנרתו זאת לולי הצרה אשר הכרחתני להודיע למלך ... וכן בליאון.
- 13 ל': בראשון, *Coxari*, אולי הב' במקום הב' וקרא המעתיק הערבי *Coraxi*.
- 14: מטראנוס, *Civitas Mitriadis* וכאן מקום לשאול אם המעתיק הערבי קרא תמיד היטב שמות האנשים המקוטעים בסופם בכתבי יד לשון ובוה יובנו הרבה שבויים.
- 15 כאן מוסיף ל' ספור שלם הנמצא בליאון, § 51: ואחר משרי דריוש בא אל אלכסנדרוס ויאמר לו אדוני המלך אני משרי דריוש והייתי נושא ונותן במלכותו ובעבודתו באמונה ולא הטאתי לו מאומה ותורידני מממשלתי ונרשני ממלכותי ואני באתי לעבדך הריין עמי עשרת אלפים מגדודין ואוציא עמהם את כל גדוד דריוש ואפילם ואעמיד לשניך דריוש ויאמר לו לך שוב אל אדוניך כי לא אפקדך על הילי כי סוף הרשעך בקשרך על אנשי עירך ותצא מתוכם ומי ישען עליך כי עשית זאת ויסב את פניו השר ויצא מאתו נכלם ונבאש.

עמוד הערה

- 19 16 ל': שתשפין ואספקיר, Stapsi et Sphictyr, § 52.
- 20 1 § 53.
- 2 ל': ודע כי כל האלוהות אשר במזרח יוכל להעתק ולנוח במערב ומחשבתך לא תקום ולא תהיה. Quod si hoc potest fieri, ergo orientales dii pergunt habitare in occidentem.
- 3 במקום זה יש בכ"ל: דע כי הדבר ירחיקך מנגדינו לכן הו"ק האנשים ההם ככל אשר תוכל ועשה להם כאשר יעשה האדם לאויביו כי זה לא ימיר מעלתך וקלותך ושפלותך אצלי וסוף דבר הנך תדע מה יהיו קירותיך ממני בקרוב. Unde pro certo scias quia quantumeumque bene illis feceris, me non habebis amicum et econtra, si male illis feceris, me non habebis inimicum. Sed tamen ne pigriteris meis, sed crucia illos ut filios inimici, quia quandoque in ultimo sententiam dabo tibi.
- 4 § 54.
- 5 אולי צריך להוסיף כאן, דע, וכל': אולם את אשר חשבת כי אני מתגדל כי אהבתך ואיבתך שקולות נגדי בשוה, וגם הלשון הוה אינו מרוקק יפה וז"ל ליאון: De eo autem quod scripsisti nobis de bonis et honore quod fecimus in tuis ut non habeamus te exinde amicum, quod si itaque illis bene fecimus, non fecimus pro tuo amore.
- 6 ל' מוסיף כאן: וכאשר הוני ועשתי לא תפול לדמיון הונך ועשרך בן מעללי גדודותי לא [גדמן] למעלליך ואודותיך, וכן בליאון אך במקום הון ועשר איהא Non est similis mea diadema tue.
- 7 § 60.
- 8 ל': בצורת שמורגוש אשר הוא שם כבב שכתאי בלשון יוני והיה לבושו בגדים ראשיים וסגנים ומוזין בוין אנשי מקדוניה. Deus . . . Ammon in figura Mercurii portans regalem clamidem atque macedonicam vestem. ובמקום מוזנו בכל זוגם צ"ל מוזין בכל זוגם.
- 9 ל': אמילון, Eumilus.
- 10 צ"ל הנפלאים.
- 11 ל': הרקל, Tigris, וביוסיפון ארסטנון ולהלן איסתרנון, הוא Stragana.
- 12 ל': ויפגע בו להרשותו ללכת עמו ולא אבה, ואחר כן מוסיף ל': ואלסכנדרוס נודיין בוין אשר ראה בחלומן, וכן בליאון, ורוחב הנחל בל' שלשים וטאה אמה באמות הגדולות.
- 13 § 61.
- 14 ל': וכלם היו נפלאים מתמננתו והיו הושבים היותו מלאך ממלאכי מרום כי כן שם אלהים בלבבם. Mirati sunt in figura ejus, esti-
- 15 ל': השיבם אני אנפישארטוש משרת (?) שלחני אלסכנדרוס אליו, mantes illum deum esse.

20 15 ובליאון: Apocrisarius sum regis Alexandri ואולי השם אנפישארטוש
הוא שבוש במקום Apocrisarius ר"ל שליח.

16 — צ"ל ויכרע.

21 1 ל': ויאמר לו דריוש עד מאד הרחבת את לשונך לדבר גדולות אכן
רחבו דברך ונדלת לשונך לא אשייך נמול עליהם אמנם אני מכפר
לך כל זאת והיה בבית המשתה עמי היום בטרם תשמע את תשובתך
כי אלסנדרוס כבר את מלאכי וגם אני אכבר מלאכיו, ובליאון רק:
Pro certo scias, quia nullo modo me turbant dicta tua, sed
tamen comede hodie mecum ad cenam meam sicut missus,
quia Alexander invitavit missos meos ad cenam suam.

2 — § 62

3 — לשון כ"ל משונה בסדרו מנוסחתנו.

4 — ל': אנביאלים ולהלן אנאבלום, Anepolis, § 63.

5 — § 64

22 1 § 55

2 — כל השמות האלה חסרים בכ"ל, ובליאון, Syria, Capadocia, Cilicia,
Peflagonia, Arabia, וארכיא הוא מ"ס במקום ארכיא ויש לתמוה
אם היה המעתיק הערבי מאנשי ערב אפשר שיצא שגגה כזאת מלפניו
לכתוב ארכיא תחת ערב.

3 — § 57

4 — ל': שבריומן ממרינת סליסיא, ובליאון Inter hec nunciatum est

Alexandro Darii adverbium cum plurimo exercitu veniente

et viam angustam Tauri montis apprehendere לפי זה הוא

הר טורוס וזה ראיה אחרת כי הספר הערבי הוא העתקת ספר לטיני, § 47.

5 — ל': ס"ג מיל, וכן בליאון.

6 — ל': ובצאתו ממנו תתעוותו פניו.

7 — ל': ברמאניוס, Parmenius.

8 — § 49 ל': שלש מאות אלף רגליים וכן בליאון.

9 — ל': ובתן, ובליאון due filie.

23 1 בכל כ"י ליאון אין שם לאיש הזה ולהלן נקרא Persa barbarus,

אולי סבר המעתיק כי הוא שם האיש ובכ"ל בריינוס.

2 — § 66—67

3 — ל': ודריוש בבואו אל ספוליס רצון ונגוע בא אל כירתו ויפל על

פניו ארצה וישא את קולו ויבך על ההרס והחרבה אשר נפלו במלכותו

ויקונן על הפרשים איך שבת מלכותם וינבל דריוש אשר היה גלוי לכל

העמים ונודע לכל יקר והון ונותר עני וכואב כהיום, הוי בן אדם האמנם

גדל בנצח אשר יהיה לו ביומו ולא ידע מה יהיה מחרתו ברוך חי

העולמים המרים והמשפיל כאשר יחפין זמן אשר יישר בעיניו.

4 — צ"ל ארצי.

עמוד הערה

23 5 ל: מאת דריוש המלך אל אדניו אלסגנדרוס שלום רב, ברעתי הדרך ויקרך וגדולת הכמתך ותבונתך וכי הכר חכיר בזמן ובגידתו אודיעך כי אם עשו הזמנים רצונך וקיימו מעט מועד והשכילוך במעשיך אל השען אליהם ואל תשעה להם כי מעט מועד יעמדו, ותן לבך אל כבוד ארתהששתא אשר מלכותו גדולה וממשלתו הרחבה נודעה לכל בשר והזמן הצליח דרכו וסרו כל המלכים אל משמעתו ובהזקתה גבה לבו וישארו יצרו ויחשוב כי לא היה למעלה ממנו ולא במעלו ויפילו הזמן ויורו בחציו וינעהו עד לארץ ועתה נתנך אלהים עליון על כל ממלכות הארץ ולכן ראוי לך לאחוז בידך לאות ולמופת, ער כאן ומיד אחר זה ושיגוס למול חדקל . . . כי השמיט הסופר כל הספור עד דף 24 שורה 27 מזה החבור.

6 — *Habuit turpitudinem in Elleda, auli qraa amעתיק הערבי servitudinem.*

7 — *Promitto tibi thesauros quos habeo in Rada (Miniada) et Susis et Mactra, quos thesaurizaverunt parentes mei subttis terram.*

8 — זה נגר לאון: *Statinque unus ex principibus militie cui nomen erat Parmenion.*

9 — על מלות "נתונות" ו"בשל" יש סימן בכ"י להראות כי אינן כראוי, ואולי צריך להגיה כזה "מדינותיו נתונות לי [ואוצרותיו] גם כן".

10 — *Si vicerit nos, utinam salvare valeamus nosmet ipsos quanto magis ut teneamus ejus matrem sorores uxorem et filias.*

11 — §. 69.

12 — *Pedestribus hominibus per singulos aureos tres solidos.*

24 1 §§. 58—59.

2 — *Persipolis, § 60, 65.*

3 — *Et cum transire non possent, insequentes eos Macedones interficiebant eos.* אפשר צ"ל רדות הכות ולכוד ובכ"ל ויכוס עד בלתי השאיר להם שריד.

4 — כאן מוסף ל: פרישים נבורים הן רגלי ופרשים.

5 — ל: נהר פרת.

6 — מכאן ועד "ההורף" ליתא בכ"ל, § 68.

7 — ל: והוצה למדינה היו מצבות בהם קברי . . .

8 — ל: מלאכי פרס שריה ובהגיה.

9 — ל: וימצאו שם קבר נינוש שירבה הקדמוני והיה קבור בתיבה הרושה מאבן טובה וחוצה לה תמונות בולטות ממיני אילנות ובעלי חיים והאבן ההיא היתה מהורה כזכוכית המראה אשר בתיבה, וכן הוא בליאון ומלת Ninus הוא בחלוק אוטיות נ' וב', ושירבה הוא שיריה בחלוק ב' וי'.

10 — *Ametistus.*

11 — ל: סיפלוס, § 71.

- 25 1 ל': כרסאן וכן צ"ל, Igitur fugiens Darius voluit ad Parthos attingere.
- 2 — ל' מוסף: כי המלכים אינם שמחים בדם המלכים Non est gaudium imperatori invenire alium imperatorem interfectum.
- 3 — זה אין לו הבנה כלל וצ"ל ויקבל חרב, וז"ל כ"ל: ויקרב אליו אחד מהם ויכתו בהרבו מכה רבה ויקבל דרוש את ההרב בורעו וישנה אליו חבירו ויכתו שנית עד אשר נפל דרוש מוכה ארצה וננוע.
- 4 — § 72 ל': ויאמר לבקש אחרי הרוצחים וירכב עד קצה נדודיו וילך ויבא מדינת ספלוס וכאשר ידעו בבאו העומדים לפני דרוש נמשוהו נופל על פניו ודמו שפך ארצה, וכעין זה בליאון.
- 5 — ל': אל יגביה את לבך בני אלסגנדרוס הזמן המצליח דרכך ואל תגבה בכחך ועוצם ירך ולו עלית עד עבי שחקים כי כל זה כצל עובר Non elevetur mens tua in gloria propter victoriam quam habes, etiam si operatus fueris que operati sunt dii et manus tuas ad celum tetenderis. § 73.
- 6 — Et nunc memet ipsum in potestate non habeo, ול' מוסף: ואני מחלה פניך לקברני בכבוד כי לך יהיה זה לתפארת, וכן בליאון.
- 7 — השם "וערכם" אין לו שחר, ובכ"ל: ואני מחלה פניך שתנהג כבוד לדרונגניש [צ"ל רדונגניש] אמי ולאחותי כי הם תחת כנפך, ובנוסחתיו צ"ל רדונאניש, Rodogonen ובכ"ל Rogodonem S.
- 8 — ל': רושנן, Roxanen.
- 9 — ל': ויצו אלסגנדר (sic) את עבדיו הרופאים להנשו כמשפט גדולי מלכי פרס.
- 10 — Plorabant enim Perse non tantum pro morte Darii quantum pro pietate Alexandri, ובכ"ל בטעות: ואנשי פרס היו בוכים מבני אלסגנדרוס אשר הנדיל הרבה מבניהם.
- 11 — ל': העשוי למושב המלך הפרסי, § 74.
- 12 — ל': ויאסוף אליו נדודי פרס ומקרון ויצו לכתוב אמנה ולקראה על הצבא ולהריצה אל כל המקומות אשר דברו מניע לבעבור לכת על שביליה ולבלתי הזות ממנה ימין ושמאל.
- 13 — ל': זאת אגרת אמנה אשר כרת אותה מלך המלכים אלסגנדרוס בן המלך אמון האלוה וגביאדש המלכה אל כל נסיכי פרס ומססריה, דעו כי מלך המלכים אלסגנדרוס מצוה אתכם להלל את אלהי השמים והארץ כעל כל אשר נמל אתכם וימשול עליכם מלך אשר יהיה מטיב לכם ואל תשיתו לבבכם לכל אשר קרא אתכם ממלחמות אשר היו בינו ובין מלככם כי כל זאת [לא?] היה ברצונו אך בהפצר כי הראהו אמון המלך אשר היה בעזרו כי לא יכלה מבלעדי המלחמות ההם והוא משבח ומודה לשם ומצוה ומהיר שיהיו כל הכנענים והסותרים... ונוסחה זאת דומה יותר לליאון.

עמוד הערה

- 14 25 (בטעות המדפיס 13) ל': ויהם את הצבא ויצו אלסנדרוס להקשיב אליו ולהמות און לדבריו ויאמר אנשי המון פרס . . . וכן בליאון וכן צ"ל, וטעות נמלה בספרנו, § 75.
- 1 26 בלי אינם עונים שנית אבל, קצת העם העידו עליהם".
- 2 — ל': אז צוה לאסור ידיהם על כתפיהם ולנשואם אל קבר דריוש ולהתוך ראשם שם.
- 3 — ל': דורנוס, Duritus, בחלוקן אותיות י' נ' ות'.
- 4 — צ"ל וישם אותו בראש השופטים.
- 5 — ל': ויתן על ראשו כתר משפט וממשלה, § 76.
- 6 — ל': ויאמר לו דריוש המלך צוני לקחת רושנן בתו לאשה ואני רוצה לקיים מצותו וישלה ויביאה לפניו בלבוש מלכות ותשב בימין אלסנדרוס ויעש משתה גדול לכל שריו ועבדיו וישמחו . . . ובמקום עבדו עבדי המלך שרי פרס צ"ל ויעש המלך משתה לעבדיו ולשרי פרס.
- 7 — Iterum rescripsit eis ut colerent nuptias Roxanen filie darii quam acceperat sibi uxorem.
- 8 — § 77, Hyrcania, ל' ארתאניה.
- 9 — ל': ושיבו אליו מס האורבנים והמקלאנים Subegit Hircanos et Anglos, ובמקום אורבנים צ"ל אורכנים.
- 10 — ל': בארתיה, Parthia.
- 11 — ל': ומשם אל סיתיא, Scythia.
- 12 — ל': היו נפלאים מחמונת בני אדם הנברים בשאר המדינות והיו האומות ההם אוכלים בשר בעלי חיים נא ולא היו קוברים את מתיהם אמנם היו אוכלים את נבלתם.
- 13 — ל': אל פאת דרום, Et adduxit eos in terram aquilonis.
- 14 — ל': פרונוכתרום ושם השני בוראנש, Duobus montibus quorum est vocabulum promunctorium boreum.
- 15 — ל': אמה, Cubitos.
- 1 27 Venit ad portas Caspias.
- 2 — ל': אלבנייה, Albania, ובלי בניאה כאלו היה, אל' ה' הידיעה.
- 3 — Per terram desertam et spaciosam et per flumina inaquosa et per colles cavernosos.
- 4 — ל': לבא בתוך בני שחק ומעין תנין ולדרוך נתיב לא ידעו אדם.
- 5 — ל': מקדון ויון, וכן בליאון.
- 1 28 § 78, ל': פרנמאן, In Indiam Phasiacen. הרי במקום ד' הדומה לו.
- 2 — Mense Julio deficiente.
- 3 — ל': וכתב לו פוור מלך הודו ספר לאמר.
- 4 — ל': אם תאמין.
- 5 — ל': להדמות לעליון ולמשול על כל משכנות הארץ, Cum sis mor-
- talis homo, quid prevalet facere deo והאל הוא פוור בעצמו.

- 28 6 צ"ל בקוש, Dionisius Bachus, ל': זכור אל תשכח באיש אשר שלטונו ידוע אצלכם ואודותיו וגבורותיו.
- 7 § 79, ל': ויהי כקרא אלסכנדרוס אותה ויצו לקראה אל הצבא וייראו מאד ויאמר אליהם אלסכנדרוס אל ירך לבבכם מדברי פור מלך הודו ושיתו לבבכם אל אגרת דריוש ורחב מליו ודעו כי טבע אנשי המדינות האלה ולבם כדמות היות השרה אשר לא תקרבנה לארץ נושבת כי אם מלחה והנם בושחים בעוזם ועתה תראו איך יפלו בידכם, In veritate enim dico vobis quia omnes barbari assimilati sunt bestiis cum quibus terram inhabitant, videlicet tygribus, pardis et ceteris bestiis. Itaque confidentes in agresti virtute sua habent exinde audaciam et raro occiduntur ab hominibus.
- 8 § 80.
- 9 ל': וארבע מאות פיל, כן בליאון.
- 10 ל': ועל כל פיל שני גנות עץ ועל כל נג שלשים איש גבורים חמושים כל אלה שולף הרב מלבד הסוסים והפרדים, וכן בליאון.
- 11 Tendentes promoscides, ובלי יריהם, כי אין שם בלשון הקדש לעצם הוה, ובטעות נכתב בפחותם.
- 12 בלי ליתא.
- 13 § 81.
- 14 צ"ל זהב, ובלי כרמים נושאים בהם ענפים ושריגיהם זהב Vineae que habebat folia aurea.
- 29 1 ל': אבנוס, Ebenea.
- 2 ל': בחכמת התשובות, ותשובות הוא תרגום הנרסיה בערבי.
- 3 § 82, ל': מרונייא וכן צריך להיות כי בערבי הר' והי' אינם משונים אלא בנקוד, ובליאון Amazonum . . . ובכ"י נכתב תמיד Amozones.
- 4 Thalistris, בחלוק אותיות ב' ות', ובלי פלישתיר והשבוש בא מרמון אותיות פ' ות' בערבי כראש המלה, ותחת מלך צ"ל מלכת, ומרונייא הוא מונוניא בחלוק אותיות ר' וי' בערבי.
- 5 § 83.
- 6 ל': בים הגדול.
- 7 ל': עם המקנה והצאן.
- 8 צ"ל יוצאים.
- 9 ל': ואם תמות אחת מהן במלחמה תהיה נחלתה אל הנקבה אשר נלהמת עמה.
- 30 1 § 84.
- 2 ליתא בכ"ל, ובליאון Tres partes hujus mundi subjugavimus nobis, id est Asia, Europa et Africa. אולי אוריה תחת אורבה.
- 3 ל': ותובילנה אליו שי יקבלהו מהן ועל מעליהן.

		עמוד הערה	
	הוא שם ספרדי palafren.	4	30
	§ 85.	5	—
	ל': ק"ג מרגלים וכן בליאון.	6	—
	בלי' ליתא, Et mense augusto cepit ire per ardentissimum solem.	7	—
	§ 86.	8	—
	ל': ושלש, ובליאון pedites trecenta milia.	9	—
	מכאן ואילך (מלבד באגרות דינדימוס ואלכסנדר) אין עוד שנויים בין כ"י פאריס וכ"י לונדון רק וער שם וער שם.	1	31
	כן בכ"ל.	2	—
	§ 87.	3	—
	Canceri.	4	—
	Nominabatur autem ipsa bestia secundum indicam linguam	5	—
	Odontetiranno. לכן צ"ל אודאנתראן וכן בכ"ל.		
	צ"ל ותרמס, ובליאון quinquaginta et duos.	6	—
	המעתיק לא הבין לשון ליאון - mor- Et quantum de animalibus mor-	7	—
	debant statim moriebantur, homines vero nullo modo nocebat morsus eorum ut exinde morerentur.		
	Vespertiliones, וצ"ל קשודים בכ"ל.	8	—
	Aves magne ut vultures, colorem: יש כאן טעות כי זיל ליאון: In loca Batrianorum, ולא ידעתי מקור	1	32
	habebant rubicundum pedes, et rostra habebant nigros.		
	§ 88.	2	—
	ל': ארתקמאן, ובליאון In loca Batrianorum, ולא ידעתי מקור	3	—
	הטעות ולמה אמר המעתיק כי היא עיר רחבת ידיים.		
	Gentes qui nominabantur Seres, גם זה טעות כי שארש הוא שם האנשים -	4	—
	§ 89.	5	—
	ל': השני, Altera die.	6	—
	ל': ויהם.	7	—
	Videntes hoc Indi ceperunt acriter pugnare cum eis.	8	—
	Alexandria Yepiporum.	9	—
	§ 91.	10	—
	מכאן עד, במגדל ליתא בלי'.	11	—
	Deinde venit ad Chorasmos, ונרמה למעתיק העברי כי סוף המלה	12	—
	שמש הוא שמש, ובשם בנרשמש (או כראוי כנרשמש) הני בלבד בטעות במקום הו'.		
	Restae, Deinde venit ad Restas Cantenos	13	—
	ובכ"ל אישתקתנוש והוא Restas Cantenos, וצריך להניח ראשתקתנוש.		

עמוד הערה

- 14 32 ל': אקלים קופידש, וכליאון Chophides, על כן צ"ל בנוסחתניו קופידאש.
 1 33 בבי"ל במקום דראכנס בראכנאס, והשמות האחרים חסרים, וכליאון:
 Venit ad Rancas et Enegetas, Pariniasque et Parapomenos et
 ad Aspios, אולי הר' של דראכנס בא ממלת ad, וצ"ל דראכנס,
 ובשם השני אברטים הב' במקום הנ', ועל אודות תמים אולי קרא
 המעתיק הערבי puras תחת Parinias או נרמה לסעתיק העברי כי
 הב' הוא ת' ור"נ הם מ', ובמקום כרמיונים צ"ל כרמיונים, ובמקום
 אספוסים אספוסים.
 2 — כאן מוסף ל': וידרכו בשביל אשר היה בו מיני אלנות נבונים, זה
 אינו בליאון, § 92.
 3 — ל': שמונה, וכליאון שבעה.
 4 — ל': בנדי שש, וכליאון: Indutas horrida vestimenta.
 5 — כן בלי' ובטיס בבי"ס מושך, Tenentes armas argenteas eo quod
 eramen et ferrum non habebant.
 6 — כן בבי"ל, ובטעות בבי"ס פארים: המזיקות הבהמה.
 7 — ל' בערבה, In quandam paludem siccam.
 8 — ל': אוזיחאמס וצ"ל אנכיתמוס, הנ' במקום הב' Ippopotamus.
 9 — בלי' ליתא, והוא טעות המעתיק כי אלסלחזה בערבין הוא testudo,
 וכן בליאון: Ut testudo.
 10 — ל': בוזימסר, Buhemar, והוא שם נהר, § 93.
 11 — § 94.
 12 — בטעות בבי"ס שלנו: כמה היו שונות.
 13 — § 95.
 14 — ל': על שפת הים, Consuetudo illorum erat in flumine et
 in terra habitare.
 15 — ל': יב אמה, Statura earum alta pedibus duodecim.
 16 — מכאן ועד כבהמות ליתא בבי"ל.
 17 — ל': נשים ידועות בלטיאן, que dicuntur lamie, ותחת שוקיהם בל':
 עקבותיהם וכן בליאון.
 18 — ל': שבעה אמות, sedes septem.
 19 — § 96.
 1 34 ל': כחצי, וכל זה טעות כי כן נכתב בליאון: Tunc exercitus murmu-
 rantes ceperunt dicere inter se quia hoc accidisset pro eo
 quod nos homines mortales intraremus in terram deorum.
 Tunc Alexander cepit confortare eos dicens: Viri com-
 militones fortissimi, nolite terreri, quia non accidit hec tem-
 pestas propter iram deorum, sed pro autumpnali equi-
 noctio accidit quod nunc factum est.
 § 97 2 —

עמוד הערה

- 34 3 ל': כחמש מאות, וכן בליאון.
 — 4 ל': לכרות.
 — 5 ל': אור השמש.
 — 6 Oxidraces, § 90.
 — 7 בלי ליתא.
 — 8 ל': נימינוש פישתוש בלשון יון, Gymnosophistes.
 — 9 Corruptibiles gymnosophistes Alexandro homini.
 — 10 מכאן ועד יצירתנו ליתא בלי.
 — 11 ל' מוסף: כי לא נרצה להתעסק במה שלא היתה כונת האלהים ביצירתנו, וזה ליתא בליאון.
 — 12 כל זה חסר בכ"י S אך הוא בספר Pseudo-Callisthenes ובלי ספק היה נמצא בנוסחת ליאון אשר היה לפני המעתיק הערבי.
 — 13 ל' מוסף: ולבקש מותרות של הבל.
 — 14 כל הדברים אשר בין [] חסר בכ"י שלנו.
 — 15 צ"ל נמצא.
 35 1 ל' מוסף: כי כל אשר נראה עמך הבל ואינו מחיל שלימות הנפש ולא נצטרך ממנו דבר, וליתא בליאון.
 — 2 ל': מדוע תתפאר בעולם הזה ונלחם לשלול שלל ולבזו בו ומחר תעובדו לזולתך והומן קצר אשר חננך האלהים להשלים נפשך אתה מוציאו בהבלים ואין לך צר ואויב בכל מלכי הארץ כמך, וכל ההוספות האלו חסרות בליאון.
 — 3 Mare nullo turbatur nisi cum ventus ingressus fuerit in eo.
 — 4 ר': כאשר תאמרו ועמכם האמת, גם זה הוספת המעתיק.
 — 5 ל': ולולי זה לא היה ביניהם הברל.
 — 6 § 105.
 — 7 ל': ולא עשה להם דבר, Et dimisit eos illesos.
 — 8 ל': ויחן שם כבא השמש, ובכ"י שלנו בשים בחרטה על כי לא זכר הסופר פסוק של שופטים, י"ד, י"ח.
 — 9 כן צריך להוסיף על פי ל'.
 — 10 וזה גם כן.
 — 11 ל': שמו בלשון הורו קנגאן - Gangen quam Physon sacra scriptura commemorat, § 98.
 — 12 ל': באב ותמוז, Excepto mense Julio et Augusto.
 — 13 ל' מוסף: וכל רואיהם יכירו ממראהם כי אור ההכמה ננה עליהם, וליתא בליאון.
 — 14 ל': לאיזה אומה הם מתחשים והמלאכים עברו שם החרשים בסכנה גדולה וילכו שם, ובכ"י פאריס בשים ולאיזה עת מתיאשים.
 — 15 Bragmani, והמעתיק לא הבין כי אל הוא ה' היריעה, וצריך לקרות אלבראמה.

- 35 16 ל': וישבו המלאכים ויודיעוהו מי הם ויחפון . . .
- 17 ל': מהם מלאך והם ברוניא קטנה אשר היתה אתם לעבור הנהר,
Cum parva navicula.
- 18 ל': להוליכה אליהם.
- 19 ציל לאלבראהמה.
- 20 ל': דרנוס מלך הבראהימה, Didimus, Dindimus, והשם נכתב בפנים שונות.
- 21 ל': ותסתפקו.
- 22 ל': מהבלי המציאות וקניניו כי הם באמת הכל הכל, וליתא בליאון.
- 23 ל': להדריך עצמי.
- 24 ל': גדלתי על . . .
- 36 1 זה נכנס בפנים הספר בטעות המדפיס בלי רשותי והוא הוספת כ"ל וכל ההוספות אשר בהן ידבר מאריסטוטלים אינן נמצאות בליאון והן מלאכת שמואל אבן תבון, ואני אעתיקן בהערות.
- 2 ל': מופת מוחלט.
- 3 ל' מוסיף: ולא למשמע אוני הנשמיי ולא למראה עיני החושיים הייתי סר כי אם סרתי אוני [אחרי] עיני (ו)שכלי תמיד והקשבתי כל הימים למילי החכמים באוני וראיתי כי יש חכמה אשר כל המציאות מודה בפארה ומתללה, וליתא בליאון.
- 4 ל': ותהלכיה.
- 5 ל' מוסיף: ולא יגרע מכם דבר.
- 6 § 99.
- 7 ל': כהן אלבראהימה ומאת כל עמו העומדים על קו האמת והדורשים מלכות החכמה ופארה ולא בויין מלכות הארץ ופחיתותיה אל אלסכנדרוס הנקרא מלך המלכים ומלכותו מלכות ארציית והוא והוא מבקשים מרכו הארץ שלום, ליתא בליאון.
- 8 ל' מוסיף: ואתה נכוד על זה אם לבך שוה קולמוסך כי מעשיך לא יעירו על זה, בליאון ליתא.
- 9 יש כאן ערבוב דברים בב"י פארים כי אחרי כמעשנו" נכתב הגדול הן היתה ראיתו" . . . מחלקים הנמצאות ונתח"י הבאים עתה כראוי דף 39 שורה 10—שורה 36, ותקנתי המעוות על פי כ"ל וליאון. וכאן מוסיף ל': והעידות לנו דבר אריסטו ואנחנו כבר מודים לו כי הוא שלשון כל החכמים שרם באך פה ידענהו אנחנו וגם שרם הולדו ספרו לנו אבותינו באו וכל מי שהללתו [מין מהלל?] ראוי לו יותר, ואמנם ננית אותו ביחסך עצמך לתלמיד לו וחלילה לו שתיוחס תלמידו אחר שלא תעשה כמעשיו וזה ננאי גדול כמעט שהוא יעדי יקביל כל מהללך אשר ערכת לכבודו, אמנם מה שבקשת להתרמות לענינינו לא תוכל על זה לעולם לא אתה ולא אריסטו כי אלו היה הוא מכתינו היה יוצא מגדר בני אדם בכלל ונכנס בכת המלאכים בעודנו חי החיים הנופיים

עמוד הערה

- 36 9 ואף כי אחרי מותו שהמיתה ההיא היא החיים הנצחיים לו ולרומים לו ולהולכים בדרכיו אמנם גדולו בין המנהג הרע שביניכם הפחית ממעלתו ואף אם הוא השלם שבאנשים העולים בשלמות דרך החקירה כאשר אמרת אתה וכאשר ידענו אנחנו טרם אמרך מה שאמרת ואין להאשימך... —
- 10 ל: כי אתך רעים וחטאים לאמת מאד מאד הלא תראה כי אם תעשו יושר מעט לא תעשוהו כי אם בהפצר הנביאים אשר רואים [צ"ל כופים] אתכם לעשותו וקצת מרעים מכך לפי הנראה ממעשיך שאתה מהם יתנהגו על פי אלילים וצלמים והולכים בחשך ולא ראו אור ואנחנו לא נתנהג לא על פי דת ונביא ולא על פי צלם ואליל כי הבהמות הם שיתנהגו על פי מצוה מזולתם אמנם אנחנו מכירים מעצמינו ושרש ההכמה ויסודה ושכלנו הוא מורה לנו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה ולא דרכינו דרכים ולא מחשבותינו מחשבותיכם. —
- 11 ל': אחרי שלטון ההבל וממשלת בוז ימנעוך מלהקור . . . ולמה נפגע לריק לפתור פאר חכמתנו לאיש דורש ריק והבל במוך. —
- 12 צ"ל ולמען לא נמנע ממך לקח. —
- 13 ל' מוסיף: ולא נדע מה הוא הטא ופשע, וליתא בליאון. —
- 14 מכאן ועד "ומזונה" ליחא בכי"ל וגם בליאון. —
- 37 1 ל': ולא נחפזין להשביע גופינו קדחות ומכאובים באכלנו דברים שלא יאותו בעין הדעת ובתבונת הישכל, על כן צריך להניח בכ"י שלנו: אין אנו חושבים להשביע את נפשיותנו מכל השובע אשר לא יתכן בעין הדעת. —
- 2 ל' מוסיף: לא ככם אשר מעשיכם ופיכם ובקשבתם המותרות סבה לקוצר ימיכם ולקורבת קציכם, וליתא בליאון. —
- 3 ל': ולא זקן יגיע לדאבון נפש אמנם קנינו כולם עד עת מותם בריאים ושלמים, ותחת ונער צ"ל יגיע. —
- 4 ל': אמנם אחר הגמל הנער בינינו לא נקרב להלב כלל. —
- 5 ל': ואין לנו מלאכה אלא בהכמה. —
- 6 ל': וכאשר ישמע הצדק יטה לבבו אחריו ואם יש את נפשו דבר כוב בשמעו הצדק יטה לבבו אליו וישוב מאחרי הכוב ויטה לבבו אחרי הצדק כי לא יבקש אחד ממנו . . . —
- 7 ל' מוסיף: כי מעבר החוק אין תכלית לו. —
- 8 כן בל'. —
- 9 ל': וזה הדבר אשר נאמר אליך דע כי לא דרש . . . —
- 10 זה אין לו הבנה, וכל המאמר בקצור בכי"ל ובליאון. —
- 38 1 ל': אמנם אתם אנשי יוץ וכלל האומות טועים זולת הנבדלים והבוחרים דרכי השם הנשבים ביניכם הם באמת כשבויים ביניכם והנה ארסוטלוס אלו היה בינינו היה הפשי מעול רוע מנהגיכם והיה עולה במעלתו כפלים וביניכם הוא עכר ושבו ואתם המירתם תושיתנו בטעותכם כאשר.. —
- 2 ל': באמת. —
- 3 ל': כי אם בהוראת ההכמה ובהבנות הטבעית הנמצאות לנו. —

38 4 צ"ל הכמת, ובל': טובת חכמת ההניון והמליצה ולדבר צחות מפני ששערי

החכמה נעילים בפניהם וזה החכמה מפתח לה וקצתכם ילמדוה להתפאר על חכמה בתיקון מלותיו והטענותיו אמנם אנחנו חפצנו לרעת תקון הענינים ואמתתם וחכמת ההניון תוליד עמנו מבטן אמנו ולא נלמדה ולא נצטרך לה אמנם נלמוד החכמות האמתיות באות ומופת שבלי שאין ספק עליו ולכן לא נחפין את הפצכם ולא נתור אחרי הננינות...

— 5 לי מוסיף כאן: ובוה יהנה וישמח וישיש כל אחר ממנו עד יגדיל בשמחתו ולעולם לא נקבל שמחה כי אם בדברים הנצחיים כי השמחה תמשך אחר נושאה וסבותיה ואנחנו סבות חכמתנו ושמחתנו נצחיות ואנחנו בנפשותינו נצחיים ושמחותינו גם כן נצחיות ואתם סבות שמחתכם נפסדות ואתם בסבותיכם נפסדים ושמחתכם נפסדת.

— 6 בלי ספק יש כאן טעות המעתיק וז"ל ליאון: Sed tamen, si placet,

dicimus in aliquantulum de vestra doctrina propter quod nostra dura tibi esse videtur. Vos Asiam, Europam et Africam in parvo termino concludere dicitis, vos lumen solis deficere facitis, dum cursus sui terminos armis exquiritis. ובל': כי איך יוכל למשול על יצרו ולהדמות לנו מי שגדל במקדוניה ואפריקה ואשיא ואורויא הארצות הנורמות שממה וחרבה לנפשות בעלי

בינה והם חושבים בערכם מלחמה כי יכנו את עין הארץ בגדודיהם... לי: ותשימו בככתם (?) להם קבורות, ואולי צ"ל להם בטינים קבורה.

— 8 מכאן ועד „והנאוף והונות“ חסר בכ"ל: ובליאון Nam testimonium

potestis accipere a Jove deo vestro et a Proserpina dea vestra quam colitis quia ille multas feminas adulteravit et illa multos viros secum concumbere fecit :S Jovem dicitis autem tenere spiritum aeris.

1 39 לי: מינים.

— 2 לי: תכפרו, ובכ"י פארים בטעות כפרתכם.

— 3 על המאכל ליתא בל'.

— 4 לי: חלף שלמיכם.

— 5 לי: ואנחנו נראה כי כל אשר תבקשו מטובות העולם הזה אינו בלתי ...

— 6 לי: תעבירות במשנאתי שהם מעשיכם.

— 7 לי: וכפי החוקים אשר הקקתם לכם שופטים למקצתכם דין תמורת דין מקצתכם לפי הברח האונסים שביניכם לא לפי משפט אמת ותשימו...

— 8 לי מוסיף: ולהתעב באלו התועבות ומשפטכם מספה וצדקתכם צעקה.

— 9 לי: כי אם האבן אמכם ואביו אביכם כי יסודכם מן הארמה ואליה תשובו.

— 10 לי: והצלמים.

— 11 לי: והמהורים אצלו הם המתקדשים מטומאות העולם ומוריקים מעליהם

המים הטמאים אשר במעשיהם והמפנים שכלם ודעתם מקניני המותרות

לא ככם אשר ננעה מדת השקר בכם וחליתם חולי אשר בו תמותו.

- עמוד הערה
- 39 12 ל': הנביאים.
- 13 ל': מוסיף: כי אתם בחייכם מתים ומיתתכם מיתה שלמה נצחיית ואנחנו נחשבנו חיים והיא בנו חיים נמורים נצחיים לעולם ועד.
- 14 ל': ולכל אבר ואבר מכם.
- 15 ל': הנומרים, Minerva de capite Jovis.
- 16 ל': השאנס, Juno.
- 17 ל': מנף שבתאי, ובליאון: Junonem pro eo quod fuit iracunda, dicitis deam cordis esse, Martem pro eo quod fuit presilis bellorum, dicitis illum esse deum pectoris, ויש כאן בנוסחתני ערבו דברים, ושעה המעתיק בסברו כי מארס הוא נקבה.
- 18 ל': מראתס, Mars.
- 19 ל': ונברא ממנה מאדים והמשיל על הלב, בזה גם טעות כי מארס ומאדים איש אחר הם.
- 20 Mercurium pro eo quod fuit multum loquax, dicitis eum esse deum lingue; ומכאן ועד, וכל זה חסר בכ"ל.
- 21 Venerem pro eo quod fuit mater luxurie, dicitis eam esse deam membrorum genitalium, והשמש המעתיק כל הדברים הנוגעים להרכולים ולבקוש ולקופירו ולסירים.
- 22 ל': ולכובב סלת חטים ולבונה, וי"ל ליאון: Marti offertis aprum, Baccho hircum, . . ., Jovi mactatis taurum, . . ., Veneri immolatis columbam, ואולי אחר ולכובב צריך להוסיף, תשנאס" כי בליאון: Junoni offertis parvonem.
- 23 ל': ולתנאם הברתה טלאים וצ"ל ולאתניאס, ובליאון השם Athene חסר כי מינרבה ואתני אחת הן, Minerve noctuam occiditis.
- 24 ל': לבנות את היכלו בחרים ובנבעות כאילו תחשבו שהמלאכים והנוכבים שבורים וקצבים.
- 40 1 Altaria Herculis coronatis ex frondibus arboris populi, tem- plum Cupidinis rosis ornatis, הני במקום ב' והס' במקום ד'.
- 2 ל': אוהבים הבשר והיין או בעלי שחוק ונאוף ואהבו הזונות והציצים והפרחים או חולים ירצו דברים טובי ריח וכאלה שמויות רבות.
- 3 בשים מן הן הריעה מאד, ואולי תחת בוצנים צ"ל בציצים.
- 4 ל' מוסיף: ואתם בעצתכם המעוותות תעשו בכל אשר תעשו ולא בעצת נביא אמת ולא חכם שלם, ראה פתי אתה ורעיך הנמצאים אתך ועמך הנבל היש ברעות ארסוטלים השלם דבר מדעותיכם הישתדל במעשה ממעשיכם איך תיחם לתלמיד לו, אמנם אתם כולכם שוא חיותם ואין ועמל קצרתם כל ימיכם והנוכבים עם בוראם מקציפים עליכם ואתם בכלל בכל צד במעלה פחותה מעוטה ונקלה בשו ותכלמו כי מעשיכם יעידו על מחשבותיכם והאמת נדרף ביניכם והשקר אהוב אצלכם ולכן מוחכם טוב מחייכם ואנחנו אדונים לכם ואנחנו כונת בריאת מין האדם

- 40 4 לא אתם המועים הפתאים והאל יכפר בעד סבלותכם לכל יחרה האלהים בנו בגללכם.
- 5 § 100.
- 6 ל': בהרפו אלוהותיו ונעבדיו.
- 7 ל': דרגוס בהן אלבראהימה
- 8 ל': וכי כל מלאכת מחשבת בני אדם נתנם האל בהם לאפש ולאין וכן כל אשר נתן בשכל ושבעו מהתכוננת השאת ושפע. ותחת בטבע לכם צ"ל ב' להם, ובליאון: Si ita sunt omnia ut dicis, ergo soli vos estis in hoc mundo boni homines, qui nulla mala facitis, ut dicitis, qui non habetis in consuetudine facere ea que humana natura facere solet, qui dicitis peccatum esse omnia que nos facimus et diversas artes que apud nos sunt peccata esse denuntiatis, volentes destruere omnes consuetudines quas humana natura hactenus habuit.
- 9 ל': גנאי.
- 10 ל': להקים האבנים ולשרפם ולעשות סיד.
- 11 ובליאון רק: In hoc manifesta ratio est quia non habetis fer- rum cum quo laborare possitis ista que diximus.
- 12 ל': ולא תסחרו כי אין לכם בהמות לרכוב.
- 13 ל': וכן כל אשר נתן בשכל האנושי מדקות המלאכות והאומניות היתה מתנתו לריק והנכם היום דומים לבהמות, ואולי צריך להוסיף, "ראויה" אחר, "מתנתו".
- 41 1 כל זה אין לו שחר ו"ל ל': והילד חופין להתעלל ולשהוק והעלם להתענג ולהסגיל והזקן מהשבתו תרחק משני הענינים האלה ויבקש התסימות ובהגיעו אל קצו מת ובטל מן העולם, ו"ל ליאון: Infantia gaudet in simplicitate et juvenus in presumptione, senectus tardatur in stabilitate. Quis enim queret in puero astutiam aut in juvene constantiam aut in sene mobilitatem. וכן נראה לי להגיה בנוסחתנו: . . . ונדבקת אל המנוחה וההוזהרה אשר (ר"ל לפי ש) הילד אין לו כח לעשות מעשה כי לא תניע תמימותו (ר"ל כי בתמימותו = simplicitas אין לו תנועה) והבתור מתמים כל כחותיו כי הניע אל תוקף חייו . . .
- 2 ר"ל כי אם חקו הנכון לו.
- 3 ל': דרגוס, § 101.
- 4 ל': ודתינו.
- 5 ל': מוסף כאן: ואין לתמוה כי אתך תלין משונעתך.
- 6 ל': השנויים והתמורות.
- 7 ל': ואו יתום וישלם בשכלו ודעתו ויתבונן איך הפליאו האלהים מכל בעלי חיים ברעתו למאוס ברע ולבחור באוב, ובליאון רק: Deus autem

- ... varias operatus est causas quia non poterat stare mundus sine varietate multarum rerum et dedit arbitrium homini ad discernendum de omnibus que in mundo sunt. 7 41
- ל': כי הרעבון ישביעוהו המאכלים והצמא ישקוהו המימות . . . 8 —
- § 102 9 —
- כאן מוסיף ל': ואני מודה לכם כי ממדותיכם אתם מוכרים שאתם בעלי חכמה ומה שאשמתם אותי שאני מעוכדי הצלמים חלילה לי מזה אבל אני מאמין במה שהבינותי שאתם מאמינים ובאמונת ארסטוטלים ומורה שאין שם אלוה אלא אחר מיוחד לבדו, אמנם צלמי התועבות נתכנו למען העמים אשר אין בהם כח לעמוד בהיכל החכמה ומשכנה ולו יכולתי לעבור עליכם הייתי עובר אמנם לא ארצה לעשות זה מכמה סבות לא אוכל להגידם לכם ושלוש לכם והאל יגדילכם ויגדיל חכמתכם ואתכם שלום. וכל זה ליתא בליאון. 1 42
- ל': נבזה עשרים אמה. 2 —
- § 103 3 —
- Actea 4 —
- ל': וראה שם חיות משונות ומצא אילנות דומות לתפוחים וירא שם אנשים הנקראים פיטיקו וצואריהם ארוכים ויריהם [. . .] ויצו לתפוש מהם וברחו והמיתו מהם שנים ושלושים והם המיתו מאנשיו מאה במספר ובתוך היער ההוא ענקים . . . וההוספה הזאת אינה בליאון. 5 —
- ל': שש מאות וחמשים וארבעה, ובליאון שש מאות ול"ד, על כן צריך להגיה כ" [מאות] ול"ד. 6 —
- ל': ק"ז וביום השני הלך אלסכנדרוס במערות הפראים וימצא חיות גדולות ויעמדו שם שלשה ימים . . . 7 —
- § 104 8 —
- מכאן ועד להגישה לפניו ליתא בל'. 9 —
- ל': אראמנתי, Ad quendam montem Adamantinum § 106, 10 —
- ל': וחמש מאות, וכן בליאון. 11 —
- אולי צ"ל אנשי אמת. 12 —
- ל': ואנטונינוס, Ptholomeus, Antigonus 1 43
- ל': ובדיקוס, Perdicas 2 —
- ולא היה כנברכלת התוכיים ליתא בל', ובליאון- Illa vero avis habebat in capite cristam similem pavonis et fauces cristatas circa collum fulgore aureo, postera parte purpureus, extra caudam roseis pennis, in qua erat ceruleus nitor. 3 —
- Fenix 5 —
- § 107 6 —
- ל': אבן הפרה, אולי טעה המעתיק הערבי וקרא Prasaxa במקום Prasiaca אבל זה אינו נראה ל', ובשם פראקסא הב' במקום הי' והר' תחת ו'. 7 —

עמוד הערה		
8	43	ל': צלאבה, וצ"ל צלאבה.
9	—	וכן בל', Cleophilis Candacis.
1	44	ל': בסיתבוס והוא ט"ס במקום בסיתבוס, Psittachus, ובנוסתנו הפ' במקום הק' או ט"ס.
2	—	צ"ל כלובי.
3	—	Rinocerotes, וצ"ל רנסורין.
4	—	ל': וארבע מאות עירים נמרים אלף.
5	—	ל': כי שמעה כי מנהג האלוה לבוא בדמות המלאכים בלילה, וזה אינו בליאון.
6	—	§ 108.
7	—	ל': קנדאולש, מרסיקוש, פראכתור, Candaulus, Marsippus, Carator.
		בשם מרסיקוס הק' תחת הפ' ולהיפך בפראכתור.
8	—	ל': בדרך בבירקה, ולהלן ביברקא, Rex Bebricorum.
9	—	Antigonus.
1	45	ל' מוסיף: ויאמר לו תלמי אל קנדאולש אני שולח מלאכי זה לפניך עמך אל אמך והשיבהו לי שלם בנופו כאשר עשה הוא לך ולאשחך ויאמר קנדאולש עלי לעשות זה, וליתא בליאון אבל הוא ביוסיפון.
2	—	כן בל', Dydalas.
3	—	ל' מוסיף: ותאנים כאבני הרחים ושאר פירות נפלאות, ובליאון רק: Et nuces ferentes fructus sic majores quomodo pepones.
4	—	§ 109.
5	—	כאן מוסיף ל': וירוצו אמו ואחיו לנשק את קנדאולש ויאמר להם כברו ונשקו את האיש הזה המושיעני כי הוא אנטיקין מלאך אלסכנדרוס ונשקו וישאלוהו איך הושיעך ויספר להם המעשה וינשקו את אלסכנדרוס אחיו ואמו ויכבדוהו וינשקוהו, זה נמצא אות באות ביוסיפון.
6	—	חסורי מחסרה וז"ל כ"ל: ועל הגולה שני כסאות זהב מעולפים פנינים ועומדים על שתי צלעות הגולה.
7	—	ל': כל זה נאה ליונים לא לכם, וההוספה נמצאה ביוסיפון.
8	—	ל': ותאמר למה תאמר זה ויאמר כי לו ראו את הדבר הזה במדינותינו היה נחשב להם ויקר עצום ותפארת גדולה ותאמר לו אמת דברת ...
9	—	ל': כי לו ידע אלסכנדרוס זה יהרגני שאני נקרא בשמו, וליתא בליאון, וכעין זה ביוסיפון: ותחייב את ראשי למלך.
1	46	בטעות: לרגלים.
2	—	בטעות: וילדותך.
3	—	ל': אמנם תשובתך זאת סכלות נמורה לא אשיב לך עליה, Sicut sapiens imperator dixisti?
4	—	ל': הסתר ענייך, וכן צ"ל.
5	—	ל': ואעירה האלהים עלי כרצונכם.
6	—	ל' מוסיף: ואם תהרגני הוא ילחם לכם על נפשי ויחריב מלכותכם

עמוד הערה

- כי לא טובים אתם מדריזש ופור ושאר המלכים העצומים אשר הכניע
והשפיל ונצח וההריב מלכותם, וליתא בליאון, וכעין זה ביוסיפון. 6 46
- לי מוסיף: ותאמר לו קח נא אמנה מהאיש הזה ואשביערו כרצונך... 7 —
- לי מוסיף: ויניחה פראכתור וילך לו וכאשר שמעה המלכה את דברי
אלסכנדרוס צותה להוציא כל איש מעליה וישאר אך הוא והיא בבירה
ותאמר לו עתה ידעתי כי איש חכם אתה ובחכמתך נצחת הממלכות
כי לולא זאת כבר היית מת ונצח המלכה לכבד את אלסכנדרוס ולהשיבו
אל מחנהו ותתן לו עטרת זהב ופנינים ומעיל ארגמן ושריון קשקשים
ממולא כלו בנפך ויהלום ומתנות אחדות מדברים נפלאים לא נודעו
לאלסכנדרוס עד היום ההוא, וכעין זה בליאון, וכן ביוסיפון.

§ 110 9 —

בליאון הם אלילים. 1 47

לי: הישן קשיש, והוא Sesonchosis. 2 —

כן בלי, ובליאון Ego sum origo omnium deorum, ונראה כי סבר 3 —

המעתיק הערבי כי origo הוא שם האלוה.

Ego te vidi in terra Lybie 4 —

לי: ההכמה האלהית. 5 —

לי: ויודיעהו כי הוא היה אלסכנדרוס בעצמו ויפלא בעיניו מאד ויורה 6 —

לאל אשר הצילו מיד פראכתור אחיו ויאמר לו אלסכנדרוס הודע זה
לאחיד לבל יחשוב כי לשוא נשבעתי לו, וליתא בליאון.

§ 111 7 —

בלי רק: ושם פתנים עצומים בעלי קרנים בראשם ובקצות קרניהם אבנים 8 —

מזהירות כתרשיש ושם אילנות ופירות נפלאים, ובליאון: ad . . .
quandam vallem que erat plena ex magnis serpentibus ha-
bentes in capitibus maximos smaragdos. Ipsi namque serpentes
vivunt de lasere et pipere albo quem gignit ipsa vallis. . .

§ 112 9 —

לי מוסיף: מכים שאר הבהמות בפרמותיהם והורגים אותן מיד וראשיתם 10 —

. . . , וליתא בליאון.

לי: וארבעים פרשים, וליתא בליאון. 11 —

§ 113 12 —

לי: הנקרא זקן הים, ובליאון: Nec non et tunicas factas de vi- 13 —

tellis (vitulis) marinis seu et vernes quos de ipso flumine

trahebant, אולי סבר המעתיק שמלת vitulis באה משרש .vetus

§ 114 14 —

בטעות: אלסכנדרוס. 1 48

בליאון הם אנשים. 2 —

§ 115 3 —

לי: מנארדם, ובליאון venit ad mardos. 4 —

עמוד הערה	
48	5 ל': שמנה רבוא רגלי ושושה רבוא פרשים, וכן בליאון.
—	6 ל': המנאדרסיים.
—	7 Calamus.
—	8 ל': הוי אלסכנדרוס פתי אתה עושה משפט מנוף חכם אשר פרסות רגלי סוסי יודעים יותר בחכמה ממך אמנם מה לי וגופי לא אחוש כי עתה אקיץ משינת עולם ההבל להיות ער ביקיצת עולם הנצחות ואתה דע . . . וליתא בליאון.
—	9 ל': מנארכה, Ambira.
—	10 ל': ובלשון הישמעאלים אלבחר אלאחר.
—	11 grifes.
—	12 ל': ומימי אוקיאנוס סובבים לה כנחש, וכן בליאון.
—	13 ל': הברוכינה, ובליאון רק: in loco campestri.
—	14 המעתיק לא הבין לשון ליאון: Laudantes eum quasi deum, או נראה לו כחירות.
—	15 § 116.
49	1 Catenis ferreis.
—	2 ל': פן יכויבוהו, וכן צ"ל במקום ויסיבוהו.
—	3 § 117.
—	4 § 118.
—	5 ל': הפלפל, וכן בליאון multitudo piperis.
—	6 § 119.
—	7 ל': בטופלום, והוא ט"ס במקום כנופלום Cynocephali.
—	8 ל': שלשים אמות.
—	9 § 120.
—	10 Bucephalia.
50	1 § 121.
—	2 ל': בלשון הנרים אלמא ואלשמש ר"ל המים והשמש, Ad fluvium qui dicitur sol, וצ"ל במא אלשמש.
—	3 § 122.
—	4 § 123.
—	5 מכאן ועד כמת פתאום חסר בל'.
—	6 ל': קרטנני Ex Karthagine.
—	7 ל': לונברדריא, Affrica, Yspania, Ytalia.
—	8 ל' וארימיניא, Insulae Sylicie et Sardie.
—	9 ל': מורה ומערב צפון ודרום מכל מקום שיש בו ישוב, Provinciarum totius mundi.
—	10 § 124.
—	11 ל': תלמי, ובליאון Ariolus.
—	12 Jupiter altissime.

§ 125	1	51
ל': אנטיבטרוס וכן הוא להלן בכ"י שלנו, Antipatrus, ובליאון תחת אתיניא in Macedonia.	2	—
ל': ולו שני בנים שם האחד יובאש והוא היה שר המשקים לאלסבנדרוס ושם השני אליאש והוא שר האופים לו, וזה נגר ליאון, Yolus qui dicebatur Jobas.	3	—
Cassander, והוא באמת אח ליובאש.	4	—
כאן נכתב השם כהונן.	5	—
Viderat Alexander in sompnis interfici se cum gladio Cassandri	6	—
ל': והפותר היה תלמי, ובליאון Ariolus.	7	—
§ 126	8	—
§ 127	9	—
Symeon notarius meus	10	—
ל': עשרת אלפים לישרין, Aura talenta mille.	11	—
צ"ל תרתי מי.	1	52
ל': אלסבנריא.	2	—
Ptolomeus sit princeps Egypti et Affrice Arabieque et super omnes satrapas orientis et usque Baccaran (Bactran) et detur ei uxor Caliapatra quam nupsit Phylippus genitor meus.	3	—
Phylo sit prin- Python sit princeps Syrie majoris, ולהלן נאמר ceps Ylirie, ונראה כי השמיט המעתיק כל הרברים הבאים אחר Python עד Phylo יען כי השמות דומים זה לזה, על כן לא העתיק Phylotos sit p. Cilicie.	4	—
Apropatus . . . Medie	5	—
Scino . . . Susaniene gentis	6	—
Antigonus Philippi filius . . . Frigie majoris, ולא ידעתי מה הוא שם יקונייא ובכ"ל רק פרובינציא הנדולה.	7	—
Leonnatus sit p. Frigie majoris	8	—
Nearcus . . . Lycie et Pamphylie, בכ"ל בטעות על מדינת אלמניא, ומכאן ואילך חסר.	9	—
Cassander . . . Carie, הפ' במקום הק' השוים.	10	—
Meander . . . Lybie, על כן צ"ל מאנדר על מדינת לוב.	11	—
Lismiacus sit p. Tracie et regionum: הלשון מסורס ח"ל ליאון: ponti maris, השם תתיא נמחק בכ"י ואולי הוא תרסיא.	12	—
Phylippus et Arideus frater meus: יש כאן טעות כי בליאון: sint principes Ypoloponensium.	13	—
Seleucus Nicanor Antiochi filius sit p. in suprema castrorum.	14	—
Jobas et filii Antipatrisint p. supra stipatores etsatellites regni.	15	—

- 52 16 Niciote sint liberi et elegant sibi seniore[m] qualem voluerint
ויוסיפו ט"ם במקום ניוסיפו או ניוסיפו.
- 17 ר"ל מי שתמצו.
- 18 § 128.
- 19 מכאן ועד בראותכם בקצור בל': ויבאו אליו כל המקדונים ויעמדו לפניו בבלי נשק ובראותם אלסכנדרוס צוה להפשיטם כלי הנשק.
- 20 ל': ואחם אנשי מקדוניי המליכו עליכם את הישר בעיניכם ואת אשר ייטב בעצתכם.
- 21 בארדקוס, Perdicas.
- 22 ל': היה זקן בתוכם, אולי צ"ל כי בא בימים, ובליאון רק Perdica[m] proconsule[m].
- 23 § 129.
- 24 Speleucus, הק' תחת הפ' והפ' תחת הק' השוים ברמיונם.
- 53 1 ל': אשר במדינת אתיניא.
- 2 ל': ויהי מולדו יום רביעי בשבוע ראשון לחודש סיון כזרח השמש ומותו יום ראשון בשבוע וראשון לחודש אייר כבא השמש ומיתו היתה על יד כס המות. ובליאון (במקום אחר) Natus est quinto die mensis decembris stante, defunctus est secunda die stante mensis marcii.
- 3 ל': המטה.
- 4 § 130.
- 5 ל': אחת למעלה ואחת למטה.
- 6 ל': למד בהבמות ובשבוע שנים כבש ולכד . . . ולשון ליאון בבנוסחאנו.
- 7 ל': ולא היה בעולם מלך אשר מרד בו ואשר לא היה תחת רשותו.
- 8 זה אין לו הבנה ובל' בראוי, ולא עמדה גבורתו ומלכותו לעזרו ולא הועילה בדבר [באשר] הגיע קצו ותכליתו, וכל זה חסר בליאון.
- 9 מכאן ועד סוף ליתא בל' אבל שם: אמר תלמי המלך יהי לכם כל הכתי לב אלסכנדרוס ואודותיו למופת ואל תדרשו העולם הזה למותר כי ראשית האדם הבל ואחריתו בושע וכלמה.
- ויהתום תלמי על הספר הזה ויקראהו ספר תולדות אלסכנדר וקורותיו והוא כתבו מכתב ידי שמעון סופר אלסכנדרוס שהיה מצוהו אלסכנדרוס לכתוב את כל אשר קורה לו בעת המקרה לבר מספור מותו ואיך מת ואיך צוה שהוא מכתב תלמי וספורו.
- נשלם זה הספר והעתיקו החכם החוקר על סודות המציאות והחכמה באמת ר' שמואל ב"ר יהודה אבן תבון וצ"ל מרמון ספרד והעתיקו כונן אשר העתיק ספר המורה אשר לא יסולה בכתם אופיר, וזה הספר

עמוד הערה

נמצא ביד קצה אנשים בהעתקת אלהריזי והוא משובש מאד כי הוא
העתיקו מלשון (?) והמעתיק השלם העתיקו מלשון הנרי ללשון עברי
תהי משבורתו שלימה.
תם ונשלם תהלה לאל עולם הוא לברו ואין זולתו ביל"א, ע"כ לשון
כ"ל ועיין בהקדמה.

אגרת

חי בן מקיץ לן סינא.

עם פירוש תלמידו י' זילא

העתקת ר' משה ב"ר . . .

הוציאה לאור ע"פ כתב יד טורין האחד והמיוחד

דוד ברי יהודה קויפמאן.

העתיק כי אם מה שמצא כתוב כי ההעתקה העברית מוכרת באמת שם בן סינא במקום בן זילא כמפרש הספר. ועתה נבין גם כן על נכון דברי מאסף דיואן הראב"ע היה ר' ישועה בר אליהו הלוי אשר אסף גם את שירי ר' יהודה הלוי זכרה לו אלוה לטובה בראש השיר הי בן מקיץ להראב"ע אשר אעתיקם פה מערכי לעברי: האנרת אשר ידבר עליה על ג' העולמות בדרך משל וחידות והוא משימה בפי בן בלי שם הי בן מקיץ כיאות למטרתו והוא הלך בה בעקבות אנרת חי בן יקצאן המיוחסת לאבן סינא.

ויהי בעברי על פני העתקת כ"י טורין ואראה כי בכבודת הנהג וכי לא נבר המעתיק עד שנעשה לו היסוד הערבי הקשה והחמור. כמין חוסר ביד היוצר כי אם התחקה על שרשי רגלי הכותב הערבי אשר יכסה את רעיוניו במלים סתומים וחתומים שנראו לפעמים כדברים אשר אין להם שחר אמרתי לעמלי גואש ולא קייתי לבא עד תכונתו. איכבה אוכל ואוציא לאור, פחדתי בנפשי, ספר אשר לא נגלה לנו כי אם מעדותו של כ"י אחר הלא רק על פי שנים עדים יקום דבר וכל המרכה לדרוש ולחקור אחרי כ"י בגלותו נצורות מני קדם הרי זה משובח כי חסר הכ"י האחר ימלא האחר אבל האחר שיפול וילקה במגרעת מי יתקנהו וינאלהו. גלוי וידוע לפני מי שהסבין באלה כי כל ההשערות שבכולם אשר נאמר לתקן על ידיהן דברי ספר הנשחתים בשננת המעתיקים או בזדונם לו שקול ישקלו במאונס יעלו יחד נגר כ"י אחר המשיה לפי תמו והמגלה דברי הכותב כאשר יצאו מעטם. ובכל זאת לא נסוגתי אהור ולא השיבותי ידי מכלות את מלאכתי כי בראותי שלא אמצא כ"י אחר ותושע לי חקירתי ביסוד הערבי והנני מזרה להחי פראס' A. F. Mehren בעיר קאפענהאנען את הסדו אשר עשה עמי ועם כל קוראי ההעתקה העברית אשר אני נוהג לפניכם היום במלאותו את בקשתי ובשלוה לי את ההעתק אשר הבין לו מהוך כ"י היסוד הערבי של ק' סינא הנמצא בב"י באוצרות הבריטיש מזעום בעיר לאנדאן ובבית עקד ספרי ליידיען בארץ הולללנד ואשר עליו יסד את העתקתו הצרפתית ואת מדברותיו אשר הוציא לאור כמ"ע Le Muséon חלק ה' צד 411 עד 426. ומלבד כי אלה הכ"י אשר השווה כבר החי הנ"ל ויותר על הכ"י השלישי אשר נמצא באקספארד אשר יזכיר גם הוא יש עוד כ"י רביעי מהיסוד הערבי בעסקוראל⁴ 703 כאשר ראיתי ברשימת החי דערענבורג ח"א 499. על פי ארבעתם ובצירוף עם ההעתקה העברית אשר גם היא תחשב בתור עדים נאמנים נזכה לראות היסוד הערבי יוצא לאור בצורתו אשר יצא בה מחתת ידי אבן סינא. ויהי בקראי בספור הערבי ואשתוסם על ההעתקה העברית כי היא נעשית באמונה ועם כל הקושי והכבודות אשר תמנענו לרוץ ולקראו בה השכיל המעתיק לתרגם את כל דברי היסוד אשר לפעמים עננה תשכון עליהם כי ק' סינא לא כתב בו כדרכו בספריו הפילוסופיים בלשון צחה וברורה כי אם בהר במחשבים ובמליצות נשנות עד שיש בספרו הקמן הזה מלות זרות ומהמיהות יותר מבספריו הגדולים. לפעמים הפליא המעתיק למצוא את המלות הנכונות בטוב טעם ודעת והוא משתמש גם כן בדברי הדיל במשנה ובתלמוד כאשר הראיתי באיזה מקומות בהערותי ויבאר גם כן בלשון נופל על לשון כמו: פאה נכרית במקום: מהו אהר. וגם על זאת יגדל ערך ההעתקה הזאת כי היא אחת מן הסגולות היקרות אשר נשארו לנו להעיד על כבוד תקפה של

לשוננו הקדושה אשר הריקו אל כליה כל מהמדי הערביים בכל ההבנות אשר שנינו בהם. ואם כי רבו כמו רבו ההעתקות העבריות אשר צמחו על שדה תרומות הפילוסופיא הערבית רק מעט מועד נשאר לנו מהעתקות שירים פילוסופיים וספורים הלציים אשר יסודתם בערבית.

ולזהות מאשר יקרו בעינינו נבחרו דברי 'ן סינא העמוקים ובמטרה נשגבה וגדולה נראתה בעינינו להלביש את הערבי מהלצות לשון הקדש צלחה רוח השיר על הראב"ע והפיש באומנותם של המעתיקים לכבד את ידיד נפשו ר' שמואל 'ן נאמע ושלשת בניו ר' יעקב ור' יהודה ור' משה אשר ראיתי את שמותם מציצים מן הרבי רמזיו בריואן צד 146 עד 147 אשר לשמם ולזכרם תאות נפשו בשוררו את החי בן מקיץ. כדאי הוא ספרנו שיצא לאור לגלות את עוצם תקפו של הראב"ע בלשון הקדש ואת יקר תפארת מלאכתו כי רק עתה נדע מה פעל ועשה האדם הגדול הזה הרם בענקים אשר חשב בעצמו את שירו הזה למלאכה נכבדה בתתו אותה לענקים לגרירות אהובו ר' שמואל למען תהיה חליפתו ותמורתו של השיר אבן בחן הנאבד מאתנו אשר שר ר' שמואל בשלש מאות וחמשים בתים לכבוד הראב"ע היה בתי הש"ן אשר עולים במספר יחד עם מלת ספיר כי שניהם בנימטריא 350 כאשר הכרתי גם בן מבין אשנבי דבריו החתומים בריואן צד 144 למטה וצד 145 למעלה. שיר חדש בפי הראב"ע כי אם כי הלך בעקבות 'ן סינא לא עשה עבודת פוך לבא כפול רסנו ולאסור את עצמו במתכנתו וללכת כבהמה בבקעה לרנל המלאכה אשר לפניו אבל רק עשה כמתכנתו אשר הראה לו אבן סינא וכאשר ישארו הרוח ללכת בן ילך בלי לפנות ימין ושמואל אל דברי הערבי ורק לעתים החוקות נוכל להכיר מתוך צעף דבריו מליצת היסוד כי הוא יבא בריאה חדשה יבחר מלין ויכביר תרומים ברוחו הכביר וכידו החזקה. וגם בעצם השיר ובתכונתו עוב בסופו את הדרך הערבי וקפץ ודלג על כל הרברים אשר נקרא בהעתקתו האמיתית וביסודו של 'ן סינא אחר אופקי הכתבים ובכלל קצר הראב"ע ורק תוכו של השיר הציג לפנינו וקליפתו ורק ואיננו סופר ומנהג כאשר יעשה הערבי ברעתו כי מנינים ומספרים מדויקים אינם מדרך השיר. ואני לא אבין מה היה לו להתי מעהרען ומה ראה על ככה בשפשו את מעשה אצבעותיו של הראב"ע ובכתבו עליו כפתיחתו שם 413: la traduction ou le remaniement bien ce traité n'est qu' 425: maladroite d'Aben Esra. ואני לא בן עמי ולבי לא בן יחשוב ואקוה כי גם הקוראים השופטים יתנו אמון לדברי ויצדיקוני.

אבל עודנו הפרוץ מרובה על העומד כי אני לא השוויתי עם היסוד הערבי כי אם יסוד ההעתקה אבל לא פירושה כי ס' 'ן זילא אינו נמצא עד עתה כי אם בכ"י יחיד ומיוחד בעולם באוצר ברישיש מוועאום במספר Add. = 16, 659 אשר משם לא ישולח החוצה. ולמען אשר לא ישאר עוד ספק כי העתקתו היא פ' 'ן זילא הוא ולא אחר בקשתי מה' R. Hoerning סוכן האוצרות בבית הננוס הג'ל שיעתיק לי בטובו איזה מקומות מתוך הכ"י כאשר יקרה מקריהם כי הח' הרמשי"ש לא ערך כי אם פתיחתו (ריואן צד 178) והוא העתיק בעדי ב' מקומות אחד מתוך הכ"י f. 21a והאחר והוא סוף הפירוש ואני אציגם הנה היסוד אשר

הפכתיו לאומיות עבריות תחת הערביות אשר כתב בהן מול ההעתקה למען ברר הדבר כי אחר המה.

I. 21a.

צר 17 שורה 15.

ואם אלממאלך יסאפר אליהא ואתרדר פיהא אשאר בה אלימסיר אלכואבב אלמתחורא אלמדכורא פימא תקום פי סלך אלברוג ונ(צ)יר כל ואחר מנהא מן ברוג אלי ברג ואשאר בקולה תתרדר פיהא אלי הרבאתהא אלמסדירא אלתי יבתרי מן מצע ונתי ציל ונתהי אליה בעינה פכאן אלכואבב בדוראנהא ואתקאלתהא אליהא באעיאנהא מתרדרה פיהא.

ואם אומות הממלכות ילכו אליה ויסחרו אותה דמו בו אל מהלך הכנבים הנבוכים הנזכרים במה שקדם מנלנל המזלות ומהלך כל אחד מהם ממול אל מול ורמו באמרו ויסחרו אותה אל תנועיותיהם הנבוכות אשר יתחילו ממקום ויכלו אליו בעינו הנה כאלו הכנבים בסבובם בהם והעתקותיהם אליהם בעינם סוחרים בהם.

והא לך סוף הפירוש ביסוד ובהעתקה:

וקף עליה להטף לא ילפתה ענה ו(ג)ירה אי ילחקה מן אלאלתדאד מא לא ילחקה מן אלאלתדאד בנירה פימא ידרכה בהסב פ(צ)ל מא ידרך מן כמאלה עלי מא ידרך מן כמאל גירה פיציר בחיף לא (ו)עישק עליה לרה אכרי ולא יעדל בנפרה אלי גירה פכאנה יעדל נפרה ולחפה וקפא עליה לא יצרפה ענה מא אמכנה(ה) אללהם אלא אן יכון הדא אלמדרך ממנוא באמור אכרי פינאדבה ויצרפה ען ראיה פכון היניד מכרהא ערי אלאעראין ענה ממנועא מן אלאקבאל באלכליה עליה והדה הי אלתי יסתעאד באללה מנהא ומן שרהא ונאילתהא ואללה אלמסיר למא פיה אלכ(ב)יר(2)

עמר עליו והביטו ולא יסוה ממנו זולתו כליו השיגהו מההתענג בו מה שלא ישיגהו מההתענג בזולתו במה ששיגהו כפי יתרון מה ששיגהו משלמותו על מה ששיגהו משלמות זולתו הנה ישוב באופן לא יבחר אצלו תענוג אחר ולא יטה בעינו אל זולתו הנה הוא כאלו ישיב עינו והשקפתו בהתמדה עליו לא יטה ממנו כל זמן שיהיה אפשר לו האלהים אם לא [אם] יהיה זה המשיג (והנה) [נהנה?] בדברים אחרים ימשובו ויטוהו מדעתו הנה יהיה או מצטער בנטותו ממנו נמנע מההשקפה בכללות עליו ואלה הם אשר נעזר בשם ית' מהם מרעתם ונוקם והאל המיישיר אל מה שבו הטוב והשלוש.

ולהיות אשר לא היו לפני מן הפירוש הערבי הוה כי אם ב' גרגרים האלה הנני מפרש מן נשאר בהעתקה העברית איזה שגיאות ונפשי יודעת מאוד כי אין לבוא עד תכלית הדיוק ואמתת הדברים בלי משען כ"י אחרים או בלי השוואת היסוד ובאמת מקום הנתי להתגדר בו באיזה ענינים אשר עמדתו עליהם הרבה ולא זכיתי בהם להסיר המבשלה מדרך הקורא אם כי מעטים המה ונער יכתבם, כי לא אהבתי ללכת בגדולות ולפנות אל השערות מבחילות אשר אין להם יסוד מוסד באותיות הבי ובאפשרויות ההתחלפויות והתמורות אשר הסכנו למצוא אותן כשנגת המעתיקים. והקורא ישפוט בעצמו כי מנמתי היתה להציג לפניו את הבי כצורתו כאשר נטל לעשות על כל איש אשר יוציא לאור כ"י יחיד

ומיוחד בעולם ועל כן הצנתי את השערותי גם במקום אשר נראות כוודאיות
וברורות בין חצאי מרובע ונסחאות הכ"י המוטעות הבאתי גם כן אצלן בין חצאי
ענולה למען יבחר הנוחר וישפוט השופט. ולהקל מעל הקורא ולהסיר המבוכה
במקום הספק רשמתי נקודות באיזה תיבות אשר אחריותן עלי כי לא נמצאו בכ"י.
המספרים אשר תמצא בין שני חצאי ענולה ירמזו על דפי הכ"י אשר מתוכו
העתיק הח' ברלינער והמספרים בחצי ענולה שמאלי יעירו הקורא על ההערות
המעטות אשר קצתן בהן במקום שהיה לי להאריך. ולהיות שהיה ההעתק לפנים בידי
הרמשי"ש ונמצאה בו הגהה מידו הצנתי את שמו עליה כנאות. ועל טוב יזכר שם
הרב הח' ר' שמואל גירון היושב על מדין בעיר מדין אשר לא חס על עתותיו ועל
עמלו ועבר עוד הפעם על פני כל הדפים הנדפסים להשוותם עם הכ"י ותקן
וברר וצרף במקומות לא מעטים תהי משכרתו שלמה מאת ד'.

בודאפעס, ט"ז שבט תרמ"ז לפ"ק.

דוד ב"ר יהודה קויפמאן.

[חי בן מקיץ.]

לא מאהבת התנשא ותשוקת ההתגדרי. בהיותי מחבר חבורים וסדרים מסדר. ולא להניף יד וראש להרים. אני מעתיק ספרים. כי הנה עם רוב סכלותי. לא נעלמה ממני ולא נסתרה מעיני חולשת השנתי. וידעתי גם אני התנאים [ה]מצטרבים בהטבת זה הפעל אשר החלתי. כאשר הנידו בספריהם החכמים [ה]מקודמים איתני עולם. אשר אני אחזה לי היותי מופשט תאבס [צ"ל מרובם] ואולי מכלל[ה] [ס]. אולי [צ"ל אולם] הניעני אל זאת המלאכה מלאכת ההעתקה. קספי להשביע נפש שוקקה. ורצותי למלאה לה הוקה. ועוללות מבציר החכמה והסנולה. ללקט ולהחזירה⁽¹⁾ לאכסניה שלה. כאשר התפרסם היות שרשי האמת עצי עדן מאו בנבולנו נושעו. ועתה בעונותינו סחרו אל ארץ מלפנים בה [לא] נודעו. והנה ראיתי זה הספר קטן [ס] [ה]שיעור. יקר ונחמד מזהב סגור. ושמן חכמות בתוכו אנור. ובכפלי י' [ד] [ר] יעותיו שובצו אבנים יקרות⁽²⁾ ודברות המודות. מדובר בו נכבדות. והוא מאמרים קשליים צפוניים פרי החכמה. ודי עדות לזה אשר האיש אשר לבארו נחליץ נתפרסם עניינו ובחכמות ידו רמה. ובראותי שושן טובו ועוצם מעלתו. ואת יקר תפארת גדולתו. ששטתי בגדי וצללתי בים לשון הערבי להוציא משם פנינו ולקחת ממנו עמדתו. לא נסונתי אחר ולא מנעני עומק שפתו. וכבוד לשונו ובה בשחתי למען חסרו יעור לי וברוב רחמי יראה בעיני [צ"ל בעיני]. כי הוא ידע לבבי ומנמתי לפניו תבוא והוא יבחן רעיוני. לכן אם מחפשים מחפשי מומין ירפוני. מה לי ולהם ומה אני והנני. לא אבטח מהמצא בהעתקה שניאות. לשתי סיבות הקודמות פגשתי בקצת מלות נשנות ממני פליאות. ואולי היה בסיבת השמטת חיבה או אות. ואשען על היות הכונות לפי מחשבתי צרופות וברורות. ערונות על מלאה ושמורות. ואיך שיהיה הנה מעט החועלת בענינים הנשגבים הוא רב האיכות. לזאת החומל עלי והדן אותי לזכות. ישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלהי ישענו נכור בארץ יהיה ורעו (ב) [כ] נאם⁽³⁾. הצעיר משה בר. . . . ההוראה לאל רבון העולמים ורחמי על כל נביאיו ושלוחיו המהורים.

⁽¹⁾ ר"ל שהוא ערום ונעור מרב התנאים האלה ואולי מכלם.

⁽²⁾ עיין מה שכתבתי על המעתיקים במאה הי"ג והי"ד למספר הנהוג אשר אמרו לחזיר החכמות אשר הורחם וליתרם בקדושה בתוך עם בני ישראל ורק אבדו והחמלטו אל עמים שונים עד אשר היו לנו לילדי נכרים בספרי על החושים הנקרא Die Sinne צד 3-4 הערה ד' וה'.

⁽³⁾ עיין מאור עינים ג' ב' (מנשובה של"ד) קנו על אבני החושן הנתונות בין כפליה.

⁽⁴⁾ על לשון הפייטנים כנס עיין צונץ ז"ל בספרו על הפייטנים צד 638.

חי בן מקיץ

ואחר זה הנה החזיק בם [צ"ל החזיקם]^(*), עדת אחי, על שאניד באור ספור [חי בן יקטאן] הכניע מחלקתי בהמנע והתיר קש(ת)[ר] מהשבתי ב[ה] הארכת והדרתיה ונמשכתי להצליה בם [צ"ל להצליחם] ובאל ית' ההישרה:

אמר הנה כבר נמשכו אלי עת עמדי בארצי מעט ⁽²⁾ מחברי עד קצת ההרים הרמים⁽³⁾ הנכללים באותה הבקעה.

ביאור נמשכו הורה בזה על שהענינים כלם נתלים בהמשכת האל ית' אותם ושמה שלא ימשך מן הצד העליון לא יצא אל המציאות עת עמדי כלומר זמן עמידתי וארצי (א)[י]רצה איבריו ונפשו אשר הם משכן כחותיו (נ"ב): והורה בזה עד קצת שהיה בו פגוש לעניני הנוף ורצה בזה מה שיצטרך להעזר בו מכלל(ה)[ם] ובייחוד מה שהוא בראשיתו וזה בדמיון והמחשבה ומה שלפניהם מהכחות המשיגים מן החושים החצונים והחוש המשותף ההרים הרמים הם הדברים הרחוקים מן הענינים אשר היו בהם תהלה והם עם זה יענג[?] התבוננותם והערוך אליהם ובהם והם הדברים הנלמדים הנכללים באותה הבקעה רצה בו קרבתם עם זה לכה השכל ושכונתם אליו כי הנלמדים נכללים באופן מה בכח השכלי:

פרק וכאשר היינו משוטטים בא זקן אלינו נהדר כבר נמשך בימים ועברו עליו השנים והוא ברעננות החזק לא רוצץ ממנו עצם ולא נודעו^(*) לו יסור(ר)[ד] ומה שעליו מהזקנה דעת הזקנה^(*):

ביאור רצה בו מה שענו אליו מן התנועה השכלי ושוטטות הנפש לבקשת המושכלות והתבוננותם בא אלינו זקן נהדר רצה בו מה שיקרה לכח השכל אצל התבוננות מהישרת השכל לו או השפעת אורו עליו ורצה בזקן הנהדר השכל הפועל אשר הוא המיישיר באמת הכח השכלי אל ציור המושכלות והמוציא אותם מן הכח אל הפעל כפי מה שהודיע במקום אשר בו באר באמרו הזקן הנהדר עם קדימת זמנו ואורך השארותו והוד שיבתו. ועל זה בעינו הורה באמרו בימים ועברו עליו השנים והוא ברעננות החזק כלומר לא ישנהו הזמן אבל עניינו קיים מתמיד לא ישתנה כמו שישתנו החמריים להקנות מערובת החמר ותדוממותו לצאת מן הכח אל הפעל לא רוצץ ממנו עצם (ו) לא יחסר כח מכותיו ולא תקרה לו חולשה (מ)מה שלא ימלט ממנו מי שנתחדה פעולתו ד"ל שיש לו פעל מיוחד יסור ממנו מסגולת פעולתו כמו שיחסרו בהכרח החמריים ותקרה להם החולשה מענינם הראשון רמו בזה אל שכליותו המוששש בפעל והעדרו הסבה המחיבת השגוי ומה שעליו מהזקנה דיעות הזקנה הורה בו על שהוא עם רחקו מהחסרונות אשר יתחדשו כמי שיבא עליו הזמן הארוך מן הדברים ההווים

^(*) ר"ל כאשר הפצרתם בי, אחי, שאספר לכם מעשה חי בן מקיץ, בקשתי מנוס ומפלט לי באמרי שהדבר לא יתכן וכל מחשבתי היתה להדיחכם בתוחלת סמוכה עד אשר נדרשתי לאשר שאלתוני לעזור לכם ולתמוך בידכם. והמעתיק ינהג ככבוד בראש דבריו כי בא כפסל רסנו של המחבר ותרגם את דבריו מלה במלה מלאכת פוך.

^(*) לפי הערבי צ"ל לשדי חמר אשר סביבות הבקעה.

⁽²⁾ = נכתב בצד.

^(*) נודעו. הסלה הזאת נבראה בצלם הערבי תלעצע.

^(*) העתקתו צדקה פה מהעתקת הח' מהערען צד 14—413.

הנה כבר יעזור במה שמחייבהו קרימת הומן בוקנים מן ההדר וההוד והנעת (3) השלמות:

פרק והתעוררתי להתערב עמו והשתלח מעצמות (נפשי) מעורר אותי להכנס אליו ולדבר אותו ונטייתי בחברי אליו וכאשר קרבנו אליו הקדים לנו שלום והשארות והתקשט בלשון (צ"ל בלמוד) מקובל והתעוררנו אל הסיפור עד שהגענו לשאול לו מתכונת עניניו ולדעת ממנו נמוסו ומלאכתו גם שמו וארצו:

ביאור והתעוררתי להתערב עמו כלומר ידעתי ההתיחסות אשר בין השכל האנושי והשכל הפועל והכריחנו להנהיגו ולשכרו והשתלח מעצמות נפשי מעורר אותי להכנס אליו ולדבר אתו רמו בו אל מה שהוא בטבע השכל בכח מהנטיה לצאת אל הפעל בהדבק בשכל הפועל כי הנה שלמות השכל האנושי אשר הוא ככה ותלך בהדבק בשכל הפועל והשפע האור מצדו עלינו וזה נשלם במה שהורה עליו באמי להכנס אליו ולדבר אתו ענינו לבזון אליו ולנשות משאר הכחות אליו ונטייתי בחברי אליו כלומר הוצאתי זאת התכונה הטבעית אשר לשכל האנושי מן הכח אל הפעל וכונתי להשקיף אליו לכונת ההמשכות מצדו והכיריו רצה בו שאר כחותיו אשר אין מנוס לו בתחילת הענין שלא יעור בהם ביציאה מן הכח אל הפעל וכאשר קרבנו אליו הקדים לנו הוא כלומר באשר פנינו אליו ונטינו בכללות (ע) [א]ליו הקדים לנו שלום והשארות כלומר ואם היתה ההשקפה אליו ממנו תהיה תחלה הנה ההשפעה אשר הורה עליה באמרו שלום והשארות תהיה ממנו בתחילה שהנה ההכנה תהיה מן המתפעל וההשלמה תהיה מן הפועל והתקשט בלמוד מקובל כלומר היה אשר הניע אותו אלינו מן ההודעה (ת) [ה] הרוחנית הורה עליה אמרו למוד מקובל כלומר הודעה מתיחסת אמיתית וצודקת למה שעליו מציאות מה שהודיענו אותו שהנה בענין האמת והצדק תכליתו והתעוררנו אל הספור כלומר הניע ממנו ההכנה ומאתו ההשפעה וההודעה עד שהביאנו הספור לשאול לו מתכונת עניניו [י] כלומר התעוררנו אל האקמת מהותו ושאר ענינו להיות מופשט מן החמר או מתערב בו באופן מה שהנה תכונת ענין הדבר הוא אמתותו אשר (ניכר היה) בה מה שהוא ולדעת ממנו נמוסו ומלאכתו גם שמו וארצו כלומר (מ) [ר]צינו עם ידיעת תכונת אמתותו העצמית שנדע גם כן הדברים המקריים המיוחדים בו והבלתי מיוחדים ורצה בנימוסו ומלאכתו הענינים אשר ילכו דרך המקריים ובשמו וארצו הענינים אשר ירצו (4) מרוצת העצמותיים כי היה השם הוראתו הנדר אלא שהוראת השם על הדבר הוראה כללית והוראת הנדר הוראה (ת) [ה] מחולקת:

פרק אמר אם שמי הנה הוא חי בן מקיץ ואם ארצי הנה היא בית המקדש⁽¹⁰⁾ ואם אוימותי הנה היא השולטנות בקצוי הארצות (ג"א העולמות) עד שהנחתי בהם ספור ופניתי אל אבי והוא חי וכבר נתן לי ממנו מפוזחות אל (צ"ל כל) החכמות והישיורנות [י] אל הדרכים התולכים אל פאות העולם עד שהייתי בשוטטותו [י] בפאות (צ"ל באופקו) העולם:

⁽¹⁰⁾ גם פה התחקה המעתיק על שרשי וגלי הערבי אשר יקרא [לירושלם] בית אלמקדס והראב"ע בחר בשם העברי: עיר הקודש.

חי בן מקיין

באור אס שמי הנה הוא חי מתחיל במה שהור' על אמתתו ואמרו חי מה שנוצר עליו מן השכליות המופשט והניע מה שאחריו ממנו כי הנה החי נתלה בחוש והתנועה ושם החוש רומז בו אל השכליות (גיב ושם התנועה) רומז בה אל המצא מה שאחריו מאתו ואמרו ואבי מקיין הורה על שמציאותו אינו בעצמותו אבל מזולתו כי היה מציאות הבן באופן מה מן האב. ובאמרו מקיין הורה שאותו הזולת אשר מציאותו ממנו הוא יותר יקר ממנו כי היותר (ה) יקר שבעניני החי שיהיה מקיין כי החי איפשר שיהיה ישן ושיהיה מקיין ועת היקיצה ממנו יותר טוב ויותר יקר מענין השינה כי השינה דומה (ב) [ל]כח והיקיצה לפעל והורה זה על שהוא שלם במחלט לא יתערב בו מה שבכח באופן מן האופנים ואמר ואם ארצי היא בית המקדש רצה בארץ מה שריון מרוצת הסוג כי היה הסוגיות הננלה בהמון נתלה בארץ ורצה בבית המקדש העולם השכלי המקודש מההשמא בעניני הנשמיים ורצה באמרו ואם אומנותי הנה היא השוטטות בקצוי העולמות ההמשך אשר בו מהשכיל מה שאחריו מן הנמצאות הנמשך להשכילו ההתחלות הראשונות ולהשכילו עצמותו עד שהנחתו בהם ספור כלומר ידעתי להם היותר יקרה שבידיעות והוא ההשכלה כי היו הידיעות החושיות תחת זאת כמו שהודעתי במקומו ואמרו פני' אל אבי והוא מקיין כלומ' שתכלית רצוני ואמתת כונתי ידיעת אבי על התחלותיו הראשונות מהאמת הראשון והשכלים הפועלים אשר הם ממוצעים בינו ובין הראשון אשר הורה עליו באמרו והוא מקיין וכבר נתן לי ממנו מסתחות החכמות כלם כלומ' אני קונה חכמות מאבי ורמז בזה אל שהסוג מן ההשכלה אשר לו והוא ההשכלה ההתחלית היוצרת לצורות הפועלת להם לא אשר תהיה מדובקת (5) קרובה נפשיית כי היה זה המין מן ההשכלה הוא המיוחד באותם הענינים כמו שאמר ואצלו מפתחות התעלומה לא ידעם אלא הוא הנה היישרינג(1) [י] אל הדרך ההולכת אל פאות העולם כלומ' שם לי בזה היישרה אל כלל הנמצאות עד שהייתי בשוטטותי באופקי העולם כלומ' הספקתי בזאת היישרה המתוארת על האופן הנזכר מהשוטטות הרבנית(1) כשהיו הנמצאות כלם התקבצו אלי יחד עד שידעתי ברנע מכלתי לכת מהם מדבר אל דבר ויקובץ נכלל בלתי צריך אל החילוק:

פרק והיה מעט מה שנעוברהו משאול ממנו השאלות בחכמות ונחבון ממנו עמוקותיהם עד שנחלצנו(2) [אל] חכמת הכרת הפנים וראיתי מהמכתב(13) בה מה שהגעתי עד(14) סוף הפליאה:

(11) השוטטות הרבנית = theosophische Meditation. עיין בלקוטי רש"ס פלקירה מס' סקור חיים לרשב"ג ג' ל"א: השוטטות בהם. והמלה: הרבנית או הרבנית נכנתה בחכמת המלה הערבית: רבאני עיין במקום הנזכר: ידיעת הרבנית כלומר האלהות ובכחור א' צ"ה ההשגחה הרבנית ושם צ"ב הכריאה הרבנית ובשירי עמנואל דפוס לבוב צד ס' י': העולם הרבני ובפרקי ההצלחה המיוחדים להרמב"ם (קובץ ב' ל"ב) באורים הרבניים ושם צד 34 ב': מאמרים נבואיים ורבניים.

(12) תפס בלשון ערבי תלצנא.

(13) נסחא בלתי נכונה נודמנה פה להמעתיק כי תחת אצאבתה היתה לפניו בלתי:

א מאבתה ולפי היסוד הערבי ר"ל כי ראה שקלע הזקן אל השקרה ולא יחטיא.

(14) המלות הנמצאות בפירושו: מה שגורתי לו נכונות כפי הערבי: קצית לה.

ביאור והיה מעט מה שנעזבהו משאול ממנו השאלות כלומי לאשר ממנו ההשלמות וקבלת השפע עד שנחלצנו אל חכמת הכרת הפנים כלומר חכמת ההגיון¹⁶) וקראה חכמת הכרת הפנים כי הכרת הפנים היא ידיעת ענין האמיתי הבלתי ידוע מתכונת הדבר באמצעות דברים נגלים מתכונותיו כן חכמת ההגיון יגיעו בה מדברים נגלים והם ההקרמות אל דברים נסתרים והם הדרושים והתולדות וראיתי מהטבת¹⁷) [ו]ן בה מה שגזרתי לו [עד] סוף הפליאה כלומר ידענו מענין ההגיון מה ששפטנו עמו שאין הטבה אלא למי שהיה השענו זאת החכמה ובקשתי האסת על זה הדרך:

באור [צ"ל פרק] וזה שתוא התחיל כאשר הגענו לדבר בה ואמר שחכמת הכרת הפנים היותר בטוחה שבחכמות אשר תפלוש¹⁸) במחשבת¹⁹) [כ]יהם הנה יתפרסם במעט ממנה כל מה שנכסה ממך והודו²⁰) [ר]אך אליו והתרחק ממנו הוא כפי שיעורה:

[באור] הורה באמרו שחכמת הכרת הפנים היותר בטוחה שבחכמות אשר תפלוש במחשבת²¹) [כ]יהם ממנה פלוש אל הקנותה לאדם כח יוכל בו להגיע אל המושכלות בידועות²²) עור אמר הנה יתפרסם במעט ממנה עד סוף הפרק רמזה אל מה שיגיע לאדם בכח זאת ההכמה מהכרת הצדק מן הכוב והאמת מן השקר הנה תהיה אמונתו לצדק ולקחו האמת ובטלו הכוב והרחיקו השקר כפי שיעורה וכפי חיובו:

פרק ושהכרת הפנים חורה אותך על הבהיר שבמדרג²³) [ת] והנבחר מהוצירה והנאות מהטבעים כשמששה אותך יד ההצלחה השאירך ואם הפציר בך הגנות בהמשך בווללות תתעקס:

באור אמרו שהכרת הפנים (6) תורה אותך על הבהיר ובו רמז בו אל מה שנוצר עליו האדם מן ההכנה לחכמי והידיעות והמעלות וקנות המדות המשובחות ואמרו כשתמשך יד ההצלחה השאירך ואם הפציר בך הגנות בהמשך בווללות תתעקס רמז בו אל שהוא עם זה מוכן אל הפחיתות ושהוא אל כל אחת משתי התכונות ישוב ר"ל שתי תכונות החשיבות והפחיתות כפי מה שיחיבו המביאים מן המנהגים והפעולות וזולת זה כפי מה שהתבאר במקומו:

פרק וכבייך אלה אשר [לא] יסורו ממך והם חסרה רעה [צ"ל חבורה רעה] תוכל לקחת רשות מהם והנה הם ישימוך הפכפך או ישמרך שמירת מעולה:

באור אמרו אלה רמז בו אל הכחות הגופניות אשר לא יקדלו מן הכח השכלי אשר הוא לאדם באמת והוא המדובר אליו לברו מן השכל השועל ואמרו

¹⁶ הראב"ע לא כנה בשמות את החכמה או המלאכה הזאת ולפי דעת הרמשי"ש (עיי דיואן צד 168) כסה את שמה תחת לשונו בכוונה.
¹⁷ המלה פלוש נמצאת הרבה בפי רש"י ופלקירה עיין לדוגמא לקוטיו מס' מקור חיים ה' נ"ה—ס"ב.

וסביבך כל מה שיתמיד מנהיג לנוף ונתלה בו ההתלות הידוע והורה באמרו והם חבורה רעה על שעניניהם וכונותיהם ומכונניהם נבדלים וזרים ורחוקים מעניני כח השכלי שהנה כל רחוק מדבר הוא רע בהיקש אליו ואמרו לא תוכל לקחת רשות מהם כלומר לא תנקה אל הפועל המיוחד כל זמן שהתמידו וזה שכל ההשכלות האנושיות מעורבות בדמיונות א"א [=אי אפשר] שתנקה[ה] השכלה מעורב דמיון ורעה באמרו והנה יריבו עמך או ישמרך (מ' זין מופלג¹⁷) שהכח השכלי טרוד בהתעוררות והדפיקה ומוכן להתערב לשאר הכחות ולהמשיך אחריהם בהרבה מן הענינים או ישמרך זין מופלג שלם כמה שתקנהו מכה משובת תוכל בו להכניעם ולרחותם ולמשול עליהם ולהמשיכם אליך בשאר פעולותם וזה הוא כח החכמה הלמודית והחכמה המעשית¹⁸:

פרק אולם זה אשר לפניך הנה הוא מגרף בהפלגה יחבר השקר וייושר המעקשים ויביא אליך ספורים ולא חטה הנפש להאמינם וכבר חובר האמת [ומהם] בשקר והתערב צדקם בכוב עם שהוא עינך ומבטך ומדרכו שיב[נ]א לך מה שנסתר מצדך ונעלם ממעמדך ואתה טרוד לברור זה האמת מהשקר שבו וללקט החרס שבו מהברולח שבו ולנקות ישרו מערבובי טעותו כי אין לך מנוס ממנו הנה פעם לקח התיישרה בידך ורחת אותך מהסכים אל התעיה ופעם העמיד לך המכוכה ופעם השוה נגלה הנטיה:

באור אולם זה אשר לפניך רמו בו אל כח הדמיון ותארו במגרף במה שישפוט בו מהשקר ובמפלג (8) לרבויה מה שישתמש בו משפטים בלתי מועילים ולא אמתיים והורה באמרו יחבר השקר וייושר המעקשים על שמתכונתו וטבעו זה הפעל וזה שהוא נוצר על דמות הדבר בדבר מוולת שירמה אליו כמו שירמה המושכל במושח ועל חקות הדבר מוולת שיהיה מה שיחקקו אליו משל לו כמו שיחקק חום יתחדש בנקף ד"מ [=דרך משל] בדברים האדומים והמרה השחורה שהניע בו בדברים פחותי המראה ופחד יקרה לנפש בצורות הדברים הנוראים ויביא אליך ספורים לא חטה נפש להאמינם כלומר שמשפטיו והספורים אשר יספרם אליך אינם ממה שישתוה להם מחוץ מה שסיפר בו בהם והורה באמרו כבר חובר האמת מהם בשקר והתערב צדקם בכזב על שהוא ואם היה בכלל משפטיו מה שהוא אמת ומסכים למה שעליו הענין אשר שפט הנה לא ימנע האמת מהם משקר יתערב בו ולא צדקם מכזב ופחיתותו וינגהו לא יוכל לנקות משפטיו מן השקר והכזב והורה באמרו עם שהוא עינך ומבטך על החוש המשותף והוא הכח אשר יוכלו [צ"ל יוכלו] אליו המוחש[ו]ת כלם אשר כאלו הוא וזה הכח דבר אחר(ר)[ך] וזה הכח באמת עין וקרגל וצופה¹⁹ לנפש יביא אליה הספור מה שנסתר מצדה ונעלם מן מעמדה ר"ל המוחשות בעניניהם כי היו רחוקים ממעמד הכח השכלי וכאשר הניע מצד זה הכח ישתמש בהם השמושים אשר יחייבו אותם משפטיו מהשכח הכלליות מהם והוצאת המציאות

¹⁷ לפי הערכו צ"ל: או שיהיה סביבותך שומר שלם וזין מופלג ושמירה מעולה הם ב' העתקות למושג אחר.

¹⁸ עיין בספרי על התארים 311.

¹⁹ עיין בספרי על החושים 81 הערה 94.

באמצעותם ואתה טרור רצה בו שהכח השכלי הוא הכרת צדק מה שיביאהו החוש המשותף והרמיון מהכוב שבו ולשמור צדקו וישרו להשתמש בו ולמנוח עליו ולבטל הכוב שבו והטעות וישוב ולא יסמוך עליו כי אין לך מנוס ממנו כלומ' שהכח השכלי מצטרף אליו או אל מה שיביאהו אליו להעזר בו בעצם פעולתו ורמו באמרו הנה פעם לקח ההיישרה בדרך אל הענינים אשר יקרו לנפש מצד זה הכח וזכר חלקי אלו הענינים וזה שהוא אם שתוכל הנפש להנצל מתעית זה הכח וינתן לה הבח המיוחד בה ואם שתניע מצדו על מבוכה ומעוט התיישרות אל האמת ממנו ואם שתלאה מזה לאות ותחשוב בשקר שבו שהוא אמת ובכוב שבו שהוא צדק:

פרק וזה אשר מימינך שכל כשהתעוררה רתיחתו לא תכניעוהו החברה ולא ישקני]שתו המתן כאלו הוא אש כעצים או זרם [מים] במקום מדרון או גמל גבור (9) שטוף בזמה או צבוע שכול:

ביאור וזה אשר מימינך שכל רמו בו אל הכח הכעסני ורצה באמרו מימינך לרמו אל שמדרגת הכח הכעסני יותר עליונה ממדרגת הכח האחד[ך] הפאני אשר תארן. בשהוא על השמאל כי היה הימין יותר חזק מהשמאל וזה שמשבעו מה שתארו [צ"ל שתארו מה שמשבע] בו מן המהירות והוא להחזיק בסברא מבלתי הכרה ולא ידיעה ולהמשך מה שיאות לו מכלתי הנחנה ולא הסתכלות ורצה באמרו כשהתעוררה רתיחתו לא תכניעוהו החברה ולא ישקישו המתון על שזה הכח חזק ההנחה ארמוני מאד כשהתעורר יקשה הדבר להשיבו בעצה או במענה רק ודקוהו בתכונתו זאת באש יוקדת שיקשה לכבותה וזרם מים במקום מדרון ירד בכח ולא ימצא דרך להשיבו ולרחותו ובנמל גבור בחור וילך נבהל ופניו למטה (ב)[כ]מכול לבקש הנקבה ולא יתרפחו [צ"ל יהדשחו] מזה הופך [צ"ל הורף] וצבוע שכול כלומ' לבייה מתו ילדיה וגורם שתשולח נכח דרישתם ולא יעמוד נגדה מתנגד ולא ידחה אותה מְכֻנְתָּה דוח(ק)(ה):

פרק וזה אשר הוא משמאלך הנה הוא מזוהם וזולל עריץ שטוף בזמה לא ימלא בטנו אלא העפר ולא ישק(ו)[ט]רעבנו כי אם השיט בלגימ(ח)[א] בחלעטה כחאות כאלו הוא חזיר נתרעב ואחר²⁰ שולח במתיקות:

ביאור וזה אשר משמאלך הנה הוא מזוהם רמו בו אל הכח התאוני ותארו במה שמשבע עליו מן הזוהמא והעריצות והשטיפה אל חזק הנטיה אל המשגל והאכילה והורה באמרו לא ימלא בשנו אלא העפר ולא ישק(ו)[י]ט רעבנו כי אם השיט על שהוא לא ינוח מסנולת פעולתו מחיובי העריצות והשטיפה עם אורך ההתעסקות אבל הוא מתמיד הפעל המיוחד בו ואמר בלגימא בהלעטה בתאוה רצה בו (נ"ב מיני) מה שיניע ממנו על דרך מה שהוא מושבע בהם והתמדת הנעת אותם המינים ממנו ומהלגימא וההלעטה והתקוה והתאוה ודמהו לחזיר מתרעב ואחר שולח במתיקות שיביאהו הרעב החזק למרוד על מי שירצה למנועו מזה:

²⁰ כמו: ואחר כן בחמת רעבנו ושולח למלא נפשו במתיקות.

פרק אהה עני הנה כבר הצמדת כאלה הצמד לא יצילך מהם אלא גירות תחקך אל ארץ לא ידרוך בה הדומה להם ובשלא יהיה עת אותו הגרות ואין החלץ לך מחם תרמם ירך ויגבר עליהם שולטנותו[ק] השמ[ר]ר[ו] שלא תחמנע מהם רסנך או שתקל הנהגתך אבל תחראה מתגבר עליהם (10) בטוב המחשבה והמריחם בטורח המאסר ותחבישה שהנה אתה אם תחזק עליהם העברתם ולא יעבירוך ומשלת עליהם והם כך לא ימשולו:

באור אהה עני הנה כבר נצמדת כאלה הצמד רצה בזה מה שעליו הכה השכלי מחזק הדבק אלו הכחות אליו וההכרה אשר בשכונתו אליהם בעבור הגוף ושאינ הנקות לו ולא מפלט מהם כל זמן שיתמיד עם הגוף אבל אמנם יהיה אפשר לו המפלט בגרות אל ארץ לא ידרוך בה כיוצא בהם כלומי הברל מהגוף בכללות וההליכה אל העולם השכלי אשר הוא מרומם משיחיה מעין אל כיוצא באלו הכחות ובשלא יהיה עת אותו הגרות כלומר הזמן שתתמיד שלא יניעך עת אותו הענין ולא נטייה עדין מאלו הכחות הנהיג ענין נפשך הנהגה תנצל עמה מנוקם ותרפתם וזה כשתהיה ירך על ידיהם ואדנותך וכחך גובר על אדנותם וכחם מבילתי שתמשך להם באופן מן האופנים או תכנע להתגברותם בסבה מן הסבות אבל תחראה עליהם מתגבר בטוב המחשבה כלומר היה ראש עליהם ומנהיג להם ומסדר פעולותיהם ומביא אותם על שקידת השווי במעשיהם שהנה אתה כשתחזק עליהם העברתם ושמתם סרים למשמעתך ולא יעבירוך ולא יטריחוך [צ"ל יטריחוך] ותהיה עליון להם להתגברותך ולא יתגברו עליך:

פרק ומהנהגות טבעך בהם שתמשול בזה המתהפך הנורא על זה הסכל הוולל יגער בו גערה וישכרתו שברון ושחיתותג להשתרר על זה המתעקש הקשה בפחיתו וזה הסכל החנף ותשמרתו שמירת⁽²¹⁾

ביאור ומ(ת)[ה]נהגות טבעך בהם רצה בו אופן הנהגה עד שיגיע אל המכוון הנרצה מהם שיעזר בכח הכעסני המתואר בהפ(ה)כפכות והמורא למשול על הכה התאוני המתואר בסכלות והווללות וידחה חמתו דחיה וישבר בזה כחו וש(ט)[ת]ודג⁽²²⁾ להשתרר על זה המתעקש הקשה כלומר ושתעזר בכח התאוני לבטל הכה הכעסני ויכנע בזה הכנעות ויתישב בעבור הנהגתך התישבות:

פרק ואולם זה המתעה הנמהר הנה לא תמח אליו אם לא יבא אליך (11) בטוח מן ההווה והטעות ואז הצדיקהו הצרקה ותוהר מתקל כמה שיגיעוהו אליך ואם התערב הנה אחת לא תעדי(ר) מפריו מה שהוא ראוי לקיימו ולאמחו:

ביאור ואולם זה המתעה הנמהר רמו בו אל הדרך אשר יחוייב ללכת בה בהנהגת הכה המרמה כדי שתקבץ הבשחן משעותו וההעזר במשפטי

⁽²¹⁾ לפי הערכי צ"ל והכנע תכניעוהו ולפני המעתיק היתה נסחא משונה פתחפטה חפטה תחת: פתחפטה לפצא וקרב לומר שהיסוד המונח לפניו היה נכתב באותיות ערביות והראב"ע יעיד על צדקת הנסחא ביסוד הערכי ואלה אפוא דבריו צד 140 שורה 8: והכניע השוטה מהם כמתאוה והמתאוה בשוטה.

⁽²²⁾ כמו שתתרגר ר"ל שתהיה הולך ומרגל את עצמך להיות שורר עליו והטלה הזאת מורגלת בפי המעתיקים ע"פ הערכי וגם פה נמצא ביסוד הערכי תסתדרג.

ושעולותיו והוא בשלא תבטח בו בטחון גמור עד שתהיה באופן תכיר הצדק שבו מן הכוב והצדק שבו מן האמת בהניחך סידור תשוב אליו מזה וקאונים תשקול בהם עניניו וזה הוא בו או בטוח מן ההזיה והטעות ואפשר שהוא רצה בזה הסדרים ההניוניים הנה כשעשית זה ויכולת על רמו זה הבטחון הצדיקהו או הצדקה ולא תמנע מן ההמשך במה שיניעוהו אליך ואם היה עובר מעורבב מעורב הנה אתה לא תער(י)ר ממה שיביאיו אליך מה שא"א לך מכלתי קיומו והניעו בעת פעולותיו מן ההשכלות:

פרק וכאשר תאר (נ"ב לו) זאת הכת מצאתי קבול טובן להאמין מה שתאר אותם וכאשר כיונתי לנסותם בדרך הכוחן (נ"ב התאמת) המוגר מהם ואני בעסקיהם ושמושיהם פעם ידי עליהם ופעם להסיר (צ"ל להם יד) עלי ומאל העוור על השכונה עם זאת הכת עד עת ההפרד:

באור כאשר תאר אלי זאת הכת רצה בו כאשר הפתכלתי עניני אלו הכ(ח)[ת]ות מצאתים נאות(י)ה[ם] למה שתארם בו ונתוספה אלי אמונה בטה שבארו מתבונותיהם וקיימתי ציוויי בטה שהישיירני אליו מהנהנת ענינם והנעתי על תכונה ממוצעת בהנצל מהם וההצטער בחרוניהם ועל זה הורה באמרו הנה פעם ידי עליהם ופעם להם יד עלי:

פרק אחר זה התיישרתי זה הזקן בדרך השוטטות התיישרות וריו עגיה משחוקק אליה ואמר אלי אתה ומי שהוא בדרך מדמיון שוטטותי מוסר (ו)[ו]דרכו עליך או עליו סגור או (צ"ל או) יעורך ההפרד ואליו זמן קצוב לא חקרימהו ולכן הסתפק כשוטטות מעורב בעמידה חשוטט פעם ותתערב עם אלה פעם וכאשר נחלצת(י) לשוטטות בתכלית וריוותך נדבכתי עמך ונפרדת מהם וכאשר פנית נכחם נעקת אליהם ונפרדת ממני עד שחוכל להפרד משורש מהם:

באור אחר זה התייש(ב)[ר]תי זה הזקן בדרך השוטטות כלומר כאשר מצאתי השכל על זה השלמות באופן הוא מתיישר אל (12) החכמות והידיעות נזרזתי להלך בכמו דרכו ולקנות החכמה ולהשלימה והתחננתי אליו שיישיירני אל ההליכה בזה ואמר אלי אתה ומי שהוא בדרך (ר)[ר] כלומר העין (צ"ל המין) מההשכלה האנושית בהנקות מעורב הדמיון והחוש ובתמידות והדבקות בלתי נפסק במנעי התבונות הנוסיות ובהתבוננות הכולל למושכלות אשר אין תכלית להם מכלתי החלוק הנשען על אחת אחת מן המושכלות ובהנע(ת)[ה] אליה מכלתי טורח ולא עור ולא לקיחת הוראה ולא התפתחות בדרישת האמצעי. ודמיונה אין דרך לה ולא לכיוצא מהנופיים להגיע אליו ולהשתמש בו כל זמן שתתמיד על תבונותיהם מפנישת הענינים הנופיים האלהים אלא אפי(י) תשתדל להבדל מהגוף ולהפרד ואל זה זמן משוער לא יסכול התוספ(ו)ת בו ולא החסרון עוד אמר

²⁸ האלהים אלא אם. לשון שבוע בדרך המליצה הערבית: אללהם אלא אשר תרגומה בפי המעתיקים וגם בהעתקתנו (עיין בסופה) האלהים אם לא עיין בס' אמונה רמח צד 26 שורה 27, 53 שורה 15 — ובספר אור ח' (דפוס וויען) דף נ"ד ופ"ם: — וע"ד השבועה האלהים המורגלת בפי רבא עיין ספר השנתי האסיף א' צד 196, 201.

ולכן ת[ה]תפסק בשושפות מעורב בעמידה כלומר השכלה בלתי נקייה מעירוב הרמיון והחוש ובלתי מתוארת בתמידות והדבקות אבל תצליח ותכונן בהפחד אליה [ו]היות מתחבר אליו ומתנועע וכאשר נפגדת ממני היית מתחבר לכחות הגוף ומתדבק לא תפסק וזהמתך ותתיכת שמנינותך עד עת הפרדך מהם בכללות וזה יהיה אחר המות והפחד הנפש מתנוף:

פרק ושבונו אל ספור הדברים לשאול לו מאקלים אקלים ממה שהקיף בדיעתו ועמד על ספורו ואמר שנבולי הארץ שלישה גבול וכללוהו שני המדברות וכבר הושגת אמתתו וסודרו הספורים הנגלים והתכופים והנפלאים בגלות מה שיקף עליו ושני גבולים נפלאים גבול אחורי המערב וגבול אחורי [צ"ל לפני] המזרח לכל אחד מהן יש סימן וכבר הושם בינו ובין עולם הגופים גבול נסתר לא יעבור כס כי אם הסגולות הקונים יכולת ושהוחנו הרכות והמשך בטבע⁽²⁴⁾:

באור ושבונו אל ספור הדברים לשאול לו מאקלים אקלים ממה שהקיף בדיעתו ועמד על ספורו כלומר רצינו לעמוד מצדו על ידיעת הנמצאות כלם המושכלות מהם והמוחשיות ולהקיף בהם כי מצאנו השלמות האנושי נתלה בזה ומניע בדרכו ואמר שנבולי (13) הארץ שלש רצת בארץ הנמצאות הטבעיות המעורבות לחמר המוכנות לשנוי והוא כזה הפרק יבאר עניניהם וזולת עניני הנמצאות השכליות והבלתי מעורבות לחמר הבלתי מוכנות לשנוי ורצה בגבולין[ו] השלשה מה שיחלקן אליו אלו הנמצאות הטבעיות והם המוכנות המוחשיות וההיולי והצורה ורמו באמרו הגבול אשר יכללוהו שני המדברות המוכנות המוחשיות בשתי עולמות הארץ והשמים והם אשר יקבצום כי המדברות אשר הם הארץ והרקיע ואמר וכבר הושגת אמתתו עד סוף הפרק כלומר שהם מושגים בחוש ידעם האדם אם מה שימצא לפניו הנה בסגולת הרגשות הגוף ואם מה שיסתר ממנו הנה בספורים התכופים⁽²⁵⁾ אשר יתכנסו אליו מפאת מי (ב) [ו]אם אותו ורצה בשני הגבולים הנפלאים ההיולי והצורה. אם מה שאחורי המערב הנה הוא ההיולי ואם מה שלפני המערב [צ"ל המזרח] הנה הוא הצורה ולכולם יש סימן כלומר לכל אחד מההיולי והצורה יש עצמות ואמתות כבר הושם בינו ובין עולם הבשר גבול נסתר כלומר שכל אחד מהם אינו גלוי המציאות אבל יש בין כל אחד משניהם ובין האנשים מחיצה ונדר. לא יעברו להשיגו כי אם הסגולות כלומר לא ידעוהו אלא אנשים מסוגלים נבדלים במה שיקנוה מן היכולת כלומר כח ולא ימשך לאדם ביצירה והטבע וזולת הקנייה:

פרק וממה שיקנהו, הרחיצה במעיין הומה אשר בגבול מעיין הנח [צ"ל הב"ח]⁽²⁶⁾ השוקט כאשר החייושר השט והפורה בו ושחת מן מימיו

⁽²⁴⁾ אולי צ"ל: ולא ימשך [לאדם] בטבע כאשר העתיק בפירושו וזה מוכן הדברים לפי היסוד הערבי.

⁽²⁵⁾ עיין מה שכתבתי על הוראת שורש תכף בספרי על התארים צד 247 הערה 247 וצד 282 הערה 88 והלשון: הספורים התכופים נמצאת אצל מעתיק ספר אסונה רמה צד 78 שורה 13 וגם מה נמצא ביסוד הערבי הלשון אלמתואתרה.

⁽²⁶⁾ מעין הבעלי חיים יתאים עם היסוד הערבי: עין אלחיאן.

המחוקים התפשטה במעשיו²⁷) ממנו פליאה תפסק וזכרת ממנו בה המבוכה חזרה ולא יצלול בים המקיף ולא ילאהו הר גבוה ולא ידחהו השטן בעת נטותו אחרי התהו ובקשנו ממנו תוספת ביאור על זה המעין ואמר הנה יהיה שתגיעו אל עת המחשך הקיים בפאת הקוטב לא יתפשטו עליה הניצוצים בכל שנה עד זמן מוגבל והנה מי שהתחזק בו ולא יקו[ו]ץ בו יגיע אל מקום רחב בלתי מוגבל כבר התהלך בו האור ויפגש תחלת כל דבר מעין חומה ו[ו]ימשך ממנו נהר כל ימי הארץ²⁸) מי שהתרחץ בו יצוף על פני המים ולא יתנועע אל המביעה ויעלה [אל] אותם ההרים הנבוהים ולא תמעד רגלו עד שיחלץ בסוף אל שני הגבולים הנסחרים:

באור וממה שיקנה זה הכח הרחיצה במעין חומה ורצה במעין חומה ההגיון והרחיצה בזה המעין הוא לשיטת השכל²⁹) והיותו מוכן (14) בסררי ההגיון להגיע אל האמת ביריעת הנמצאות ורצה בהומה המועיל אל הכח הדברי כי ההמיה היא קול המים ורמו בה אל הדבר אשר תועיליהו אל זאת החכמה ואל קנין היכולת על הנעת המושכלות ביריעות ורצה באמרו בשכונת (ה) מעין הכ"ח צ"ל הב"ח] השוקט כלומי שהכמת ההגיון מצרנית לחכמות האמתיות ובלי [יניעה?] יגיעו בה אליהם ומעין הב"ח הוא החכמה האמתית אמר באשר התישר אליו השט והטהר ושתה ממימיו המתוקים כלומר כאשר נמשך מושך (ג"ב דודש) החכמה להתישר אל זאת החכמה והגיע אליה ולמשש שכלו ושתה ממנה כלומי קנה אותה על דרך הקנין התפשטה במעשיו ממנו פליאה כלומר נמשך והגיע אליו ממנו כח לא היה לו קודם יוכל בו לברות אותה המבוכה על ההקפה במיני הנמצאות וההליכה בהם בלא עמל ולא ליאות ולא יצלול בים המקיף כלומי לא ישקע בסכלות המקיף לכל זולת הנבדלים בכמו זה הכח ולא ילאהו הר גבוה כלומי העליה אל מריגות החכמה והוא החכמה האמתית ולא ידחהו השטן בעת נטותו אחרי התהו כלומר לא ידחהו מן האמת הספקות ומיני המבוכה הנלוים אל בני אדם המתחברים להם בסכלות והתעיה אשר הוא הסכלות החזק עיר אמר ובקשנו ממנו תוספת ביאור על זה המעין ואמר הנה יהיה שתגיעו אל עת המחשך הנצב בפאת הקוטב כלומי הספקות והרמיונות המבוכות הקורות אל כתות האנשים כפי מדרגותיהם ורצה בפאת הקוטב הנשש האנושית אשר עליה יסו[ו]ג[ו]ב[ו]בו בני אדם ומצדה הנהנת הנוף ויתר הכחות הדבריות להישיגם אל הסרתם וגלות האמת שבהם. עד זמן מוגבל כלומי עד עת ההתחזקות כמה שיקנהו מן היכולת אשר יוכלו בו על זה. והנה מי שהתחזק בו [ו]לא יקוץ בו כלומר מי שרצה לעיין במבוכות ההם ולחקור מהם להסיר הספקות שבהם והוכן ביריעת האמת מהם יגיע אל מקום רחב בלתי מוגבל שכבר התהלך בו האור כלומר יגיע בסוף הענין אל מה שהוכן לו מן השלמות וקבלת התועלת באור החכמה ויפגש תחלת כל דבר מעין חומה כלומי חכמת ההגיון ימשוך

²⁷) צ"ל במעיו או באיבריו לפי הערבי פי' גוארחה. ואולי בתחלתו הנקודות אשר על האותיות בנסחת המעתיק עד אשר נראתה לו מלת: גוארחה

²⁸) כך הבין המעתיק את המלות הערכיות עלי' אלברוך וראא שהרין עטו ותח' מעהרען

הלך בדרך מרחוק צד 418.

²⁹) על לשיטת השכל עיין רשימת כ"י בערלין ע' 104 (ט"ש)

סמנו נהר כל ימי הארץ. כלומ' תהיה משך והנע(ת)[ה] לשכל ההיולי המוכן לידועות למה שקנהו מן החוש מן הידיעות הראשונות מי שהתרחץ בו יצוף על פני המים ולא יתנועע אל הטביעה (15) כלומ' לא יטבע בסכלות אבל יגבר עליו וימשול בו ויעלה אל אותם ההרים ולא תמערד אשורו. כלומ' תגיע מדרגתו בחכמת ההגיון אל שישוב באופן ישקף אל האמתות בזולת לאות ישיגו ולא עייפות ישיבהו ממגמתו עד שיתחיל בסוף אל שני הנבולים הנסתרים כלומ' יעין באמתות ועצ(ה)[ם] הנמצאות וישקף מהם תחלת כל דבר ההיולי ו(מ)[ה]צורה אשר קראם שני הנבולים הנסתרים:

פרק ודבר(ו)נו עמו מן הנבול המערבי לקירבת ארצנו אליו ואמר שבקצת המערבים [צ"ל המערב ים] גדול חם כבר נקרא בספר האלהי(80) מעין חם שהנה השמש אמנם ישקע [ו]מפאתו [ו]משך זה ה(ו)ם מאקלים נמנעת הגדרת רחבו אין ישובו [צ"ל ישוב בו אלא] גרים באים אליו והחשך משקיף על פניו ואמנם יגיע אל ההולכים אליו ניצוץ אור כשחפנה השמש לערוב וארצו ממיית כשהתישבה בישובים [צ"ל ביושבים] הקיאת אותם וישיבו בה אחרים תחתם ויתיישבו בה ובנו על מקום מרוצת המים והושם המחלוקת בין אנשיו גם הרחיצות [צ"ל הרציחות] וכל כת שתאמץ חמסול להרוס כת האחרים ותענוש אותם שיגלו ויקשו מנוחה והשקט ולא ינצלו גם הטובים (81) זו לע[גס] (82) לא ישובו:

באור ודבר(ו)נו עמו וכי כלומר בקשנו תחלה ידיעת ההיולי ואמ' שבקצת המערבים [צ"ל המערב ים] גדול חם רמו בו אל ההיולי ובוה השם נקרא בספר אלקראן כשאמ' ית' עד שכאשר תגיע אל מקום עריבת השמש מצאה שוקעת במעין חם ועריבת השמש בו לכת הצורה אליו והתלבשונה בו וימשך זה הים מאקלים שוקם כלומ' אקלים חרב וזהו אקלים ההוות הנפסדות תחת גלגל הירח מקצר הגדרת רחבו כלומ' שהוא רחב יכלול כל מיני המתהווים והיסודות אשר מהם יורכבו ההוויות אין ישובו [צ"ל ישוב בו] אלא גרים [וכן] כלומ' הצורה המתחדש(ו)ת אליו ממקום אחר(ד)[ר] רחוק ממעין ההיולי והחשך משקיף על פניו כלומ' מדרך ההיולי שלהם שיהיה בלא צורה הנה שם יהיה החשך משקיף על פניו כלומ' מושל כי הצורה היא אור מכוננה [צ"ל מתכננה] (83) אל בעלי הצורות בה יסור החשך מן ההיולי ואמנם יגיע אל ההולכים ניצוץ אור כשתפנה השמש לערוב כלומ' שההווים נפסדים יתלבשו אורם מצורותיהם הנקנות כשהיולו הצורות בהיוליהם ויתחברו בה וארצו טובעיי [צ"ל טובעני] (84) כלומ' שאלו ההווים הנפסדים לא יתישבו בהם הצורות ולא יתקיימו במו שלא יתקיימו בארץ הטובעני תמונתיה וכתותיה ותבניותיה כשהתישבה בי(שו)[יש] בים הקיאה אותם כלומ' מדרבו שיתעקבו(85)

(80) עין בס' אלקראן שער י"ח, פ"ד.

(81) נסחא אחרת נודמנה לפני המעתיק: פלינבני קרארא ולא יסתכלין אלא ציאר.

(82) השכל להשתמש בדברי הנביא הושע ב' פ"ו לתרגם הסלות הערביות והלא דירגתם

אשר טובנם וזה דרכם ויסודם: זו לעגם.

(83) צ"ל מתכננה ע"ד תכן בשמות עס אור הראשון ועיין דוקעס בס' נחל קדומים מ"ח.

(84) כמו מימי מקום רפס ופיש עיין תענית י"א.

(85) מלה המתעקבות נוצרה כצלם המלה הערבית מתעקבא. ובתכניתה עיין למשל במורה

עליו הצורות ולא תתיישב (16) בו צורה אבל יומר בחליסה או הפכה בתכונה הנה הוא לעולם יקרא הצורה ותבטל ממנו ותשינהו וזולתה ויתישבו בו ויבנו בנינים אל מקום מרוצת המים כלומ' שכל הווה בו נפסד בלא ספק וכבר הושם המחלוקת בין אנשינו (ג) כלומר שאלו הצורות המתעקבות המומרות עליו שונאות מתהפכות ומתנברות (ב) [כ] אלו קצתם שונא קצתם הנה הם יתרחצו [צ] יתרחצו במקומותיהם ואי זה כת מהם כלומ' שתנבר בכחה תמשול כלומ' שהצורה שהיה ראוי לה ההיולי כפי מוני היסודות הצטייר בה ההיולי ובוטלה הצורה האחרת הקודמת ונענשה המתחלת הקודמת לגלות ממעונה ולהתרוקן ממנו (ו) [י] בקשו מנוחה ולא ינצלו גם הטובים כלומ' שהכוונה היא קיום אותם הצורות בעינם אם היה אפשר ובעבור שלא יהיה אפשר נשמר קיומם בקבלת התמורה וההתעקבות. וזו לעגם לא ישובות כלומ' שאלו התכונות טבעיות לאלו ההווה הנפסדים לא ישחנו בתכונה מן התכונות בטבעיהם:

פרק וכבר ילכו אל זה האקלים כל ב"ח וכל צמח אך הם כאשר החישבו בו ואכלו ממרעיתו ושחו ממימיו וכסו אותם כסוים [ז] וזים מצורחיהם הנה יראה האדם בהם שכבר לבש עור [ז] בהמה וצמחו עליו צמחי העצ [ז] וכן ענין כל סוג אחר. וזה האקלים אקלים חרב נמתח מתנהג בקטטה וההעדרות והריב וההרג יקבל ההוד מקום רחוק ובין זה האקלים ואקלימכם אקלימים אחרים:

ביאור וכבר ילכו וכו' כלומ' שמדרך הצורות החיוניות והצמחיות שיתלכשו בזה ההיולי ובאלה החמרים אך הם כשהגיעו בו והתטבעו³⁶ החמרים בהם תכופה זאת הצורה המהודשת בכסוים וזים כלומ' מקרים יתחייבו לה בסבת ההיולי הנה יראה האדם כלומ' דמיון זה שהצורה האנושית ד"מ כאשר הגיע בחמר בה הובדו מקרים נפלאים מתמונה מה מונבלת ומצב מונבל לא תוכל להתחד בתמונה זולת תמונה ולא שיעור זולת שיעור ולא מצב זולת מצב וכן כל אחד מהם [י] גנים זולת המין האנושי הנה הם לא יתמלשו ממקרים יתחברו ביחוד צורותיהם וזה האקלים וכו' זה החאר הוא כלל מה שתארו וחלקו בדבור הקודם מתכונות ההוות הנפסדות ובין זה האקלים ואקלימכם רצה באקלימים המ [י] גנים המהצבין [ס] והצמחים והחיוניים ורצה באקלימכם המין האנושי:

פרק אך אחורי זה האקלים ממה שילווה לעגולת עמודי תרקיע אקלים דומה בו בענינים מהם שהוא מדבר בלתי מיושב אלא מגרים נכריים ומהם שהוא יגנוב האור מפאה נכרית ואם היה אל חלון האור יותר קרוב מן

הנבוכים א' ע"ד, ד' אשר שם עתיק החריץ (ע"ג): והמקרים הם המתחדשים בביאת זה חקק סור זה והוא הלך בדרך הרשב"ת שתרגם והמקרים הם המתחדשים הבאים עליו דבר אחר סור דבר אחר אבל ר' יהודה ין תבון העתיק המלצה הזאת בכחיו ה' י"ח ב' מקרים מתחדשים עליו באים עליו זה עקב זה.

³⁶ הוראת המלה הזאת הנולדה על גרבי ישמעאל משונה מה ממוננה בפי המעתיקים אשר ישחמשו בה בהוראת sich ausdrücken ופה מוננה: einen Eindruck, ein Gepräge erhalten. וענין מה שכתב על מלת טבע ושמושה צונץ זצ"ל בספרו על הפיסטים צד 634 ועל שרש המטבע ונרדפו החקק, החתם, התריסם עיין ספרי על החושים צד 112 הערה 46.

הנוכח לפניו ומהם שתוא מעמיד יסודות השמים כמו שאשר לפניו מעמיד יסודות הארץ הוזה ומקיים אותם אבל היושבים בזה (העולם) והאקלים מיושבים אין גזל בין הבאים אליו אפי' בשוה מחט ולכל אומה יש סמן מוגבל לא יתגבר בו וזולתם לקחתו:

באור אך אחורי וכו' רמז בו אל הנרמים השמימיים אשר הראשון מהם וממה שילוח אלינו נלגל הירח וסופם ותכליתם נלגל התשיעי ושם אותם אקלים אחד אחורי האקלים הקודם וזכו כי היה טבעם נבדל לטבע ההוות הנפסדות ואם היה דומה לו כפי מה שזכר בענינים מהם שהוא מדבר בלתי מיושב אלא סגרים נכדים כלומ' שאה(ר)[ך] ממה שידמו בו הנרמין[ן] ההווים הנפסדים שהם בעלי ההיולי מופשט בבחינת עצמותו מן הצורות ואמנם יתחדשו עליו הצורות ויבאו אליו ממקום וזולתו הנה כאלו היא בקעה בלתי מיושבת אין שוכן בה כי אם נר נכרי יבא ממקום אחר ומהם שהוא יגנוב האור מפאה נכרית כלומר אמנם יתדמו נ"ב שכל אחד משניהם יקבל האור מפאה נכרית(ס)[ת] כלומר מצד נכרי אליו וזה כי להם טבע היולאני מקבל הצורות ויקבל אורו מטבע שכלו נותן הצורות ושם אותם גונבי האור כלומ' יקחו מה שאינו להם בעצמותם מן האור כמו שהננוב יחזיק כמה שאינו שלו מן הממון ואם היה יותר קרוב [אל] חלון האור כלומ' שמוצא האור ומחצבו אשר הוא הענין השכלי בכלל יבא ממנו האור אל הנרמים השמימיים בלא אמצעי ויבא ממנו אל ההווים הנפסדים באמצעות השמימיין[ן] הנה יהיו בעבור יח השמימיים יותר קרובים אל המוצא כלומ' יותר חזקין[ן] קדימה וזה כפי מה שנודע מאמתות הקודם והמתאחר במקומו ומה שהוא מעמיד יסודות השמים כמו שאשר לפניו מעמיד יסודות הארץ ומקיים אותם כלומ' וממה שיתדמה בו כל אחד משניהם אל האחר שכל אחד משניהם מקיים היסודות כלומ' נושא צורות [נ"ב ומעמיד] אותם, אם הנושא לצורות הקיימות הנה הוא מעמיד ומקיים יסודות ואמתות השמים המוקרות מן ההוויה וההפסד ואם הנושא לצורות החולפות המתחלזות הנה הוא מעמיד ומקיים ליסודות ואמתות הארציים השקולות בהוויה וההפסד אבל היושבים בזה האקלים מיושבים אין חמס בין הבאים אלי(נ)ו אפי' בשוה מחט כלומ' אבל זה האקלים ר"ל אקלים השמים ואם היה מיושב נגרים הנה היושבים בו מתיישבים בו ר"ל צורותיהם לא יסדרו מהם ולא יבוטלו בהפניהם הנה לא יחמוס קצתם שוה מחט מקצת כמו שעליו הענין בהוות הנפסדות אבל ענינם בזה מתחלף לסנינם ונבדל לו כמו שיורה עליו אמרו ומכל אומה סימן מיוחד לא יראה(י) עליהם וזולתם בהתנברות:

פרק והישוב היותר קרוב אלינו ממנו בקעה חשכון בה קטני הגופות מהירי התנועות ומדינותיהם שמונה. וילוח אליה ממלכת אחרת יותר קטני הגופות מאלה ויותר כבדי תנועות יהנו בספרים ובמשפטי הככבים והמלסמאות ואחיות העינים והמלאכות הרקות והמעשים העמוקים ומדינותיהם חשע. וילוח אליה ממלכת אנשים נמשכים אחר הקישוט מדברים גדולים ששים

⁸⁷ המלה הערבית יִטְהַר תסבול ב' העתקות האלה יתגבר וראה גם יח"ל ועל כן נמצא הראשונה ביסוד והשנית בפירוש.

ושמחים נקיים מהדאגה ומהאנחה עמוקים ומשתדלים להבהיק פניהם מרבים בגוינותם תמשול עליהם אשה כבר הוטבעו על החסד והטוב וכשזוכר הרע יתרכו [צ"ל יברחו] ממנו ומדינותיהם שמונה. וילוח אליה ממלכת אחרת כבר נוסף אל שוכניה התפשטות הגשם והפלגת הצדק ומתבוננותיהם שפרידתם ועמידתם מרחוק נמנעת התועלת וחבורם נאהב ומדינותם ארבע⁽³²⁾. וילוח לה ממלכה חשכן בה אומה ישחיתו בארץ ויאהבו ללכת בשרירות לבם ושפיכת הדם והעול וההריגה עם אבל והספר וימלוך עליהם איש צהוב וכוונת בהפרת הכרית והתריגה וההכאה וכבר יתגרה וילחם כמו שוירה העינין בספוריה עם הממלכות הטובות הנזכר ענינם והם יתשקוהו ויאהבוהו ומדינותם שבע. וילוח אליה ממלכה גדולה אנשיה מפליגים כותירות והיושר והתבונה והשלמות צרכיהם והתמדה אל כל פאה ואמונת החמלה על הקרובים וחרחוקים והגעת החסד אל מי שירע וסכל וכבר נחרץ משפטם מן היופי וההוד [נ"ב הנה אליה ממלכה יש(ב)ג(ב)ג — — מדינותם וכו'⁽³³⁾] ומדינותם שבע וילוח אליה ממלכה רחבת הקיטרים רבת הישוב מקבר אין כו מדינית ואמנם עיירותיהם ארץ רעה וצייה מחולקת בי"ב חלקים ויהנו בכ"ח מחנות⁽³⁴⁾ לא חלק כח אל מקום כח⁽³⁵⁾ ואם אומות הממלכות ילכו אליה ויסחרו אותה:

ביאור והישוב היותר קרוב אלינו התחיל לחלק מה שנלל אותו באמרו ולכל אומה סמן מוגבל ואמר היותר קרוב שבשוכני זה האקלים בקעה וכו' רמז בה אל גלגל הירח ותארו בקטן הגוף כי היה גרמו חלק מ"ט [צ"ל מל"ט]⁽³⁶⁾ מנרם הארץ ובעלי התכונה שמו שיעור הארץ אשר ידעוהו והוציאוהו בהקש(י)ים האמתיים והבחינות הבטוחות מאונים יוקשו אליו שיעורי שאר הגרמים ונתאמת להם ששיעור שטחה בתשכורת⁽³⁷⁾ מאה ושלשים ושנים אלפי אלפים ושש מאות אלף מיל בשיעור שהמיל הוא ארבעת אלפים אמה באמה בינונית ושיעור גרם ככב חלק מן כ"ב (אלף) חלקים מנרם הארץ ושיעור גרם נונה חלק מן מין [צ"ל מל"ז] חלקים מנרם הארץ ושיעור גרם השמש כמו הארץ מאה וס' פעם ושיעור מאדים [כמו שלישי הארץ ושיעור צדק]⁽³⁸⁾ כמו הארץ צ"ה פעם ושיעור גרם

⁽³²⁾ לפי הערבי חמש.

⁽³³⁾ הב"י נלקח כאן בחסר כי לפי הערבי נפקד פה מקום ככב שבתי וספור תבונותיו ומדינותיו שבע ובלי ספק נפלו הדברים ע"י שווי ההתחלות בראשי המאמרים. והרב נירון השלים עוד ע"פ הכ"ו אחר חובת ישבנו [צ"ל ישכון בה] חמלות: האומה עמוקת המחשבה מדברת רעות ואם . . . אבל גם הוא לא בא עד תכליתו.

⁽³⁴⁾ הי"ב החלקים הם הגור המולות והב"ח מחנות הם כ"ח מחנות הלכנה אשר דברתי עליהן במאמר מיוחד (צייטשרייט דער דייטשען מארגענלענדישען געזעללאפט, כרך י"ח והוספות בכרך כ"ה) [מש"ש].

⁽³⁵⁾ לפי הערבי יחסרין כאן חמלות: אלא אם יניח את מקומן במעגלם מלפנים ויטהר אל הפכו ועיין בפירושו כי שם נמצא רשע חמלות האלה.

⁽³⁶⁾ את כל המספרים הצריכים חיקון בכל הפרק הזה תקנתי על פי הנמצא בספרי האחים הצודקים עיין בספר Naturanschauung der Araber im X. Jhrd. v. F. Dieterici 34 ועוד.

⁽³⁷⁾ עיין מה שכתבתי על הוראת הטלה הזאת בהערותי לפי ס' יצירה להברגלוני צד 636.

⁽³⁸⁾ הדברים המוסגרים הוספתי על פי השערתי.

שבתו כמו הארץ צ"א פעם ושעור גרם הכוכבים הקיימים אם בגדול הראשון הנה כל אחר מהם כמו הארץ ק"ח פעם ואם אשר בגדול השני הנה הם כמו הארץ צ' פעם ואם אשר בגדול השלישי הנה הם כמו הארץ ע"ב פעם (נ"ב ואם אשר בגדול הרביעי הלא הם כמו הארץ נ"ד פעם) ואם אשר בגדול החמישי הנה (הנה) הסכמו [צ"ל הם כמו] הארץ ל"ו פעם ואם אשר בגדול השישי והוא היותר קטן ממה שיראה מן הכוכבים אשר היה אפשר להקישם הנה הם כמו הארץ י"ח פעם הנה היותר גדול שכנרמים השמימיים והכוכבי והיסודיים אשר היה אפשר להקישם בשעור הוא השמש. עוד הכוכבים הקיימים אשר בגדול הראשון והם ט"ו כוכבים עוד כוכב צדק עוד כוכב שבתו עוד הכוכבים הקיימים הנשארים כלם כפי מדרגותיהם עוד מאדים עוד הארץ עוד נונה עוד הירח עוד כוכב ולזה שם הירח קטן הנוף כלומי בהקש אל הגרמים הנזכרים ותארו במהירות התנועה כי הוא יתוך גלגל המולות בכ"ז יום וחצי וה' שעות בקרוב וכוכב יתכנה בשלש (20) [מאות] וחמשה וששים יום ורביעית יום ונונה במשך זמן כוכב. והשמש באותו המשך בענו [צ"ל בעינו] ומאדים בשנה סרסית [ו'] חדשים [ו'] צ"ל וי"ב] יום בקרוב וצדק ב"א שנה וי' חדשים וי"ד [צ"ל וכו'] ימים וחצי ושבתו בכ"ט שנה וה' חדשים וי' ימים והכוכבים הקיימים בתנועה ל"ו אלף שנה ולזה שם הירח מהיר התנועה ואמר ומדינותם ה' מדינות רמו אל הגרמים שתחלק עליה ממלכתו ותכלול עליהם כפי מה שיחייב מה שנמצא לו מהתנועות שהנה נמצאו אליו ה' תנועות והויב שיהיה לכל תנועה מהם גרם בפני עצמו כפי מה שהתבאר עניינו בספרי התכונה ותלוה לה ממלכה אנשיה יותר קטני הגופות מאלה ויותר כברי [צ"ל כבדן] תנועות רמו בו אל גלגל כוכב וחייב שיהיה השוכן בו אשר הוא כוכב יותר קטן הנוף מהקודם אליו ויותר מאוחר תנועה ממנו ואתה תדע זה ממה שהובא בזכרון שעורי הגרמים ושעורי התנועות במה שקדם מהפך ותארו בהנהגה בספרים ובמשפטי הכוכבים וזה כפי דעת [בעלי] משפטי הכוכבים וספרם הוראת כוכב על אלו הענינים הנזכרים עוד אמר ומדינותם שבע [צ"ל תשע] הוא יורה בו על מה שהתבאר בשער הירח. וילזה אחריה ממלכה אנשיה [נ]משכו אחר הקשום עד סוף הפרק רמו בו אל גלגל נונה ותאר בו נונה באלו התארים והוא נ"ב כפי דעת [בעלי] משפטי הכוכבים וילזה אליה ממלכה כבר נוסף לשוכניה התפשטות רמו בו אל גלגל השמש ותאר השמש (כ) [ב] שהיא נמשך אליה ההתפשטות בנשם ורצה בו גדול שעורה אשר נתיחדה בו מבין וולתה וילזה אליה ממלכה תשכון בה רמו בו אל גלגל מאדים וילזה אליה ממלכה גדולה רמו בו אל גלגל צדק ו' א' מ' ישכון בה אומה רמו אל גלגל שבתו וילזה אליה וכו' רמו בו אל גלגל הכוכבים הקיימים ורמו באמרו רחבת הקטורים אל שעור מרחקו מן הארץ וגדול שעור הקף שטחו כי היה מרחקו מן הארץ ר"ל רחק שטחו היותר ר) שפל ס"ה אלפי אלפים ושלש מאות וע"ה אלף ות"ר מלין הנה יהיה קטרו מאה ושלושי אלפי אלפים ושבע מאות וט"ו אלף מיל. ואולם מרחק שטחו היותר עליון הנה אין דרך לדיעתו ושעורו ר"ל שעור הקף שטחו היותר שפל ד' מאות וי' אלפי אלפים וה' מאות וי"ח אלף וה' מאות וע' מיל הנה כשהורה זה בקטרו הנה הניעה מהשטח היותר שפל ממנו ואולם שעור הקף שטחו היותר עליון ושעור הקף שטחו ושטחו היותר עליון הנה אין דרך לדיעתו נ"ב לסכה זכרונה במה (21)

שאחרי רמזו באמרו רבת הישוב אל הכנבים הקיימים אשר לא נודע מספרם) ולא יגיע כה האדם להגיע אליהם בכלל(ה) [ס] אלא שאשר היה אפשר הקשו ונודע מהם מספרו הוא אלה וכ"כ כנבים) ואמרו מדבר אין בו מדינות כלומר בקעתם לא תחלק אל מדינות לל"ז חלקים ייוחד כל חלק מהם בתנועה בלתי מתחלפת ונודע זה מאשר הם לא יקבצו קצתם אל קצת ולא ירחקו קצתם מקצת אבל הם שמורי המרחקים כאלו הם כלם תקועים בגושם אחד יתנועע הוא ויגיעם בתנועתו זאת ואמנם עיירותיהם ארץ ר(פ) [ע]ה וצייה מקום אחד שווה בלתי מתחלק אל בקעות מתחלפות מחולק בי"ב חלקים רמז בו אל אזור זה הגלגל אשר יקרא גלגל המזלות וכבר הלקוהו בשכל על י"ב חלקים נקרא כל חלק מהם בשכל בשם והם ששית סא"ב מע"ק גר(ר) [ד] (2) ושם מהנות כי היה שעור מהלך כל הולך מן הכנבים הקיימים והנבוכים מוקש אל גלגל המזלות והורה באמרו לא תלך בת אל מקום כת אלא כשנתרוקן (ח) [מ] קומה מהפנים ותפנה או ללכת אחריה על מה שזכרתי במה שקדם ששמירת מרתקיהם מה שבניניהם הנה לא ישג אחד מהם האחר עד שיתקבץ עמו במקום כי לא יחנה אחד מהם במקום אלא כאשר הלך ממנו אשר קדמו הנה (ה) [ח] הנה זה השני וכבר נעתק ממנו הראשון עוד אמר ואם אומות הממלכות ילכו אליה ויסחרו אותה רמז בו אל מהלך הכנבים הנבוכים הנזכרים במה שקדם מגלגל המזלות ומהלך כל אחד מהם ממול אל מזל ורמז באמרו ויסחרו אותה אל תנועותיהם הסובות אשר יתחילו משקי ויכלו אליו בעינו הנה כאלו הכנבים בסבובם בהם והעתקותיהם אליהם בעינים סותרים בהם:

פרק וילוח אליה ממלכה לא יושג אפקה עד היום אין מדינות בהם ולא מהנית ולא ישכון בה מי ששיגורו הראות ויושביה הרוחניים מן המלאכים לא יחנו בה בני הבשר ומהם ירד על מי שילוח אליהם הצווי והגזרה ואין אחוריהם מן הארץ מיושב הנה אלו ב' אקלימים בהם ירכקו הארציים והשמימיים בעלי השמאל מן העולם אשר הוא המערב:

באור ו' א' כ' וכו' רמז בה אל גלגל החשיעי הנקרא הגלגל הישר ואמרו לא יושג אפקה [י] עד היום כלומר לא ינודע שעור גרם זה הגלגל (2) לפי שלא ימצא (22) דרך אל ידיעת זה כמו שימצאו דרכים אל ידיעת שעורי שאר הגלגלים והכנבים להתרוקנו מן הכנב אשר הודיע שעור גלגלו ובאמצעות קרבו ורחקו מן הארץ כלו דהו אל שפל הדום [צ"ל הדום] ועלותו אל גובה הדום (2)

(1) עיין הכתוב (דפוס ארם צובה) ל"י ושם תמצא גם שעורי הכנבים הנבוכים. ועל דבר מספר הכנבים הקיימים אשר בגלגל המקור והם אלה וכ"כ עיי' מה שכתב ר' יצחק זקש צ"ל בספרו על פיוטי ספרד רל"ב הערה א'.

(2) — מלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים עיין צדה לדרך א' א' כ"ה (דפוס סבינימפה ל' למטה), מכשף ל"י, שבילי אמונה (דפוס ריווא) ב"ה.

(3) ועל כן אמר הראב"ע בחי בן מקיץ (דיואן 143 שורה אחרונה): על כן לא תמדר עוגתו ולא ידע שיעור קומתו. ומלת תמדר איננה צריכה תקון או השערה אם ננקרה: תמדר (ש"ב ח' ב') ואולי צ"ל עובתו תחת עוגתו ותהיה כמו עוביו של רקיע (תגינה י' ג').

(4) עיין בספר הגדרים פ' מלות גובה דום ושפל דום.
Chai ben Mekiz.

הנה לא ימצא דרך לזה אל ידיעת שעורו אלא שהיותר ראוי והיותר הגון הוא שיוסיף שעורו על מה ששוער משעור הגלגל השמיני בכפלי כפלים וזה לעוצם כחו המספיק להניע מה שתחתיו ע"ד ההכרה והתנועה המופלגת אשר הניע מתכלית מהירותה והשתוותה (והתדבקה⁵) שהושם הזמן המשולה נתלה בה מבין זולתה מן התנועות⁶) ואומר אין מדינות בה ולא מהנות ר"ל לא התחלק לתללקים (א)[ו]לא ילכו בה דרך המדינות כמו שהיה זה בגלגלי הנבוכים⁷) ואמר ולא ישכון בה מי שישגהו הראות ר"ל אין ככב בה ירוין מרוצת היושבים והשוכנים בבתיים עוד אמר ויושביה הרוחניים מן המלאכים ר"ל לא ייוחס אל ההניה והישוב בה אלא הנפשות הרוחניות הנקראות אצל ההמון מלאכים לא יחס [צ"ל יחנון] בה בני הבשר ר"ל אין בו כוכב נשמי יתכן שיתואר באופן מן האופנים שהוא בשר לכלות נשמו אל שטחו המקיף בו אשר ירוין ממנו מרוצת הקליפה מן החיונים אמר ומהם ירד [על] מי שילוח אליהם הצווי והגזרה ר"ל שצווי האלונות⁸] אשר הוא הצווי המוחלט וגזרתו אשר הוא דין ומשפט ההתנס ירד על שאר הנמצאות באמצעות זה הגלגל ונפשו ושכלו כפי מה שיועד זה במקומו. עוד אמר ואין אהוריתם מן הארץ מיושב רמז בו אל הניע תכלית הנשמי אצלו והורה בו על שאין דקות [צ"ל ריקות] ולא מלוי ילוח לזה הגלגל אבל אצלו יפסקו הנשמים ושטחו [י]כלה אל לא דבר וכבר נודע בהכמה האלהית והטבעית שלא יחויב שיכלה הנשם אל נשם אחר הנה לא יחויב שיורחק⁹) שזה הגלגל יכלה אל שטחו היותר עליון ולא ילוח אל זה דבר מן הדברים לא דקות ולא מלוי עם שכבר התבאר שלא יהיה נשם בבית [= בלתי בעל תכלית] בפעל במופתים אמתיים אמר הנה אלו שני אקלימים ר"ל שהוא חלק גדול בעל שמאל העולם אשר שמהו ממערב אל ב' אקלימים כלומ' הארציים והשמימיים ושם חלקי כל אחד מהם כפי מה שזכר וכלל בכאן זה ושוב לזכרו על דרך תשובת זכרון התולדה.

פרק. וכשפנית מהם אל פאת המזרח יגלה לך אקלים לא ישב בו בשר חי ולא דשא ולא אבן. ואמנם הוא מדבר רחב וים עמוק ורוח נעצר ואש יוקדת:

באור. וכשפנית מהם וכו' ר"ל (23) סרת לעיין בצורתם יגלה לך אקלים ר"ל יגלה לך שהצורה הראשונה המתלבשת להיולי אינה צורת הבי"ח ולא הצמח ולא הלחח אבל תמצא הצורה הראשונה ר"ל מן הצורות הנשמיות צורת היסודות הד' אשר הליץ מהם והורה עליהם באמרו ואמנם הוא מדבר רחב וים עמוק ר"ל צורת הארץ והמים ורוח נעצר ר"ל צורת האויר ואש יוקדת ר"ל צורת האש ולפי שקרא האויר רוח שמהו נעצר בלתי מתנועע כי הנה החכמים יאמרו האויר רוח נע והרוח אויר מתנועע:

⁵ Ununterbrochenheit =

⁶ עיין מה שכתבו על הגלגל התשיעי אשר יניע כל הגלגלים ועל כן יקרא שמי השמים, בעל שבילי אמונה כ"ה ד' והרשב"ץ במגן אבות ח"א י:

⁷ מלת נבוכים היא העתקת המלה הערבית ס'ארה = *χλαμήτεας* והם הכוכבים הנקראים גם כן כוכבי הנבוכה וכוכבי לכת וכוכבי לכת הנבוכה ושבעת כוכבי רום כאשר יכנס רשב"ג עיין שירי שלמה צד 42 שורה ב' סלמטה.

⁸ כמו: שיהיה נמנע.

פרק ותעבור ממנו אל אקלים יפגעוך כו הרים גבוהים ונהרות נגרים ורוחות משולחות ועננים נוזלים וימצא בו הכתם והכסף והעצמים הנערכים והקשים כוניהם ומיניהם אלא שאין צמח בו:

באור עוד אמר (ו) ר' ת' מ' א' א' י' בו הרים ג' רמו בו אל צורות המחצבים אשר הראשונה מהם צורת ההרים ונה' נגרים רצה בו צורות המעינים והנהרות המשתלחים מהם ורוחות משי רצה בו האויר המתנועע המתילד מהאדים הקטוריים העשניים וענ' נוד' רצה בו הענן המולף המתחדש והמתילד מהקטור הלח ומ[י]ני המטר אשר יספג מהם והשלג והכרד וימצא בו הכתם והכסף רצה בו הוהב והכסף וסמך על שניהם ואם הם רבים כמו הנחשת והעופר(ו) ת וולת זה ממה שנמנה ופורש ענינו בספר המחצבים והעצמים הנערכים והאצורים רצה בהם הבלתי נרקעים והבלתי זכים כמו האורם והיהלום והפסדה אל א שאין צמח בו ר"ל צורות המהצבים נבדלות לצורות הצמחים ונפרדות מהם:

פרק ויביאך מעברו אל אקלים מחומש במה שעבר וכו' בגרעיניו ובזרעוניו(י) לא ימצא בו מאיר ומבהיק מן הבעלי חיים:

באור עוד אמר וי' (א') [מ'] א' וכו' ר"ב [=רמו בו] אל צורת הצמח כי הנה הצמח יש לו בהרכבתו וזוגו צורת המחצבים ונוספה הצורה הצמחית אשר תרוץ ממנו מרוצת ההבדל המיוחד במה שהוא צמח כולל עוד יתחלק אל מיניו אשר הורה עליהם באמרו ב(ה) גרעיניו ובזר(ו) עוניו ועץ עושה פרי ובלתי ע' פרי וכבר נרמז בספר הצמחים אל אלו המינים ונזכרו סגולותיהם והענינים (24) אשר יקרו להם מעשות פרי ובלתי עשות פרי ועשיית גרעין ועשי זרע ובלתי עשותו ותמידת העלין בקיץ ובחורף ונשירת העלים מהם בחורף לא ימצא בו מי שיאיר ויופיע מן הבעל[ו]ן ח' י' ר"ל שצורות הצמח נבדלות לצורות הב"ה ונפרדות מהם:

פרק ות' [=ותעבור] ממנו א' א' א' [=אל אקלים] יקבץ לך מה שעבר וכו' עם מיני החיוניים והאלמים(י) השמים והרומשים והתולכים והמעופפים והמתילדים מהם אלא שאין בו אנשים:

באור עוד אמר ו' מ' א' א' — החיוניים האלמים רמו בו אל צורת החיוני בלתי מדבר אשר הורה עליו באמרו האלמים לפי שהחיוני יש לו בהרכבתו וזוגו צורת המחצבים וצורת הצמחים ותוספת הצורה החיונית אשר תרוץ ממנו מרוצת ההבדל המיוחד במה שהוא חיוני כולל עוד יתחלק אל מיניו א' ה' ע' ב' השם מהם והרומש והמהלך והמעופף והמתילדים מהם וכבר נרמז בספר הבי"ח [אל] אלו המי[נ]ים ונזכרו סגולותיהם והענינים אשר יקרו אליהם מאותם הצדדים הנזכרים אלא שאין בו אנשים ר"ל שמיני אלו הבי"ח נוסלים תחת סוג החי הבלתי מדבר:

(*) צריך להוסיף כאן לפי הערבי: מתמרה וניד מתמרה ולפי הפי' המלות: עץ עושה פרי ובלתי עושה פרי.
(י) הוספתי את המלה הזאת על פי הערבי אלענם והפירוש.

פרק ויחלץ ממנו אל עולמכם זה וכבר ידעתם] מה שיכלול אותו לען ולשמוע אוון וכאש הכלתה [צ"ל וכאשר כלתה] פאת המזרח המצא השמש תורחו בין שתי משפחות⁽¹¹⁾ השמן כי הנה לשמן שתי משפחות משפחה (ה)[תעופף ומשפחה תהלך והאימה המהלכת מהם שתי כתות כת במדות הצבועים⁽¹²⁾] וכת במדות הבהמות ובין שתיהן מחולל[ולקח מהמיד ושתייהן יחד בעלי השמאל מן המזרח ואולם השמנים אשר יעופפו הנה מדבר[ותיהם בעלי הימין מן המזרח ולא יוכללו במין מן הברואים אבל אפשר שיתיהר כל איש מהם במלאכה⁽¹³⁾] נפלאה הנה מהם יצירה נבנית משתי יצירות או שלש או ארבע כאדם יעופף ואפעה לו ראש חזיר ומהם יצירה הוא גולם יצירה כמו איש הוא חצי אדם או איש הוא נפרד רגל אדם ואיש הוא כף אדם או זולת זה מן הכ"ח ואינו רחוק שיהיו הצלמים המעור[כ]ים [כ]אשר יצירו⁽¹⁴⁾] אותם הציירים נעתקים מזה האקלס ואשר ימשול על ענין זה האקלס כבר סדר מאונייהם חמשה לרגל ושם אותם ג"כ נושאי כלים למלך הנה שם יתפשו מי שיברח משוכני זה האקלס⁽²⁵⁾ ויקוימו הספורים המגיעים ממנו ויוסגר מי שיברח אל מנהיג [ה'] הצופים אשר בשער האקלס ועמם כלו ל: התפושם כחובים בספר סגור חתום לא יראה אותם המנהיג ואמנם עליו להגיע כלם אל שומר אוצר ועמדם לפני המלך אמנם התפושם הנה יחזיק בהם זה הכוכב ואמנם כליהם הנה ישמרם סוכן אחר וכל⁽¹⁵⁾ מה שנקשר ונתחוק עולמכם במינים עולים וירבו בו האדם והכ"ח וזולתם ילוה לצורותיהם מוג מהם והוצאה⁽¹⁶⁾ להם ומשתי אלו המשפחות מין שילך אל אקלמכם זה ותנוע[ה] [ע] האנשים בנפשיות עד שחרד לעומק הלבבות אם המשפחה אשר בצורת הצבועים ומשתי המשפחות השמאליות הנה היא הריבך באדם רע וחביא מכעים אלו הנה הוציאהו מדעתו ותקשט אלו רוע המעשה מן התריגה והתקוממות והרמאות והוספת הנטירה והאיבה בנפשות ותשלח על החמם והעושק ואולם המשפחה [האחרת] משתייהם הנה לא תסור חבוער (ונ)חשבת האדם ליפות המגונה מן הפעל והמכוער מן המעשה והיות כוזב בו ולמישבו ולזרוז עליו כבר רָכַבָּה מרכב[ה] [ה]⁽¹⁷⁾ ההפצר והרגילה השקידה עד שתביא אל זה:

⁽¹¹⁾ החכם מהררן צד 421 העתיק entre les deux cornes de Satan וההמשך יורה עליו כי המעתיק העברי צדק ממנו.

⁽¹²⁾ במובן עיף צבוע והם החיות הרעות תרגום מלת: אלסבאע.

⁽¹³⁾ לפי הערבי בצפ"ל בסגולה או בתואר כאשר כתוב בפירוש.

⁽¹⁴⁾ לפי הערבי ירקמהא ובה יודע איפוא מקור המלת: רקמה במובן צורה אצל הפייטנים עיין שירי שלמה הערת ה' דוקים צד 58 הערה 7 ובהושענה צלם דמות ורקמה. ומנהם כתב במחברתו בסלה אחת: גלמי ורקמתי תבניתו וצורתו.

⁽¹⁵⁾ מכאן עד ומשתי אלו המשפחות לא העתיק ה' מהררן צד 421 כי היסוד נשחת והמעתיק העברי התנהג בכבודות לרגל המלאכה.

⁽¹⁶⁾ אולי היה לפני המעתיק הנסחא: ואבראנא איאהא ולא כאשר הוא אצל מהררן: ואבראנא.

⁽¹⁷⁾ עיין במסורי הפילוסופים ג' ו' ורכבת מרכבת היאוש והמליצה הזאת נבראת בצלם הערבי ודמותו.

באור ואולם החינוי והמרבך הנה הוא ירמוז אליו באמרו ויחליץ ממנו אל עולמכם זה כליו צורת האדם וכבר ידעתם מה שיכלול אותו לעין ולשמיע בלתי וכבר ידעתם מה שיכלול זה המין וידעתם סגולותיו והענינים הקורים אליו מצד שהוא זה המין עור אחר וכאשר בלתי פאת המזרח קצאת השמש תזרח בין שתי משפחות השמן כליו כשתפנה מזה האקלס וצורתו ותטה בכחינת עיניו אל זה ההלק ממנו תמצא הצורה האנושית אשר היא השכל האנושי וזרחת כליו מופשטת מן החמר בעצם עצמותה עומדת בעצמה נכונה לזה המשארות אחר הפחד הנקף שהנה הוא הורה על זה הענין באמרו תזרח כמו שהורה בערי(כ) [ב]ה במקום אחר על ההשקע בחמר וההתמכעות בו ונס פורש בזה מאת ית' ספור מאברהם ע"ה¹⁸) כי הנה ההשקע במקומות עריבה מה וכאשר זכר שהוא כפי זה התאר הני משאר הכחות שם אותם שתי משפחות כליו במינים [ציל ב' מינים] מן הכחות ושם שתי משי יחד מן השטנים לרחקם ממה שתאר בו השכל מהשמירה וההשארות ושטנה הוא חוק ופיוס שתי המשפחות באמרו משפחה תעופף ומשפחה (כ) [ת]הלך רצה במשפחה (26) אשר תהלך הכחות המניעות ממנו ודמה ההשנה בעופפות ודמה ההנעה בהליכה להזק תנועת העופפות וההנעה בה אל הרברים הרחוקים ולאחר תנועת ההליכה וההנעה בה אל הרברים הקרובים עור חלק המהלכים אל ב' הלקים קראם שתי כתות כת במדות הצבועים ורצה בו כח הכעני וכת ב' הב' ר"ב כת התאנוי ובין שתיהם מחלקת מתמיד רצה בו העצום אשר בין שתיהם והמחלקת אשר לכל אחת מהן עם האהדת והנכונות כל אחת משתיהן כשתחוק האחת תחלש האחרת ושם מקום שני מן [ני] זאת המשפחה המהלכת השמן [א]לי מהמורה הוראה על צד מדרגתם וקצורם מדרגת המשפחה האחרת המעופפת אשר שם מקומה הימין באמרו ואולם השטנים אשר יעופפו הנה מדרגותיהם בעלי הימין מהמורה ור"ב הכחות המרמות מן האדם וזכר שהם לא יוכללו בסוג מהברואים ור"ב מה שי[ן] וזה הכח ומה שנברא עליו מן החקר וההרכבה ותחלוק שהנה מטבעו הוא לחקות כל מה שהשי[ן] נהנו הנפש בדבר ידמה בו על כן הרכבת הצורות אשר השיגם נפרדות וחלוק הצורות אשר השיגם מקוצצות אמ' אם אפשר שיתיחד כל איש מהן בתאר נפלא כליו שכל דבר מושג אליו הנה הוא יחקרו כחקוי זה [...]. בו כמין ממ[ני] ההרכבות והחלוקים ועל זה הורה ב' הנה מהם יצירה נכנתה מבי יצירות או ג' או ד' ר"ב פעל ההרכבה ומהם יצירה ר"ב מעשה החלוק ואינו רחוק שיהיו הצורות המעורבות אשר יצירו אותם הציירים נעתיקות מזה האקלס כליו לולי זה הכח המחקר המרכיב [המרכיב] המפרק לא היה אפשר למציירים שיצירו מה שיצירוהו מן הרברים הורים הנפלאים אשר אין מציאות בעולם כליו לא הונחו ההבלים והבובים וההדושים המתחלפים הנפעלים אמר ואשר ימשול על זה האקלס רצה בו הנפש האנושי אשר היא שורש ומבוע לשאר הכחות הנפשויות ומסדרת אותם במדרגותיהם המיוחדת בהם כבר סדר מאזינים חמשה לרגל ר"ב ההושים החמשה החצונים אשר הושמו בנוף בבעלי [הים] [הספירי] במלכות אמר ושם אותם ג"ב נושאי כלי המלך כליו שם אותם (כ) [נ] נושאי השלחי

¹⁸ י"י קראן שער ו' אות ע"ה.

והחרבות יתפשו שוכני זה העולם כלו יצורו וקיימו אותם בעצמיותהם ויפשיטום מחמ(ד)[ר]יהם מין מן ההפשטה. אמר הנה שם יתפשו מי שיברח ויק[ן] יימו הספורי המגיעים כלו יעשה בדברים המגיעים אל החוש שני מעשים אחד מהם (27) הפשטת הצורות הנשמיות מחמ(ד)[ר]יהם והשני החזקה באותם הצורות הגשמי על מה שהם עליו אחר תשומתם והוא אשר הליץ ממנו באמרו ויתקיימו הספורים המגיעים ממנו ויוסגר מי שיברח אל מנהיג חמשת הצופים אשר בשער האקלם ועמהם כליהם בספר סגור חתום לא יראה אותם המנהיג אשר יוסגר אליו הבורה החוש המשותף והנה זכר שהנה יוסגרו אליו הבורחים ועמהם כליהם כלו ירגישו כמו שהם מבלתי שישקף על מה שעמהם מכליהם כלי הענינים המחוברים הבלתי מוחשים אמנם עליו להגיעם כלם אל סוכן יעמידם לפני המלך רצה במלך הנפש האנושי אשר אליה שמיני הכללי כלומי ילך מן החוש המשותף אל החוש הכולל ורצה בסוכן הכח השומר אמר ואמנם האסורים הנה יחזיק בהם זה הסוכן כלו שהצורה המוחשת (ו)[י]טרה בה זה הכח השומר והוא אשר יקרא דמיוני ואמנם כליהם הנה ישמרם סוכן אחר כלו שהענינים המחוברים בצורה יקובלו מסוכן אחר כלו מהכח המפשט [צ"ל המשפט] תחלה ואחר לכח הזכר ור"ב כל מה שנקשר ונתחזק עולמכם עד סוף הפרק מה שרמו אליו תחלה מן החקי וההרכבה והפירוק עוד אמי ומשתי אלו המשפחות מין שתלך אל אקלמכם זה ותנוע(ה)[ע] האנשים בנפשות עד שתדר לעומק הלבבות ירמו אל הכח הכעסני שהנה הוא ימשול על הנפש וישלחה אל המעשה הכעסני כשישיג דבר נתעב ומויק בו ויניעה וכן דחיית זה ממנו אם כהנקם בשוה או בה(ה)[ר]ינה או ברמאות או במין מה ירחה בו הרע והנתעב והמויק ואחיב הודיע מה שיעבור הנבול בזה ואמי וישלח על החמס והעושק כלו עם שיעשה לא על האופן הראוי בעת הראוי כמספר התנאים התוריים עד שיעזר בו כח השכל וישנן[בהו] אל הראוי במי שנתחזק בו השכל אם בשבע ואם במנהג ואולם המשפחה האחרת משתיהם עד סוף הפרק כלו הכח התאנוני משניהם ימשול על הנפש וישלחה על המעשה התאנוני כלו כשנ[שינהו] צורך אל דבר ערב ונתאב במאכל או במשגל הנה הוא יעורר להביא זה אל עצמו ושהוא לפעמים יעבור הנבול ויעורר על הפלגת המנונה והמכוער מן הפעולות והמעשים כלו על שיעשו לא על האופן אשר ראוי ובשעור אשר ראוי ובמשפט התנאי התוריים אלא אם יעזר בו השכל ויחזירנו למוטב כמי שנתחזק השכל בו אם בשבע אם במנהג:

פרק ואמנם המשפחה המעופפת הנה היא חיפה הכוב כמה שלא נראה ולא צויר אצלה והש(כ)[ב]ח העבודה לטבעי ולמלאכ[ו]תי וחשים ברעיון האדם שאין צמיחה [אחרת] ואין ג[ד]ר[ו]ל [מ]ול לרעים ולטובים ואין מנהיג על המלכות ויש מהמשפחות כתות קרובות אל גבולי האקלם אשר אחורי אקלמכם אשר ישלכו בו המלאכים⁽¹⁰⁾ כבר הוסרו משטיפת התענוגים ופנו

⁽¹⁰⁾ לפי העדתי יחסרו כאן המלות: הארציים אשר יתנהגו במנהג המלאכים וע"י שווי מלת המלאכים נפלו הדברים אשר בין ב' אלה הקצוות ועיין בפירושו.

אל מנהג הטובים מן הרוחניים. ואלה כאשר התערבו עם בני אדם לא יענו
 אוהם ולא יתעו ויטהרום טובה מטהרת בני גולם והם מהחכאים [ומעוררים]²⁰
 וכו' שהגיע אחורי זה האקלם נבנם באקלם המלאכים והמחוכר בארץ מהם
 אקלם ישכ(ב) [גו] בו המלאכים הארציים והם שתי כתות כת בעלת פאת הימין
 והיא יודעת ומצוה וכת ניכחית לה בעלה פאת השמאל והיא מצווה ועושה
 ושתי הכתות ירדו אל אקלם הנ[י]²¹ לטייל ויחלבו עולו' בשמים ויאמר
 שהשומרים [ו]לנכדי הסופרים מהם ושהיושבת המצווה²² היא צופה הימין
 ואליה התוראה והחקיו והעומדת העושה היא צופה השמאל ואליה הכתיבת:

באור ואולם המשפחה המעופפת כלו הכה המדמה הנה היא תקשט
 הכוב במה שלא נראה כלו מדרך זה הכה לתת אפשרות בעינים
 השכליים ולכוב בהם כי היתה השגתו (ו) ההשגה החושית ואין לו ההשגה השכלית
 בשום אופן ותשבת העבודה לטבעי ולמלאכ[נ]תי כל שהוא נודע אליו והוצרך
 לקיים התחלה ראשונה יוצרת נעברה. הנה אמנם יקיימה על שהיא טבעי בגלגל
 או ככב או גשם מלאכותי בצלם או בצורה כפי מה שיסכרוהו עובדי הכבדים
 ועובדי הצלמים ותשים ברעיון האדם שאין צמיחה אחרת ואין גמול
 לרעים ולטובים ר"ל ישים במחשבת האדם שאין צמיחה אחרת ושאינן השארות
 לנפש וקראו צמיחה אחרת מאמרו ית' ויצמיה בם במה שלא תודעי כלו תשאנה
 נפשותיהם נבדלו להמר מופשטו מהנוף ושאינן גמול ועונש אליה ואין מנהיג
 על המל(א)כות(י) כלו היא מכחיש מנהיג העולם אשר הוא העומד בעצמותו
 הבלתי צריך אל נושא בעמידתו ולא אל סבה במציאותו עוד אמר ויש מן
 המשפחות כתות יתקרבו אל גבולי האקלם אשר אחורי אקלמכם ור"ב
 שיש מן (29) המהלכים והמעופפים כתות וקבוצ[י]ם כבר הוכחו ונתים(ד) [ו]
 במין מן המוסר והתוכחה והם (ציל רמז) לזה באו הם שכנים לאקלים אחורי
 אקלמכם ישבו בו המלאכים הארציים להדמותם במנהגות החשובים אל המלאכים
 והתישרם בהישרתם והיותם הולכים בנימוסיהם ור"ל במלאכים כל עצם שכלי מושג
 לשכלים והמלאכים הארציים הם הנפשות הבשריות כבר הורמו משטיפת התענוגים
 יכלו [ציל כלו] אלה הכתות חדלו מהמעשים התענוגיים שיעשה סוגם ונעלו משטיפתם
 וסכלותם ופנו אל מנהג הטובים מן הרוחניים כל נמשכו אל עצת השכל וקנו
 המדות הנרצות אם המהלכים הנה כשיעובו ההשגה בפעולות הכעסניות והתאנויות
 ואם המעופפ[י] הנה בהמשכם אחר משפטי השכל ומעוט מחלקתם והתעצמותם עמו
 ונשייתם ממנו ומגודותיו וא' כאשר התערבו עם בני אדם לא יענו אותם
 ולא יתעו כלו שהכעני והתאנוי הקונים התאר הני ואם הם כתות נופיות לא

²⁰ ו' סינא יאמר שהמלאכים האלה הם הרוחות אשר יקראו אותם הערביים בשם קן והן
 והמתיק תרגם את שמות הפרטיים האלה כפי הוראתם.

²¹ ביסוד הערבי נקרא: פי אקאלים אלגן ואלאנס ר"ל: אל אקלמי הרוחות ובני
 אדם ונסחא אחרת היתה לפני המתיק או קרהו מקרה בלתי טהור כי החליף המלות נון ולגנה.

²² לפי הערבי אשר לפניו היה לו להעתיק: ושהיושב לצד ימין הוא מן המצווים ואליה
 התוראה ושהיושב לצד שמאל הוא מן העושים ואליה הכתיבה. המתיק טעה בהבנת מלת מרצב
 ותרגמו צופה חתת מקום ר"ל מקום (הצפיה והכוונה). והמתיקים תרגמו את שם ספר החכם
 הערבי אלגואלי הנקרא: מראצד במלת כוונות.

ימנעו מחברת השכל ומעוור אותו על פעולותיו וההשלם במושכליו כן כבר נודע שהצורך מביא אל פעולות החוש והדמיון בהנעת הנפש אל שלמותה כמו שנודע במקומו אמר והם מתחבאים ומעוררים רצה במתחבאים חכח הנתלה בהרגש מן החושים והדמיון וזולת זה וקראם מתחבאים להסתרים והתחבאם במושכלות מאמרו י"ז²³) וכאשר הסתיר עליו הלילה ראה כוכב כלוי ידע מצד החוש והדמיון ענין הנמצאות ורצה במעוררים הכעסני והתאוני אשר הם שני שריני הכח המתעורר והליץ מהמתעורר במעוררים כאלו כח המשתוקק מעיר ומעורר אל הבאת הערב ודחית המזיק ומי שהגיע אהורי זה האקלם בעל שתי המשפחות נכנס באקלם המלאכים כלוי כשעברת בעיוןך מדרגת אלו הכחות הנופיות המניעות אל ידיעת ההשגה (נ"ב החושיית תניע אל ידיעת ההשגה) השכלית והמחובר מהם בארץ אקלם ישכנו בו המלאכים הארציים ר"ב הנפשות המדברות האנושיות והמדרגה הראשונה ממדרגות המלאכים אשר ענינם והנרצה מהם המשיגים השכליים היא מדרגת המלאכים הארציים אשר הם הנפשות (ו) המדברות האנושיות והם ב' כתות ר"ב הכח השכלי כת בעלת פאת הימין כלוי המדעית ושם אותה בעלת פאה (30) פאת הימין לחשיבותה ויתרונה על האחרת המעשית ולזה שם אותה מצוה ושופטת ומשלחת ומברעת וכת נבחית אליה רמו אל המעש[י] ושם אותה מצווה ופועלת ר"ל מתעסקת על משפט המצוה והשופט המשלח והמכריח[י] אשר הוא השכל המדעי ושתי הכתות ירדו אל אקלם הגן והשעשוע לטייל ויתהלכו עליו בשמים רמו בזה אל שני צדי הענין שניהם שהנה הם פעם ישקיפו על השכל הפועל נמשכים ממנו ופעם ישקיפו על הנוף מנהיגים און[תן] וכבר התבאר מה שבין שני הצדדים לנפש במקומו ויאמר שהספורים [צ"ל שהסומרים] ונכבדי הסופרים מהם רצה בשומרי[ן] ונכבדי הסופרים כח השכל מאמרו י"ז²⁴) נכבדי הסופרים יודיעו מה שהתפעלו וזה לפי שהשכל הוא אשר ישמור האדם וינהיג ענינו והוא אשר יקיים ויעמיד בעצמותו מה שיש[ן] נהו מן המושכלות ושהיושבת המצוה הצופה הימין ואליו ההוראה כלוי שהמדעית מהם היא התהלת ההישרה למה שיהויב שיודע ושהעומדת העושה צופה השמאל ואליו הכתיבה כלוי שהמעשית מהם היא אשר אליה יפנה ויניע הענין בעשות מה שיתויב שיעשה:

פרק ומי שמצא ררך לעבור זה האקלם נחליץ חושים אל מה שאחורי השמים וראה מעשה היצורים הקדמונים ולהם מלך אחד נשמע ראשון והראשון מגבוליהם הוא מיושב יעבדו מלכם הגדול מכוונים אל המעשה המקרב אליו קורבה והם אומה חסירה לא ישמע בהם תרעומת או תאוה או זמה או עול או קנאה או עושק כבר נשענו בשוב שבסוף זאת הממלכה ועמרו עליו מתישבים במדינות יש(ב)ל(ב)נו בהיכלים גבוהים ובנינים רחבים התנהגו בגבול חמר הבנינים ההם עד שהגבול לא ירמה חמר אקלמכם שהנה הוא יותר קיים מן הוכוכית והאודם ושאר הדברים שיתאחר בלויים והפסדם וכבר הושלם לאלה ימי חייהם ונתארכו דורותיהם ולא ישחחו לעולם ולעולמי עולמים ועשחונותיהם ישיבת המגרשים והם נשמעים:

²³ עיין קראן שער ר' אות ע"ה.

²⁴ בס' אלקראן שער פ"ב אות י"ג.

באור ומי שמצא דרך לעבור [זה] האקלם כלו' אקלם המלאכים הארציים נחלץ חושים אל מה שאחורי השמים כלו' שהמדרגה האנושית והשכל המיוחד בה מיצרנית ושכונה (31) למדרגה השמימית והשכלי והמיוחדים בה וראה מראה²⁵) היוצרים הקדמונים ירצה בו הקודמים כלו' שהענינים הנברלים לחמר קודמים בעצם והרושם על הענינים המתלכשים בו ולהם מלך אחד נשמע כלו' שאלו הנברלים יגיע במדרגותיהם אל ראשון מחוייב המציאות והכל שופע מאתו ונמצא בו ומסובב ממנו הנה הוא המלך המסתפק בלת(ה)[ם] והם אשר תחת מלכות הצריכים אליו ורצה בנשמע התנהג הכל כפי הנהגתו ובמשפט גורתו ותפצו לא יסור דבר ממנו מהגזרה הראשונה והחפץ הראשון והראשון מגבוליהם מיושב יעב(ר)[ד]ן מלכם הגדול רמו בו אל הנפשות הנלגליות אשר בהם ההתנועעות הנרצה באמרו המקרב אליו קורבה שהנה המתקרב ממנו היא ההשלם וקורבת כל דבר ממנו הוא היותו על שלמותו המיוחד בו והם אומה נקיה כלו' מרוממת מן הכחות הארציות הכעסניות מהם והתאוניות ולזה אמר לא ישמע בהם ערעור או תאוה או זמה והם ענינים נתלים בכח (נ"ב) תאוני או עולי או [ל]קנאה או עו(ס)[ש]ק והם ענינים נתלים (בכח הכעסני) בכח הכעסני כבר נשענו ביישוב שבסביבות²⁶) זאת הממלכה ועמדו עליו כלו' הוא כח מחובר בנשמים השמימיים ולזה הליץ מזה הענין מאמרו והם מתישבים במדינות כלו' נששמים מהחמר לגמרי אבל מתלכשים בו מין (ס) ההתלכשות יש בנו [צ"ל ישכנו] בהיכלים נבונים כלו' הם צורות לנלגל אשר דמה אותם ברחקם והנשא מקומם בהיכלים הנבונים והבנינים הרחבים. התנהגו בגבול החמר שלהם לנבלו במה שלא ידמה חמר אקלמכם כלו' שהחמר הנלגלי נבדל לחמר הארצי כאלו הוא מין אחר(ר)[ר] מן החמר והבדלו לו הוא שהוא לא יסורו ממנו צורתו ולא יתעקבו עליו (מ)[ה] צורות כמו שיתעקבו על החמר הארצי ושהוא לא ישחנה שנו[ן] יובן בו לקבל בו צורה אחרת ואל זה דמו [צ"ל רמו] באשרו שהוא יותר קיים מן הזכוכית והאודם ושאר הדברים שיתאחר כליתם הנה הוא זה תאר חמריהם ואחר כיון לתאר זאת הצורה אשר תתלבש בהם ואמר וכבר נמשך אל אלה ימי הייהם ונארכו דורותיהם הנה לא ישחנה לעולם ולעולמי עולמים כלו' שאלו הכחות לא יבטלו ולא יפסדו כמו (נ"ב) שיבטלו) שאר הכחות המחוברות למין האחר מן החמר ועשתונותיהם ישיבת המגרשים כלו' השקידה בארץ וההשקע ר"ל ההנעה לנלגלו:

פרק ואחר אלה אומה יותר חזקה והתערבות עם מלכם ממונים (32) לשרת הכסא בעמידה כבר נשמרו שלא יתפרקו במעשים וזקקו בחותיהם²⁷) והורשו להביט הכסא העליון ולחופף²⁸) סביבו והסתפקו להביט אל פני המלך

²⁵) לפי הערבי דרי"ה והוא זרע או גולם.

²⁶) כך צריך להעתיק לפי הערבי רב"ן. ותחת מליצת כבר נשענו אשר אין לה מובן היה לו להעתיק: והם צוו לשמור סביבות הממלכה הזאת ויעמוד שם והמעתיק קרא וכלוא

תחת אשר היה לו לקרוא: וכלוא.

²⁷) תפס בלשון היסוד: ואלחפוף חולה.

²⁸) לפי היסוד הערבי אשר לפנינו: ללקרבי ר"ל שנתן להם לקרוב אל השכינה ולעני

בדביקות אין הפרד בו וקושטו בעדי הר(ב)קות²⁹) ביצירות והפלוש במחשבות והבקיאות ברמזות והדעת הבהיר והיופי המבהיל והת(ב)אונה המופלגת והושם לכל אחד מהם גבול מוגבל ומקום ידוע ומדרגה מונחת אין חולק לו בה ולא שותף וכל מי שזולתו ינשא עליו או יקל בנפשו לעמוד תחתיו והיותר קרוב מהם במדרגה מן המלך אחד והוא אביהם והם ילדיו וצאצאיו וזממנו יגיע אליהם דבריו) המלך וחקיו ומפלאות תכונותיהם שטבעיהם לא ימחרו אותם אל הזקנה והישישות ושהאב מהם ואם היה יותר קודם בזמן מהבן הנה הוא יותר צבוע ממנו ויותר בחיר והדור ממנו וזלזלם פרושים כבר חדלו מקיבוץ הממון והקנינים:

באור ואחר אלה אומה יותר חזק התערבות עם מלכס רמו בו אל השכלים הפועלים הנברלים מחמר לגמרי ורצה באמרו יותר חזק התערבות במלכס מה שאלו השכלים עליו מן ההתירות ומתהלות עם זולתם בעבור ההנעות כמו שהם עליו הנפשות הקודם זכרם ממנו על שירות הכסא מעומד כלו מדרגם הקיום על התכונות אשר הם עליו ולא ישיגם שגוי מהם ולא העתק כבר נשמרו ולא יתפרקו במעשים כלו הם יתעלו מפנישת המעשים וההשתמש במעשים וזקוק כחותיה והורשו להביט הכסא הראשון ולחופף סביבו כלו הם היותר קרובים שבנבראים אל הראשון האמתי והכחות אליהם באמתות מבלעדי זולתם ורמו אל אופן [קני] רבתם אופן אינו למי שתחת מדרגתם באמרו להביט הכסא העליון ולחופף סביבו באופן שלא תקדם להם בזה כת ורמו אל תמידות זה הענין אליהם והעלמו בזולתם ממה שהם עליו באמרו ונמשכו להביט אל פני המלך בדביקות אין הפרד בו וקושטו בעדי הדקות ביצירות כי אין ביצירות דבר יותר דק באמת מציונותיהם אשר הם ההשכלות והפלוש במחשבות כי אין דבר מהשכלים יותר מפלש מ(ס)[ש]כליהם אשר בהם השיגו אמתת הראשון אשר ילאה מהשיגו באמת זולתם והבקיאות ברמזות כי אין דבר ממה שזולתם יותר מפלג מהם בזה אל ההשגה אבל כל משיג הנה אמנם ישיג מה ששיגו בהישגת אלה השכלים (33) אליו הדעת הבהיר כי אין דבר מן הדעת המיוחס לכל בעלי דעת יותר נפלא לשכלים מדעתם וזה לחזק אורם והתנברותם על שכלי המשתדלים לאמתם ולדעת אמנותם והיופי המבהיל כי אין דבר יותר עצום היופי מיופם אשר הוא היופי האמיתי העצמתי זולת הטוב המקרי המושל אשר לזולתם והתכונה המופלגת כי אין דבר מהתכונות יותר שלם מת(ב)[כ]ונותיהם אשר לא יתערב בה חסרון ולא יפחיתם קיצור והושם לכל אחד מהם גבול מוגבל ומקום ידוע ומדרגה מונחת מצד הקורבה והרוחק לראשון לא יחלוק אחד מהם אל האחר באותה המדרגה ולא ישתתף לו בה כי היה לכל אחד מהם מקום מן הקורבה אינו לאחר וזה המקום אם תחתיו ואם ממעל לו ועל זה הורה באמרו הנה כל מי שזולתו התנשא עליו או תכנע עליו נפשו לעמוד תחתיו עוד רמו אל המדרגה הראשונה ממדרגותיהם

המעתיק היתה הנסחא: אלקי ועל כן תרגם: הכחות והתחלפות שתי הטלות האלה יתבאר בכתיבה הערבית.

²⁹) לפי הערבי: אללמץ.

באמרו והיותר קרוב מהם במדרגה מן המלך אחד והוא אביהם והם ילדיו וצאצאיו ורצה בו השכל הפועל הראשון אשר הוא המחדש הראשון באמת וקראו אביהם כי היה מציאות מה שזולתו מן הראשון באמצעותו וממנו יגיע אליהם דבר המלך וחקיו כליו כמו שמציאותם באמצעות מציאותו כן מה שבם השפע האלהי וההשכל הראשון אמנם הגיע להם באמצעותו ו(ב)[מ]צדו. ומפלאות תכונותיהם שטבעיהם לא ימהרו אותם אל הוקנה והישישות רמו אל היותם מובדלים מהגיע רושם הזמן אליהם והמנע השנת החסרון בהם המגיע לזולתם מאורך הזמן וזה להנקותם מהתלבשות חמר והכחות הנשמיות אשר התבאר במופת שהם בלא ספק ב"ת ושהם ימנע עליהם הלא - תכלית ושהאב מהם ואם היה יותר קודם מהבן הנה הוא יותר צבוע ממנו ויותר טוב רואי רמו אל הקדימה העצמותית אלא שהוא העלימה בקדימה הזמנית ואמר שאשר הוא יותר קודם בעצמות הנה הוא יותר מופלג ויותר שלם הכח והפלטת כחו היא היותו סבה ועלה למה שתחתיו והוא עלול לו ויותר טוב רואי רמו בו אל עליונות מדרגתו על מדרגת מי שתחתיו וכלם פרושים כבר חדלו ריב אל היות מהותם מופשט מהיולי גופני ובכלל מן יסוד גשמי ועמידתם בעצמיותיהם מבטלי צורך אל נושא:

פרק והמלך היותר רחוק מהם בזה בדרכו (34) ומי שיוחס לו אל יחס שרשי הנה כבר נטה ומי שערכ להשלים שבחיו הנה הוא הוזה כי כבר יבצר יכולת המתאנן ונטו מדרכו המשלי' ולכן לא יודרו בזה הנושא אותם עליו ולא³⁰) יתחלק לאברים אבל הוא כל ליופי פנים ולטוב יד (ו)בתיק יופיו על מראה כל יופי ויעלים כבורו (מ)תלכורת כל כבוד וכאשר חשב להסתכל בו אחד מהמחופפים סביב גרלו סגר הסבלות ראותו והציץ לואה אפשר שראותו (י)חמטף³¹) קודם הביטו אליו והיה יופיו מסתיר יפיו והיה הראותו סבת הסתרו והיה הגלולתו סבת העלמו כמו השמש אם נכסתה מעט ורחתה עליך הרבה ולפי שהפליגה להגלות נסתרה הנה היה אורם סבת הסתרתם וזה המלך מתראה על מי שתחתיו בתכונה שלא יוקם בפגישתו ואמנם ירוצצו ויכתו מחולשת כחותיהם להביטו והוא מטיב משפיע מופלג (ו)החסידות רב ההגעה רחב ההסתפקות ומי שראה רושם מחשבותיו עמד על רגליו ותיבטו ולא יתנו ממנו זולתו:

באור' והמלך היותר רחוק וכי כליו שהם ואם היו מתוארים במה שיתואר בו הראשון האמתי מן ההפשטה וההסתפק מבטלי נושא הנה המלך נספר בזה התאר כי להם התיחדות מה בענין גשמי והוא שכל אחד (ו)מהם הוא מניע על דרך התשוקה לגלגל מן הגלגלים ומיוחס אל הנהגת אחד מהם בהמשכות מיוחד יקנהו ממנו מבלעדי זולתו הנה לו יחס מה אל נושא מיוחד ואולם המלך אשר הוא הראשון האמתי הנה הוא סתרומם מזה מכל אופן ולזה יתואר בשהוא קיום והוא הפלגת תאר הקיום והעמידה ולא יתאר אחד מהם בזה. הנה הוא בעמידה בעצמות וההסתפקות מבטלי נושא ביותר עליונה שבמדרגת ובאופן לא ישתתף

³⁰) תחת אלא בתבאין היה לפני המעתיק: ולא יתבאין.

³¹) חסם בלשון היסוד: יכתשף.

לו בוי³²) וזולתם ומי שיחס אל יחס שרשי הנה כבר נטה התחיל מהנה לזכור מעט מתארי הראשון האמתי ואמ' שמי שיהם אותו אל שורש מהומר או צורה או פועל או תכלית³³) הנה כבר נטה מהאמת כי הוא לא ייחס דבר מאלה השרשים כי הוא אינו מורכב שיהיה לו חמר ולא צורה ואינו מסובב שיהיה לו פועל או תכלית אך הוא הפשוט אשר אין הרכבה בו בשום פנים והסבה הראשונה אשר אין סבה לפניו במציאות והנמצא הראשון אשר אין ראשונות לזולתו קודם עליו בתארו. הנה כבר חשב בטל (35) ואיך יהיה זה ותארו המיוחדים בו לא ישתתף לו בו זולתו אלא בשם ואין תואר מתארו שיש לזולתו בו שתוף בשום פנים ואמנם יודעו על אופן דמיון ישתתף לו בה זולתו הנה לא יהיו ידועים לאחד על אמתתם. אמר כי כבר יבצר יכולת המתאר כל' אין ביכלת אחד ממתארו שיתארוהו באמתת מה שהוא עליו למה שקדם מן הסבה בזה אמר ונטו מדרכו המשלים ולכן לא יקנה להועיל הנושא אותם עליו כל' ועם זה הנה המתאר אותו אם חתר לתארו לא על דרך התקנה בהגיע אל אמתתו בשום אופן אבל על דרך מה שינשא מהמשלים בדרך דמות הדבר בדבר לא ימשכו אחריו הענינים כי הנה אין מתרמה לו בדבר מן הענינים ולא מהמשל הנה איך יימשל במה שלא יתמשל לו או ידומה במה שלא ידמהו הנה היה הנפש העניני (ס) ['] משעה אל המרמה מלדמותו בדבר מהם או שאת המשל עליו באחד מהם אמר ולא יתחלק לאברים אבל הוא כל ליופי פנים ולשוב יד כל' לא יתחלק על אופן מהאופנים החלוקיים לא האכותיים מהם ולא השעוריים הנה אין הבדל בין חלק מעצמותו לחלק אחר לא כמו שתבדל הצורה לחמר ולא כמו שיבדל האבר לאבר. ואיך יהיה זה ואין אפשרות בו למין ממני החלוקה לא בכח ולא בפעל אבל הוא אחד מכל צד ואם נבחנו עצמותו היה השלמות המוחלט אשר הוא היופי המוחלט והתכונה אשר (ס) ייחס מן האברים אל הפנים ואם יבחן היותו סבה למציאות מה שימצא ממנו והיות מציאותו שופע על הנמצאות היה המשיב המוחלט גם הטוב המוחלט אשר ייחס מן האברים אל הוד ואין בו זולת שתי אלו הבחינות והוא בהם כפי מה שראוי שיהיה עד שאין יופי ולא יקר יותר שלם מיפיו ויקרו ואין מציאות ולא כבוד יותר שלם ממציאותו וכבודו ובזה הורה באמרו (ו) ['] ב'ה' יק יופיו על מראה כל יופי ויעלים כבודו תנבורת כל כבוד אמר וכאשר חשב להסתכל בו אחד מהמחופפים סביב גדלו סגר הסכלות ראיתו כל' אחד מהקרובים אליו אשר הם השכלים הפועלים לא יוכל להשכילו אשר הליץ ממנו בהסתכלות כפי טבע מה שהוא עליו מההיות והאמות בעצמות אבל תהיה ההשגה אשר (א) ['] תקצר מהשגת הראשון לעצמותו קצור רב כי הנה הוא לא ישתתף לו בהשגתו עצמותו אחר מן המשיגים אותו הנה המשתדל להשיגו על אופן המופלג הוא נמנע בסכלותו (36) ממנו וסתום העין מלראותו מתאונן על כונתו מתעצם לו אם ינע יחשך הראות ממנו למה שיפגש מהאור האמתי הנה כאלו הוא ישולל לראותו בעבור הביטו אליו עוד זכר שהסבה בזה תנבורת

³² על המקום הזה ירמוז כולי האלימנו בספרו שער החשק באטרו וכן יראה מרכיבי כ"ס [בן סינא] כפי' לחי בן יקין וכי' כאשר הביאם הח' רמז' ש' בספרו אלפראבי קמיו' בתערת מ"ט אבל הדברים אינם נחתימים עד דברי העתקתנו כאשר העיר כבר הרטש' ש' בדיואן קצ"ח. ³³ הן המה הר' סבות הנודעות אשר לארסטו ע"י' בספרו על התארים 277 הערה 71.

אורו ויפיו אשר יעבור הנבול אשר יהיה אפשר עמו להשיג ולמה שעבר זה הנבול שב כאלו המסתיר והמונע מהשיגו הוא עצמותו ועל זה הורה באמרו הנה היה יפיו מסתיר יופיו והיה הראותו סבת העלמו כליו למה שיהיה עובר נבול ההראות יש בו לא יושג להראותו היה הראותו סבת העלמו מן המשיגין] והמשיל זה בשמש שהוא מן האור(ד)[ר]ים והמוחשים שהנה ואם הוא סבה במה שיראה לחוש והשגת מה שיושג מן הנראים למה שיגיע מנפילת אורה עליהם עד נבול מה הנה היא למה שהפליגה התכלית באורה ועברה הנבול לאו הראות ומסתכל בה והשיגה למה שתפלאם ותגבר עליהם באורה הנה כאלו היא אם נכסתה כלומי שהסתירה מהאורה מעט הושגה ולפי שנגלתה בתכלית והתיתרה בשלמות האור היו זה ההגלות המופלג והאור הבהיר מסתירים אצל המבין] טים אליה והמכוונים להשיגה וזה המלך משקיף על מי שתהיהו עד סוף הפרק כלומי אין ראוי שיחשב שסבת קצור המקצר מהשיגו היא ההקפדה או כילות³⁴ ממנו עליו בהשתכלותו והשגתו אבל הסבה בזה מה שנוצר עליו בסבת מדרגתו במציאות האפשרי מן הלאות ו(ה)חסרון הכח אשר בו יוכל על זאת ההשכלה וזאת ההשגה מכה הנותן לו אפשרות זה, והוא מטיב משפיע בלוי שמי שבהן עניינו מצד מה שילך אל הנמצאות השופעות ממנו מצאו משפיע עצמיות שאר נמצאות שופע ממנו ניכר כלל ענייניהם ותאריהם והאור(ד)[ר]ים המיוחדים מעצמיותיהם ו(ו)[נ]מן להם הענינים ההכרחיים להם ממצאותם וההכרחיים להם מטוב הכונותיהם ותוקף עניניהם והוא הענין אשר הליין ממנו באמרו מופלג החסידות רב ההנעה רחב ההסתפקות כולל ההתאחר [י. ואחר] יגיע למי שישיג [צ"ל שישיג] ממנו מה שמדרכו שיש[י]נהו שיש ביכולתו שיגיע אליו מרושם יקרו ושלמותו מן הכבוד ואמי מי שראה רושם מיקרו מה עמד עליו והביטו ולא יסוהו ממנו וולתו בלוי השיגתו מההתענג בו מה שלא ישיגתו מההתענג בזולתו (ס)[ב]מה שיש[י]נהו כפי יתרון מה ששיגתו משלמותו על מה שיש[י]נהו משלמות זולתו הנה ישוב באופן לא יבחר אצלו תענוג אחר ולא יטה בעינו אל זולתו הנה הוא כאלו ישיב עינו והשקפתו בהתמדה עליו לא יטה ממנו כל (37) זמן שיהיה אפשר לו האלהים אם לא [אם] יהיה זה המשיג (והנה) [נהנה] בדברים אחרים ימשכוהו ויטוהו מדעתו הנה יהיה אז מצטער בנטותו ממנו נמנע מההשקפה בכללות עליו ואלה הם אשר נעזר בשם ית' מהם מרעתם ונוקם [צ"ל ונוקם]. והאל המיישיר אל מה שבו הטוב והשלום:

אמר³⁵ חי בן מקיץ ולולי שנדרשתי אליו להיות שכן עמך היה לי בו עסק מנעני ממך ואם תרצת תמשך (עמ"י) אלי ושלי.

נשלמה אגרת חי בן מקיץ עם באור ההשוב והמעולה בן סנא.

³⁴ אין כילות וכו' עיין בספרי על התארים צד 245, 246.

³⁵ וקודם הדברים האלה יחסרו מן היסוד הערבי איזה מלות אשר נפקד מקומם בהעתקתנו ואלה אפוא הם כהעתקה לעברית: ויחרי הסגולות מכני אדם אשר יקרישו את עצמם אליו יפגשו כסוכותיו מה שורה על פהיות איקלומכם וקומן ערכו והם יפגו סכנו וישאווהו.

נספחים

ורם תקונים והוספות לסירוש יצירה ולקבץ על יד חלק ראשון.

הגהות לפירוש ר"י הברצלוני לס' יצירה והערות על המדרשים שמביא.

נאח

אברהם עפשטיין.

במבוא צד XIII כתב הר"ר שוח"ה: אמנם עמוד 107: בדרש, ובנוף הכ"י בדרש אנכי. הוא בודאי מפסיקתא רבתי כמו שהעירותי בע' 305. ומה ראה לדעת הרד"ל שכתב בחרושו לביר ע' 20 על אנכי דר' מאיר וכו' . . . ור"ל בפס"ר באנכי דעשרת הדברות ע"כ. — דבריו אלה אינם מוכרחים. פירוש המלות „בדרש אנכי“ הוא, בהדרש שעל הפסוק אנכי, כי לבונה זאת משתמשים הקדמונים בדבור דרש או מדרש. ע' שערי השובה ס' קכ"ב דאמר במדרש ובנון לחש זה המבין וכו', וכונתו להניגה י"ד, ור"ל בהדרש שעה"ס ובנון לחש אמרו זה המבין וכו'. והרמב"ן בתורת האדם שער הגמול כתב: במדרש אמרו בהתהלךך תנחה אותך בעוה"ז וכו'. והוא בסוטה כ"ה, וכונתו לומר: באגדה שעל הפסוק בהתהלךך אמרו וכו'. וגם הברצלוני בעצמו משתמש בדבור זה לבונה זאת. ע' בפירושו צד 38: ומדרש ושער רישיה וכו' ומדרש רבנו רבנו וכו' ומדרש דינא יתיב וכו'. וכמו כן ישתמש במלת דרש. ע' צד 5: ולדרך שאמור בדרש ובנון שלשה שריגים במסכת שחיטת חולין וכו'. ובצד 14: ואמור רבנן נמי במסכתא דואלה שמות בסוף דרש לא תעשון וכו'. ועל כן נראה שגם באמרו בדרש אנכי כונתו לומר בדרש שעל הפסוק אנכי. ובפרט שבמלת אנכי ישתמש הברצלוני לציון בת הפסוק אנכי ד' אלקיך. ע' צד 118: שבשכר אנכי . . . וכיון שקבלו אנכי. ואין שום הוכחה מכאן שהפסיקתא ל"ה הדברות היתה נקראת מדרש או דרש אנכי¹). — והנה הר"ר ברילל הביא לזה ראיה ממה שבעל אות אמת אומר „באנכי רבה“ (ב"ת תרמ"ו 115) אך גם מזה אין שום הוכחה, כי בעל א"א מקצר מאד בלשונו, וכותב דימ „בנשא רבה“ (צד ע' ע"א ד' שאלוניקי) וכונתו לומר במדבר רבה פ' נשא. וכן באמרו באנכי רבה, כונתו לומר בפס"ר דבור אנכי. וכשם שלא היה שום מדרש נקרא בשם נשא רבה כן לא היה שום מדרש נקרא בשם אנכי רבה.

¹) גם אני לא כתבתי שהפסיקתא לעשרת הדברות היתה נקראת „דרש אנכי“, רק אמרתי כי מ"ש הברצלוני בדרש אנכי כונתו לדרש אנכי שבפסיקתא וכעת אשר הזכירני דעתו של הר"ג ברילל שהדרשות בפס"ר פ"ב — פכ"ה, היו בפני עצמן כס' הנקרא בשם „מדרש עשרת הדברות“ (גם מדרש מתן תורה (b) כמ"ש. ביאורביכער שלו ח"ד 128), אינו מוכרח כי כונת הברצלוני להפסיקתא, כי אולי כונתו למדרש עשרת הדברות הנ"ל. — ואחרי כל זאת אין זה רחוק כי המעור בבראשית רבה יקרא את מדרש הנ"ל בשם אנכי על שם תחלתו כמו שנקראו כן מדרשי חזית ושחר טוב על שם תחלתם. (שוח"ה)

צד 1 שורה 6 כתב הברצלוני: בורא הכל שברא כל מקרה וכל מודע וכל דמות וכל תמונה וכל גוף . . . והעיר ע"ז הר"ר ק"מ בזה"ל: צ"ל מודע כמו מאורע, והמלה הזאת נמצאת במובן דבר ממשש בסי' דקדוק וכו' ועי' לקמן . . . כל מורעים צ"ל מאורעים. ע"כ. לע"ד אין ההגה הזאת נחוצה, גם אין הודאת מאורע דבר ממשש. בעלי הלשון עושים הלוק בין עצם הדבר, ועליו מורה השם: ובין קניני הדבר ועליהם מורה הפעל ותואר השם. ובבחינת היות הקנינים חולפים ותלויים בזמן, קוראים אותם מאורעים ומקרים. וז"ל בעל התינאן: וכל מה שברא הקב"ה הוא דבר שיש לו שם ונקרא יש וכו' והוא הנקרא בל"ע אלנוהר וכו' ולאילו הנופות מאורעין וקראין כגון עמד ישב וכו' והוא הנקרא אל ערין? והוא שאמר בדקדוקי הטעמים (צד 60) דבר הווי שאינו מלמד על הענין, והשמות וכו', ר"ל דבר ההווה וחולף (המז"ל פירשו מלשון הבאי). וכן יאמר הברצלוני צד 121 שכל מאורעים רחוקים ממנו היינו קנינים. וקראו להם מאורעים בבחינת היותם אקצידענצין ולא עצם הדבר אמנם בבחינת היות הקנינים הסימנים שעל ידם נכיר את הדברים, קראו אותם בשם מודעים, כי פירוש מודעים סימנים, כמו שאמרו ומודע לבינה תקרא עשה מודעים לתורה (עירובין נ"ד) ופירש הברצלוני (צד 62) עשה סימנים וכו' בערוך. וע"כ יאמר ר' מנחם בר שלמה בספרו אבן בוחן (כ"י מינכען) וכלל הכל בעשר מודעות (המוכר ח"ו 132). וברצלוני בעצמו מזכיר הדברים שהבאתי ממחברת התינאן ומשתמש במלת מודע במקום מאורעין. עי' צד 14: ועוד שיש ביצורים דבר שהוא גולם וגוף . . . בל"ע נוהר, ויש דבר שהוא מודע אין בו כח להעמיד בעצמו והוא נמצא מתחלף בגוף והוא הנקרא ערבי ערין. ובצד 16 יאמר: וכן כל מורעים רחוקים ממנו. ור"י הדסי יאמר: כי אינו גוף . . . ולו היתה (צ"ל היה) בדמותי ומדעי, החדשים יהיו חונים בו כנופי וגוף רעי (אשה"כ א"ב כ"ז) ובשאר מקומות קורא לקנינים אפע היינו דבר שאינו מתקיים). והלשון ברמותי ומדעי דומה ללשון וכל מודע וכל דמות, כי מקניני הדברים היא גם הצורה הטבעית (מז"ג ח"ב הקדמה י'). היוצא מזה שהקדמונים השתמשו במלת מאורע להורות על הקנינים בבחינת היותם עוברים ומתחלפים, אקצידענצין. והשתמשו במלת מודע להורות עליהם בבחינת היותם סימני הדברים, אפריכוס. ואינו נחין איפא להניח מאורע במקום מודע, ואדרבה בכל מקום שנמצא מודע בלא א' נחין לסי"ד להניח מודע, עי' צד 91: מכל מורעים, צד 125 וכל מורעים, צ"ל מודעים, כי רחוק לומר שבכל אלה המקומות נשמטה הא'. וגם באבן בוחן אין א' במלת מודעים, והדליית כתובה בפירוש בלי כל ספק כמו שנוכחתי בהיותי במינכען.

צד 8 שורה 17 וכמפורש במדרש ששם עלו שבטים שבטי יה עדות וגו' שהיו ישראל מוליכין (מהלכין) בדגלים לארבע רוחות כתוי (כלומר) לכל רוח בצבע ומפה אות מאברהם ואות מיצחק וכו' והסימן א"י בציע רח"ק וכו'. — הענין הזה נמצא בסי' השלישי או הקנה (ד' מז' דפוס פרימישלא) ולקחו בליס מאזה מדרש קרמן שהיה גם לעיני הברצלוני. והנה הושוו בזה הדגלים עם אבני החשן. עי' תהומא ובמ"ד עה"פ איש על דגלו. הרמב"ם (פ"ג מהלכות כלי המקדש) כתב שלמטה מבנימן היה כתיב שבטי יה, וכן מזכיר בעל המבחר בסי' תצה וכותב:

ו"א שהיה כותב וכו' ולמטה מבנימן שבטי יה. ובין בזה אל הרמב"ם. והתפלא מרן בעל כ"ם שאינו כהבבלי סוטה ל"ד האומר שהיה כתוב שבטי ישורון. וגם אינו כהירושלמי יומא ספ"ז האומר שהיה כתוב שבטי ישראל. וע"כ נראה שהרמב"ם נשען בזה על המדרש שמביא הברצלוני כי ו"ל: וה' היתירה שנוספת באברהם אבינו הוסיף בה הקב"ה ברחמיו הרבים אות שניה משמו . . . והיה כתוב למעלה בדגלים יה ולכך כתיב ששם עלו שבטים שבטי יה.⁽³⁾

והנה הקימותי שם מדרש חדש שהיה לעיני הברצלוני ובעל הפליאה, וזה יהיה לי לכפרת עון על שהכחשתי במציאות מדרש אנכי, או, אנכי רבה. ואחר שבמקום אחר (מאנאצין 1886) אני כופר גם במציאות מדרש הרנינו, ע"כ אעיר פה כנגד זה על מדרש חדש המדבר בענין שאנו בו, ולא ידענו ממנו עד כה מאומה. במאמרי השבטים באבני החשן והאפוד הבאתי את תרגום יונתן אודות הדגלים שאומר על דגל יהודה: ומיקסיה הוה ממילת תלת גונין כל קביל תלת מרגליתא רבחושאנא סמקא וירוקא וברוקא וביה חקוק ומפרש שמתת תלת שבטיא יהודה ויששכר וזבולון וכו'. ובדגל ראובן יאמר: שהיו צבעי האבנים אומדור ושבזו וסבכלום, ומוסף: וביה הוה חקיק צורת בר אילא והוה חמי למחוי ביה צורת בר תורי ברם משה נביאה חלפיה מטול דלא ידבר להון חובת עגלא. ואומר שבדגל אפרים היתה צורת ריבא, ובדגל דן צורת נחש. וכל זה פלא כי יונתן בעצמו ב' תצוה מסדר את האבנים באופן אחד וקרא אותם בשמות אחרים, גם מה זה שיאמר שבדגל ראובן היה ראוי להיות שור? — גם הבאתי שם הנהגה לס' ציוני ד' קרימונה דף ע"ד ע"ב שכתב: יודא מולו טלה ואבנו אודם וכו' ראובן מולו שור ואבנו נופך וכו' והעירותי שזה מיוסד על התרגום יונתן וע"כ סדר כן סדר האבנים גם ערבב סדר המזלות למען יעלה שור לראובן⁽⁴⁾ ויבאר ע"ז מה שאמר בתי: והוה חמי למחוי ביה צורת בר תורי וכו'. והאמר הוה של בעל ההנהגה לציוני ישנו ג"כ בס' הפליאה הנזכר ומובא מהדילקוט ראובני. וכלים מצא כן באיזה מדרש שלא הניע אלינו. וכעת מצאתי בס' ערוגת הבושם הוא פירוש על המחזור לר' אברהם בר' עזריאל, כ"י באוצר הספרים של מערעבאכער במינצק, שמביא ברך י"ד ע"א סדר הדגלים כמו שמביא ס' הפליאה והציוני ו"ל: יהודה יששכר וזבולון טלה אריה קשת. אודם פסדה וברקת. ראובן שמעון גד. שור בתולה גדי. נפך ספיר יהלום. וכן שאר הדגלים כמו שהוא בס' הפליאה, וברך ט"ו ע"א הוא מוסף: כתבתי מזלות ואבני השבטים כאשר ראיתי, אך באופן אמוצים אשר נוצצים עשה ראובן על אודם ומולו טלה וכו' וכן מצאתי בכרייתא החשן היו בו שנים עשר אבנים ועושין בהן נקבים ומכניסין בהן שתי וערב ומניחין בהן האבנים ע"כ. הוצא לנו מזה שלעיני בעל ס' הפליאה ולעיני בעל ערוגת הבושם היה מדרש שסדר אבני החשן והמזלות של השבטים באופן אחר מזה

⁽³⁾ ידוע שהרמב"ם היתה מכולתא לס' במדבר, ובמאמרי השבטים באבני החשן והאפוד (בית המדרש ח"ד 294) הראיתי שהרמב"ם הוציא משם דינים גם בנוגע לאבני החשן.
⁽⁴⁾ מצאתי שסדר המזלות באופן זה הוא ישן. בכרייתא דשמואל פ"ו מחלק את תגלגל לר' משולשים שהוא קורא מריגונין, ועולה לו מא"ק, שב"ג, תס"ד סע"ד. גם המדרש הרש"י פ"ב מסדר כן המזלות. וגם בכרייתא דשמואל יאמר שהמריגון הראשון המורחית הוא אש וכו', כמו שהוא בס' הפליאה. ועל פי זה נבין מה שאמר יונתן בשמות כ"ח י"ז: כל קביל ארבע מריגונין דעלמא, היינו כנגד הד' משולשים. ופירוש מריגון בתרגום ג"כ משולש ולא רוח העולם כמו שפירש הר"ר לעזרי בנצחא"ש שלו לתרגומים.

שנאמר עליהם בתלמוד ומדרשים, והלך בזה אחר התרגום יונתן. גם הברייתא שבעל ערוגת הבושם מביא: החשן היו בו וכו' ועושין בהם נקבים וכו' אינה בתלמוד ומדרשים, רק הלכה טוב בפי תצוה מביאה נ"כ וז"ל ובהשן היו שנים עשר אבנים ועושין בהן נקבים ומכניסין בהן שתי וערב וכו' הכל כמו שהוא בערוגת הבושם. — והברייתא והמדרש ההוא היו בהספרים שנאכדו ולא הגיעו אלינו. —

צד 19 שורה 10 גם 15 משלש מאות מאות ומשלש חלקים וצ"ל משלש מאות ומ' ושלש חלקים.

צד 38 שורה 1 במקום ומשי"ע צ"ל ומל"ו והוא ר"ת ומלכים לנגה ורחק והוא סוף הספוק המובא קודם לזה.

* צד 64 שורה 6 המש מאות קושיות יש כאן. מלת מאות מיותרת.

צד 66 שורה 14 על אומר תבניתם. צ"ל אומר.

צד 77 שורה 18 והכרו בזה הענין חבורים גדולים . . . משאר חיבור וזולתן . . . שעשו אותם החיבורים . . . שחבר חיבור . . . המאמר התשיעי מחבור ר' דוד . . . מכאן סתירה למה שכתב הר"ד ק"ם צד 335 שכימי הברצלוני לא נפרצה עוד מלת הבור. —

צד 80 שורה 7 צ"ל: וכן נאמר על רית המור כי הוא נאה וטוב לא בריה אחרת (היינו מור אחרת) שהיא נותנה לה, וככה ראייה אשר האדם רואה בעין וכו'. והוספת רש"ל שסביא הר"ר שוח"ה אינה נראית.

צד 100 שורה 18 ומצינו בהרבה נוסחאות מהלכות יצירה המצויין עריין בירינו שכתוב בתחלת הספר או בסופו היכן: הדין ספר אותיות דאברהם אבינו דמתקרי ס' יצירה כל דיצפי ביה לית שיעורא להבמתיה. בראש ס"י ב"י אוקספורד (ניבויער 1581) כתוב נ"כ: הדין ספר אותיות דא"א דמתקרי ס' יצירה, ובסוף ב"י מינבען כתוב: נשלם ס"י והדין ס' אותיות דא"א דאתקרי הלכות יצירה כל דיצפי ביה לית שיעורא להבמתיה (שטיינשניידער 115).

צד 106 שורה 20 כי ל"ב נתיבות אשר תהיה דברי הנביאים. הר"ר שוח"ה העיר ע"ז שבב"י כתוב דרכי הנביאים, ואני אוסיף שבמקום הנביאים צ"ל הנבראים. וכן יאמר שם להלן: לכך פתח ספר יצירה בתחלת דבריו בל"ב שהוא הלב כי בלב ימצא האדם דרכי החכמות ודרכי הנבראים כולם שהכל בכלל ל"ב נתיבות פלאות. —

צד 110 שורה 21 ובזכות הציצית כלו המצרים. ספרי שלה קמ"ו.

צד 125 שורה 19 וכן נמי יצחק אבינו בשעה שנעקד וכו' פדרי"א פל"א.

צד 147 שורה 26 וכן באמרך חצי גם הוא מעיר על אחד ובלתי האחר.

ע"כ. והעיר הר"ר שוח"ה שבב"י יש מקום פנוי, ואין ספק אצלי שצ"ל: ובלתי האחר אין חצי.

צד 148 שורה 22 עשרה דברים יש בו. צ"ל שלשים דברים.

צד 151 שורה 34 והזכות היא אחדות הנפש וששונה צ"ל תרות.

צד 153 שורה 34 אלא ויכול. צ"ל ואך.

צד 154 שורה 30 כיצד הלוק השעה לאלף ותתב"ו חלקים ורביעי. צ"ל

תתב"ו ורביעי.

והתנחומא נבין מה שיאמר הירושלמי אקימון וארבעון, ור"ל שהוסיפו בכל פעם משא על הגמל, כי כשרוצים להטעין על הגמל משא נותנים לו סימן והוא רובין, ואח"כ יקום אם אין המשא כבד הרבה, וגראה שהיה המנהג כשלא רצה לקום משכו אותו בחבלים שנתנו על צוארו. ובהמעשה של אדריאנוס העמיסו על הגמלים הרבה יותר ממה שיכלו לסבול ולא קמו ומשכו אותם בחבלים ונחנקו. ופירוש נסתון וחנקון, לקחו וחנקו אותם ע"י המשיכה בחבלים. עיין ירוש' מעשר שני פ"ג נסתון בר קפרא, היינו לקח אותם, ע' לעזרי, שורש נס. —

צד 166 שורה 18 לכך בכל שנה ליגמור. חסרה מלת המנהג אחר מלת לכך. צד 166 שורה 33 מלמד שאומר לבית מן ת' לא' מן י' לא' הרי אמר מלמ"ד לבי"ת מן תשעה לא'. כ"ז משובש וצ"ל: מלמד שאומר אל"ף בית מן ת' לא', ומנין מן י' לא', ולא יאמר משי"ן לא' ומן תשעה לא'.

צד 173 שורה 13 וגם אמרו רבים בדרשותיהן שרגילין בהם כי אשמדאי הביא אדם א' מכני קין לפני שלמה המלך שהיה חולק עמו ואומר לו שבני אדם תחת הארץ והביא לו אדם א' מהם בשני ראשים וי"א בשבעה ראשים, כל המעשה ולפי שלא מצינו אותו המעשה בתלמוד לא כתבנוהו כאן. גם זה לקוח מאיזה מדרש שלא הגיע אלינו, ושהיה לעיני בעלי התוס' שהביאו המעשה הזה בשם מדרש סתם מנחות ל"ו ע"א ד"ה או קום גלי, כמו שהעיר ה' שוח"ה. ובשיטה מקובצת (ש"ס ווילנא) מביא עוד יותר מזה. וזהו אגדה בכלית, כי השם אשמדאי לא נמצא בירוש' ומדרשים קדמונים. ובכ"ד פל"ו יש שירא שמדון (כ"ה גם בהרפסטים הקדמונים). בספר קדמון אחר של הבודיהסטין יכונה הרוח הרע המסית ומדיח בשם Samādhi (M. Müller Essays I 181). וזה השם היה נודע כנראה גם להרפסטים וממנו בא להחיל השם אשמדאי ושמדון. כי רחוק בעיני שיהיה אשמדאי מורכב מכ' תיבות (עיין קאהוט) אחר שלא מצינו ההרכבה הזאת אצל הרפסטיים עיין שפיגענעל קדמוניות הרפסטיים ח"ב 132 בהערה. —

צד 182 שורה 11 ואמר ליהושע נערו העלה הפתקין האלה וכו'. מזה הענין ידובר בסנהדרין י"ז ע"א וירוש' שם ספ"א, ובספרי ותנחומא בהעלתך ובכל המקומות האלה אין זכר שמישה אמר ליהושע להוציא הפתקין. ובפירוש נאמר שם שהוקנים בעצמם הוציאו, וכן מה שאמר הברצלוני שכתב על ע"ב פתקין שמות הע"ב וקנים שאסף, אינו בשום מקום כי גם לדעת ר"נ כתב עוד ב' פתקין חלקים (כהירושלמי) או ע"ב פתקין חלקים (בתנחומא). —

צד 194 שורה 4 ובמדרש דר' תנחומא בענין פטירת משה קאמר בעת ששלח הב"ה לסמאל ליטול נשמתו של משה רבנו ולא היה יכולת ביד סמאל ליטלה וכו'. וכתב ר' תנחומא בענין זה של פטירת משה רבנו שיצא הדיבור מלפני הב"ה ואמר לו לסמאל רשע רשע מאש של גיהנם נבראת ולאש של גיהנם אתה חוזר וכו'. הרברים האלה נמצאים במדרש פטירת משה ביה"מ ח"א⁶ 128 ולא בתנחומא. ואמנם הסבה שהברצלוני יאמר במדרש ר' תנחומא, היא שכל הדרש על פטירת משה היה כתוב לפנים בסוף מדרש דברים רבה על הפסוק הן קרבו ימך⁷?). ואצלנו נתקצר שם מאד אך יש עוד מאמרים שלמים ממנו. וגם מן המאמר

(שוח"ה)
(שוח"ה)

⁶ כמו שהעירותי עמוד 322.
⁷ ע"י צונץ ג"ס 146.

שהביא הברצלוני יש רמז שם: באותה שעה אמר הקב"ה לגבריאל גבריאל צא והבא נשמתו של משה וכו' ואח"כ א"ל למיכאל וכו' ואח"כ אמר לסמאל הרשע וכו' ויש יום כל הטענות שטען משה נגד סמאל ושישב אל הב"ה בלא נשמת משה ומספר 'שהקב"ה א"ל לסמאל בא והבא נשמתו של משה מיד שלף חרבו וכו'. ונראה שפה הסרים הדברים שהשיב הקב"ה לסמאל רשע רשע וכו'. והנה כבר הראיתי במאמרי קדמות התנחומא צד 14 והלאה שהקדמונים קראו את הר"ר שלנו בשם מדרש תנחומא. וע"כ נראה שגם הברצלוני באמרו במדרש ר"ת כונתו אל הר"ר שלנו אשר בסופו היה לעיניו כל המדרש מפטירת משה. וגם ר"י הדסי מביא כל הענין בא"ב שס"ב וז"ל: או אמר לו לסמאל ראש כל הסטנים צא והבא לי נשמתו של משה וכו' שב אל הקב"ה או כעס עליו הקב"ה לך הבא לי במהרה נשמתו של משה וכו' רנו לפניו סמאל ואמר לו איני יכול וכו' כעס עליו (הקב"ה) ויצא או שחק עליו הקב"ה וכו' בכה אמר לו רשע רשע מאש של גיהנם נבראת ולאש של גיהנם אתה חוזר וכו'. ואחר כ"ו יאמר הדסי: אכן כל אלה וכאלה דברי רועיך הקוקים בפטירת משה ע"ה בקרובה של חג הסוכות הרוות רכותך, ובספר רבי תנחומא רבך הגדול גדול מפרשיך — ולא כונו בזה אל התנחומא כי בהג' אין שום דבר מצוי ד' לסמאל לא בש' ואתחנן ולא בש' וזאת הברכה. ומדברי הדסי נראה שכל המדרש מפטירת משה היה בסוף ד"ר שלנו.

צד 200 שורה 1 וידענו כי אלו האותיות (במקום א"ה הכתוב שם) יוצאין מן הפה בלא עמל ובלא יגיעה והן א"ו, וה"א היא במקום א' נחה. בצ"ל. וע להלן 206 גם 207.

צד 201 שורה 14 בי הוו צ"ל כיו"ד הוו.

צד 203 שורה 19 כי אם תחזור עשרה על השם כהלכתו, צ"ל בי אם תחזור היו"ד על ה"א, השם כהלכתו.

צד 206 שורה 20 כי בלה"ק מקומה תכתב בנן עשה קנה וכו' בצ"ל, ור"ל ה"א תכתב במקום הא' כי לדעת המדקדקים הראשונים הה"א היא במקום אלף הראויה לבא אחר קמין ע' קנטרס המסורת צד 6: והקלה שבשלשתם היא ה"א הנחה הנקראת בלשוננו פתח גדול נסתר כמו עשה בנה, ורצונו בזה ג"כ שהאלף נחלפה על ה"א עיי"ש 42 והערת הר"ר ק"מ פה. ועיין עיואלד בהנראמאטיק שלו § 85. ויפלו בזה דברי רשד"ל במעשה אסור 215 אות ט'.

צד 210 שורה 18 ולא יוכלו לעשותה שלא תחבול בצ"ל.

צד 210 שורה 32 במקום שתי תיבות צ"ל שתי אותיות.

צד 213 שורה 35 יהיה שירוק שער בראשו. בצ"ל.

צד 213 שורה 36 תיבה מארבע אותיות רבו כ"ד הפיכות, ו' דברים מתורשים ד' מכופלים בצ"ל.

צד 224 שורה 28 ומלכות בכת באף צ"ל באלף.

צד 226 שורה 23 כל הענין משובש וכן צ"ל: והכל היו כמו לא היו (ר"ל מתחדשים) וכל היום כמו לא היו, כן יהיו כמו לא יהיו, והם ישים בלתי ממשים . . . אבינו אברהם בא לדעת . . . כאשר חקר ודרש ומצא הפצים רבים כי היו ישים ולא ממשים . . . עולם ושנה ונפש גם הם ישים בלתי ממשים מוהשים בלתי ממשים . . . וזולתי הפצים אין עולם, הם רוחניים נתהיים ובוהיים.

צד 227 שורה 7 עד שורה 19 משובש וערוב נדול וכצ"ל: המליך אות א' וקשר וכו' רייה בשנה וגויה בנפש זכר באמש ונקבה באשם המליך אות מ' במים וכו' והתם בה ארץ וכו' המליך אות ש' באש וכתר לה כתר וצרפן זו עם זו והתם בה שמים וכו' (עד כאן לשון בעל ס'). להכס לב יקרא נכון זה אברהם אבינו כי חקר ופילס ותיקן ואיזן כל מכל, בלי כל צרף וחקק שלש אותיות ונעשה תיבה מני קולות דבור, כיצר אמש באמרך אמש הרי מקולות נעשה דבור ואין אתה יכול להבין כל קול בלי דיבור ולא הוכל להביט את הדיבור כי אם חקוקת האותיות, חקק א' ועשה אור ואחרי כן מ' ועשה מים, מן ש' עשה אש. חזר וחקק והצב והמיר את האותיות ונשתנו לדיבור אחר כיצר אש"ם והם דיבור באמרך אשם. חקק מהן קולות ואינם נכרות כ"א חקוקת האותיות, חקק מהן ג' דברים וכו' חזר וחקקן והמירן עכשיו מש"א וכו' מן השנים הראשונים וכו' ויהי האדם לנפש חיה. חזר וחקק מא"ש תולדות שנה (וזה נעתק ממקומו ובא בסוף) חזר וחקקן והמירן ונעשו שמ"א וכו' ונעשו שאים נשתנו ונעשו תולדות נפש ראש מאש גויה מאור בטן ממים. —

צד 278 שורה 24 מביא כרס"ג: וכבחי מספר אותיות עשר הרבבות הם תר"ב אותיות תן מהם תר"ג אותיות כנגד תר"ג מצות ישראל מן האותיות שבעה הם אשר לרעך ד' אותיות, וראה והבן שורו והמורו וכל דבר, זכר שם כל דבר המחובר. וע' נהל קדומים³ 3. הענין שהתר"ג מצות כלולות ב"י הרבבות לקה רס"ג ממדרש קדמון. כי כן אמר בבמ"ר פ"ג סט"ז שתר"ג מצות כלולות בהן, וכן אתה מוציא תר"ג אותיות יש כן אנכי עד אשר לרעך כנגד תר"ג מצות זו יתירות כנגד זו ימי בראשית. ושם בפ"ה (הוספה מאוחרת) הלוחות היו בהן תר"ג מצות כנגד אותיות מן אנכי עד אשר לרעך לא פחות ולא יותר, וכונתו שמונה רק עד אשר לרעך. כי עם שתי החיובות האלה עולה מספר האותיות תר"ך. ובשערי תשובה קמ"ט בחשובת רה"ג: זה ס"ת שאמרו כגון שכתוב בו מן אנכי ד' אלקיך עד וכל אשר לרעך שהן תר"ג אותיות כנגד תר"ג מצות שבתורה, וכן מביא הערוך ערך תפלה בשם ר' נחשון ע' איי הים. וגם הם חשבו עד אשר לרעך ולא עד בכלל. אמנם בעלי התוס' עה"ת ס"ט יתרו כתבו: ומן אלף דאנכי עד כ"ף דלרעך יש תר"ג אותיות כנגד תר"ג מצות. וכנראה לא דקדקו בלשונם כי מנין תר"ג אותיות הוא רק עד א' דאשר לרעך — והנה רס"ג ראה את הילמדנו (ע' איי הים ס' נ"ט) וקרוב שגם ענין התר"ג מצות והאותיות שבי' הרבבות לקה מילמדנו, וממנו שאב גם בעל במ"ר. ועוד יש בבמ"ר דבר אחד שנמצא מובא בשם רס"ג. ד"ל האבן עזרא שמות כ"א ט"ז: אמר הגאון למה נכנס זה הפסוק בין מכה אביו ובין ומקלל אביו והשיב כי הכתוב לא ידבר רק בזה כי הנגבים היו קטנים ונגדלו בארץ נכריה לא יכירו אבותיהם ויתכן שיכנס ויקללם והעונש על הנגב. ובבמ"ר פ"ט ס"ד: כיוצא בו אתה אומר ומכה אביו ואמו וכו' וגונב איש ומכרו וכו' שעל זה נהיה נגב נפש מישראל לאחר שהוא מכה אביו ואמו ומקללם לפי שאינו גדל עמם ואינו מכירם. הר"ר שי"ר תולדות

³ עיין גם בהנהגות והערות שלי עמוד 322. ויש להוסיף עוד מ"ש בטרענס המיוחס ליונתן עה"ת (שמות כ"ד, י"ב) ית לוחי אבניא דבהון רמיו שאר פתגמי אורייתא ושית מאה ותליסר פקדייא.

ר' נתן הערה 44 חושב שהבמ"ר לקח זה טרס"ג. ולע"ד קרוב יותר לומר שרס"ג והמסדר של במ"ר שניהם לקחו זה מהלמדנו.

הערות מאת דוד קויפטמאן.

(שייך לעיל עמוד 2)

אם כי רבה שמחתי בכל עת שאמצא מלה חדשה מפורשת יוצאת מפי מעתיקיני ומשורריני אשר תעשיר את אוצר לה"ק הפעם הזאת עודני מחויק בדעתי כי בכל מקום שנראה בם' הברנלוני מלת מודעים עלינו לתקנו ולהגיה: מודעים. אבל קצתי במקום שהיה לי להאריך כי לוא השנית הר"ר א"ש על דברי הקצרים: מודעים כמו מאורעים לא היה כותב כי מרחוק לומר שבכל אלה המקומות נשמטה הא'. הא' לא נשמטה ונס לא יעצתי להגיה מאורעים כי אם מודעים כי הברנלוני וכל (ה) הכותבים אשר ישתמשו במלת מודעים תששו בדרך הקדמונים אשר הפילו הא' עיי' לדוגמא תוספתא ברכות ג' י"א: מעין המודע כפי נסחת הרפוסים ונס הכי' נס יחר. ועתה נחפשה נא ונראה אם השביל הר"ר א"ש למצוא ראייה מוכחת לדבריו שקראו לפעמים סימני הנוסים ותאריהם בשם מודעים. העד הראשון אשר לדעתו יקים לנו את דבריו הוא ר' מנחם בר' שלמה אשר כתב: וכלל הכל בעשר מודעות. אבל מדוע לא בחר בלשון חז"ל אם באמת יובנו דבריו כלשון תארים וסמנים ועוב מליצת מודעים וכתב מודעות? אין זה כי אם בעבור שרצה להודיענו מושג אחר כאשר נכיר בהשקפה הראשונה אם נקרא את דבריו המשחתים בעצמם ובתמם: כל הדברים הנבראים והנמצאים כולן נהיו לפני הבורא מאז וכוללן בתורתו בהירהור מחשבות בני אדם וכלל הכל בעשר מודעות שבע מהנה בכלל שער הראשון אשר היא שאר [ציל שער] ליסודות הן המפעל העקר ואיכה וחיבור וזמן ונציב וניצב. הכי' נלקה במקום הזה בחסר כדרכו בכלל אבל בכל זאת לא נפונה אף רנע כי על י' המאמרות ישא מלתו אשר יזכיר בדרוקן לה"ק נס ס' התינאן צד 12 בס' דערענבורג באמרו: והנף אחר והמאורעים תשעה והן כסה . . כיצד . . צירוף . . אנה . . מתי . . ישיבה . . קנין . . עושה . . נעשה. ולהיות כי העתקת שמות המאמרות מחולפת ולא תסכים אף מלה אחת בין שניהם אציג הנה איזה דוגמאות ששמותם אצל מעתיקיני בימי הבינים ובראשם ההעתיקה השנית מם' האמונות והרעות לר' סעריה נאון אשר תכנה המאמרות בשמות בבי' מקומות מקומות אשר אין רמז למספרם ולבנייהם ביסוד הערבי ובהעתיקת ר' יהודה ך' תבון ה"ה המאמר השני צד 43 שורה ט"ז וצד 48 שורה ד' מלמטה ואני אעתיק הדברים כפי ההעתק מכי' פארמה 763 אשר ביד ידיד נפשי שוח"ה: ובעשר המאטריות [האמירות] הנאמרות והנזורות על כל הממשים וזה פירושם עיקר תואר כסה ואיך זמן ומכון טפל ומסמך קנין סועל וסעול.

יכללו כל הנבראים והנשבלים והמדעים בעשר אמריות משני שכל שמש ריבוי וממש משושי וממש מדעי נכלל באלו האמירות ואין אחד מהם שרזי על היוצר וה פירוש שמוהם הראשון ממש ונקרא נצב ועיקר ואד(ג)[ש], והבי' מקרה

ונקרא טפל וגדש ועירע, והני כמה, והר' איך, וההא זמן, והו' מכוך, והו' טפל והר' סמך, והר' קנין, והר' עושה ועשוי.

ומהמעתיק הזה ינק ושאל מחבר שירי היחוד עיי' קוביץ מאמרי צוניץ ח"ג 232 וב' ועל המלות אדש במובן צורה וגדש במובן מקרה את הס' הנודע 280 *Wenrich, de auctorum graecorum versionibus* ודברי גיינער במ"ע החדש ח"י צד 8 ה' א'. והר' ר' יצחק ק' לשיף הזכיר את המאמרות בשמותיהם הערביים בספרו רב פעלים עיי' בוכבי יצחק כ"ה י"ב הוצאת יעללינק ובהוצאת שענבלום (Lemberg 1885) כ"א ושתייהן צריכין תקון כדמות הזה: עשר מאמרות נקראות בלשון ערב אלמקולא"ת אלעשר"ה והם אלגות"ר ואלכמי"ה ואלכפי"ה ואלמצי"ך ואלא"ין ואלמ"ת ואלקני"ה ואלנסכ"ה ואלפאע"ל ואלמנפע"ל והשמות שונים קצת מהעתק ס' מאמרות ארסטו הערבית שהו"ל Zenker והעתקה לעברית לא חזה לנו ריב"ל במקום הזה. והעתקות ס' רוז חן והאמונה הרמה צד ו—ה וס' הגדרים ודומיהם לא אציג הנה ואסיים את השקפתי אשר אין מגמתה כי אם להראות אפס קצתו מרוב העתקות שמות המאמרות בשיר הירוע ממצרף החכמה אשר הדפיסו מחדש אב"ן רש"ף בברמל השבועי ח"ג 48 (ועיי' צד 50 דברי רמ"ש) מכתב יד:

אחי השגל סוד מרכבתך כי הוא כדמות שש ענלות צב

מפשיט עצמך מן המורים כשלוף להב מן הנצב

איכות וכמות, גם מצטרף, מתן, אנה עם המצב

קנין, פועל, גם מתפעל, או חכר עצמך איך נחצב.

נסורה עוד הפעם ונראה כי שבע שמות של מנחם הם ז' מאמרות ועליהן ירמוז גם מליו: עשר מודעות והשם מודעות רבוי של מודעת (ישעיה י"ב ה' כפי הקרי) או אולי של מודעה ובמקום אשר יאמרו המעתיקים על פי הערכי מאמרות בצלם דמות: מקולאת יאמר ר' מנחם בר שלמה מודעות להעתיק שם *καταχρησται* ומושונו. ואין פה מקום להתעקש ולומר כי הוא רבוי של היחוד מודע ומובני סימנים הלא עשר מודעות יחשב ולא תשע כי כאן נחשב גם העצם ונושא המקרים ומה ענין של סימן בעצם אשר הנהו המתואר כסימנים ואינו סימן בעצמו (ג). וגם העד השני אשר הביא הר"ר א"ש יקום עליו לשטנו כי ר' יהודה הדסי יאמר: סדור אשור הסי' כי אינו גוף דומה בעומק אדני ורחבי ארחי ורבעי: ולו היתה (ב)[כ]דמותי ומדעי: החדשים [צ"ל החדושים עיי' ספרי על התארים 281 הע' 86] יהיו חונים בו כגופי וגוף רעי וסובן דבריו כי לוא היה האל כדמות האדם וכאשר ידע ויראה האדם את הדברים בעיני בשרו ורוחו כי אז היה מחדש כמותו. ואין בזה דמיון ולא אבק המשך עם מודע ודמות וכשל עוזר ונפל עוזר וכל מקרה וכל מודע וכל דמות וכל תמונה הם ענין אחר ומלות שונות כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים.

וגם תפשיני חנם הכותב באמרו: גם אין הוראת מאורע דבר משמש ואני

צינתי דברי הה' דערענבורג אשר כתב על מלת מאורעים: *Des nomes abstraits*; ונמוקו עמו כי כה יאמר ס' התיגאן: ובמאורעים כמו רוזן הורב אומר וצד 57 שורה 1: אלא בפועלים ובשמות ובמאורעים בלבר ופלי [יקר] הוא בנפעלים שורה 4: ובמאורעים כמו דומה דומיה (ג).

ועל מה שהעיר הר"ר א"ש (עמוד 4) לצד 77 כי המלה חבר וחבור אשר בה ישתמש הברנלוני סתירה למה שכתבתי שלא נפרצה עוד המלה הזאת בימיו אשיב שלא אמרתי כי המלה לא היתה ולא נבראה כי אם לא נפרצה וזה אמת ונכון עיי' צונץ ח"ג צד 57 ואם אומר כי מליצת מנחם בן סרוק במחברתו: הויה על המחוקק לחקות תחת היה על הכותב לכתוב (עיי' דבריו על מלת בר) תוכיח כי מליצת: כתב לא נפרצה עדנה בימיו לא כחדתי אפשרות השתמשו במלה זו בכלל.

בוראפעסס ה' ככלו תרמ"ז לפ"ק.

דוד קויפמאנן.

להערות ה' שוח"ה עמוד 1.

(ב) גם זה אינו מוכרח. אמת שהיו הרבה מדרשים שונים לעשרת הדברות שקראו ותרנמו בשבועות כמו שכותב הבלבו סימן נ"ב וז"ל: ונהנו בשביעי של פסח ובראשון של עצרת לתרגם הפרשה וכו' ובזמן הזה לא זו המנהג ממקומו אבל הוסיפו עליו לדרוש עשרת הדברות בלע"ז. — אבל אין שום ראיה שהדרשות שבספר מן פ"ב עד פכ"ה היו בפני עצמן בספר שהיה נקרא מדרש עשרת הדברות. הפסיקות ההן מכונות בהפס"ד נוסה בשם פרשת מתן תורה, ואל זה יתבון המאירי לשבת קי"ח ע"א בהביאו מדרש מתן תורה, גם נרשם על הפסיקות הנזכרות: עשרת הדברות או עשרת דברייא, ואל זה יתבון רבנו בחיי בכד הקמח ערך שבועה בהביאו אנדה של עשרת הדברות. ובוה נפלו הראיות של הר"ר ברילל. בהפירוש המיוחס לרש"י על בראשית רבה כ"י מביא לפרשה ו': שאלו את ר' אלעזר עד היכן כבוד אב ואם וכו' ומסיים: בפסיקתא רבתי במדרש עשרת הדברות, והוא שם דבור רביעי. הרוקח בהלכות חסידות כתב: בפסיקתא אנכי ר' אלקיך אשר ריח ב"ם נראה להם בשנים זעומות למקרא (אצלנו בטעות אימת). ואלו לא כתבו רש"י והרוקח בפירוש שלקחו זה מן הפסיקתא, כי אז היו אומרים שהפסיקות שמביאים היו בפני עצמן בספרים שהיו נקראים מדרש אנכי ומדרש עשרת הדברות! —

אע"ש.

להערות ה' ק"ם עמוד 9.

(ב) הברצלוני וכל הכותבים תפשו דרך הקדמונים להפיל הא' לי לא נודע מי הם הכותבים והקדמונים האלה. — בכל מקום שמלת מאורע מובאת בספרי וירושלמי ובבלי ומדרשים היא מלאה א'. ע' אוצרות השרשים. והברצלוני בעצמו שעליו אנו דנין כתב בצד 75: כי כל דבר וכל גוף וכל מאורע, ולא הפיל את הא'. במהברת התיגאן מובאת המלה הזאת חמש פעמים, והא' לא נפלה אף פעם אחת. גם בתוספתא דפוס ווילנא שלפני כתוב מאורע עם אל"ף. נשארה רק התוספתא הוצאת הר"ר צוקערמאנדל ששם כתוב מורע בלא אל"ף. בודאי מדונמא כזאת לא נוכל ללמד על כל הכותבים והקדמונים.

(ג) ר"ם ב"ר שלמה (עמוד 10). הוא ידבר מחלקי הלשון ועל כן יאמר

שהכל נכלל בעשר מודעות, כי בחלקי הלשון נכלל גם השם. העשר מודעות של הלשון הן הסימנים של הדברים כולם, כמו שהמודעות או תאמר המאורעות של ההניין הן הסימנים של השם. —

(ג) (עמוד 10 למטה) המדקדקים הראשונים מכניסים תחת נדר המודעות גם את הפעל, וז"ל התינאן: ולא לו הנוסות מאורעין וקראין כגון עמד, ישב, הלך, סבב, נטה, שכב, רץ, שב, עלה, יחד, קנה, עשה, אמר, בחר, דבר, יצר, אכל, שתה, שמע, ראה, משש, הריח. הנוכל לומר על כל זה שהוא דבר מפשט? — לפי דעת המדקדקים הפעלים הם מאורעות יען שהם מלמדים על מצב חולף, על המקרה של הנה. ובלשון ריי בן ננאה, "חדוש העצם למקרה ועשותו אותו". וע"כ לא נוכל לומר סתם שהמאורעות הן דברים מפשטים.

אע"ש.

תקונים והוספות לפי סי' יצירה לר"י ברצלוני*).

מבוא הספר.

עמוד שורה	
19 X	המקור. צ"ל: המקורים.
32 XI	וע"י לעיל שהוא במד"ש. צ"ל: (וע"י לעיל שהוא במד"ש).
36 —	האשכול. צ"ל: האשכול).
XII	צריך להוסיף: יש הרבה מן הפותרים 34.
1 XIII	יש להוסיף: וע' 38.
—	שורה אחרונה. יש להוסיף: וע"י ע' 5 שורה 5.
14 XIV	מ"ש ע' 233. צ"ל: מ"ש ע' 323.
14 XV	המתרגם 54. צ"ל: המתרגם 44.
22 —	ר' חפץ. אמנם נראה כי לא ראה ספרי ר' חפץ רק ממה שמובאים מאחד מן המחברים.
36 —	לא הודיע לנו זאת (מתי נולד).
28 XVI	החכם נראם. ולפניו הריש זקש נ"י בכבוד הלכנון לר' יחיאל בריל ויל שנה ששית ע' 167 ועיי"ש מה שהראה כי גם הריב העמוד היה בברצלונה.
30 —	לשם. צ"ל: שמה.
10 XVII	והר"י הלוי. צ"ל: והר' הלוי.
35 —	שמביא. צ"ל: שמובא.
17 XVIII	לא ידע. לא ידע הישב.
—	שורה אחרונה. גם ר' נסים בר יעקב במגלת סתרים כתב: לפום עניית דעתי (ע"י בהוספה לאגרת רש"י ע' 65 שהוציא לאור הר' ב"ג ד"ל בשנת תרל"ג במיינץ) אמנם הר"י ברצלוני כתב כן פעמים אין מספר.
13 XIX	צ"ל: וע' 48 וע' 75 וע' 77 וע' 79 וע' 146 וע' 189.
13 —	ובמקום האחרון וע' 16 וע' 33.
29 —	צור נעשיכמע ע' 483.
35 —	אך יותר נראה כי ר' יצחק ניאא היה בזה לעינים להרמב"ם אשר קדם בדה להר"י ברצלוני.
IXX	צ"ל XXI.
26 —	שללנינו. צ"ל: שלפנינו.
—	שורה אחרונה. מפי. צ"ל מפידוש.

		עמוד שורה
ע' 160. צ"ל: ע' 106.	15	XXIII
ע' 160. צ"ל: ע' 106.	18	—
שניצלה. צ"ל: שניטלה. כמ"ש בס' האסופות כ"י גינסבורג ע"י להלן.	38	—
וע"י גם מ"ש ידירנו החכם ר"ד קויפמאן במ"ע רעווע ע"י ח"ד 217.	5	XXV
שורה אחרונה. ונהפוך. צ"ל: ונהפוך הוא.	—	—
שורה אחרונה. מובא גם בתשב"ץ ח"א סי' קמ"ב.	XXVI	—
הנאון בעים העתים. ע"י לעיל: תמים דעים.	38	XXVII
23—22 והוא כמ"ש בכלבו.	XXVIII	—
לנאון זה. ע"י לעיל תמים דעים וארחות חיים. וע"י גם בנמוקי יוסף כתובות לרף ד' (רף פ"י מדפוס ליוורנו): והנניד ר' שמואל ו"ל חולק וכו' עכ"ל הנאון ו"ל.	13	XXIX
ע"י גם תשב"ץ ח"א סי' קמ"ב. וע"י לעיל ר' יעקב בן הרא"ש בטור חו"מ סי' ט'. בש"ס. צ"ל: בש"ס.	33	—
סייע. צ"ל: סיוע.	27	XXX

על המביאים ספרי הר"י ברצלוני יש להוסיף עוד:

32. נמוקי יוסף כתובות לרף ג"ד (רף צ"ג מדפוס ליוורנו): וכ"י הריטביא ו"ל וכו' ונותנת למי שתדענה אם התנו כן וכן כתב הרב אלברצלוני ו"ל ורבנו הגדול ו"ל נמי כתב וכו'.
33. ר' יהודה בר יעקב לאטיש בספר האסופות כ"י גינסבורג (ע"י מ"ש עליו החכם רש"י נ"י בצופה למגיד שנה י"ב 405 והחכם גראס במאנאצין להח' ר"א ברלינער שנה עשירית ע' 65). מביא כמה פעמים את הרב ברצלוני ואת ספרו העתים כמו שהודיעני בטיבו הרב ר' יהודה לובעצקי במכתבו אלי (כ"א מניא תרמ"ו), וז"ל: "מצאתי בספר האסופות אשר להנאון ג"ב אשר לקחתי אותו אל ביתי מהח' רש"י, שמביא כ"פ את ס' העתים, והנני לרשום לו: בדיני יו"ט סי' ג"ב, כתוב בס' העתים חולה מאכילין אותו חמץ עפ"י בקיאות. בדיני אבלות סי' י"ד, נשאלה בחבורה לענין שמועה רחוקה אם עולה יום א' לפני הרגל למנין ל' כמו שעולין למנין אבלות והשיב מורינו דפלונתא דרבוותא היא בס' העתים. — בה' טריפות סי' א'. בשאלת החכם ר' יהודה בן החכם החסיד ר' אברהם ב"ר מאיר ריאה שניטלה ולא נבדקה הרב הגדול רבי ברצלוני הכשירה וקיני חולק מטעם שהיו בודקין בריאה ואין בודקין בשאר טריפות [היא המובא מהראב"ד בתמים דעים כמ"ש במבוא ע' XXIII — שו"ח"ה]. — ובס"י ט"ו בדיני סירכא. וזה שאני מתיר השיב מר צדוק אם כדברך כן הוא אין אנו חולקין כלל כמו שכתב הרב ברצלוני ו"ל בסירכא וכו' [היא המובא גם ביבין שמועה לרשב"ץ כמ"ש במבוא XXIX — שו"ח"ה] ושמעתי מהחכם ר' יוסף בעל שמועות [ע"י רעווע חלק י"ב, 82 — שו"ח"ה] ושם כו' כמו שכתב הר"י ברצלוני הנ"ל ועוד שם וכן כתב החכם הנשיא הנוכח. — ע"כ העתיק לי הרב ר"י לובעצקי, ות"ח לו.
34. ר' חסדאי קרשקאש בהקדמת ספרו אור השם כתב: הבורים כוללים

כ"א חבור ההלכות אל ר"י אלפסי שהוא כולל ג' סדרים והחבור הנדול שעשה אדוננו הר"ר יהודה הנשיא אלברגלוני באריכות גדול ובמחלקות הגאונים ותשובתם (וע"ז העירני האברך רד"ב צימעלם בשם הרב ר' ישראל הלוי רב הסעמינאר בכרעסלא) — וגראה כי ממנו לוקח מ"ש בשלשלת הקבלה: וחבר חבור גדול במחלקות הגאונים ותשובתם (ע"י מה שהבאתי במכוא ע' XXI). ומה ראייה למה שכתבתי שם שאין זה חבור מיוחד. — והנה ממה שכתב בס' אור השם כי חבור הר"ף כולל ג' סדרים, עלה על לבבי לשער כי הר"י ברצלוני חלק ג"ב חבורו לג' חלקים. היינו ע"ס נשים וע"ס נזיקים. וחבר ס' העתים ע"ס מועד כמ"ש רז"ל בשבת דף ל"א: עתך זה סדר מועד (כמ"ש במכתב חדשי להחכם גרעץ ש"ד 480) אך הוסיף בסדר מועד גם ברכות וה' קטנות וגם חולין וי"ג (ולדעת ידידנו החכם ר"ד קויפמאנץ, ס' זמנים הוא חלק מס' העתים, ועתים הוא על המצות הנוהגות בכל ימי השנה, וס' זמנים הוא רק על הימים טובים). — וכאשר הודעתי זאת לידידי רד"ב צימעלם, כתב לי בשם הרב ר' ישראל הלוי הנ"ל ראייה להשערתי זאת ממ"ש הג"מ חיד"א בשם הגדולים ערך ר' מנחם בר שלמה (המאירי) כי המאירי סידר חיבורו כפי סדר הש"ס שהיו לומדים הגאונים ברכות תענית מגילה וכו' שבת עירובין חולין. וזה סדר לימוד הגאונים בסדר מועד. וע"י גם תולדות המאירי לר"ז כוכב טוב אשר בראש פ"י המאירי לאבות אשר הוציא לאור עמוד VII וע' VIII בהערה — והר"י ברצלוני הלך גם בזה בעקבות הגאונים. — וע"י בר"ף דפוס קושטנטינא רס"ט בסוף מו"ק כתוב כדברים האלה: "אלה דברי החכם הר' אליהו הלוי יצ"ו וכו' וראינו לחלק הספר הזה לב' חלקים וכללנו בחלק האחד עם סדר מועד חולין וע"ז להיות שלם בתורת האדם וברכות לראש משביר כדי שתהיה תהלתו יראת שמים ע"ד מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דברכות וסופו יראת שמים והוא בשול ע"ז וכיונו בדפוס זה לדעת הגאונים ולדעת ר"י ברצלוני.

35. פ"י אדר"ע כ"י הנמצא ביד החכם ר"א יעללינעק כמ"ש בקונטרס המגיד שלו ע' 5 בהערה בזה"ל: בקובץ כ"י אשר לי הכולל אדר"ע עם פ"י וקבלה מעשיית מצאתי ברף ק"ו ע"ב בזה"ל: והרב ר' יהודה ברנ"ל ד"ל כתב בהלכותיו ב' פירושים לענין זה והא לך לשונו לפ"י לעניית דעתין חזינא ביה תרי פירושי חד שנתצטף הקב"ה כשליח צבור במראית העין וכו' ואירך פ"י וכו' שכל דבור ודבור שיוצא מלפניו נברא בו מלאך וכן הכא וכו' מלאך מעוטף בשליח צבור כדי ללמד למשה. — ונ"ל ברור כי צ"ל פה: והרב ר' יהודה ברנ"לוני, אשר הביא שני אלה הפירושים גם בס' ספר יצירה עמוד 33. וכאשר שאלתי להחכם ר"א יעללינעק לעיין עוד הפעם בגוף הכ"י, ענה ידידי ואמר לי במכתבו אלי: "אין ספק שר"י בורגיל בכ"י שלי הוא ר"י ברנ"לוני הגם שהעתיקתי נכונה היא." —

הנהגות והערות.

עמוד	לעמוד שורה	
279	4 צריך להוסיף: וע' ע' 84 וע' 116.	
286	38 12 במ"ש. צ"ל: כמ"ש.	
287	43 29 דלא. צ"ל: שם. דלא.	

עמוד	לעמוד שורה	
289	27 51	כמ"ש. צ"ל: כמ"ש שם.
300	7 96	נשמט כי מלת "תורה" היא מיותרת. וכן ליחא במשנה. ואולי נזכר פה מאשר כתב אחיכ: מדבריו למדנו אפילו לא שנה אדם וכו'.
305		בהערה שורה 9 מלמטה: מהוות. צ"ל: מהיות.
314	14 156	מאלהין וע' ע' 116 שורה 21 וע' 199 שורה 29.
315	33 157	במדרש משלי גם בפסיקתא.
320	40 184	נשמט: מלת "רבתי" היא מיותרת. ואולי צ"ל: דכתי' (דכתיב) ונכתב מלה זאת ב' פעמים במעות.
323	29 199	117. צ"ל: 116.
333	4 121	126. צ"ל: 126.

והנה בעמוד 330 העירותי לעמוד 262 שורה 33: וכתב רבינו האי נאון, לעיין בארהות חיים דף ק"ז. אמנם כעת נ"ל כי מה שמוכח בס"י יצירה מרב האיי נאון אין זה מה שמוכח ממנו בארהות חיים. כי אמנם התשובה המובאה בא"ח היא אשר נדפסה על שם ר' שרירא בסוף ס' שאלות ותשובות להרשב"א ז"ל וזולתי מן הרבנים ומן הגאונים וצ"ל קוסטנטינא רס"ו (השאלו לי בטיבו ידידי הרב מר"ה ר"ג ראבינאוויטץ). ויען כי הספר הוא יקר מאד במציאות, הנני להעתיק בזה התשובה הנ"ל, וזהו נוסחה:

שאלת אדוננו שרירא נאון לתחיה.

אם יכול אדם לזכות אביו או בנו או קרובו או חבירו כגון שיש חובות על אותו הגפטר וסורע לבעלי חובות או שנתן צדקה כדי שיוכח אביו או בנו לחיי העולם הבא מועיל למת כלום אם לאו. ואם זה שנותן החי מסין המת מועיל או בין כך ובין כך אינו מועיל. יודיענו אדוננו להיכן דעתו נוטה באלו הדברים. תשובה. כך אנו רואים כי פריעת חובות שעל המת מועיל ודאי למת כי החוב עליו הוא ויש לו להקביה להשתלם כנגדו ממה שיש לו ולתתו לבעל החוב כי התשלומין שיש לו לאדם על יוצרו שני פנים הן אחד מתן שכרו של מעשיו הטובים שעשה בחייו והמצוות, ואחר מהם משהביא עליו הקביה מן הצער והמכאובות בעולם הזה שלא בתורת פורענות, אם גדול הוא ואם קטן יש לו עליו תשלומין, ומתן שכרן של הזכויות הוא הנאות מזיו השכינה שבאות לו דרך כבוד ויקר ומעלה וגדולה שעושיין לו לפי מעשיו ומשבחין ומקלסין אותו על זכויות ותשלומין שעל הצער ומכאובות הנאות בלבר שאין בהם כבוד ולא שבח ולא מעלה לפי שאינן על מעשה שעשהו ברצונו ולא מרח שנשא ונתן לעשות רצון יוצרו אלא דברים שנעשו בו על גרחו אם גדול אם קטן מאל התשלומין ראוי להשתלם חובות שעליו ולתת לבעלי חובות במאנוי אמת כשיעור מה שיש להם עליו, וכן אם הצר הוא לאחרים בחייו ולא יכלו להשתלם עליו ראויין הם להשתלם מה שראוי להם מהתשלומין האלו שסירשנום. על כן בומן שיש עליו חוב או גול או עשק או כחש בעמיתו או במקדון או בחשומת יד הרי שיש עליו שני דברים. אחד מהם שיעור החוב שיש עליו לגזול ולעשוק ואחר מהם פרענות שחייב לשמים כי עבר על המצוות, החוב שעליו לגזול ולעשוק יכולין בניו ואחיו וקרוביו ורעיו לשלמהו אחריו ולא ישאר עליו כלום לפי שהגזול והעשוק ובעלי

החוב כבר נשתלמו מה שיש להם ואין להם כלום. אבל פרעונות שחייב למקום
 כי עבר על המצוה הרי הוא כשאר עבירות ואין ביד אנוש להקל אותה ממנו
 בודאי. אבל אם צריך אחד מבקש עליו רחמים בין בנתינת צדקה לעניים, אפשר
 שהקב"ה מיקל ממנו בזכות בעל הזכות. ואין אנו נוטלין העניים אצלו לבקש
 עליו רחמים ונתנים, אם יש בהם מי שבידיו זכיות שראוי לישא פניו ולהקל מזה,
 אפשר שמועיל לו, אבל לא מוחזק שמועילין לו, אלא יהי רצון מלפני הקב"ה
 שישמע להן. ואם לאו אין שומע להן אעפ"י שהם בעלי זכיות. אבל הזכות
 שנותנין לבעליהן בודאי נסמך מהם משה שיש לבעלי החוב, ולזכותו למתן שכר אין
 ביד כל עיקר, ואין מעלתו וגדולתו והנאתו מזיו השכינה אלא לפי מעשיו, ואפילו
 כל צדיקי עולם בקשו עליו רחמים וכל צדקות נעשו לזכותו אין מועילין לו בזאת.
 והו' דעתנו בדבר זה לפי מה שהוא נוטה ומי"י נשאלה הפקת רצון לנו ולכם
 ולכל ישראל.

וסיום תשובה זאת נמצא אות באות בס' ארחות היים לר' אהרן הבהן דף
 ק"ז אך מיוחסת שם לרב הא"י ו"ל.

ביעלימין, כ"ד בסלו תזמ"ד לס"ק.

שוח"ה.

הערות לספר אגרת התשובה להחכם לטיף.

(בקבץ על יד חלק ראשון עמוד 46).

בס"ס א': על כמותך אמרו מטעי נאמנים מאבן השאוכה שאלת החכם
הצי תשובה עכ"ל. ואין ישר ללשון מאבן השאוכה. ובלי ספק צ"ל תחתיו:
מאבן החשובה. והוא בנוי לספר: מבהר פנינים אשר בו כתוב מאמר "שאלת
חכם הצי תשובה" וקראו כמה בעבור אשר מבהר פנינים הוא האבן החשובה
מכל האבנים הטובות.

בס"י ל"ד: והנאסר הוא שהורה כחל . . . כל עכ"ל. הדברים האלה
נשחתו עד מאד. ונלקו בחסר ובשבויש. וכה צ"ל: והנאסר לא היא מה שהותר
וכו' כגון כחל. והוא מובן היטב על פי המקור אשר הוא בחולין (ק"ט ב') עיי"ש
על אודות כחל (בה"ת, ולא נכתוב פה בטעות בתי"ו) ושאר הדברים הרמזים
פה במלת וכו' אשר אנכי הגהתי תחת מלת: כל.

בס"י י"ד יש שגגה גדולה. הביטה וראה את הכתוב שם: הביאו ראיה
מ"ד חנינא בן דוסא שהיה יחיד ולא היה משיג לכבר לחם ושהיו תמהים עליו
וגם בקשו חביריו עליו רחמים ויצאה בת קול ואמרה תרצי שאחריב עולמי עכ"ל.
והספור האחרון לא היה ולא נברא מעולם לא בקשו חביריו עליו רחמים אך
להפך הוא בקש המיד רחמים על חביריו נכתוב בברכות (ס"ה). ובת קול אשר
יצאה בימיו לא אמרה כי אם: כל העולם לא ניוון אלא בשביל חנינא בני וכו'.
ומאמר: "תרצו שאחריב עולמי" אמר ד' בחלום חזיון לילה אל ר' אלעזר בן סרת
נכתוב בתענית (כ"ה א'): ניהא לך ראפביה לעלמא וכו'.

יעקב ריפמאנן.

נוספות

על

מורה מקום המורה

לקומות מאת בשיש.

70.

אשר הלך במחשבו חשבים
הנה תמיד ביד ספרי תעורה
אשר חבר נביר הרמב"ם וילי
והסיין מעינות חכמה בחוצות
ורעיונו בחכלי שוא משוכים
ובספר שמו מורה נבוכים
ולו בין מלאכי צור מהלכים
ושבר צמאון עובדי דרכים:

¹ לפי המשקל צריך לקרא: כמול.

71.

בלשון האיש עכרי מורה
כי בלשונות אישים² נלחם
יענה חלקי מורה הכו
אכן לכוות לשון דמה
לשואל את מספרם מה
איש את אישיו במלחמה³:

¹ בהעתק: עכר, ותקנתי לפי השערת ד"ר פארגנס — ² מורה א' ו' ? — עיין המוכר
י"ד ע' 8, רשימת ב"י בערלין ע' 102 הערה 3 — ³ לא אחשוב שכיוון במלה זאת למספר
סרקי המורה ח"א וח"ב.

72.

הנני ממטיר לכם לחם
לקטו ממנו איש על פי
השכל מן השמים
אכלו לא לחם יומים:

¹ במקום כי תנועות.

73.

מורה אשר מנו דרכיו נבהו
חכם לנגן בו ינגן [ו]אמין
אמנם אייל יקרב לנגן בו יום²
דומה לעיני הוא אליו נבלי
רוח נבאה כל ישתח חבל
הנו בסבלותו כשבר נבלי
בכליו (87) :

¹ בכליו? — ² ביום? — ³ ישעיה ל' י"ד, וס' 7 דומה בענינו.

74.

מורה מאורנו ויורנו
עת תהנה נפשי בהגיוניו
שכל והמשכיל והמושכל
מגן וצנה הוא לצרות
לעלות בשכלנו לרום הביון
חשיש כמו כלה באפריון
יתן לנפשו מקום פדיון
ישיב שבינתו להר ציון:

75.

נופת מחכים פתי ולכל
[מאיר נרן] באשוני חשך
דובר סרה עליו חרף
ומעצבו ובקולו לא
[דומה האיש] הזה לכסיל
על זאת עצמה [תולת] לבו
גבוך דרך ישר מורה
ובארץ תלאוכות מורה
העל² רוח קרשו מורה
ישמע כל איש סורר ומורה³
אליו חצי כסלו מורה
יהי עיניו למאור⁴ מורה:

¹ ב' תנועות — צ"ל האל — צ"ל מורה, או לא נחשבת הווי במשקל, ועיין סי' 51.
² צ"ל למאור? ועיין סי' 45, 67.

76.

עת לא יכלו לשתות מים
הוריתם עין וישליכו
עליך נפש עיפה²
אם נטמאת³ ותמעול מעל
אם לא שמת תחת אישך
ממי מרה וצעקוי
אל המים וימתקו
נובעות (?) מני מים קרים
הם מי המרים המאדירים
הנקי ממי המרים:

¹ ויצעקו? — משלי כ"ה כ"ה, חטוף במקום תנועה — כמדבר ה' כ"ו: אם נטמאת,
וכאן נטמאת מפסוק כ'.

77.

עת לא מצא העם לשתות
וילונו על משה לא-
הבה בצור ויוזבו
מייים חיים ויינעו
מר מה נשתה פן ינועו
מי השכל וישאבו:

מראה מקום השירים הנוספים.

השירים האלה נמצאו ונעתקו ע"י ידידי הח' נייבויער, רק סי' 73, 75
נעתקו ע"י ד"ר פריעדלענדר בלונדון.

70. כ"י אורי 250 (רשימת נייבויער 625). ובראשו כתוב: לרב רבינו
יוסף, ויתכן שהוא ר"י ז' עקניץ.

71. כ"י גינצבורג 6.

72. כנ"ל 572.

73. כ"י בריש מוויאוס נוספות 14764.

74. בסוף כ"י גינצבורג 771.

75. כ"י בר' מוד כנ"ל (73).

76. כ"י גינצבורג 572.

77. כנ"ל (76).

מראה מקום השירים הראשונים (1—69) ושנויי נוסחאות ותיקונים.

בכ"י הנ"ל נמצא קצת מהשירים הנ"ל והנם נעתקים לפנינו ע"י ידידנו הנז', גם נעתקו בעבורינו ע"י החברה השירים הנמצאים בכ"י פאריס 840 ולא פרטם הרשימה (2c) והנם (דף ק"ט)

1. מפי חכם בקש תורה אם באריכות אם בקצרה
דבר [דברי?] חכמה מפילוסוף קבל ולפום צערא אנראי
ולכל דבר תהיה נכר כי שבעים פנים לתורה

2—4 ס' 9, 51, 7 שלנו,

5. שכל אנוש משכיל יעור ולא ירדם יחשוב וישתכל בכתב אשר קדם
להיות מאד נוהר נשמר בתואר אל בו דברה תורה כלשון בני אדם

6, 7 ס' 52, 53.

8. אלהים גם במאמרו והיו כל יצירות אל
שלוהיו שם צבא שחק כנבריאל ומיכאל
ומול מעשיר ומחבים ויש מול לישראל

זה השיר לקוח מראש הלך משפטי הכוכבים מס' מדרש החכמה לר' יהודה בן שלמה הכהן ונרפס ברשימת נאלדענטהאל ע' 70, שיחסו בטעות לר"י אלהריו. ובדף ק"ך נמצאו הדוים בנויים על י"ג עקרים, מתחילים: שלש עשרה ארנים הם אחי בן.

ואין כוונתי פה לציין כל השנויים שמצאתי בהעתקות כי רבם הם טעויות ברורות אין צורך להודיעם.

1. בכ"י גינצבורג 771 ייחס לר"י אלהריו, כי נמצא אחר (ירי משה 29)

וכתוב בראשו: עוד לו. ונמצא נ"כ בבריש' מוז' 11 A 16 Bibl. Reg.¹

7. בכ"י פאריס 759 במקום לפי נמצא עלי (נייב'), ונראה שנשאר בן מנ"א עלי יסוד. ובכ"י גינצבורג 7 ובפאריס 840 קשורים במקום סדורים.

9. ויחיל, בכ"י פאריס 840 ויחיו, ונראה עקר.

22. בראש כ"י גינצבורג נמצאו שורות ב' ונן, יב' מתחלת: הוי כל פניה בשדה עזה (!), ואפשר שכבר נכרתה שורה א'.

¹ מקור המשל הזה, שהביא בוקסמארף באוצרו ע' 1932 בשם רבנן, אבות ספ"ה, ולא מצאתיו בספרי דוקעס ושוהל, ולא בערך החדש ובאוצר מלין של ר"י לוי, ולא במלין דרבנן. גם נמצא שם שיר יהנו (31 או 32?) ועוד שיר שאין לו ייחוס אל הרמב"ם (ענין ציית ותפלין וזכר המורה ח"ג ס"ד בכללות) אבל בעבור חשיבותו אדפיסנו כאן לפי העתק ידידו הנז'.

עובדי אליל שמו לאותותם מפיל
ואם [לנו?] פתיל כנף לאות משמרת
אביט גליל שמי (?) ואבין בעליל
בוקר גדולת אל והתפארת
אשים כליל על ראש ועל ידי גליל
קשר מציאות בם מאד נקשרת

42. בכ"י גינצבורג 572, ובראשו: לבמהר"ר אברהם בנמ"ר משה [בן]
מיימון ז"ל בשמעו כי נשרף המורה. ובכ"י גינצבורג 6 בשורה האחרונה: לא בן.
51. כ"י פאריס 840. ובכ"י גינצבורג 6 יודעי דת במקום דעת, והוא
יותר נכון אבל נגד המשקל.
52. בכ"י פאריס 840: נאמן קם על קו צדק. וכן מצא ידירי ר"א
יעללינעק בסוף ס' משרת משה כ"י ר"ג קורניל.
53. בכ"י פאריס 840: הנמשך, במקום הנמצא.
60. בכ"י גינצבורג 572 (ע"ן למעלה 41) כתוב בראשו: וכאשר ידע
כי ה' לקח נקמה מאותם שסבבו שריפת המורה בכריתת לשונם. ושם במקום
מורי כתוב מורים. ובכ"י גינצבורג 6 כבר נשתבש, ובמקום סרץ לפני, כתוב:
תחת, וכן בכ"י פאריס 837 (כ"ב לי ידירי הנו').
ע' 29 השיר גלגל סוכב נמצא גם בכ"י בארל (נייבויער 1575 ע' 350).

ההערות האלה שלח לנו ידירנו החכם ר' דוד קוים מאנגן.

1. עקבי השיר הזה נידעו לי בראש מכתב ר' הלל בן שמואל אשר
כתב על דבר ספרי הרמב"ם אל הרופא ר' יצחק בן מרדכי (ע"ן המדה ננוה
י"ח וקובץ תשובות הרמב"ם ג' י"ג) כי לשון האגדה: מצמית לאדונתך את כל
יצוריו יזכיר את ראש דברי השיר: ארון יצרו, והלשון: בשמוע אוני צלצלי פעמי
פעמוניך דומה לדברי ר' יהודה הלוי: וניטמע עד ספד פעמוני, וגם המאמר:
וממרחק הפיחו בו סמי רקח, אינו אלא רעיונו הנעלה של השיר: ורקח מרחו
תורה בצוען והרדו בשער קנמינו. והיה כי יאמנו דברי נתנאל לנו בזה עדות
שכבר בימי ר' הלל השבו את השיר הזה לשבח הרמב"ם והעתיקוה עם ספריו
ביחד ורק על כן נודע לר' הלל כי מקובץ שיריו של ר' יהודה הלוי לא הבידו.
השורה הד' בשיר הזה תמצא במלות דומות בשיר אחר של הלוי, ע"ן גנוי
אקספד צד 19: מיודעי במרעי מצאתים והיו רעיוני לי לרצי.
21. בשורה השנית הסרה הברה אחת ממשקל שמונה הנועות, ובצר 25
צ"ל תשובות רמב"ם ה"ג.
29. בשורה ג' צ"ל נשוכי הכסילות כפי המשקל, ובשורה כ' צ"ל בשמו
וכן נרפס בהקדמת ההריו.
32. שורה 7 צ"ל האגדות, ורצה לומר שיוכל להביא עדים וראיות מוכיחות
על אפשרות הפלאים והנסים מספרי האגדה.
שם שורה 11 אולי צריך לפרש כפי נוסחת כ"י שז"ה כי לשון תארו
אל מוטבע, והוא שיחסו אל הטבע ולבחותיה הברורים והבלתי נפלאים את שלא
היוצר יעולה יותר יפה מלשון הנוסחא אשר לפנינו.
שם שורה 12 לשון "ספר" נולד על ברכי הערבי: אססאר, והוא ספרי
הקודש אשר ספוריהם ומצותיהם היו למישל ולציור בעלמא כפי המינוגים.
שם שורה 68 צ"ל האת חכם לבב.
שם שורה 91 צ"ל ולא נגמרו ע"פ המשקל.

39. שורה 13 צ"ל רתוקות האמונה [עיין שם ע' 32, אבל לדעת ד"ר ענערס אין צורך תקון כלל, כי נמצא ברתוקות בפתח ותיו דנושה].
42. השיר הקטן הזה נמצא גם בכ"י ס' יצירה ותשובות רב האי גאון אשר לי ובראשו כתוב: הרוז עשה בן הר"ם במז"ל (עיין על צורת כתיבת שם הרמב"ם הזאת ההערה הנפלאה בכ"י צונץ זלה"ה (Zur Geschichte 346 b) [ועיין למעלה עמוד 4 בראשון] בשמעו נשרף המורה בצרפת — ואלה חלוסי הנוסחאות אשר מצאתי בכ"י: דברי המורות, הם ואך, אין זה אבל עלה, ומלאך.
43. שורה 1 צ"ל ואם זורה.

עוד שלח לנו ידידנו הח' שה"ו האלבערשטאם העתק פתיחת ר' נחום להעתקת אנרת תימן לרמב"ם כפי העתק ר' זלמן שטערן (כוכב טוב) מכ"י די רוס' 755, והיא כבר נדפסת במזכיר ט"ו ע' 13. ומצאתי שבכל אחת משתי ההעתקות יש טעויות כאשר תראה מהחילופים אשר אציגם לפניך:

שורה 1 אדונינו גאוננו שם בהיפך — 2 שם ענינה — מצאונה — 3 דלה (כאשר שערתי) — 4 לאטו — 5 לעורה — 7 לנאולתינו (ואני חושד המעתיק שהחליף המלה הקשה: לרהותנו, במלה מוכנת) — 8 אם (במקום ואם), אחר: מכלי אל בלי, דלג הכוכב טוב, בלתי כותב טוב, על ב' שורות שלמות בעבור שהמלות האלה נמצאות פעמים — 10 בו טעמו וריחו (מתוקן על פי הפסוק?) עמוד 14 שורה 1: עלי מעשר — 2 אין, במקום מנין!

ורוב ההקדמה הזאת נמצא בכ"י באדל. 610 (רשימת גייבויער 158). ובסוף כ"י הנזכר נמצא שיר המעתיק בלתי נדפס, משקלו יתר וב"ת יתר וב"ת יתר ותנועה, וגם את זה שלח לנו ידידנו הנ"ל לפי העתקת רז"ש, והוא:

ראה מכתב אשר נכתב ונחתם	עלי לזהות ברית ובאש פלדות
והניע למשה [אייטן] אלהים	בפה אל פה ומראה ולא בחירות
לחוק לב לאמין יד לעורר	בנות ציון בפח גלות להורות
והוא מגדל והוא חומה בצורה	והוא משגב והוא סלע מצודות
והוא ארמון לכל הולך ישימון	לצל מהום ובית לתעודות
והוא שער אשר סוגר ואין בא	ואין יוצא לכל בעל פקודות
למען מלשון קדר בריח	קרשים מלשון הנרים וידות
אבל נחום יצקה במענה	לשון קדש לשון נברים לידות
ותקוה שם שמו להיות בתקות ²	שני תולע ליום אף וחידות
ויום טובה היות שרים ושרות	ותענוני אנוש שדה ושרות
לרב נתן שלהרו למען	שמו יצא בדורו איש חמדות.

ונלמוד מכאן שר' נחום שלחו לחכם שמו ר' נתן, ואפשר שהעתיקה במצותו, גם אמר כאן כפירוש שקרא המאמר תקוה מענין תקות החוש (יהושע ב' י"ח), ולא פתח תקוה (הושע ב' י"ו), ואפשר שקרא ההקדמה פתח תקוה?

כתבתי אחר עברי על השבעים, בהצי חרש טבת שנת ע"ו וזמרת יה.

¹ לפי השערת ד"ר ענערס צ"ל לכורות — ² נ"ל שצ"ל כתקות.

תוכן הענינים:

צד	
V—XVI	חולדות אלכסנדר (הקרמת המוציא לאור), מאת ישראל הלוי
1—82	מהנ"ל — —
I—VI	חי בן מקיץ (סתח דבר), מאת דוד קויפמאן
1—30	מהנ"ל — —
1—9	נספחים: הגהות לפירוש ספר יצירה לר"י ברצלוני, מאת אברהם עפשטיין
9—12	מאת דוד קויפמאן — — —
13—17	מאת שוח"ה . . . — — —
18	הערות לאגרת התשובה להחכם לאמ"ץ, מאת יעקב רייפמאן
1—6	נוספות למורה מקום המורה, מאת מ. שטיינשניידער

SAMMELBAND

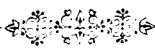
kleiner

Beiträge aus Handschriften,

mitgetheilt von

Lévy, Kaufmann, Epstein, Halberstam, Reifmann
und Steinschneider.

Jahrgang II.
(1886/5646)

BERLIN 1886.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'KIZE NIRDAMIM.

(Dr. A. Berliner.)

In Commission bei:

J. Kaufmann
in Frankfurt a. M.

Wittwe u. Gebrüder Romm
in Wilna.